

Social tryghed i de nordiske lande 2007/08

Social tryghed
i de nordiske lande
2007/08

Omfang, udgifter og finansiering

Social tryghed i de nordiske lande

Omfang, udgifter og finansiering 2007/08

Version 36:2009

© Nordisk Socialstatistisk Komité 2009

Udgivet af Nordisk Socialstatistisk Komité (NOSOSKO)

Islands Brygge 67, DK 2300 København S

Tlf. +45 72 22 76 25 Fax +45 32 95 54 70

E-mail: mail@nom-nos.dk

Website: www.nom-nos.dk

Redaktør: Johannes Nielsen

Omslag: Sisterbrandt designstue, København

Layout og grafik: Tenna Børsting Christiansen & Gry Metz Meillier

ISBN 978-87-90248-39-0

Forord

Nordisk Socialstatistisk Komité (NOSOSKO) er en permanent komité under Nordisk Ministerråd. Komitéen har til formål dels at koordinere de nordiske landes statistik på det sociale område, dels at foretage sammenlignende udredninger og beskrivelser af de sociale trykhedsforanstaltningers indhold og omfang.

Komitéen er sammensat således, at hvert land har tre repræsentanter og et antal suppleanter. Formandskabet går på skift mellem landene hvert tredje år. I perioden 2008-2010 er det Sverige, der har formandskabet.

NOSOSKO offentliggør sine resultater vedrørende den løbende udvikling i de sociale forhold i rapporten *Social tryghed i de nordiske lande*. I 2005 blev Færøerne fuldgældigt medlem af komitéen, og data for Færøerne indgår i publikationen fra og med 2003-udgaven.

Da alle nordiske lande som følge af deres EU-medlemskab eller som deltagere i EØS-samarbejdet er forpligtet til at indrapportere data om social sikring til EU's statistiske kontor, EUROSTAT, har NOSOSKO valgt at følge opstillingerne og definitionerne i EUROSTAT's nomenklatur, ESSPROS.

Rapportens data er de senest tilgængelige i foråret 2009, dvs. data fra 2008, hvor det er muligt, og ellers fra 2007. Lovgivningsmæssigt og med hensyn til satser for ydelserne refereres der til den gældende lovgivning og satserne i 2008.

I forbindelse med udfærdigelsen af rapporten har NOSOSKO nedsat en redaktionsgruppe til at bistå Komitéens sekretariat med arbejdet. Desuden har en arbejdsgruppe vedrørende typetilfælde og indkomstdistribution bidraget med beregninger. På www.nom-nos.dk findes en oversigt over NOSOSKO's medlemmer og arbejdsgrupper.

Denne udgave af rapporten er kun tilgængelig elektronisk på NOSOSKO's hjemmeside sammen med supplerende informationer. Publikationen suppleres hvert år med et centralt tema inden for den nordiske socialpolitik i en trykt bogudgave. I 2009 drejer det sig om en belysning af incitamentsstrukturen i forbindelse med tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet.

Sekretariatsleder Johannes Nielsen, NOSOSKO's sekretariat, er redaktør af *Social tryghed i de nordiske lande, 2007/08*.

Indholdsfortegnelse

Kapitel 1. Ændringer i den nordiske socialpolitik i 2008 og 2009	7
Kapitel 2. Befolkning og indkomstfordeling	21
Kapitel 3. Familier og børn	31
Kapitel 4. Arbejdsløshed	64
Kapitel 5. Sygdom.....	90
Kapitel 6. Ældre, funktionshæmmede og efterlevende	115
Kapitel 7. Boligydelser.....	180
Kapitel 8. Andre sociale ydelser.....	187
Kapitel 9. De sociale udgifter	205
Bilag 1. Metode.....	222
Bilag 2. Grundlaget for reguleringen af de sociale ydelser	234
Bilag 3. Den nordiske socialpolitik.....	237
Bilag 4. Yderligere informationer	242
Bilag 5. Supplerende tabeller	247
Publikationer udgivet af NOSOSKO	273

Symboler anvendt i tabellerne:

Oplysninger foreligger ikke.....	..
Tal kan ifølge sagens natur ikke forekomme.....	.
Mindre end halvdelen af den anvendte enhed	0 eller 0,0
Nul	-

Kapitel 1

Ændringer i den nordiske socialpolitik i 2008 og 2009

DANMARK: Som alle andre lande i verden blev Danmark ramt af den internationale finanskrisen i efteråret 2008. Efter en økonomisk vækst på 1,6 pct. i 2007 medførte krisen, at væksten i 2008 blev negativ på -1,2 pct. I 2009 ventes et yderligere fald med en negativ vækst på -3,0 pct., hvorefter økonomien igen skulle rette sig og vende tilbage til en positiv vækst på 1,0 pct. i 2010.

Beskæftigelsen steg med 76.000 personer i 2007 og yderligere med 24.000 i 2008. I løbet af 2009 ventes beskæftigelsen at falde med 73.000 personer og yderligere med 69.000 i 2010.

Som konsekvens af den stigende beskæftigelse i 2007 og 2008 nåede ledigheden ned på 77.700 personer i 2007 og 51.300 i 2008, svarende til en ledighedsprocent på henholdsvis 2,8 og 1,8. I juni 2009 var ledigheden steget til 105.100 personer, svarende til en ledighedsprocent på 3,8. Samlet for 2009 ventes ledigheden at blive på 105.000 personer og i 2010 på 150.000 personer.

Som følge af finanskrisen ventes overskuddet på de offentlige finanser på 75,1 mia. kr. i 2007 og 59,5 mia. kr. i 2008 at blive ændret til et underskud i både 2009 og 2010 på henholdsvis 33,5 mia. kr. og 86,3 mia. kr.

Inflationen var 1,7 pct. i 2007 og steg til 3,4 pct. i 2008 som følge af højere priser på især energi og fødevarer. I 2009 ventes en afdæmpning af inflationen til 1,4 pct., hvorefter der ventes en mindre stigning til 2,0 pct. i 2010.

En skattereform blev vedtaget i foråret 2009 med henblik på dels at nedsætte skatten på arbejde, herunder især skatten på den sidst tjente krone, dels at understøtte aktiviteten i dansk økonomi. Som led i skattereformen

forhøjes pensionstillægget fra 2010 med 2.000 kr. årligt for folkepensionister og for førtidspensionister på gammel ordning.

Desuden får alle mulighed for i løbet af 2009 at få udbetalt eventuelt opsparede midler i SP-ordningen (den særlige pensionsordning, hvor 1 pct. af bruttolønnen blev opsparet i årene 1998-2003).

På beskæftigelsesområdet er der i 2008/09 vedtaget en række større lovforslag:

På baggrund af handlingsplanen fra det tværministerielle udvalg om sygefravær, har Folketinget vedtaget en række forslag om nedbringelse af sygefraværet i forbindelse med indgåelse af aftale om finansloven 2009. Aftalen kan opdeles i fire hovedoverskrifter: 1) Sygefravær skal forebygges, 2) En tidlig indsats er afgørende, 3) Aktiv under sygdommeldingen og 4) Sundheds- og beskæftigelsesindsatsen skal spille bedre sammen.

De centrale forslag i handlingsplanen tager udgangspunkt i den nye viden om at det i mange sygdomstilfælde er både muligt og gavnligt at holde sig i gang på jobbet. Og at det er en fordel at vende langsomt tilbage til jobbet i stedet for en fuldtidssygemelding derhjemme i fred og ro. Nedenfor er nævnt flere af de centrale forslag:

- Arbejdsgiveren skal inden fire uger holde samtale med medarbejdere, der er syge, og efter behov udarbejde en fastholdelsesplan
- Jobcentrene vurderer muligheden for gradvis tilbagevenden efter 8 ugers sygdom
- Jobcentrene kan give aktive tilbud til alle sygemeldte
- Statens refusion lægges om, så jobcentret får større incitament til at give aktive tilbud
- Et stort forsøg sættes i gang med forebyggende og afklarende tilbud til sygemeldte så de hurtigt kan vende tilbage til arbejdsmarkedet.

I forbindelse med forliget om finansloven for 2009 blev der også indgået en aftale om, at den statslige del af jobcentrene, der tager sig af indsatsen for de forsikrede ledige, overgår til kommunerne. I sammenhæng hermed overtager kommunerne en del af finansieringen af udgifterne til dagpenge og aktivering af forsikrede ledige.

Folketinget vedtog i maj 2009 en række forslag der, skal sikre en afbureaukratisering af reglerne om aktivering af unge, sanktionsreglerne for kontant- og starthjælpsmodtagere og målretning af aktiveringsindsatsen.

Forslag om afbureaukratisering på sygedagpengeområdet indgår i aftalen om nedbringelse af sygefravær, der er nævnt ovenfor. Derudover er der indgået aftale om afbureaukratisering vedrørende forenkling af reglerne om aktivering af unge, sanktioner for kontant- og starthjælpsmodtagere og for-

enkling af sagsbehandlingen i forbindelse med jobcentrenes modtagelse af borgerne.

Vedtagelsen af forslaget er afslutningen på et arbejde regeringen iværksatte i begyndelsen af 2007 med det formål at forenkle reglerne og mindske bureaukratiet på beskæftigelsesområdet. Afbureaukratiseringsprojektet tog udgangspunkt i forslag fra medarbejdere og ledere i jobcentrene. Medarbejdere og ledere i alle jobcentrene fik mulighed for at komme med forslag til forenklinger af regler og procedurer, og der blev arbejdet med forslagene på konferencer og i workshops. Resultatet var i alt 169 forslag. Knap halvdelen af forslagene kunne gennemføres administrativt, og langt størstedelen af disse forslag er gennemført. Desuden var der en lang række forslag, som jobcentrene selv kunne gennemføre, da de handler om sagsgange, der kan ændres lokalt.

På det sociale serviceområde er der vedtaget følgende større ændringer:

Alle modtagere af personlig og praktisk hjælp (hjemmehjælp) har fået en fast kontaktperson i hjemmeplejen, som de kan henvende sig til for at få råd og vejledning. Derved sikres en lettere adgang til den kommunale myndighed, hvis modtageren har spørgsmål til eller problemer med leveringen af hjemmeplejen. Ordningen trådte i kraft den 1. januar 2009.

Den enkelte kommune har fået mulighed for at give et "servicebevis" til borgere, der er visiteret til personlig og praktisk hjælp (hjemmehjælp) omfattet af frit valg. Borgerne kan bruge servicebeviset til selv at ansætte en privatperson eller en privat virksomhed til at udføre den visiterede hjemmehjælp. Muligheden trådte i kraft den 1. juli 2009.

Der er indført et loft over egenbetalingen for madservice i plejeboliger, plejehjem og botilbud på 3.000 kr. om måneden. Loftet trådte i kraft den 1. juli 2009.

Hjælperordningen for handicappede er blevet omdøbt til borgerstyret personlig assistance (BPA) pr. 1. januar 2009. Samtidig er reglerne blevet gjort mere fleksible, idet modtagerne har fået mulighed for at overføre deres tilskud til en forening, en privat virksomhed eller en nærtstående person, der herefter er arbejdsgiver for hjælperne og skal varetage de praktiske og juridiske opgaver forbundet hermed. De handicappede skal desuden ikke længere opfylde det tidligere aktivitetskrav for at være omfattet af ordningen. Fra 1. juli 2009 er der trådt nye regler i kraft for udmålingen af modtagernes kontante tilskud. Reglerne præciserer hvilke elementer der skal indgå i beregningen af det kontante tilskud.

Alle førskolebørn i daginstitutioner skal tilbydes et sundt frokostmåltid fra 1. januar 2010. Kommunerne kan dog udsætte starttidspunktet til senest

den 1. januar 2011. Samtidig får kommunerne mulighed for at forhøje forældrenes egenbetaling fra højest 25 pct. til højest 30 pct. af de budgetterede bruttoudgifter.

Indsatsen over for utilpassede børn og unge skærpes med nye regler om såkaldt forældreplæg og indførelse af ungeplæg. Formålet er at styrke forældrenes ansvar for og kompetencer til at sætte grænser for deres børn og unge via systematiske behandlingsprogrammer. Reglerne trådte i kraft den 1. juli 2009.

Udsættelse af lejere som følge af manglende betaling af husleje har været et stigende problem i de senere år. Derfor er der gennemført en række initiativer, der skal sikre en tidligere og mere målrettet kommunal indsats over for udsættelsestruede lejere. Reglerne trådte i kraft den 1. januar 2009.

I fremtiden skal de enkelte kommunalbestyrelser i en kvalitetskontrakt vurdere, hvordan kvaliteten i opgavevaretagelsen kan udvikles. I forbindelse hermed skal opstilles kvantificerbare mål for hvert serviceområde i kommunen. Kommunalbestyrelserne skal hvert år redegøre for opfølgningen af kvalitetskontrakten. Med de nye regler pålægges kommunerne derved at synliggøre de lokalpolitiske mål, hvorved borgerne får klar besked om, hvilket serviceniveau kommunen arbejder hen imod.

På centralt niveau skiftede Velfærdsministeriet den 7. april 2009 navn til Indenrigs- og Socialministeriet, og samtidig blev Velfærdsministeriets Ligestillingsafdeling og Ydelseskonto samt Sikringsstyrelsen overført til Beskæftigelsesministeriet. Det betyder, at folkepension, førtidspension, individuel boligstøtte, forskudsvis udbetaling af børnebidrag samt børnetilskud fra ovennævnte dato er en del af Beskæftigelsesministeriets ressort. Med henblik på at integrere de nye opgaver gennemfører Beskæftigelsesministeriet en intern strukturreform i løbet af efteråret 2009.

FÆRØERNE: Efter en periode med kraftig fremgang i årene 2006 og 2007, er Færøerne som mange andre lande, påvirket af den finansielle krise.

Den rekordlave arbejdsløshed i nåede sit lavpunkt i slutningen af 2008, og er steget til knap 3,7 pct. i midten af 2009. Inden for serviceerhverv er der ikke sket en nedgang i antallet af lønmodtagere i det første halvår af 2009, hvorimod især vareproduktion har oplevet en nedgang i samme periode på 4pct. Den reduktion der er sket indenfor råvareproduktion og fiskeri tyder på et resultat af et fald i arbejdsstyrken over en flerårig periode og således ikke på grund af finanskrisen.

Allerede i starten af 2008 forventedes en halvering af væksten, blandt andet på baggrund af fald i lønudbetalingerne for årets fire første måneder.

Denne forventning er nu blevet en realitet. Efter de fem første måneder i 2009 er vækstniveauet på 4,7 pct.

Sidste halvdel af 2008 oplevedes en stigning i priser på fødevarer og brændstof. Det fulgte i kølvandet på de stigende priser for olien. Dette medførte en stigning i pristallet, som har holdt sig på samme niveau ind i første kvartal 2009.

Finanskrisens påvirkning på færøsk økonomi har især medført en nedgang i indtægter fra skatter og afgifter. Denne udvikling har medført en række sparetiltag på finansloven for 2009. Det har blandt andet medført lovændringer der skal reducere medicintilskud og har afstedkommet en reduktion i fremskrivningen af alle offentlige ydelser, såsom folke- og førtidspension, børnetilskud og forsorgsydelser m.v. på 1 pct.

Reduktionen i indtægter til landskassen forventes imidlertid at være større end først antaget, hvorfor man fra politisk side er gået i gang med en samlet plan for at reducere omkostningerne på de offentlige budgetter. Den endelige plan for 2010 forventes fremlagt midt på året.

Der har imidlertid også været gennemført en række forbedringer. Blandt andet er støtten til adoption af udenlandske børn blevet øget til 75.000 kr. For arbejdsløse er der gennemført en lovændring i foråret 2009, der betyder at dagpengesatsen ved arbejdsløshed øges til samme niveau som kontanthjælp, svarende til 80 pct. af den aftalebaserede løn til ufaglærte arbejdere.

Dertil har man vedtaget en lov om andelsbyggeri, der blandt andet skal gøre det lettere at opføre boliger for persongrupper med særlige behov. For denne persongruppe har gennemførelsen af en ændring i værgemålsloven også stor betydning, så man ikke længere skal umyndiggøre denne persongruppe.

Sommeren 2008 blev offentligheden bekendtgjort med de første arbejdsplaner for en kommende reform af den færøske folkepension. Dette arbejde er blevet endelig præsenteret i maj måned 2009. Der er tale om en embedsmandsrapport, der stiller forslag til en række omlægninger, man anbefaler gennemført, for at undgå en kraftig vækst i udgifterne til folkepension de kommende år. Arbejdet er nu til politisk behandling og der er lagt på til at de første lovændringer træder i kraft 1. januar 2010.

FINLAND: År 2008 stagnerade Finlands ekonomiska högkonjunktur. Den totala produktionen ökade med bara 0,9 procent. År 2009 förutspås tillväxten vända till en nedgång på -6,0 procent och år 2010 förutspås den vara -0,3 procent. Den offentliga ekonomins överskott har under de senaste åren varit 4-5 procent i förhållande till bruttonationalprodukten, men den

förutspås sjunka år 2009 till omkring -2 procent och år 2010 till -4,5 procent.

Vändningen i den ekonomiska situationen syntes som en nedgång i sysselsättningen, arbetslösheten vände i slutet av året uppåt. Särskilt sysselsättningen bland ungdomarna blev sämre. På årsnivå steg ändå sysselsättningen till 70,6 procent och arbetslöshetsgraden sjönk till 6,4 procent. Speciellt steg sysselsättningsgraden bland de äldre. Arbetslöshetsgraden förutspås stiga till omkring 9 procent år 2009 och sysselsättning minskar till 67,6 procent.

Verkställande av regeringsprogrammet för den regering som utsågs våren 2007 har fortsatt. Regeringen har tillsatt en kommitté för en reform av den sociala tryggheten, vars målsättning är att göra det mera lönsamt att arbeta, minska fattigdom samt att trygga tillräcklig grundtrygghet i alla livssituationer. Syftet är att förbättra situationen för personer som får stöd genom att förenkla och förtydliga det nuvarande systemet. Kommitténs mandattid varar till utgången av år 2009.

Klientavgiftssystemet inom social- och hälsovården reformerades från och med 1.8.2008. Den högsta avgiften inom barndagvården steg från 200 euro till 233 euro. Samtidigt minskade låginkomsttagarnas barndagvårdsavgifter. I fortsättningen granskas alla avgifter för social- och hälsovårdstjänster regelbundet vartannat år med beaktande av kostnadsförhöjningarna.

För att höja kvaliteten på servicen för äldre personer har en kvalitetsrekommendation givits. Från början av år 2009 sänktes åldersgränsen från 80 år till 75 år för rätt till behovsprövad socialservice. Systemet med personliga assistenter för personer med funktionshinder reformeras från och med 1.9.2009. Enligt reformen bestäms att rätten till personlig hjälp hör till kommunens särskilda skyldighet att organisera. Samtidigt preciserades tidsgränsen inom vilken tjänsten ska organiseras.

Kommunerna har möjlighet att erbjuda kommuninvånarna servicesedlar, som berättigar dem att köpa behövliga tjänster av privata serviceproducenter till värdet av en summa som kommunen fastslår. Kommunen godkänner serviceproducenterna, för vars tjänster sedeln kan utnyttjas. Klienten kan köpa en dyrare tjänst än vad sedeln berättigar till, men ska då betala skillnaden själv. Klienten har rätt att neka att ta emot sedeln och kräva att kommunen ordnar servicen. Tidigare har det endast varit möjligt att utnyttja servicesedeln i hemservicen. Från ingången av år 2008 har servicesedelsystemet utvidgats till att omfatta även hemsjukvården. Syftet är att utvidga användningsområdet för servicesedeln ytterligare.

Skiljelinjerne mellem primærvården og den specialiserede sjukvården ska bli mindre skarpe og folkehälsolagen och lagen om specialiserad sjukvård slås ihop. Samtidigt förstärks primärvårdens ställning. Även det s.k. statsandelssystemet reformeras från ingången av 2010 och det ska göras enklare, tydligare och mer genomskinligt än idag. För att säkerställa en likvärdig social- och hälsovårdsservice har man inlett kommun- och servicestrukturreformen. Målet är att stärka kommunstrukturen och finansieringsunderlaget samt intensifiera kommunernas samarbete. Dessutom måste man omstrukturera arbetsformerna.

Målsättningarna för utvecklingen och de viktigaste åtgärderna inom social- och hälsovården för åren 2008-2011 har slagits fast i det nationella utvecklingsprogrammet för social- och hälsovården (KASTE). Tyngdpunkten för statsbidragen inom social- och hälsovården är utvecklingen av service för barn, unga och familjer.

För att dämpa stegringen av läkemedelskostnaderna inom läkemedelsersättningssystemet övergår man från och med 1.4.2009 till att ta i bruk ett referensprissystem. Förändringen kompletterar systemet med läkemedelsbyte, som trädde i kraft år 2003. Ersättningsnivån som sjukförsäkringen ersätter för privata tandläkararvoden höjdes i början av år 2008 så att den verkliga ersättningsnivån är 40 procent av ersättningsgrunden.

För att förbättra situationen för låginkomsttagare höjdes flera minimiförmåner. Från början av år 2008 höjdes barnbidragets ensamförsörjartillägg med 10 euro per månad till 46,6 euro. Moderskaps-, faderskaps- och föräldradagpenningen samt sjukdagpenningens minimibelopp höjdes till nivån för arbetsmarknadsstödet från och med 1.1.2009. Samtidigt höjdes nivån för stödet för privat vård av barn till 160 euro i månaden och stödet för hemvård av barn med 20 euro i månaden. Dessutom höjdes barnbidraget från och med tredje barnet med 10 euro i månaden. Faderskapsledigheten förlängs med två veckor år 2010.

Situationen för pensionärer med låga inkomster har även underlättats. Från början av år 2008 slopades kommunernas s.k. dyrtorsklassificering enligt vilken till exempel folkpensionens storlek varierade beroende på kommun. Samtidigt gjordes en nivåförhöjning av folkpensionen med 20 euro. På det sättet fick vissa mottagare av folkpension en höjning med 40 euro. Folkpensionen för en ensamstående person är år 2009 584 euro i månaden. Dessutom betalas folkpensionen nu till oförminskat belopp även till personer i institutionsvård.

De som arbejder med videnskabelig forskning eller kunstnerlig virksomhed på stipendium har ret til social trykghet från og med 1.1.2009. Stipendietagarna ska ha rett til pensions- og olycksfallsskydd, sjukdagpenning og grupplivf rs kring.

Trots  ket efterfrågan på pensionsskydd samt social- og h lsov rdstj nster har den totale utvecklingen av socialutgifterna varit m ttlig.  ren 2006-2008 stannade socialutgifterna i relation till bruttonationalprodukten vid 25,5-26 procent, vilket fortfarande underskrider gennemsnittet i EU-lænderne.

ISLAND: Den økonomiske krise og k llet af det islandske bank og finanssystem har haft alvorlige konsekvenser for både den økonomiske og sociale udvikling i Island.

Inden da havde den økonomiske udvikling været positiv i mange år med undtagelse af 2002. I 2004 og 2005 var tilvæksten oppe på 7,7 og 7,5 pct. Tilvæksten i 2006 var på 4,2 pct. og 3,8 pct. i 2007, men som konsekvens af k llet i det islandske bank og finansieringssystem i efteråret 2008 blev væksten i hele 2008 kun på 0,3 pct. For 2009 forventer man en kraftig tilbagegang med en negativ vækst på -10,6 pct. Inflationen steg kraftig ved udgangen af 2008 som en konsekvens af den økonomiske krise og kronens kraftige devaluering som i gennemsnit for hele 2008 var på 18,1 pct. I midten af 2009 var inflationen på 11,3 pct. men finansministeriet forventer at inflationen vil falde til 1,6 pct. og en inflation på 1,9 pct. i 2011.

I de sidste tre måneder af 2008 var der i gennemsnit 7.400 personer arbejdsløse eller søgte arbejde hvilket vil sige 4 pct. af arbejdsstyrken. Arbejdsløsheden var 5,1 pct. for mænd og 2,9 pct. for kvinder. Arbejdsløsheden ramte de 16 – 24 årige hårdest med en arbejdsløshed på 6,2 pct. Dette er en stor ændring idet arbejdsløsheden de sidste 10-15 år har været under 1 pct. de fleste år.

I andet kvartal af 2009 var der i gennemsnit 16.600 personer arbejdsløse, med 10,6 pct. for mænd og 7,2 pct. for kvinder. Arbejdsløsheden blandt de 16-24 årige var oppe på 10,8 pct. Man forventer at arbejdsløsheden vil stige i 2010 og måske yderligere fremover.

Disse tal bør dog ses i sammenhæng med deltagelse i arbejdslivet i Island sammenlignet med mange andre l nde. I andet kvartal af 2009 var 182.900 personer ude på arbejdsmarkedet, som svarer til en erhvervsfrekvens på 81,9 pct.

Der har også foretaget ændringer i arbejdsløshedslovgivningen i forbindelse med den stigende arbejdsløshed. Da arbejdsløsheden steg i fjerde kvar-

tal af 2008 blev der iværksat mange foranstaltninger for at begrænse arbejdsløsheden med stigende fleksibilitet og reduktion i arbejdstimer.

Arbejdsløshedsforsikringen er blevet forbedret og det er nu muligt at modtage arbejdsløshedsdagpenge baseret på tidligere indkomst ved at arbejde på deltid og derved få forlænget perioden hvori man kan modtage dagpenge uden det får indflydelse på lønindtægten.

Der er desuden en større fleksibilitet for arbejdsløshedsdagpenge for selvstændige. Nogle af disse forbedringer er midlertidige, og en beslutning om forlængelse vil bero på en evaluering af de erfaringer man har fået på arbejdsmarkedet.

I 2008 blev der gennemført ændringer i organiseringen på det sociale område. Hovedparten af socialforsikringen samt service for ældre blev flyttet fra Sundhedsministeriet til Socialministeriet, som fra 1. januar 2008 hedder Social- og socialforsikringsministeriet. På samme tidspunkt hører Forsikringskassen til Social- og Socialforsikringsministeriet. Sygeforsikringen og arbejdsskadeforsikringen hører til sundhedsministeriet.

En ny lov om sygesikring blev vedtaget i 2008. Før dette var sygeforsikringen en del af sociallovgivningen, men nu er det dækket af en separat lovgivning.

Den nye lov om sundhedsforsikring dækker ud over retten til sundhedsforsikring også andre rettigheder, herunder statens bidrag til sundhedsvæsenet. Loven betyder ikke væsentlige ændringer i forhold til tidligere. De væsentligste ændringer kom i en ny lov i oktober 2008 hvor der blev etableret et nyt direktorat, Islands Sundhedsforsikring.

Rollen for det nye direktorat er at administrere og implementere det nye system samt forhandle servicekontrakter, give vederlag for ydelser samt overvåge kvaliteten af ydelserne

Direktoratet skal forhandle og betale for alle sundhedsydelser til alle udbydere ved hospitaler og sundhedscentre uanset om de er drevet af staten eller private udbydere.

Fra 1. januar 2008 har social og socialforsikringsministeriet ansvaret for de sociale pensioner og andre sociale ydelser i stedet for Sundhedsministeriet.

I forbindelse med ændringen blev der foretaget en række ændringer i beregningsgrundlaget, både når det gjaldt indkomstprøvning, herunder indkomst fra erhverv og indkomst fra værdipapirer. I 2009 blev det maksimale beløb sænket igen med undtagelse af indkomst fra arbejde for funktionshæmmede.

Ifølge anbefalinger skal der ske en revision af helse det sociale sikringssystem, hvor der ønskes regler, for supplerende ydelser når både løn og socialforsikringer er under et vist minimum. Formålet er at give ekstraindeksler specielt til de der er i de laveste indkomstgrupper.

NORGE: Etter vel fire år med sterk vekst i norsk økonomi skjedde det et markert omslag ved inngangen til 2008, og konjunkturomslaget ble gradvis mer markert gjennom 2008. Bruttonasjonalproduktet ((BNP) for "Fastlands-Norge" (ekskl. oljeinntekter og utenriksfart) økte med 2,4 prosent sammenliknet med året før. Veksten i BNP i alt var 2 prosent. Veksten i fastlandsøkonomien ble dempet som følge av både svakere utvikling internasjonalt og kapasitetsskranke i norsk økonomi. Utsiktene for norsk økonomi er blitt kraftig forverret som en følge av problemene i internasjonale finansmarkeder. Norge har likevel så langt blitt lettere rammet enn de fleste andre land. Etter halvannet år med konjunkturedgang er norsk økonomi nå kommet inn i en lavkonjunktur. Selv om produksjonfallet i fastlandsøkonomien stoppet opp i 2. kvartal 2009, var veksten fremdeles klart svakere enn trendveksten. Viktig for omslaget i produksjonen er at fallet i husholdningenes konsum har stoppet opp samtidig som konsumet i offentlig forvaltning øker kraftig som følge av omleggingen av finanspolitikken i første halvår i 2009. Finanskrisen som inntraff høsten 2008 gjenspeiler seg i utviklingen på arbeidsmarkedet. I gjennomsnitt var det 67 000 ledige i 2008, tilsvarende 2,5 prosent av arbeidsstyrken. Dette er om lag som i 2007. Ledigheten økte utover høsten 2008 og inn i 2009 og var 3,1 prosent av arbeidsstyrken i første kvartal 2009. Siden har ledigheten stabilisert seg litt over dette nivået. Arbeidsledigheten ble noe redusert i juni og lå på 3 prosent. Det forventes at ledigheten vil øke utover i 2009 og inn i 2010. Sysselsettingen økte i de første månedene av 2008, men veksten var avtagende, og stoppet opp etter april 2008. Arbeidsstyrken var i 2008 i gjennomsnitt på 2 618 000 personer som er en vekst på 3,2 prosent Dette er lavere enn tilsvarende vekst året før som var på 4,1 prosent. Sysselsettingen holdt seg om lag uendret i 2. kvartal 2009. Arbeidsinnvandringen anslås å stå for 20-30 prosent av veksten i sysselsettingen i 2008. Dette er om lag som i 2007. Netto arbeidsinnvandring til Norge er på et betydelig lavere nivå enn tidligere. Dette må ses i sammenheng med at en stor del av arbeidsinnvandrene er sysselsatt i bygge- og anleggsnæringen og i industrien, der ledigheten har steget mest. Yrkesdeltagelsen i Norge er høy. Blant personer i alderen 15-74 år var yrkesdeltakelsen 73,9 prosent i 2008, mot 72,8 prosent i 2007. Norge

skiller seg ut fra mange OECD-land ved høy yrkesdeltagelse blant kvinner og eldre.

Det pågår fortsatt et arbeid med å etablere ny arbeids- og velferdsforvaltning. Et hovedmål for organisasjonsreformen er at flere skal være i arbeid eller aktiv virksomhet, og at færre skal ha trygd eller stønad som hovedkilde for forsørgelse. En mer brukervennlig, samordnet og effektiv forvaltning er også sentrale mål med reformen. Reformen innebærer en sammenslåing av de to tidligere statlige etatene Aetat (arbeidsmarkedsetat) og trygdeetaten til Arbeids- og velferdsetaten. Det skal etableres et felles arbeids- og velferds kontor (NAV-kontor) i hver kommune basert på en samarbeidsavtale mellom Arbeids- og velferdsetaten og den enkelte kommune. Kontoret skal dekke statsetatens oppgaver og som et minimum kommunens oppgaver knyttet til økonomisk sosialhjelp, kvalifiseringsprogrammet med tilhørende kvalifiseringsstønad, råd og veiledning. Formålet er at brukerne skal kunne henvende seg kun på ett sted. Det har i perioden 2006 til 2008 blitt etablert til sammen 293 NAV-kontorer og ved inngangen til 2009 gjenstod etableringen av 164 NAV-kontorer

Pensjonssystemet i Norge er under omforming. Som et ledd i dette arbeidet, la Regjeringen i februar 2009 fram for Stortinget forslag til ny lov om alderspensjon fra folketrygden. Forslaget omhandler nye opptjeningsregler, levealdersjustering, fleksibelt uttak av alderspensjon fra 62 år og nye regler for regulering av pensjon. Arbeidet med å reformere pensjonssystemet startet i 2001 med oppnevning av Pensjonskommisjonen. Det overordnede målet er å gjøre pensjonssystemet økonomisk bærekraftig på lang sikt. Pensjonsmodellen skal stimulere til økt arbeidstilbud, samtidig som den skal bidra til inntektsutjevning. Det åpnes for fleksibelt uttak av alderspensjonen fra 62-75 år, og det skal være mulig å kombinere alderspensjon og arbeid uten at pensjonen avkortes. Alderspensjon skal bestå av en inntektspensjon og en minstesikring i form av garantipensjon. Inntektspensjonen tjenes opp av arbeidsinntekt fra første krone opp til et tak, og alle år teller med. Pensjonen blir justert i forhold til forventet levealder for aldersgruppen på uttakstidspunktet. Sentralt i den nye pensjonsreformen er at den enkelte også i framtiden skal sikres rett til en årlig pensjonsytelse uavhengig av bl.a. utviklingen i finansmarkedene. Det er lagt opp til at loven skal tre i kraft fra 2010, men viktige endringer som fleksibel pensjon for aldersgruppen 62-75 år, vil tre i kraft fra 2011.

Avtalen mellom regjeringen og partene i arbeidslivet om et mer inkluderende arbeidsliv utløper den 31. desember 2009. Avtalen ble inngått

i desember 2005. Målet er en reduksjon i sykefraværet på 20 prosent fra 2001 til 2009, å få tilsatt langt flere arbeidstakere med redusert funksjonsevne og å øke den gjennomsnittlige avgangsalderen. Resultatene så langt varierer for de ulike delmålene. Det har vært en meget positiv utvikling mht. økning av den reelle pensjonsalderen som har økt fra 63,1 år i 2004 til 64 år i 2008. Målet om en reduksjon av sykefraværet på 20 prosent fra 2001 til 2009 er ikke nådd, og det er skjedd lite endring i sysselsettingsfrekvensen for personer med redusert funksjonsevne. Andelen sysselsatte blant personer med redusert funksjonsevne har ligget stabilt på om lag 45 prosent over en lengre periode. Sykefraværet 4. kvartal 2008 var på 7 prosent målt i tapte dagsverk for arbeidstakere 16-69 år. Dette er 6 prosent lavere enn i 4. kvartal 2001.

Stortinget vedtok i desember 2008 et lovforslag om at dagens rehabiliteringspenger, attføringspenger og tidsbegrenset uførestønad skal erstattes av arbeidsavklaringspenger som er en ny midlertidig folketrygdytelse. Det innføres også rett til arbeidsevnevurderinger og aktivitetsplaner for alle som ønsker eller trenger bistand for å komme i arbeid. Lovendringene skal etter planen tre i kraft 1. mars 2010. Arbeidsavklaringspenger skal kunne gis til personer som på grunn av sykdom, skade eller lyte har fått sin arbeidsevne nedsatt med minst halvparten, og som har behov for bistand for å bli i stand til å skaffe seg eller beholde arbeid som han eller hun kan utføre. Arbeidsavklaringspenger skal kunne gis så lenge det er påkrevd for å gjennomføre nødvendig aktivitet med sikte på å komme i arbeid, men som hovedregel ikke lenger enn fire år. Ytelsen skal være 66 prosent av mottakers pensjonsgivende inntekt før arbeidsevnen ble nedsatt. Det skal likevel være en minste årlig ytelse (for tiden 138 404 NOK). Det skal gis barnetillegg etter fast sats per barn.

SVERIGE: Etter flere år med god tillväxt påbörjades en avmattning i den svenska ekonomin 2007 som till stor del berodde på en försvagad exportutveckling. Avmattningen fortsatte år 2008 då BNP sjönk med 0,2 procent.

Minskning av lagerinvesteringarna, hushållens minskade konsumtionsutgifter samt exportnettot bidrog till den negativa BNP-utvecklingen. År 2009 beräknas BNP falla med 5,4 procent.

Under de senaste åren har antalet sysselsatta ökat kraftigt. Under 2007 ökade antalet sysselsatta i åldern 15-74 år med 2,5 procent. Även 2008 ökade antalet, men i juli bröts perioden med kontinuerlig ökning av de sysselsatta. Antalet sysselsatta var under år 2008 4 593 000, vilket var en ökning med 52 000 personer. År 2009 väntas dock sysselsättningen minska med

3,2 procent, främst på grund av att företagen anpassar antalet anställda till den svagare efterfrågan. Även inom den offentliga sektorn stagnerar sysselsättningen. År 2010 fortsätter sysselsättningen att falla med 3,4 procent.

Under 2008 var 305 000 personer i åldern 15-74 år arbetslösa, vilket motsvarar 6,2 procent av arbetskraften. Detta är samma nivå som år 2007 då arbetslösheten var 6,1 procent. Arbetslösheten fortsätter att stiga och blir 9 procent år 2009 för att sedan stiga ytterligare år 2010, då den väntas bli 11,5 procent.

Sjukfrånvaron har sedan 2002, då sjukfrånvaron var som högst, minskat kraftigt. Utgifterna har för sjukpenning minskat med en tredjedel mellan 2002 och 2007. Antalet ersättningsdagar fortsätter att sjunka åren 2008-2010, men minskningstakten avtar.

År 2007 var det drygt 904 000 helårsekvivalenter som försörjdes med sociala ersättningar och bidrag såsom sjukpenning, sjuk- och aktivitetsersättning, arbetsmarknadsstöd och ekonomiskt bistånd. En helårsekvivalent motsvarar en person som försörjs med full ersättning ett helt år, dvs. två personer som varit arbetslösa i ett halvt år var blir en helårsekvivalent tillsammans. Antalet personer som på helårsbasis försörjs med ovanstående ersättningar väntas minska år 2008. Men år 2009 väntas antalet helårsekvivalenter stiga, för första gången sedan 2004, för att sedan ligga kvar på ungefär samma nivå år 2010. Den svaga arbetsmarknaden och införandet av en bortre parentes i sjukförsäkringen samt borttagandet av den tidsbegränsade sjukersättningen är bidragande orsaker till denna utveckling.

För att få fler i arbete och minska utanförskapet har skatten på förvärvsinkomster sänkts. Detta har skett genom ett jobbskatteavdrag i tre steg. År 2007 sänktes inkomstkatten med 40 miljarder kr, år 2008 med 10 miljarder kr och sänkningen år 2009 beräknas bli 15 miljarder kr. Avdraget är konstruerat så att låg- och medelinkomsttagare får en större skattelättnad i förhållande till sin lön än höginkomsttagare. Även för pensionärer sänks skatten och skattesänkningen sker genom att grundavdraget höjs. För pensionärer ändrades år 2008 även reglerna för hur man beräknar bostadstillägg. Ändringen gör det förmånligare att arbeta, eftersom den enskilde får behålla en större del av bostadstillägget än tidigare då arbetsinkomsten ökar.

År 2007 sänktes ersättningsnivån i arbetslöshetsförsäkringen till 70 procent efter 200 dagars arbetslöshet och till 65 procent efter 300 dagar. Den tidigare förhöjda arbetslöshetsersättningen under de 100 första ersättningsdagarna avskaffades och en enhetlig högsta nivå för ersättningen på 680 SEK infördes.

Den 1 juli 2008 infördes omfattande förändringar i sjukskrivningsreglerna. En rehabiliteringskedja med fasta avstämningstidpunkter infördes. Genom detta kommer insatser att tidigareläggas vilket ökar förutsättningarna för en återgång till arbete och risken för att många människor fastnar i utanförskap minskas. Vidare beslutades om en bortre parentes för sjukskrivning och möjligheten till tidsbegränsad sjukersättning försvinner för nya sjukskrivningsfall.

Beslut fattades också under år 2008 att ersättningsnivån i sjukförsäkringen efter 1 års sjukfrånvaro ska sänkas till 75 procent.

I arbetslöshetsförsäkringen ökade antalet karensdagar med två dagar, från fem till sju dagar, år 2008. Dessutom infördes en ny begränsningsregel för arbetslöshetsersättning i samband med deltidsarbete. Max 75 ersättningsdagar får betalas ut i samband med deltidsarbetslöshet för personer utan försörjningsansvar.

Den 1:a juli 2008 infördes ett vårdnadsbidrag och en jämställdhetsbonus. Vårdnadsbidraget ska ge föräldrar möjlighet att tillbringa mer tid med sina barn. De kommuner som så önskar erbjuder ett skattefritt vårdnadsbidrag på maximalt 3 000 kr per barn och månad till alla barn från det att barnet fyllt ett år upp till treårsdagen. Jämställdhetsbonusen förbättrar förutsättningarna för jämställdhet vad gäller såväl föräldraledighet som deltagande i arbetslivet. Jämställdhetsbonusen beräknas utifrån hur föräldrarna fördelar dagarna med föräldrapenning. De föräldrar som delar helt lika på föräldraledigheten erhåller maximal bonus, vilken är cirka 3 000 SEK per månad.

Regeringen fördubblar det statliga tandvårdsstödet till sex miljarder SEK årligen från den 1:a juli 2008. Reformen riktar sig mot personer över 20 år och innehåller ett allmänt tandvårdsbidrag samt ett skydd mot höga kostnader som ska göra det billigare att gå till tandläkaren.

Kapitel 2

Befolkning og indkomstfordeling

Link til supplerende information:

[EUROSTAT - database](#)

[EU-SILC database](#)

Tabel 2.1 Samlet fertilitetsrate i EU, Færøerne, Island og Norge 2007

Danmark	1,84	Belgien		Italien		Slovakiet	1,25
Færøerne	2,55	Bulgarien	1,42	Letland	1,41	Slovenien	1,38
Finland	1,83	Cypern	1,38	Litauen	1,35	Spanien	1,40
Island	2,09	Estland	1,63	Luxemburg	1,61	Storbritannien	
Norge	1,90	Frankrig	1,98	Malta	1,37	Tjekkiet	1,44
Sverige	1,88	Grækenland	1,41	Polen	1,31	Tyskland	1,37
		Holland	1,72	Portugal	1,33	Ungarn	1,32
		Irland	2,01	Rumænien	1,30	Østrig	1,38

Kilde: EUROSTAT; Færøernes Statistik

Befolkning

Befolkningernes sammensætning er noget forskellig fra land til land, hvilket har betydning, både når det gælder pasningsbehovet for småbørn, aktiviteter for børn og unge, størrelsen og alderssammensætningen af de arbejdsløse, antallet af alderspensionister og behovet for omsorg og pleje i de ældste aldersklasser.

Den samlede fertilitetsrate har været relativt stabil og høj i de seneste år i de nordiske lande, med de højeste fertilitetsrater på Færøerne og i Island.

Samtidig er antallet af personer i de ældste aldersklasser øget i alle landene og dermed også behovet for omsorg og pleje. Der er dog markante forskelle både fra land til land og mellem de to køn. Det gælder for alle landene, at der i de ældste aldersklasser er flest kvinder, hvilket alt andet lige medfører at mange lever alene i de sidste år af deres liv.

Blandt de nordiske lande har Sverige den ældste befolkning, mens Island og Færøerne har den yngste. Set i relation til det øvrige Europa finder man i gennemsnitstallene for EU-landene et markant fald i befolkningen i de yngste aldersklasser, og tendensen mod flere personer i de ældste aldersklasser, specielt for kvinders vedkommende, findes også i EU-landene som helhed. Denne udvikling skal blandt andet ses i lyset af de markant lave fødselstal, særligt i de sydeuropæiske lande.

Af figur 2.1 er der medtaget en fremskrivning af de nordiske befolkninger frem til 2050 ud fra de nationale befolkningsfremskrivninger.

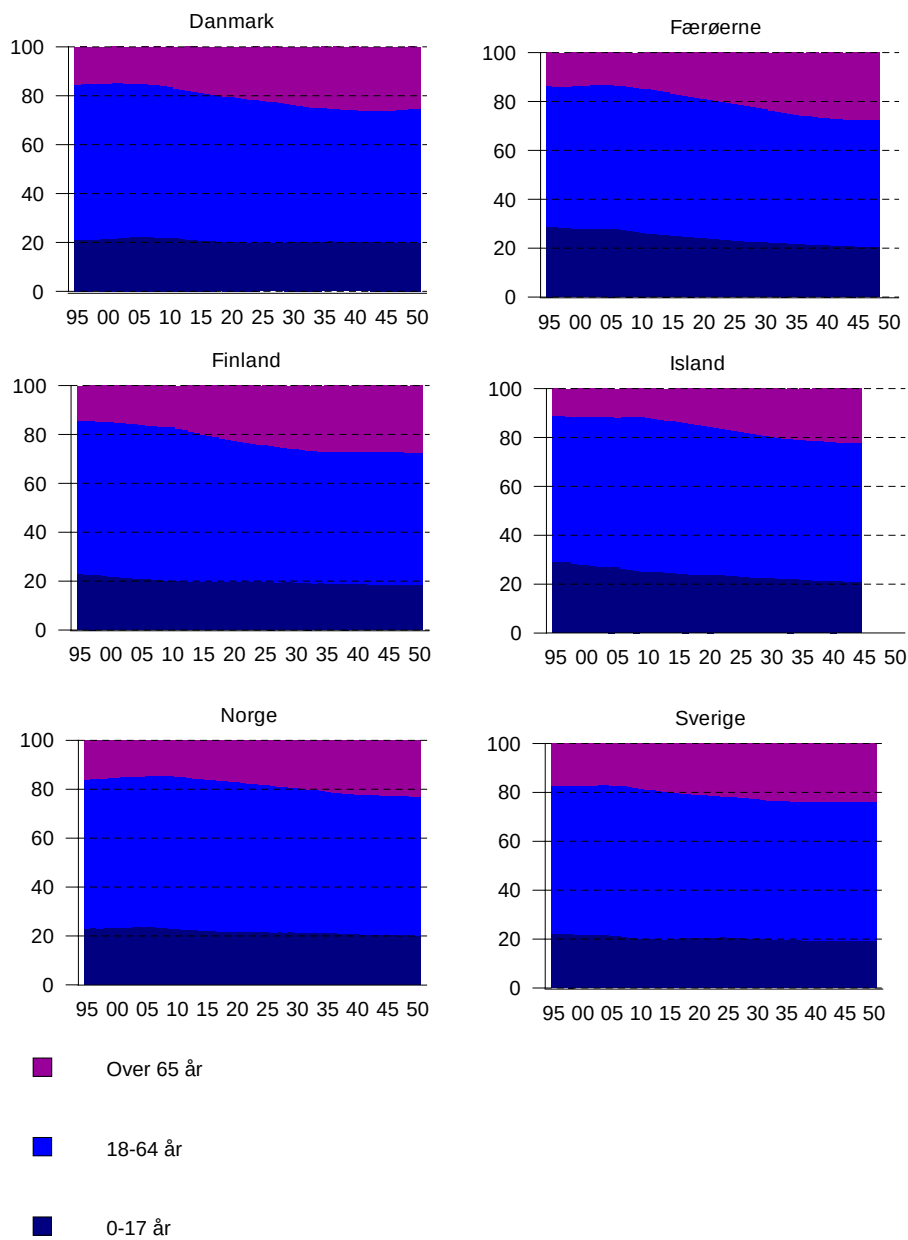
Det skal bemærkes at der er forskelle på de forudsætninger, som de enkelte lande ligger til grund, både når det gælder udviklingen i fertiliteten, den forventede middellevetid og migrationen jævnfør tabel 2.2.

Tabel 2.2 Oversigt over forudsætningerne for befolkningsfremskrivningen for de nordiske lande

	Danmark ¹⁾		Færøerne		Finland		Island		Norge		Sverige	
	2008	2049	2008	2048	2008	2050	2007	2050	2008	2050	2008	2050
<i>Forventet middellevetid</i>												
Mænd	76,3	83,6	76,9	80,4	76,5	85,8	79,6	84,6	78,3	85,7	78,9	84,1
Kvinder	81,1	86,4	81,6	82,5	82,0	89,7	83,0	87,1	83,0	88,9	83,0	86,4
Fertilitetskvotient	1,9	1,9	2,5	2,5	1,8	1,8	2,1	1,9	2,0	1,9	1,90	1,8
Antal fødte børn 1.000	63	65	0,6	..	59	62	4,8	4,6	60	74	107	
Forventet netto migration	8.625	3.100	3.492	3.491	15.457	10.000	3.279	840	43.346	19.000	43.428	19.727

1 Kun fertilitet for personer med dansk oprindelse

Figur 2.1 Middelfolketallet procentvis fordelt på aldersgrupper 1995-2008 og fremskrivning 2009-2050

Anm.: Supplerende tabelinformation findes i bogens bilag 5.

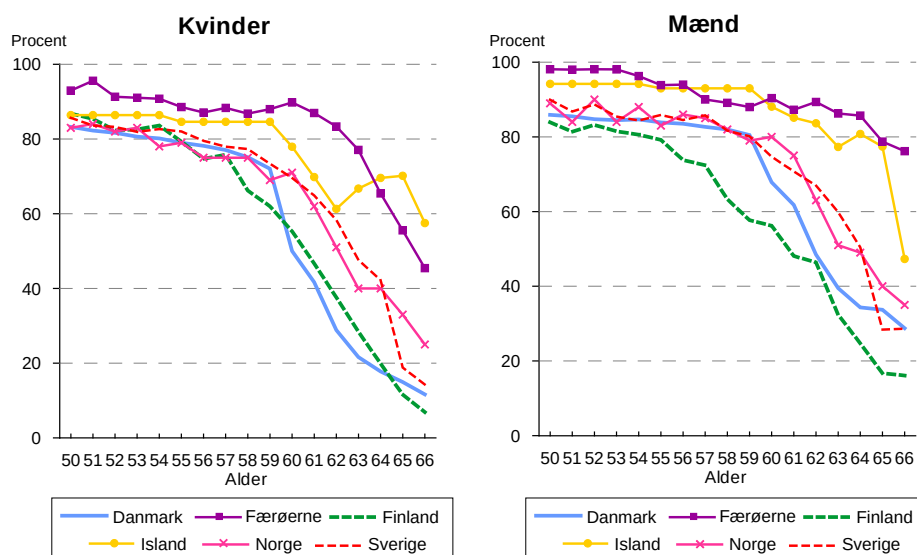
Tidlig tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet

Det som spiller en betydelig rolle i forhold til udgifterne til de ældre og de funktionshæmmede er især hvor lang tid de erhvervsaktive forbliver på arbejdsmarkedet.

Figur 2.2 viser beskæftigelsesgraden for mænd og kvinder i alderen 50-66 år i 2007 og figur 2.3 og 2.4 viser udviklingen i beskæftigelsen for henholdsvis 60 og 64-årige mænd og kvinder i perioden 1990 til 2008

Som det ses af Figur 2.2 har mændene generelt set en højere beskæftigelsesgrad end kvinderne. For både mænd og kvinder falder beskæftigelsesfrekvensen markant med alderen i alle de nordiske lande. Der er dog også store forskelle mellem landene. Forklaringer skal hovedsageligt søges i forskellige erhvervsstrukturer, med deraf følgende konsekvenser for lønmodtagernes helbred, forskelle i arbejdsløsheden, samt forskelle i de muligheder der findes for at trække sig tidligt tilbage fra arbejdslivet med offentlige indkomsterstattende ydelser.

Figur 2.2 Personer i beskæftigelse i pct. af befolkningen. Fordeling efter alder og køn 2008

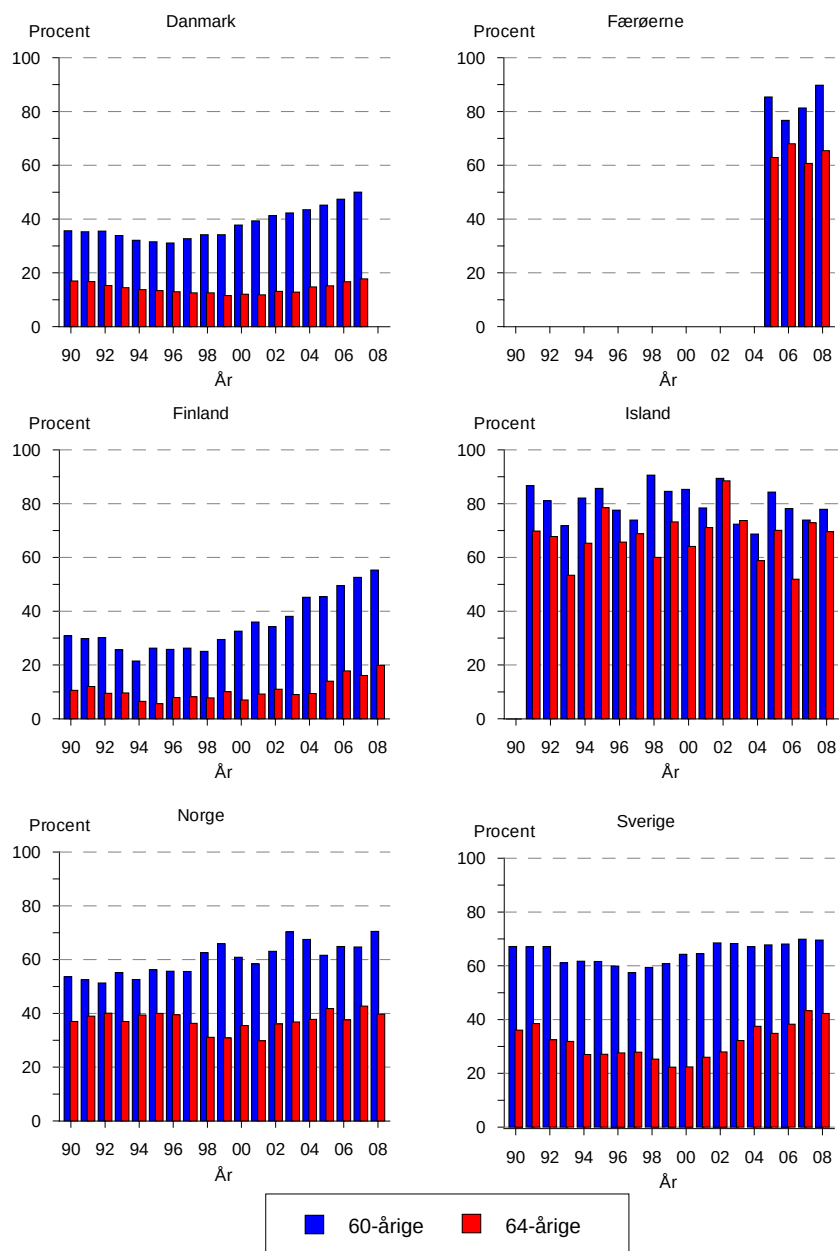

Note: Danske tal er fra 2007.

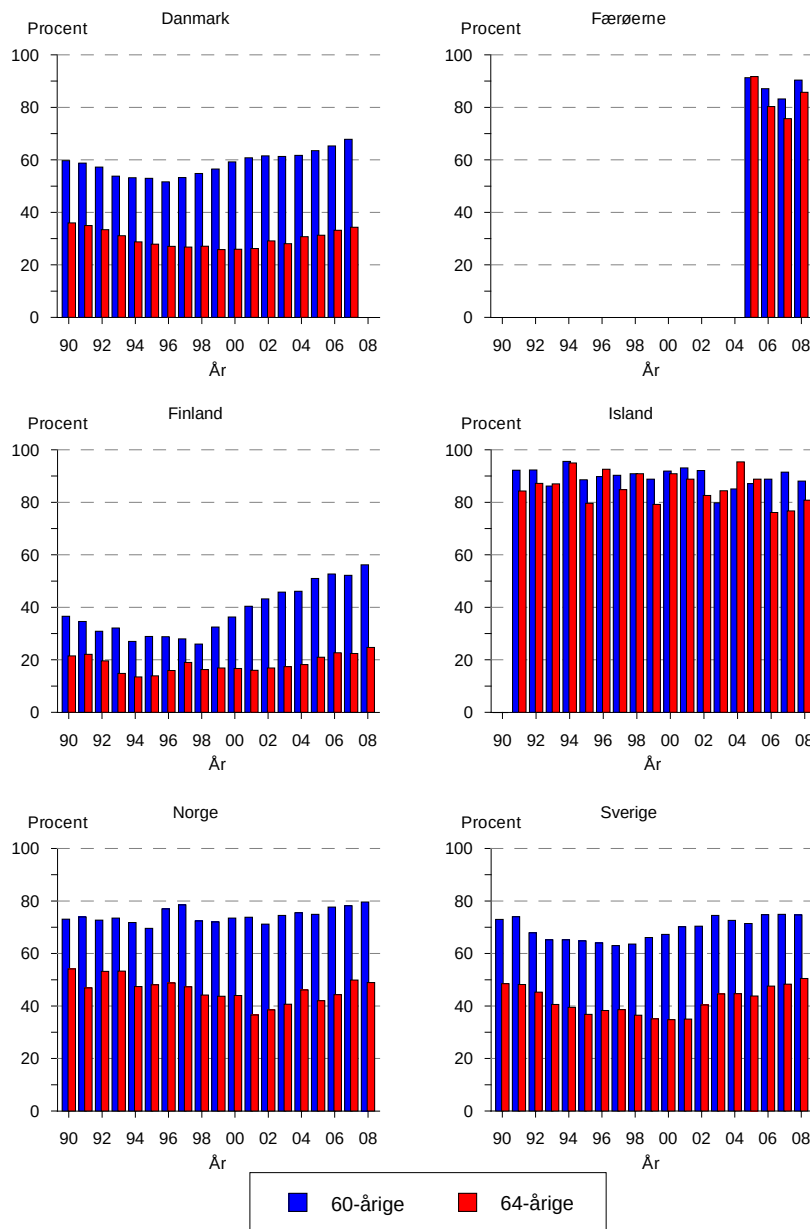
Den tidlige tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet er mest udbredt i Danmark og Finland. Disse to lande har de mest omfattende offentlige tilbagetrækningsordninger. På Færøerne og i Island er der ikke andre offentlige tilbagetrækningsordninger end helbredsbetaget førtidspension og desuden et meget begrænset arbejdsløshedspension. I Danmark findes der efterlønsordningen i Finland arbejdsløshedspensionen og i Norge aftalefastsat pension. Sverige indtager en midterposition hvad angår offentlige tilbagetrækningsordninger.

Der er markante forskelle mellem landene i beskæftigelsesfrekvensen for de 60- og 64-årige mænd og kvinder. Udviklingen i løbet af perioden 1990-2008 varierer også mellem landene. Beskæftigelsen for de 64-årige viser dog et noget mere uensartet mønster. Især i Finland og Danmark har der i de senere år været en stigende beskæftigelsesfrekvens for de 60 årige og i mindre grad for de 64 årige. Dette gælder for både mænd og kvinder.

Figur 2.3 Andel beskæftigede blandt 60- og 64-årige kvinder. Pct. 1990-2008

Figur 2.4 Andel beskæftigede blandt 60- og 64-årige mænd. Pct. 1990-2008

Note for Danmark: Opgørelsesmetoden er ændret fra 2002

Indkomstfordeling

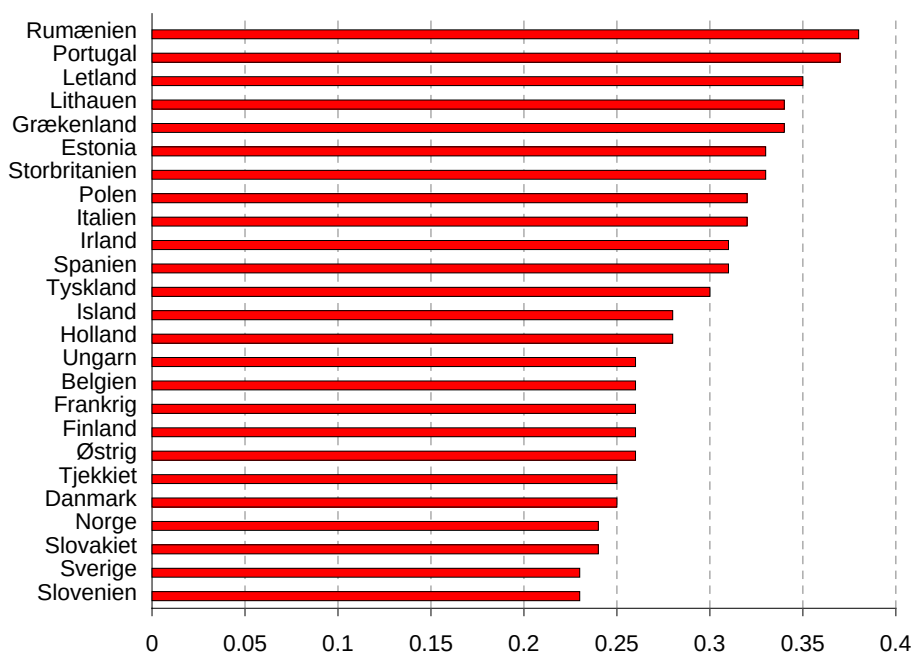
Figur 2.5 viser indkomstfordelingen udtrykt ved gini koefficienter for de nordiske lande og udvalgte EU lande i 2006 (gini koefficienten er et spredningsmål, hvor den mindste værdi er 0 og den højeste er 1).

Sammenlignet med andre lande er indkomstforskellene i de nordiske lande meget små. Forskellene er mindst i Sverige, Norge og Danmark og noget større i Finland og Island. Norge har den største indkomst differentiering blandt de nordiske lande men i international sammenligning er de små.

Ligheden i indkomstfordelingen i de nordiske lande er et resultat af mange faktorer.

Indkomstoverførslerne og beskatningen har uden tvivl stor betydning for ligheden. Den direkte effekt på indkomstfordelingen er dog svært at vise idet indkomstfordelingen også kan være påvirket af holdninger og tidligere overførsler

Figur 2.5 Gini koefficienter for de nordiske lande og udvalgte EU lande i 2007

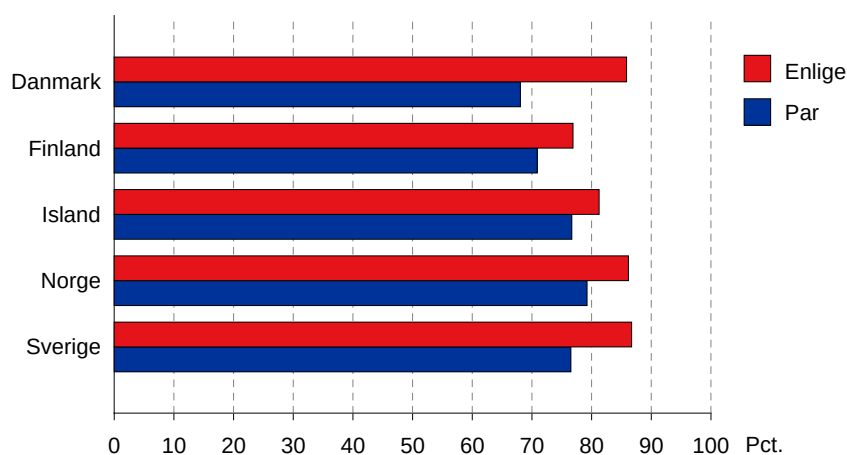
Kilde: EU- SILC

Pensionisters indkomst sammenlignet med andre husstande

Figur 2.6 viser den disponible indkomst for familier, hvor mindst den ene i husstanden er over 65/67 år. Indkomsten er vist som i pct. af den disponible indkomst for enlige og par under 65/67 år.

Som det fremgår af figuren, har familier over 65/67 år i alle landene en lavere gennemsnitlig disponibel indkomst end familier, der er under 65/67 år. Dette gælder både for enlige og parfamilier hvor enlige (med undtagelse i Island) dog har en betydelig højere procentandel end par.

Figur 2.6 Ækvivalente indkomster for enlige/par over 65 år i pct. af de ækvivalente indkomster for enlige/par under 65 år 2006

Kilde. EU- SILC

Relativ fattigdom

Tabellerne 2.3 og 2.4 viser andelen af befolkningen der lever i husstande med en indkomst under henholdsvis 50 og 60 pct. af medianen af den ækvivalente disponible indkomst i 2006.

Det skal dog bemærkes at beregninger af relativ fattigdom er sensitiv i forhold til de definitioner der anvendes. I årets udgave af social tryghed er der anvendt SILC data. Det er især for enlige med børn og for enlige ældre der er de største forskelle mellem landene og i forhold til EU gennemsnittet.

Tabel 2.3 Andel af den samlede befolkning der lever i husstande med en indkomst på under 50 pct. af medianen af den ækvivalente disponible indkomst, pct. 2006

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige	EU25
Enlige med børn	6	9	11	19	12	20
Enlige under 65 år	18	16	12	21	16	16
Par under 65 år	2	3	4	4	4	6
Par med børn:						
- par med et barn	3	3	4	3	4	7
- par med to børn	4	2	4	3	3	8
Enlige 65+	6	12	8	7	8	15
Par hvor mindst den ene er 65+	1	2	1	1	3	8
Alle husstande	6	5	5	8	6	10

Kilde: EU-Silc data

Tabel 2.4 Andel af den samlede befolkning der lever i husstande med en indkomst på under 60 pct. af medianen af den ækvivalente disponible indkomst, pct. 2006

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige	EU25
Enlige med børn	17	22	23	29	24	34
Enlige under 65 år	27	28	18	28	22	23
Par under 65 år	5	6	7	6	7	10
Par med børn:						
- par med et barn	4	6	6	4	6	12
- par med to børn	4	5	7	5	5	14
Enlige 65+	20	39	42	30	19	27
Par hvor mindst den ene er 65+	14	12	2	3	6	16
Alle husstande	12	13	10	12	11	16

Kilde: EU-Silc data

Kapitel 3

Familier og børn

Links til supplerende information:

[EUROSTAT - database](#)

[EU-SILC database](#)

[Typical cases](#)

[Sociale udgifter](#)

Mens de nordiske lande anvender næsten samme andel af de sociale udgifter i pct. af BNP til familier og børn, er der en noget større forskel på EU-landenes udgiftsmønstre.

Tabel 3.1 Udgifter til familier og børn i pct. af BNP i EU, Færøerne, Island og Norge 2006

Danmark	3,7	Belgien	2,0	Italien	0,7 ^p	Slovakiet	1,2 ^p
Færøerne	4,3	Bulgarien	1,1	Letland	1,2 ^p	Slovenien	0,6 ^p
Finland	2,9	Cypern	1,9	Litauen	1,1 ^p	Spanien	0,8 ^p
Island	2,5	Estland	1,5	Luxemburg	3,4	Storbritannien	1,3 ^p
Norge	2,7	Frankrig	1,6 ^p	Malta	0,1	Tjekkiet	0,9
Sverige	2,9 ^p	Grækenland	1,0	Polen	0,2	Tyskland	1,9 ^p
		Holland	1,6 ^p	Portugal	0,2	Ungarn	2,7
		Irland	1,6	Rumænien	1,2	Østrig	2,7

^p Foreløbige data.

Anmærkning: Kilden er EUROSTAT: Database for Social Protection Expenditure and Receipts. Kilden for Færøerne er Socialministeriet.

Et karakteristisk træk ved de nordiske familier er, at der er relativt mange enlige forældre med børn. I alle landene er der betydeligt flere enlige kvinder med børn end enlige mænd med børn. De mange enlige med børn skyldes de hyppigt forekommende opbrud i familieforholdene.

De nordiske lande adskiller sig desuden fra de øvrige europæiske lande ved, at kvinder har en høj erhvervsfrekvens (jf. Kapitel 4). Dette øger beho-

vet for pasningstilbud til børnene, mens forældrene er på arbejde. Desuden er pasning af børn placeret under uddannelsessystemet i det øvrige Europa og derfor er tallene i tabel 3.1 ikke helt sammenlignelig.

Tabel 3.2 Familier efter familietype 2008

	Danmark ¹⁾		Finland		Island ²⁾		Norge		Sverige ³⁾	
	Enlige	Sam-boende	Enlige	Sam-boende	Enlige	Sam-boende	Enlige	Sam-boende	Enlige	Sam-boende
Antal familier i alt i 1000	1.462	1.331	1.565	1.265	46	71	1.105	1.073	3.256	2.103
Heraf med børn i alderen 0-17 år i 1000	165	596	117	468	9	36	130	483	247	850
<i>Heraf i pct.</i>										
1 barn	58	36	59	40	67	40	67	38	61	38
2 børn	32	46	31	40	30	40	26	43	28	45
3 eller flere børn	10	18	11	20	5	19	8	18	10	16
Gennemsnitligt antal børn pr. familie	1,5	1,9	1,6	1,9	2,0	1,7	1,4	1,9	1,5	1,8

Anm.: Supplerende tabelinformation findes i bogens bilag 5.

1 Herudover er der 17.021 familier bestående af ikke-hjemmeboende børn under 18 år. Hjemmeboende børn indgår i forældres familier indtil de er fyldt 25 år. Opgjort pr. 1. januar 2008.

2 Tallene er hentet fra Hagstofa Islands udvalgsundersøgelse vedrørende levevilkår (EU-Silc) for 2007.

3 Tallene er framskrivna med hjälp av simuleringsmodellen FASIT og bygger på SCB's udvalgsundersøgelse vedrørende husstandenes økonomi.

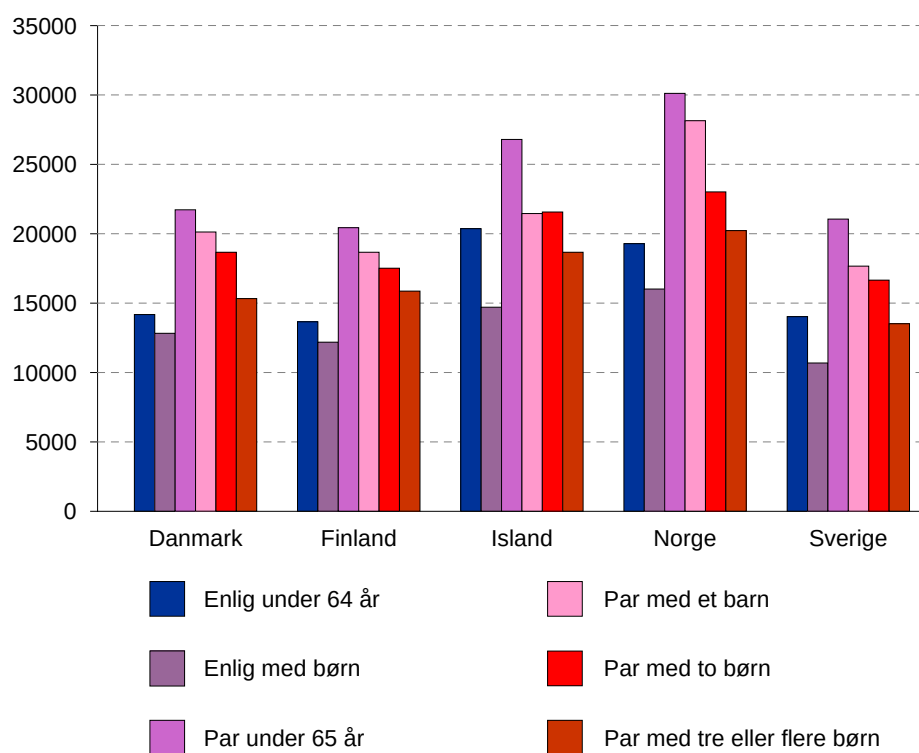
Figur 3.1 viser de gennemsnitlige disponible indkomster fordelt på familietyper målt i KKP-euro i 2006. Indkomsten er justeret i forhold til husstandens størrelse og sammensætning for at gøre de forskellige husholdningsstørrelser mere sammenlignelige (se Bilag 1).

Formålet med figur 3.1 er at sammenligne forskellige husholdningstyper, hvorfor husstande uden børn kun omfatter husstand uden ældre medlemmer. Især under enlige husstande er der mange studenter og andre der ikke er i kontinuerligt arbejde. Dette forklarer delvist de relativt lave indkomster for enlige voksne husstande. I alle landene har enlige forsørgere de laveste indkomster.

I alle landene har par med mange børn en lavere indkomst end par uden børn eller et par med et barn. Antallet af børn forøger den divisor der er anvendt til at beregne den ækvivalente indkomst. Men arbejdsindkomster og overførsler vil ikke tilsvarende forøge den ækvivalente indkomst men vil gøre den mindre.

Desuden er der adskillige andre faktorer der bidrager til niveauet i indkomsterne for de forskellige husstandstyper. Beskæftigelsesgraden og uddannelse vil variere for de forskellige husstandstyper, ligesom den gennemsnitlige lønindtægt stiger med alderen. Dette kan også have en betydning for den relative indkomst i de forskellige husstandstyper.

Figur 3.1 Ækvivalente gennemsnitlige disponible indkomster fordelt på familietyper KKP-Euro 2006

Kilde: EU-Silc data. Gennemsnitlig ækvivalent nettoindkomst i KKP.

Kontantydelse til familier og børn¹

Dagpenge ved fødsel og adoption

I alle nordiske lande ydes der kompensation ved indkomstbortfald i forbindelse med fødsler de sidste uger før og mindst de første måneder efter fødslen. Der gives i alle landene en tilsvarende ydelse ved adoption.

I alle landene, beror ydelsens størrelse på den tidligere løn. I Danmark, Finland og Norge modtager offentligt ansatte og en del privat ansatte fuld løn i hele eller dele af orlovsperioden. Ydelsen før fødslen kan kun gives til moderen, mens ydelsen efter fødslen i alle landene også kan gives til faderen, dog efter lidt forskellige ordninger.

I Danmark er det en forudsætning for at opnå ydelsen, at man opfylder beskæftigelseskravet, dvs. at man enten har arbejdet i 120 timer inden for de seneste 13 uger, er berettiget til dagpenge, har afsluttet en erhvervsmæssig uddannelse af mindst 18 måneders varighed inden for den sidste måned eller er elev i lønnet praktik.

På Færøerne er det også en forudsætning for at opnå ydelsen, at man er tilknyttet arbejdsmarkedet som lønmodtager eller selvstændig erhvervsdrivende, eller personen modtager arbejdsløshedsdagpenge. Andre personer modtager behovsprøvet socialhjælp.

I de øvrige nordiske lande modtager personer, som ikke er tilknyttet arbejdsmarkedet, også en ydelse. I Finland, Island og Sverige er der dog tale om et mindre beløb, og i Norge om en éngangsydelse.

I alle landene kan moderen få kompensation for indkomstbortfald hvis hun på grund af arbejde der giver risiko for svangerskabet eller hvis graviditeten har et sygeligt forløb bliver nødt til at afslutte arbejdsforholdet tidligt i svangerskabsperioden. Reglerne for dette varierer noget mellem landene, hvor der i nogle lande udbetales barselsdagpenge, i nogle tilfælde sygedagpenge og andre en særlig ydelse.

¹ Pensioner, der udbetales til børn som har mistet én eller begge forældre, omtales i Kapitel 6 sammen med de øvrige pensioner. Særlige ydelser, der gives som supplerende sociale ydelser til familier og børn, er omtalt i Kapitel 8

Tabel 3.3 Reglerne for udbetaling af indkomsterstattende kontantydelse ved fødsel pr. december 2008

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>I erhverv (lønmodtagere)</i>						
Den maksimale periode (uger), hvori der kan ydes fødselsdagpenge	50 ¹⁾	52	44 (46) ²⁾	39	54 ⁴⁾	69
- Fødselsdagpenge til mor før fødselen (i uger) *	4	4-8	5-8	4	3-	9
Fødselsdagpenge (i uger):						
- Kun mor	18	14	18	13	9	8
- Kun far	-	4	(2) ²⁾	13	6	8
- Enten mor eller far	32 ¹⁾	30	26 ³⁾	13	⁵⁾	52
Derudover:						
- Far sammen med mor	2	2	3	-	2 ⁶⁾	2
Er dagpengene skattepligtige?	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
<i>Uden for erhverv</i>						
Det maksimale antal uger, hvori der kan ydes fødselsdagpenge	..	..	44	39	Engangsbeløb ⁷⁾	69
Er dagpengene skattepligtige?	..	..	Ja	Ja	⁷⁾	Ja
Kan orlovsperioden deles med faderen?	..	..	Ja for max. 26 uger	Ja	⁶⁾	Ja

* Anm: De uger, moderen kan få dagpenge før fødselen, indgår i det samlede antal uger, moderen kan få fødselsdagpenge.

1 Den fælles orlovsperiode på 32 uger kan forlænges med 8 eller 14 uger til 40 eller 46 uger. Den samlede orlovsperiode bliver hermed 58 eller 64 uger. Ved forlængelse af orlovsperioden sker der en nedsættelse af dagpengene, således at det samlede beløb for de 40 eller 46 uger svarer til dagpengene for de 32 uger.

2 En far der modtager forældredagpenge i de sidste 12 hverdage af forældredagpengeperioden har ret til fædredagpenge i yderligere 12 hverdage (såkaldt bonus fridage).

3 Hvis flere børn fødes samtidig forlænges fødselsdagpengene med 60 dage for det andet og hvert derpå følgende barn.

4 44 uger med 100 pct. erstatning eller 54 uger med 80 pct. erstatning.

5 29 uger ved 44 uger med fødselsdagpenge og 39 uger med 54 ugers dagpenge

6 Faderen har ret til 2 ugers ulønnet orlov i forbindelse med fødselen. De to ugers orlov kan enten holdes lige før barnet bliver født eller umiddelbart efter fødselen. Retten til 2 ugers ulønnet orlov gælder ikke ved adoption. I det offentlige og i store dele af den private sektor findes der imidlertid kollektivaftaler der giver lønkompensation i de to uger.

7 Engangsbeløbet på NOK 33.584 er skattefrit. Faderen har ret til et engangsbeløb hvis moderen er død og/eller han har overtaget forældreansvaret alene

**Tabel 3.4 Størrelsen af de indkomsterstättende kontantydelse ved fødsel
pr. december 2008**

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>I erhverv (lønmodtagere)</i>						
Fødselsdagpengenes størrelse (pr. uge) i pct. af tidligere indkomst	100 ²⁾	100	Normalt 90/70 ³⁾	80	100/80	80/77,6
Indkomstloft pr. uge for fuld kompensation ¹⁾	3.821 DKK	6.250 DKK	.	123.604 ISK	421.53 6 NOK pr. år	7.630 SEK
Indkomstloft pr. uge for fuld kompensation KKP-Euro ¹⁾	372	609	.	952	37.843	703
Minimumsbeløb pr. uge	.	.	91,2 EUR	17.292 ISK	⁵⁾	1.260 SEK
Minimumsbeløb pr. uge i KKP-Euro	.	.	75	133		116
Maksimumsbeløb pr. uge	3.515 DKK	6.250 DKK	.	98.883 ISK	⁶⁾	6.104 SEK
Maksimumsbeløb pr. uge i KKP-Euro	343	609	.	762		562
<i>Uden for erhverv</i>						
Dagpengenes størrelse (pr. uge)	.	.	91,2 EUR	10.458 ISK	⁵⁾	1.260 SEK
Dagpengenes størrelse (pr. uge) i KKP-Euro	.	.	111	81	.	116

1 Indkomstloftet er den indtægtsgrænse (tidligere indkomst) som fødselsdagpengene er beregnet i forhold til. Beregningen af indkomstloftet sker efter forskellige principper i de enkelte lande.

2 Ved forlængelse af den fælles orlovsperiode på 32 uger til 40 eller 46 uger sker der en nedsættelse af dagpengene, således at de i 40-ugersperioden svarer til 80 pct. og i 46-ugersperioden til ca. 70 pct.

3 For de 56 første dage moderen har orlov er det 90 pct. af arbejdsindkomsten op til 46.207 Euro per år. Indtægter over 46.207 Euro 32,5 pct. For de følgende 49 dage 70 pct. af arbejdsindkomsten op til 30.033 Euro per år.

4 9.580 NOK ved 100 pct. kompensation i 33 uger eller 6.425 NOK med 80 pct. kompensation

5 Beregnet som fødselsdagpenge for erhvervsaktive bliver maksimalbeløbet 9.580 NOK per uge ved 100 pct. kompensation i 44 uger, eller 7.806 NOK ved 80 pct. kompensation i 54 uger.

6 Beregnet som fødselsdagpenge for erhvervsaktive bliver minimumsbeløbet NOK 798 pr. uge ved 100 pct. i 44 uger, og NOK 651 ved 80 pct. i 54 uger.

7 For de der ikke har oparbejdet ret til fødselsdagpenge kan der gives et engang beløb på NOK 33.584.

I Danmark, Færøerne, Finland og Sverige kan faderen desuden modtage dagpenge i et antal dage umiddelbart efter fødslen, samtidig med at moderen modtager dagpenge. I Island er 13 uger af fødselsorloven forbeholdt faderen som kan afholdes samtidig med moderen og 13 uger som forældrene frit kan

dele mellem sig. I Norge er 6 uger af forældredrydelsen forbeholdt faderen. Faderen har desuden ret til 2 ugers ulønnet orlov i forbindelse med fødselen. I det offentlige og i store dele af den private sektor findes der imidlertid kollektivaftaler der giver lønkomensation i de to uger.

Den periode, hvori man kan modtage dagpenge ved fødsel og adoption, er generelt relativt lang i de nordiske lande. Barselsorloven er imidlertid betydeligt længere i Sverige end i de andre lande.

I Danmark er barselsorloven på et år og meget fleksibel. Forældrene kan bl.a. frit fordele de sidste 32 ugers orlov mellem sig og holde orlov enten på skift, i forlængelse af hinanden eller samtidig. De 32 uger kan forlænges med 8 eller 14 uger, dog uden det samlede dagpengebeløb ændres. Den ene af forældrene kan endvidere udskyde mellem 8 og 13 uger af orloven til senere afholdelse inden barnet fylder 9 år.

Kompensationsgrader

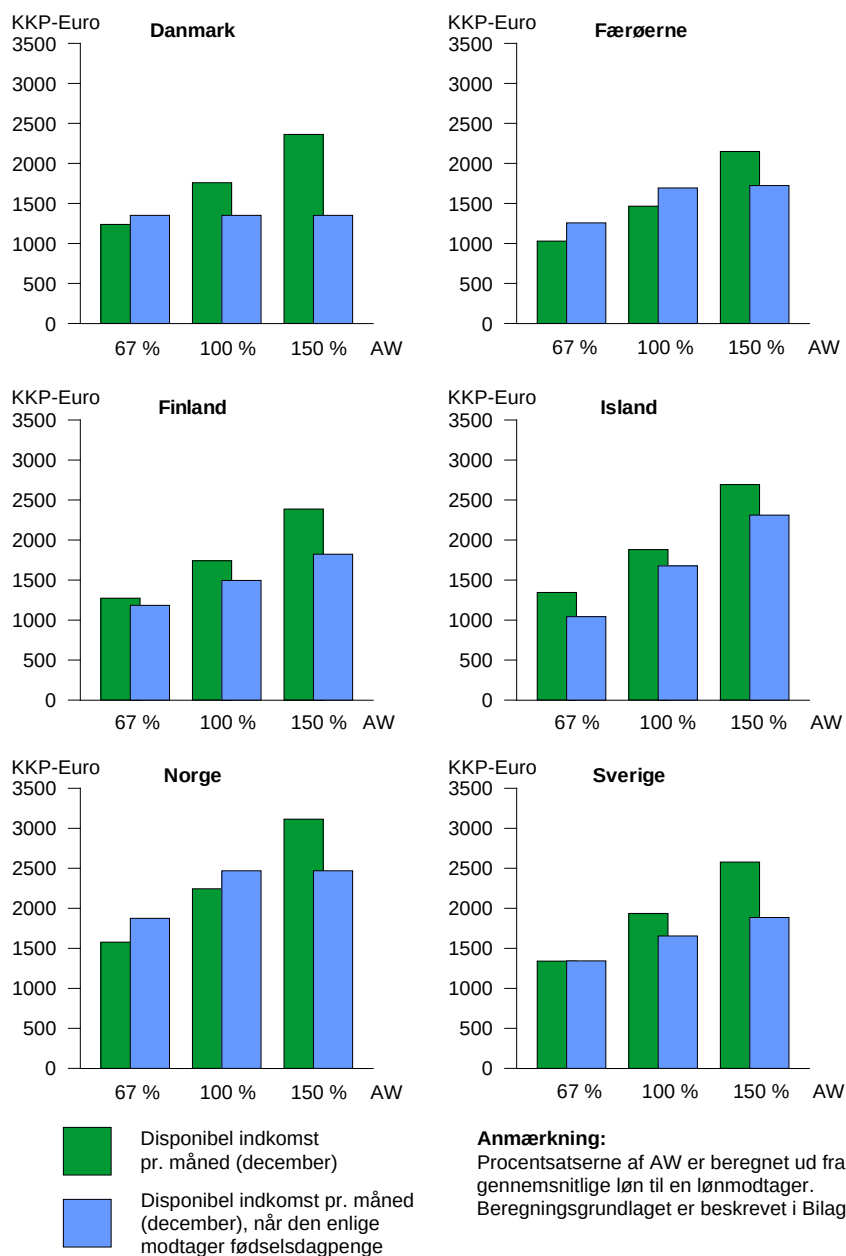
Kompensationens størrelse i forbindelse med fødsel varierer ligeledes en del landene imellem. Figur 3.2 viser den disponible indkomst på tre indkomstniveauer, for en enlig i beskæftigelse uden børn, sammenlignet med en enlig, med et nyfødt barn som modtager fødselsdagpenge.

Figur 3.3 viser den disponible indkomst på to indkomstniveauer for et par med et nyfødt barn, der henholdsvis er uden børn andre børn og som i forvejen har to børn.

Som det fremgår af Figur 3.2 og tabel 3.5, er kompensationen noget forskellig i de nordiske lande for en enlig, der modtager fødselsdagpenge. Den højere kompensation i Danmark, Færøerne og Norge for AW=67 pct. skyldes primært børnetilskuddet til det nyfødte barn, men hænger også sammen med, at boligstøtten er højere til familier med børn end til familier uden børn. .

For parfamilier med to børn ud over den nyfødte hænger det lavere kompensationsniveau i forhold til den enlige uden andre børn i Danmark, Færøerne, Norge og Sverige for AW=67 pct. sammen med betalingen for daginstitutionspladser til de to andre børn, Kompensationsgraderne fremgår af tabel 3.5 og 3.6.

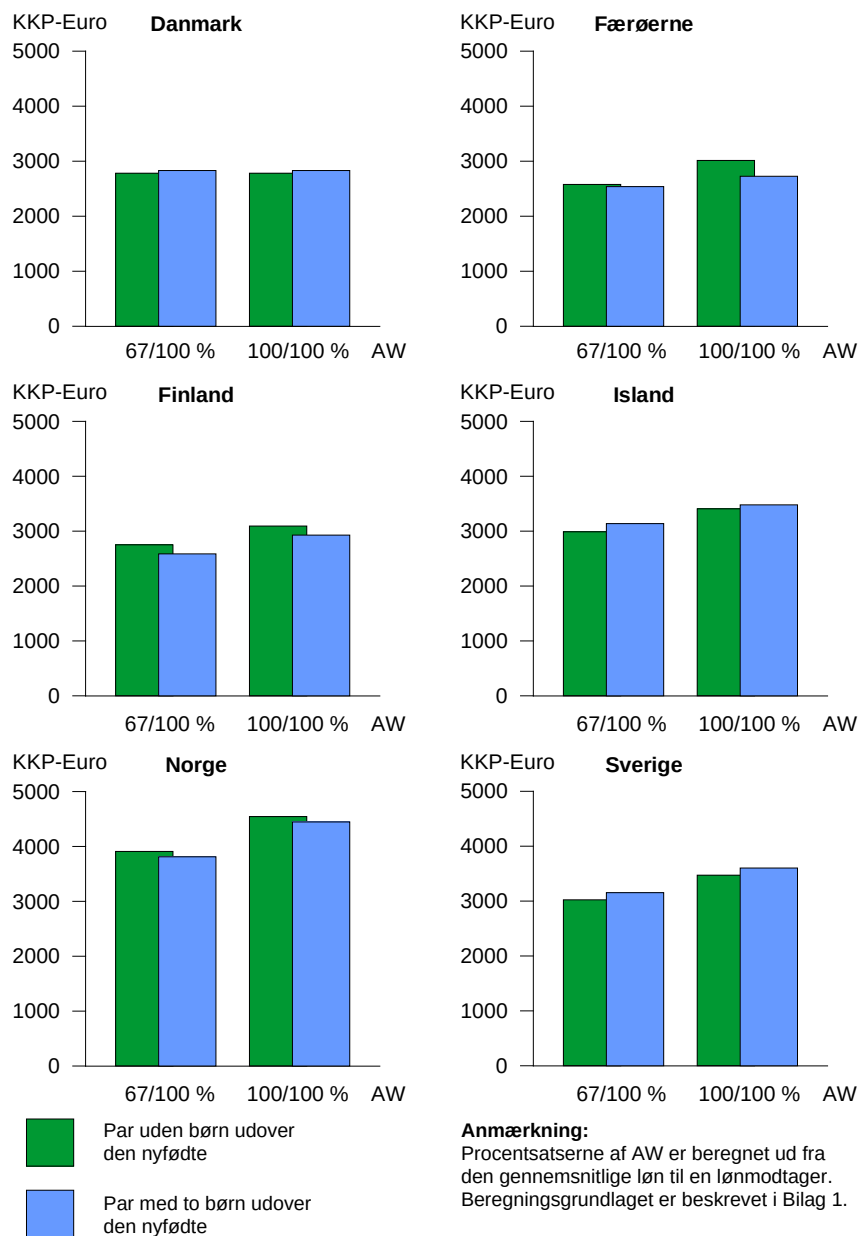
Figur 3.2 Disponibel indkomst for en enlig med et nyfødt barn der modtager fødselsdagpenge 2008

Tabel 3.5 Kompensationsgrad pr. måned for en enlig, når denne modtager fødselsdagpenge, i procent af disponibel indkomst pr. måned ved arbejde (december) 2008

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
67 pct. AW	109	122	93	78	119	100
100 pct. AW	77	116	86	89	110	85
150 pct. AW	57	80	76	86	79	73

Figur 3.3 Disponibel indkomst for et par med et nyfødt barn der modtager fødselsdagpenge 2008

Tabel 3.6 Kompensationsgrad for et par ved fødselsdagpenge i pct. af disponibel indkomst ved arbejde når den der tjener mindst modtager dagpenge 2008

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Par uden børn udover den nyfødte</i>						
67/100 pct. AW	93	103	94	93	102	92
100/100 pct. AW	79	121	94	91	101	90
<i>Par med to børn udover den nyfødte</i>						
67/100 AW	95	103	85	94	102	94
100/100 AW	81	94	85	93	101	91

Kompensationsniveauerne er desuden afhængige af dagpengenes størrelse, set i forhold til den tidligere indkomst. Dagpengene er lavest i Finland og højest i Danmark, målt i forhold til den tidligere indkomst (jf. Tabel 3.4). I Finland er der til gengæld ingen øvre grænse for dagpengenes størrelse, men kompensationsgraden er lavere med højere indkomster. I Island blev der sat indkomstloft for dagpengenes størrelse 1. januar 2005. Dagpengemaksimum er højest i Island og lavest i Danmark. Kompensationsniveauet er generelt højt i Færøerne, også for de høje indkomstgrupper. I Sverige og Finland er kompensationsniveauet ligeledes relativt højt for de høje indkomstgrupper, mens det i Danmark er relativt lavt for disse grupper.

Det er karakteristisk at flere og flere mænd gør brug af orlovsordningerne i forbindelse med fødsel og adoption. Der er dog store forskelle fra land til land, både når man ser på antallet af modtagere og på antallet af dage, hvori der modtages fødselsdagpenge.

Tabel 3.7 Antal dage med dagpenge ved graviditet, fødsel og adoption i løbet af året 1995-2008

	Danmark ¹⁾	Finland	Island ²⁾	Norge	Sverige
<i>Antal dage (1.000) hvor der er modtaget fødselsdagpenge (kvinder)</i>					
1995	13.756	16.399	686	9.457	46.835
2000	12.430	14.609	652	9.546	32.017
2007	19.584	15.122	394	10.280	35.457
2008	21.139	15.230	..	10.668	38.075
<i>Antal dage (1.000) hvor der er modtaget fødselsdagpenge (mænd)</i>					
1995	629	608	1	621	5.377
2000	720	623	23	803	5.083
2007	1.290	982	391	1.323	10.091
2008	1.397	1.076	..	1.359	10.927

1 Opgørelsesmetoden er revideret fra og med 2002.

2 Indtil 2000 bortfaldt retten til dagpenge under barselsorlov, hvis moderen var berettiget til fuld løn fra sin arbejdsgiver.

Dette afspejler dels forskelle i hvor mange der er omfattet af ordningerne, dels forskelle i længden af den periode hvori man er berettiget til ydelsen. I Danmark blev barselsorloven udvidet til et år i 2002. I Island blev den nye lov vedrørende barselorlov, med virkning fra 2001, helt udbygget i 2003 hvorved fædre fik en selvstændig ret til orlov på 13 uger ligesom moderen. Disse ændringer afspejler sig i statistikken der viser at det er betydeligt flere mænd end tidligere der modtager fødselsdagpenge.

I Norge blev ordningen med eksklusiv ret for fædre til en del af ydelsesperioden (fædrekvoten) udvidet fra fire til fem uger i 2005 og seks uger i juli 2006. Disse ændringer viser sig i statistikken ved at fædre udtager flere dage med fødselsdagpenge. Antallet af fædre som udtager mere end fædrekvoten stiger også men relativt langsomt. Fædres ret til fødselsdagpenge er fortsat afhængig af at moderen efter fødselen er i arbejde, tager en offentlig godkendt uddannelse eller på grund af sygdom eller skade er afhængig af hjælp til at tage sig af barnet.

De svenske tal er ikke sammenlignelige med de øvrige landes, da ydelsen udbetales i flere dage pr. barn end i de øvrige lande. Desuden kan forældre dagpenge udbetales indtil barnet fylder 8 år. Af det samlede antal dage hvori der blev udbetalt fødselsdagpenge i 2008 var 84 pct. for børn op til 3 år, i 2007 var det 85 pct. For kvinder var ca. 89 pct. af dagene for børn under 3 år, for mændene var det ca. 68 pct. i 2008.

Forældreydelser ved pasning af børn

Tabel 3.8 Reglerne for orlovsordninger for pasning af børn pr. december 2008

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
Findes der orlovsordninger for personer i erhverv	Ja ¹⁾	Nej	Ja	Nej	Ja	Ja
Orlovsperiodens længde	52 uger	-	Frem til at barnet fylder 3 år.	-	⁴⁾	480 dage ²⁾
Tilskuddets størrelse	60 pct. af dagpenge-maksimum.	-	294 EUR per måned + 94 EUR for følgende børn under 3 år + 50 EUR for hver følgende barn under 7 år + indkomst prøvet tillæg max. 168 EUR	-	Graduerede forældre-dagpenge	390 på sygedagpengenes grundbeløb og 90 dage med mindstebeløbet ³⁾
Antal børn der er omfattet ordningen	2.400 forældre	-	96.616	-	..	212.954

* Anm: De uger, moderen kan få dagpenge før fødselen, indgår i det samlede antal uger, moderen kan få fødselsdagpenge.

1 Ordningen er ophævet med virkning fra 2011.

2 Niveauet på forældredagpenge der udbetales, står i forhold til hvor meget ydelsesmodtageren arbejder. Hvis moderen arbejder 50 procent modtager hun 50 procent af forældredagpengene.

4 Perioden for at modtage forældredagpenge kan forlænges indtil barnet er fyldt 8 år i kombination med deltidsarbejde.

I Danmark er reglerne om børnepasningsorlov i forbindelse med udvidelsen i 2002 af barselorloven til et år blevet ophævet med virkning fra 2011. Forældre til børn født før indførselen af den nye barselorlov har således fortsat ret til børnepasningsorlov indtil barnet fylder 9 år. Forældrene har ret til mindst 8 ugers og højst 13 ugers orlov, dog mindst 8 uger og højst 26 uger hvis barnet var under 1 år. Efter aftale med arbejdsgiveren eller arbejdsformidlingen kan orlovsperioden forlænges til i alt 52 uger. Orlovsordningen omfatter både lønmodtagere, selvstændige og ledige. Under orloven må barnet ikke benytte offentlige dagtilbud, hvis det er under 3 år, og må kun bruge en halvdagsplads, hvis det er mellem 3 og 8 år.

I Finland har forældrene efter en forældredagpengeperiode ret til at vælge mellem en kommunal daginstitutionsplads eller tilskud til pasning af små

børn. Tilskuddet kan enten gives som et tilskud til pasning i hjemmet eller som tilskud til privatpasning. Tilskud til pasning i hjemmet gives hvis familien har et barn under 3 år.

Forældrene kan også vælge at nedsætte deres arbejdstid hvis de har børn under 3 år. I den situation har de ret til et delvist pasningstilskud på 70 EUR pr. måned.

På Færøerne findes der ingen ordninger om forældreydelse ved pasning af børn.

I Island tilbyder nogle kommuner et tilskud til pasning af små børn hvis de venter på en plads i kommunal daginstitution. Regler og beløb varierer

I Norge er det at udtage ydelsen gradueret. Ordningen gælder ved fødsel eller adoption og giver mulighed for, at en del af fødselsdagpengene kan udbetales i kombination med arbejdsindtægt over en længere periode end den ordinære 44- eller 54-ugers periode. Dagpengene skal benyttes inden barnet fylder 3 år. Ordningen er blevet forenklet i 2007 og dette har givet et stigende forbrug i kombinationsmuligheder.

I Sverige har forældre ret til at modtage forældredagpenge i 69 uger i forbindelse med et barns fødsel. Perioden kan strækkes over flere mindre perioder, indtil barnet fylder 8 år eller har afsluttet sit første skoleår.

Der findes desuden ordninger, som giver forældre ret til at blive hjemme uden løn for at passe børn i Norge, Finland og Sverige. I Sverige gælder denne ordning indtil barnet fylder 1½ år. Derudover har man ret til deltidsarbejde, 75 pct. af heltid, indtil barnet fyldes 8 år.

Pasning af børn med kortvarig sygdom

I alle nordiske lande har forældre i et vist omfang mulighed for at blive hjemme for at passe et sygt barn. I Norge og Sverige er dette reguleret ved lov, i de øvrige lande efter overenskomst. I Danmark, på Færøerne, i Island og Finland er det kun det offentlige og dele af det private arbejdsmarked, at det er reguleret efter overenskomst.

For størstedelen af det private arbejdsmarked ydes der ikke kompensation ved pasning af syge børn.

I alle landene gælder det, at forældrene selv vælger, om det er moderen eller faderen, som skal blive hjemme for at passe barnet. I Sverige er det også muligt, at man overlader det til en anden forsikret person end forældrene at holde fri for at passe et sygt barn og modtage dagpenge. I Norge har enlige forsørgere ret til 20 dages fravær og par har ret til 10 dages fravær hver for at passe et sygt barn.

For så vidt angår længden af den periode, hvori man har ret til at blive hjemme for at passe et sygt barn, er ordningen mest generøs i Sverige med 60 dage pr. år pr. barn og mindst i Danmark, Færøerne og Island.

I Danmark, Færøerne, Finland og Island gives der til gengæld fuld løn-kompensation ved pasning af børn med kortvarig sygdom. I Norge gives der en ydelse, som svarer til sygedagpengebeløbet, mens der i Sverige gives en kompensation svarende til 80 pct. af arbejdsindkomsten.

I alle landene er der desuden særlige regler for pasning af kronisk eller alvorligt syge børn.

Børnetilskud

Tabel 3.9 Regelgrundlaget for børnetilskuddet 2008

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
Er børnetilskuddet indkomstreguleret	Nej ¹⁾	Nej	Nej	Ja	Nej	Nej
Er børnetilskuddet skattefrit	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Gives der samme tilskud for børn i alle aldersklasser	Nej ²⁾	Ja	Ja	Nej	Ja	Ja
Gives der tillæg når der er flere børn	Nej	Nej	Ja	Ja	Nej	Ja
Gives der ekstra børnetilskud til enlige	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Nej
Gives der særlig børnetilskud til særlige grupper?	Ja ³⁾	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej

1 Det særlige børnetilskud, der ydes når en eller begge barnets forældre modtager førtidspension, som er tilkendt før 1. januar 2003, eller folkepension, er dog indkomstreguleret. Børnetilskud til særlige grupper af uddannelsessøgende er ligeledes indkomstreguleret.

2 Børnefamilieydelsen er aldersafhængig, de øvrige børnetilskud reguleres ikke pga. alder.

3 Flerbørnstilskud til børn født ved flerbørnsfødsler og adoptionstilskud ved hjemtagelse af udenlandske børn.

I alle lande ydes der tilskud til børn. Ydelserne er skattefrie og uafhængige af forældrenes indkomst, dog ikke i Island hvor børnetilskuddet er indkomstprøvet. I Island betales der fra 2001 dog et fast beløb uafhængig af indkomsten som et ekstra tillæg for alle børn under 7 år. I Danmark, Færøerne, Island og Norge gives ydelsen indtil barnet er fyldt 18 år, i Finland indtil barnet er fyldt 17 år og i Island og Sverige indtil barnet er fyldt 16 år - dog 20 år hvis barnet er under uddannelse. I alle landene med undtagelse af Færøerne er det staten, der finansierer børnetilskuddet. På Færøerne finansierer kommunerne 43 pct. af udgifterne til børnetilskud. Det er tale om et fradrag

i indkomsten for den ene forældre. Hvis fradraget ikke benyttes fuldt ud gives det resterende beløb som tilskud til pågældende forældre.

Tabel 3.10 Børnetilskuddets årlige størrelse pr. december 2008

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
	DKK ¹⁾	DKK	EUR	ISK ²⁾	NOK ³⁾	SEK ⁴⁾
<i>Par med:</i>						
1 barn	12.792	10.246	1.200	68.800	11.640	12.600
2 børn	25.584	20.492	2.525	57.891	23.280	26.400
3 børn	38.376	30.738	4.098	78.872	34.920	43.248
<i>Enlig med:</i>						
1 barn	21.984	11.746	1.759	264.779	23.280	12.600
2 børn	39.332	23.492	3.644	461.287	34.920	26.400
3 børn	56.680	35.238	5.776	674.368	46.560	43.248
<i>Tilskuddet i KKP-EURO</i>						
<i>Par med:</i>						
1 barn	1.247	999	984	530	1.045	1.161
2 børn	2.494	1.998	2.064	446	2.090	2.432
3 børn	3.741	2.996	3.348	608	3.135	3.984
<i>Enlig med:</i>						
1 barn	2.143	1.145	1.440	2.040	2.090	1.161
2 børn	3.834	2.290	2.976	3.554	3.135	2.432
3 børn	5.525	3.435	4.716	5.196	4.180	3.984

1 Der er regnet med en børnefamilieydelse for de 3-6-årige på 3.198 DKK pr. kvartal til såvel enlige som par. Ydelsen for de 0-2-årige udgjorde 4.039. DKK pr. kvartal og for de 7-17-årige 2 516DKK pr. kvartal.

2 I Island er børnetilskuddet reguleret både efter hvor mange børn der er i familien og i forhold til indkomsten. Det maksimale tilskud til et par med et barn i alderen 0-16 år 2008 er 144.116 ISK og til enlige 240.034 ISK. For hvert barn, ud over det første, betales maksimalt 171.545 ISK til samboende og 246.227 ISK til enlige. Desuden betales der et ikke indkomstprøvet tillæg på 57.891 ISK for børn i alderen 0-6 år. Hvis et pars årsindtægt (i 2007) er over 2.880.000 ISK og en enligs årsindtægt er over 1.440.000 ISK sker der en reduktion i tilskuddet med 2 pct. af den løn der overstiger maksimumsbeløbet for et barn, 5 pct. for to børn og 7 pct. for tre eller flere børn. I tabellen er der regnet med et barn under 7 år i hvert tilfælde og den gennemsnitlige årsindtægt for par med børn og enlige med børn. Det gennemsnitlige beløb er for alle børn i alderen 0-16 år (børn født i årene 1992-2007)

3 I det gennemsnitlige beløb er medregnet småbørnstillæg til enlige forsørgere Svalbardtillægget og Nordnorgetillæg.

4 Det gennemsnitlige beløb pr. barn er beregnet ved at sammentælle de udbetalte beløb til børnetilskud, flerbørnstillæg og forlænget periode med børnetilskud i 2007, divideret med antal børn med børnetilskud og antal børn med forlænget periode med børnetilskud i december 2008.

Bidragforskud til børn

Til børn, hvis forældre ikke lever sammen, vil der som regel blive ydet et underholdsbidrag fra den af forældrene, der ikke har barnet hos sig. Fastsættelse af underholdsbidrag til børn indgår i vilkårene ved ophævelse af ægteskab og som led i retshandlinger ved fødsel uden for ægteskabet. Bidraget fastsættes enten efter aftale mellem forældrene, ved domstolsbeslutning eller ved afgørelse i socialforvaltningerne.

Både i Danmark, Finland og Sverige kan personer med en høj indkomst blive pålagt at betale et højere beløb end normalbidraget

Betaler den bidragspligtige ikke til tiden, kan den bidragsberettigede i alle de nordiske lande få bidragene forskudsvis udbetalt af det offentlige. Det er dog højest normalbidraget der bliver forskudsvis udbetalt i Danmark, Færøerne, Island og Finland. I Norge er bidragforskuddet indtægtsreguleret. Aldersgrænsen for forskudsvis udbetaling af underholdsbidrag er 18 år. I Island, Finland og Sverige kan perioden udvides til 20 år, hvis barnet er under uddannelse.

Tabel 3.11 Bidragforskuddenes størrelse (KR/EUR) i 2008

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
Maksimalt beløb pr. barn pr. år	13.128	11.832	1.559	234.840	15.540	15.276
Maksimalt beløb pr. barn pr. år i KKP-Euro	1.280	1.153	1.273	1.809	1.395	1.407

Tabel 3.12 Antal børn med bidragforskud i pct. af befolkningen under 18 år 1995-2008

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige ¹⁾
1995	15	8	9	17	16	16
2000	14	9	10	19	18	16
2007	13	9	9	19	13	13
2008	12	7	9	..	12	13

1 Antal børn under 19 år.

Andre ydelser

I Norge suppleres det almindelige børnetilskud med skattelettelser for pasning af børn. Udgiften hertil indgår dog ikke i den sociale udgiftsstatistik. Enlige forsørgere kan desuden af Folketrygden få tilkendt en såkaldt overgangsydelse til underhold, økonomisk støtte til pasning af barnet samt tilskud til uddannelse.

I Finland, Island, Norge og Sverige er der indført børnepension i form af grundpension og tillægs/arbejdspension. I Danmark gives der et særligt børnetilskud.

Børnepensionen ydes til børn, hvis den ene eller begge forældre er afgået ved døden. Børnepension omtales i øvrigt nærmere i Kapitel 6.

Serviceydelser til familier og børn

I de nordiske lande har man valgt at give børn og familier en omfattende daglig service. Ansvar for driften af disse servicetilbud påhviler i første omgang kommunerne, som skal sørge for daginstitutionstilbud til børn og unge, børnehaveklasser, familiedadpleje, børnepasning i hjemmene samt børne- og ungdomsforsorg.

Fysisk og psykisk udviklingshæmmede børn integreres så vidt muligt i de normale pasningstilbud.

I alle landene kan børnefamilier i ekstraordinære tilfælde få tildelt hjemmehjælp. Det gælder fx, hvis den person, der tager vare på hjemmet og børnene, ikke kan sørge for hjemmet på grund af sygdom, fødsel eller lignende.

Familier kan desuden få hjælp til at forebygge, at børn og unge anbringes uden for hjemmet.

Daginstitutioner og familiedadpleje

Daginstitutioner for børn op til skolealderen

Børn i førskolealderen modtages i daginstitutioner. I alle landene findes der både hel- og deltidspladser.

Både i Danmark, Finland og Norge kan forældre, efter lidt forskellige ordninger, modtage et kontantbeløb for helt eller delvist selv at passe barnet i eget hjem.

I alle landene er det kommunerne, som skal sørge for, at der udbydes et tilstrækkeligt antal pladser. Som et supplement findes der i alle landene også supplerende private pasningsordninger som spiller en ikke uvæsentlig rolle. I Danmark er der fra 2004 indført en pasningsgaranti, der indebærer, at kommunerne har pligt til at anvise plads i et alderssvarende dagtilbud til alle børn i aldersgruppen over 26 uger og indtil barnets skolestart.

Kommunerne skal i Danmark give økonomisk tilskud til forældre, der vælger privat børnepasning til børn indtil skolestart i stedet for et offentligt dagtilbud. 3.868 børn fik tilskud til privat pasning i oktober 2007. Kommunerne har herudover mulighed for at give forældrene et økonomisk tilskud til pasning af egne børn i stedet for offentligt dagtilbud, det var der 695 der benyttede sig af i oktober 2007.

Herudover har forældre ret til at vælge en plads i et dagtilbud i en anden kommune. Kommunerne kan dog beslutte at lukke ventelisten for optagelse af børn i andre kommuner af kapacitetsmæssige årsager og under væsentlige hensyn til børn fra kommunen.

I 2005 indførtes reglerne om etablering af privatinstitutioner. Privatinstitutioner er en privat daginstitutionstype, hvor kommunen skal godkende institutionen såfremt den lever op til de kvalitetskriterier, der er til daginstitutioner i den kommune, hvor institutionen er beliggende. I oktober 2007 var der indskrevet 686 børn i disse institutioner.

På Færøerne er kommunerne ikke forpligtiget, via lov, at tilbyde en børnehaveplads til alle børn.

I Finland har alle børn under 7 år ret til plads i en kommunal daginstitution eller i familiedagpleje. Forældre har endvidere mulighed for at få passet børnene privat med kommunalt tilskud. Folkpensionsanstalten betaler beløbet direkte til den institution/privatperson som passer barnet/børnene.

I Island tilbyder nogle kommuner et tilskud til pasning af små børn hvis de venter på en plads i kommunal dagpleje. Regler og beløb varierer.

I Norge er kommunerne forpligtiget til at tilbyde børnehavepladser til de forældre der ønsker en plads. Forældrene har imidlertid ingen juridisk ret til en plads.

I Sverige er førskoleaktiviteter en samlet betegnelse for aktiviteter der henvender sig til børn fra et år og frem til skolestarten. Den findes i form af ”førskole” familiedagpleje og daginstitutioner med førskoleaktiviteter. Kommunerne er forpligtiget til at tilbyde førskoleaktiviteter eller familiedagpleje til:

- Børn, hvis forældre arbejder eller studerer.
- Børn hvis forældre er arbejdsløse eller på forældreorlov. Her skal børnene tilbydes mindst 3 timer per dag eller 15 timer per uge.
- Børn der har et eget behov for aktiviteterne.

Pladserne skal tilbydes uden unødvendig forsinkelse, hvilket vil sige normalt tre til fire måneder efter at forældrene har tilmeldt barnet. Kommunerne skal tage passende hensyn til forældrenes ønsker om pasningsformen og pladsen skal tilbydes så nær barnets hjem som mulig. Desuden skal alle børn tilbydes mindst 525 timer uden brugerbetaling i førskolen fra og med det efterår barnet fylder fire år (den såkaldte almindelige førskole).

Familiedagpleje

Der findes kommunal familiedagpleje i alle nordiske lande. Den omfatter fortrinsvis børn i førskolealderen. De kommunale dagplejere er ansat og lønnet af kommunerne og modtager børnene i deres eget hjem. Som ved ophold i daginstitutioner betaler forældrene for børns ophold i familiedagpleje. I alle landene findes der desuden privat familiedagpleje, som drives uden offentlig tilskud. Disse pasningsformer er ikke omfattet af den nordiske socialstatistik.

Børnehaveklasser

I alle landene er der indrettet særlige skoleforberedende klasser, men efter lidt forskellige regelsæt. Efter skoletid har børnene mulighed for at deltage i skolefritidsordninger.

I Danmark har kommunerne pligt til før skolestarten at tilbyde plads i en børnehaveklasse i mindst 20 timer om ugen, et tilbud som 99 pct. af børnene benytter. Efter skoletid kan børnene opholde sig i enten daginstitutioner eller skolefritidsordninger.

På Færøerne er der kun et enkelt sted tilbud om skoleforberedende klasser.

I Finland har 6-årige ret til førskoleplads uden betaling. Ordningen omfatter 700 timer per år. Ordningen er ikke obligatorisk for børnene, men næsten alle af de 6-årige deltager i skoleforberedende foranstaltninger.

I Island er alle 6-årige skolepligtige og indgår derfor ikke i denne statistik.

I Sverige er det kommunerne som er forpligtede til at tilbyde alle 6-årige mindst 525 timer i den nye skoleform - førskoleklasse. I efteråret 2008 gik 95 pct. af alle 6-årige i førskoleklasse mens få procent allerede havde påbegyndt

grundskolen. Alle 6-årige har ret til at begynde i grundskolen hvis forældrene ønsker det. Efter skoledagen - i førskoleklassen eller i grundskolen - kan de børn der har behov for det forblive i skolepasningsordningen.

Børn i skolealderen

I samtlige lande er der pasningsmuligheder for børn i skolealderen. Pasningen kan enten foregå i særlige fritidshjem for børn i skolealderen, eller være integreret i daginstitutionernes pasning af børn i førskolealderen. I Norge er ansvaret for udviklingen af skolefritidsordninger lagt ind under skolesektoren. Dette gælder i vidt omfang også i Danmark, Island og Sverige. Omfanget af tilbud varierer fra kommune til kommune.

Der er forskellige øvre aldersgrænser for tildelingen af pladser på fritidshjem/skolefritidsordninger. I Danmark er den 10 år i nogle kommuner og 14 år i andre. På Færøerne giver de største kommuner skolefritidsordninger til og med 2. klassetrin. I mindre kommuner anvendes dagplejeordninger indtil tilsvarende alderstrin. I Finland er der normalt ingen aldersgrænse, men den kan dog i særlige tilfælde være 10 år. I Island er den 9 år, i Norge 10 år og i Sverige 12 år. I Norge skal kommunen give et tilbud om skolefritidsordninger for børn i 1-4 års skolealderstrin og for børn med særlige behov fra 1-7 års skolealderstrin.

Børn i daginstitutioner og offentlig finansieret dagpleje

Der er betydelige forskelle fra land til land på hvor mange børn, der er omfattet af pasningsordninger i daginstitutioner og familiedagpleje. Af årsager hertil kan nævnes arbejdsløshedens omfang, og at børn i børnehaveklasser i Danmark også opholder sig i daginstitutioner efter timerne i børnehaveklassen. De lave rater for 1-2-årige i Finland hænger sammen med muligheden for at få tildelt hjemmepasningsstøtte. I Sverige spiller den lange barselsperiode også en rolle.

**Tabel 3.13 Reglerne for pasning af børn i daginstitution og familiedagpleje
pr. december 2008**

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Børn i førskolealderen</i>						
Har alle børn ret til en plads i en daginstitution/familiedagpleje?	Ja, for aldersgruppen over 26 uger	Nej	Ja	Nej ³⁾	Nej	Nej
Findes der centralt fastsatte regler for egenbetaling?	Ja	Ja	Ja for kommunale, nej for private	Nej	Ja	Ja
Findes der et loft over egenbetalingen størrelse? Hvis ja angiv beløb.	Ja, højest 25 pct. af de budgetterede bruttoudgifter	Nej	Ja, 233 EUR per barn/måned i kommunal dagpleje	Ja, enligt lov for det ikke være højere end kommunens real medeludgifter per barn i daginstitutionen.	2.330 NOK per måned	Ja, loftet er forskelligt afhængigt af kommune og afhængigt af antal børn i familien
Muligheder for hel eller delvis friplads?	Ja	Ja	Ja	Nej	Nej	Ja
<i>Børn i skolealderen</i>						
Har alle børn ret til en plads i fritidshjem/skolefritidsordning?	Ja ¹⁾	Nej	Nej, men der skal findes pasning enten om morgenen eller om eftermiddagen for børn der går i 1. eller 2. klasse	Ja, dog afhængigt af kommune, men kun børn 6-9 år gammel.	Nej	Ja ²⁾
Findes der centralt fastsatte regler for egenbetaling?	Ja. Dog ikke for skolefritidsordninger	Ja	..	Nej	Kommunerne kan kun kræve dækning for de faktiske udgifter	Ja
Findes der et loft over egenbetalingen størrelse? Hvis ja angiv beløb.	Ja, højest 30 pct. af de budgetterede bruttodriftsudgifter for fritidshjem men intet loft over skolefritidsordninger	Nej	..	Nej		Ja, 1.200 SEK pr måned
Muligheder for hel eller delvis friplads?	Ja	Ja	..	Bestemmes af kommunen	Bestemmes af kommunerne	Ja
Aldersgrænsen for pasning af børn i skolealderen	Indtil 14 år	Ingen	..	6-9 år	Til og med 4 klasse og 7 for børn med særskilt behov	6-12 år

1 Alle børn har ret til at blive skrevet op til en plads, og kommunen skal tilbyde et passende antal pladser, men der er ikke tal om en pasningsgaranti som for børn i førskolealderen.

2 Hvis barnets forældre er i arbejde eller studerer eller hvis barnet selv har behov for ordning, hvis forældrene er arbejdsløse har barnet ret til en plads i en daginstitution.

Tabel 3.14 Børn indskrevet i daginstitutioner og offentlig finansieret dagpleje efter alder i pct. af de respektive aldersgrupper

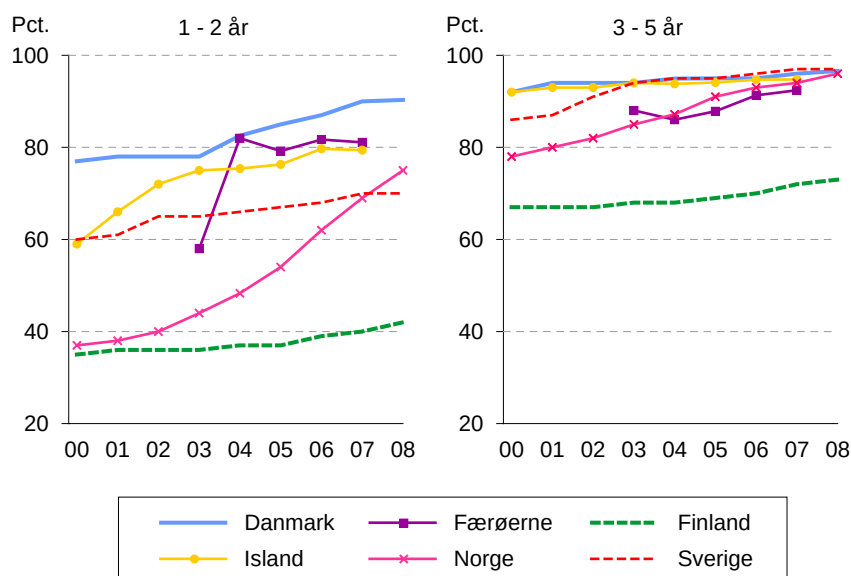
	Danmark ¹⁾	Færøerne	Finland ²⁾	Island	Norge	Sverige ³⁾
	2008	2008	2008	2007	2008	2008
< 1 år	17	7	1	7	4	-
1-2 år	90	57	42	79	75	70
3-5 år	97	67	73	95	96	97
6 år	91	80	72	-	..	86
7-10 år	74	28	22	.	..	66

Anm.: Supplerende tabelinformation findes i bogens bilag 5.

1 Tidspunktet for opgørelsen af antallet af indskrevne børn er ændret fra marts til september fra 2004.

2 Tallene er inklusive børn i privat pasning med offentligt tilskud.

3 Børn under 1 år har ikke ret til plads i daginstitution i Sverige

Figur 3.4 Børn 1-5 år indskrevet i dagsinstitutioner og kommunal familiedagpleje i pct. af aldersgruppen 2000-2008

Se noterne til Tabel 3.11

Børne- og ungdomsforsorg

I samtlige nordiske lande findes der forskellige former for forebyggende initiativer til fremme af børns og unges opvækst under trygge og gode forhold. Det kan både dreje sig om almene foranstaltninger og foranstaltninger mere specifikt rettet mod det enkelte barn eller den unge.

Landenes lovgivning giver også muligheder for, at det offentlige griber ind og yder støtte, hvis der er risiko for, at barnet eller den unge får en uheldig opvækst.

Forebyggende foranstaltninger

Der findes forebyggende foranstaltninger i alle de nordiske lande enten rette mod familien eller barnet. Forebyggende foranstaltninger kan være i form af konsulentbistand, praktisk pædagogisk støtte i hjemmet, familiebehandling, døgnophold for både forældre og børn, kontakt eller støttepersoner for hele familien eller økonomisk støtte med henblik på at undgå anbringelse af børn uden for hjemmet.

Tabel 3.15 Børn, unge og familier der modtog støtteforanstaltninger i løbet af 2007

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige ¹⁾
	2007	2008	2007	2008	2007	2008
0-17 år	..	313	57.622	3.125	28.032	24.143
18-22 år	..	28	4.863	.	1.577	..
Familier	31.495	203	..	..	..	..

1 Dækker børn og unge med en eller anden form for støtteforanstaltninger.

Anbringelse uden for eget hjem

I alle landene kan det komme på tale at anbringe et barn uden for hjemmet. Årsagen kan fx være, at forældrene behøver hjælp til opdragelse af barnet, eller at barnets sundhed eller udvikling udsættes for fare på grund af manglende pasning. Der kan også foretages indgreb, hvis unge udsætter deres egen sundhed eller udvikling for alvorlig fare, fx på grund af alkohol- og/eller narkotikamisbrug eller kriminalitet.

De fleste anbringelser af børn uden for eget hjem sker efter frivillig aftale med forældrene. I Norge er de fleste placeringer uden for hjemmene formelt set ufrivillige i og med at de foretages af fylkesnævne.

I alle landene kan børn også anbringes uden for eget hjem uden forældrenes samtykke. I Finland og Sverige sker dette efter en retlig afgørelse. I Danmark og Island er det et særligt børne- og ungeudvalg i kommunerne der tager beslutning om anbringelse af barnet. I Norge er det statslige fylkesnævn, som afgør om børneværnet skal overtage omsorgen for et barn og anbringe barnet uden for eget hjem. Men loven tillader også at et barn kan anbringes uden for hjemmet uden at der træffes beslutning i nævnet om omsorgsovertagelse. På Færøerne er det hovedbørneværnet der træffer beslutning efter indstilling fra det lokale børneværn.

Andelen af børn anbragt uden for eget hjem varierer fra land til land og andelen er blevet højere de seneste år. Det er fælles for alle landene, at der i høj grad sættes ind med forebyggende foranstaltninger over for børn og familier i hjemmet. I Danmark er anbringelseshyppigheden en del større end i de øvrige nordiske lande. Dette hænger bl.a. sammen med, at børn og unge anbragt uden for hjemmet i Danmark også omfatter børn og unge med nedsat fysisk og/eller psykisk funktionsevne. Selv hvis der ses bort fra disse handicappede børn og unge er anbringelseshyppigheden dog større end i de andre lande. Det gælder især for de 15-20-årige. Dette hænger sammen med, at unge i Danmark i relativt stort omfang bliver anbragt uden for hjemmet, fx på kost- og efterskoler, i eget værelse eller i socialpædagogiske kollektiver. Dette sker kun i ret begrænset omfang i de øvrige nordiske lande.

Især i de ældste aldersklasser anbringes der flere drenge end piger uden for eget hjem, mens forskellene i de yngste aldersklasser er betydeligt mindre.

I Danmark er der et varieret udbud af anbringelsessteder og næsten en tredjedel af børn og unge er anbragt på andre steder end familiepleje og døgninstitutioner. Disse andre steder omfatter primært socialpædagogiske opholdssteder, men også kostskoler og lignende, eget værelse mv.

Det gælder til en vis grad også Finland og Sverige. I kategorien *Andet sted* indgår også muligheden for at anbringes i eget hjem og på eget værelse med

støtte i Finland og i eget hjem, eget værelse eller børnepsykiatrisk klinik i Sverige.

Tabel 3.16 Børn og unge anbragt uden for eget hjem i løbet af året efter alder. Pr. 1.000 indbyggere i de respektive aldersgrupper

	Danmark ¹⁾	Færøerne	Finland	Island ²⁾	Norge	Sverige ³⁾
	2007	2008	2007	2007	2007	2008
<i>Piger</i>						
0-6 år	3,3	2,5	6,5	0,9	4,0	3,8
7-14 år	9,6	5,6	10,9	3,3	8,9	7,9
15-17 år	23,2	17,5	23,1	11,5	20,5	19,4
18-20 år	13,2	1,8	14,4	4,3	16,8	12,7
0-20 år	10,0	5,9	11,9	..	9,9	9,3
<i>Drenge</i>						
0-6 år	3,4	1,6	7,2	0,9	4,5	4,1
7-14 år	11,5	5,3	13,1	4,3	9,9	8,5
15-17 år	26,7	5,0	22,4	12,7	18,4	21,7
18-20 år	15,3	3,3	14,3	..	16,2	14,9
0-20 år	11,6	3,8	12,9	5,0	10,1	10,3
<i>I alt</i>						
0-6 år	3,4	2,1	6,9	0,9	4,3	4,0
7-14 år	10,6	5,5	12,0	3,8	9,4	8,2
15-17 år	25,0	11,0	22,7	12,1	19,5	20,6
18-20 år	14,3	2,6	14,3	..	16,5	13,8
0-20 år	10,9	4,8	12,4	4,6	10,0	9,8

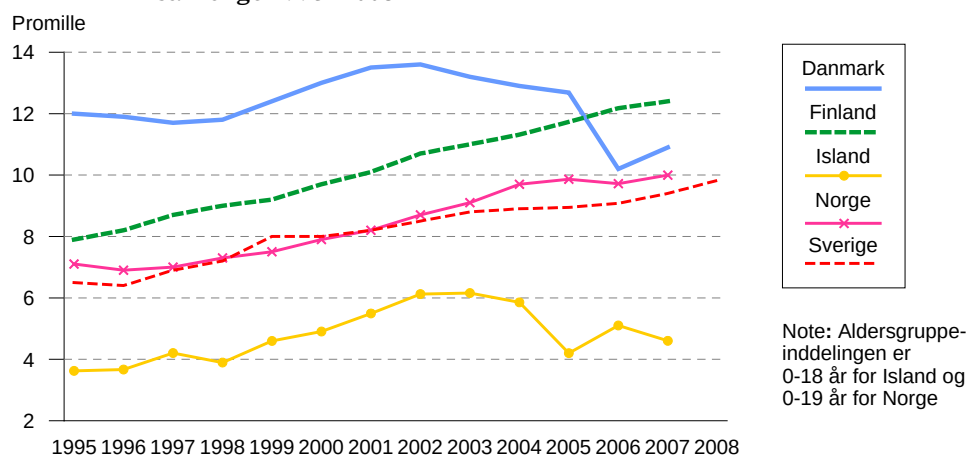
Anm.: Supplerende tabelinformation findes i bogens bilag 5.

1 Inkl. børn og unge med nedsat fysisk og/eller psykisk funktionsevne.

2 Aldersgrupperne er inddelt som følger 0-6 år, 7-14 år, 15-18 år og 0-18 år. Fordeling af alder og køn er baseret på skøn.

3 I gruppen indgår 18-20-årige som er i behandling efter den sociale servicelov. Disse, som hovedsageligt er 19-20 år, var tidligere i statistikken medtaget som voksne misbrugere.

Figur 3.5 Børn og unge 0-20 år anbragt uden for eget hjem i promille af samtlige 1995-2008

Tabel 3.17 Anbragte børn og unge pr. 31. december i året fordelt på anbringelsessted i procent

	Danmark	Færøerne	Finland	Island ¹⁾	Norge ²⁾	Sverige
	2007	2008	2007	2007	2007	2008
Familiepleje	43	69	59	43	73	73
Døgninstitution	23	30	27	38	19	26
Andet sted	34	1	14	19	9	1
I alt	100	100	100	100	101	100

1 Island i løbet af året.

2 Fra 2007 indgår egen bolig/hybel og bolig med opfølgning i kategorien Andet sted

Udgifter til og finansiering af ydelser til familier og børn

Forskelle og ligheder i udgifterne til familier og børn

Der er meget stor forskel på hvor meget de nordiske lande anvender til familier og børn målt i KKP pr. barn 0-17 år. Grunden til at Danmark og Norge anvender mest og Finland, Færøerne og Island anvender mindst skyldes især dækningsgraden i daginstitutioner. Men det skal dog bemærkes at det kun er Finland og Færøerne som har medregnet løn i forbindelse med fødsel og adoption i de sociale udgifter.

Ser man på fordelingen på de enkelte ydelsesområder findes der et noget mere nuanceret billede.

Sverige og Norge som har de største udgifter til dagpenge ved fødsel og adoption har også de længste orlovsordninger. Forældreydelser ved pasning af børn omfatter i Danmark orlovsordninger til pasning af børn, i Finland er det ydelser til pasning af børn i hjemmet. Beløbet for Norges vedkommende dækker udgifter til en ordning om pasning af børn. Dette er en målrettet ordning til enlige forsørgere, som får et økonomisk tilskud til pasning af børn, hvor tilskuddet skal medvirke til at den enlige forsørger kan være erhvervsaktiv. Tilsvarende ydelser findes ikke i de andre lande.

Udgifter til andre kontantydelse er fortrinsvis det offentliges udlæg af bidragsforskud til børn hvor Island anvender det største beløb.

I Danmark er udgifterne til daginstitutioner og til døgninstitutioner, forebyggende foranstaltninger m.v. væsentligt højere end i de andre lande. Der er en vis parallelitet i udgifterne til daginstitutioner og dækningsgraden i de enkelte lande. Da udgifterne til skolefritidsordningerne ikke indgår i de sociale udgifter, er der dog ikke nogen direkte sammenhæng mellem udgifterne og dækningsgraden.

De væsentligt højere udgifter til døgninstitutioner, forebyggende foranstaltninger m.v. i Danmark end i de øvrige lande skyldes bl.a. at antallet af børn og unge anbragt uden for hjemmet er relativt højt i Danmark.

Ændringer i de sociale udgifter til familier og børn fra 2006 til 2007

I Danmark var udgifterne til såvel kontantydelse som serviceydelse i 2007 på samme niveau som året før. Den samlede stigning var på 98 mio. DKK, sva-

rende til 0,8 pct. Den største stigning vedrørte dagpenge ved fødsel og adoption (en stigning på 292 mio. DKK), mens det største fald vedrørte daginstitutioner (et fald på 271 mio. DKK). Ændringerne kan forklares med de forbedrede barselsregler.

På Færøerne var de samlede udgifter til familier og børn på samme niveau som i 2006. Der har været en mindre stigning i serviceudgifter, særligt på grund af daginstitutioner for børn og unge med særligt behov. Der har ligeledes været en stigning i kontantydelse på grund af tilskud til familier med handicappede børn.

I Finland steg udgifterne målt i faste priser med 2,7 pct. De største stigninger var udgifter til institutioner for børn og unge der var på 9,8 pct idet antallet af børn der blev passet på en institution steg. Udgifterne til dagpenge til forældre steg med 8,9 pct. Målt i faste priser hvilket skyldes en stigning i dagpengesatserne samt et højere lønniveau. Antallet af fødte børn var på samme niveau som i 2006. Antallet af børn i dagpasning steg med 7.000 børn og udgifterne til dagpasning steg med 4 pct. målt i faste priser.

I Island steg de sociale udgifter til familier og børn 1,8 pct. målt i faste priser. Udgifterne til kontantydelse steg med 21,2 pct. mens udgifterne til serviceydelser faldt med 10,7 pct. målt i faste priser. De største forklaringer i udgiftsændringerne er en endelig harmonisering af ESSPROS og nationalregnskabet. Forklaringen til udgiftsstigningerne i kontantydelse skyldes en stigning i tilskud til forsørgelse af børn med 17,1 pct. samt en stigning i udgifterne til andre sociale ydelser. Stigningen i børnetilskuddet skyldes en reduktion i regulering i forhold til andre indkomster. Stigningen i udgifterne til serviceydelser, skyldes at flere børn får pension og flere er blevet flyttet fra handicappede til familier og børn. Faldet i udgifterne til serviceydelser skyldes et fald i udgifterne til daginstitutioner med 28,7 pct. som skyldes at de beregnede udgifter til uddannelse er taget bort. Dertil kommer en stor stigning i udgifter til andre serviceydelser på grund af en anden opgørelsesmetode.

I Norge steg udgifterne med 7,1 pct. til familier og børn målt i faste priser. Kontantydelse steg med 0,6 pct., mens udgifterne til serviceydelser steg med 14,1 pct. Kontantytelsene udgjorde 49 pct. Af de samlede udgifter til familier og børn i 2007. Udgifterne til dagpenge ved fødsel og adoption steg med 7,5 pct. Stigningen i udgifterne til serviceydelser skyldes særlig en stigning i udgifterne til daginstitutioner og familiedagpleje. Ca. 14.900 flere børn havde en plads i daginstitutioner i 2007 end i 2006.

I Sverige steg udgifterne til familier og børn med ca. 2 pct. målt i faste priser.

Stigningen skyldes en stigning i forældredagpenge i forbindelse med fødsel og adoption samt at der var 4,2 pct. flere dage hvori der blev udbetalt dagpenge i 2007 sammenlignet med 2006. Desuden steg de udbetalte beløb fra 2006 til 2007 4,4 pct.

Tabel 3.18 Udgifter til og finansiering af ydelser til familier og børn 2007

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
	DKK	DKK	EUR	ISK	NOK	SEK
<i>Kontantydelse, mio.</i>						
A. Dagpenge ved fødsel og adoption	9.009	66	2.687	8.014	10.857	46.708
B. Ydelser ved fødsel	-	1	828	-	406	21.041
C. Forældreydelse ved pasning af børn (orlovsordninger m.v.)	280		10	-	1.976	28
D. Tilskud til forsørgelse af børn	15.429	142	354	8.191	14.415	-
E. Supplerende ydelser	-		1.411	-	33.330	23.516
F. Øvrigt	418	18		2.217		
a. Heraf bidragsforskud til børn	418	1	84	783	569	2.123
Kontantydelse i alt	25.134	226	5.470	18.421	30.984	91.293
<i>Serviceydelse, mio.</i>						
A. Daginstitutioner og familiedagpleje	25.509	307	1.626	11.146	21.802	28.939
B. Døgninstitutioner (børne- og ungdomsforsorg)	8.120	39	459	3.271	5.891	8.942
C. Hjemmehjælp til familier	14	0	22	124	1.045	
D. Øvrigt	3.359	14	307	4.445	4.170	3.951
Serviceydelse i alt	37.002	328	2.414	18.987	32.909	43.970
Udgifter i alt, mio.	62.136	586	7.884	37.408	63.893	135.263
Udgifter i pct. af BNP	3,7	4,7	2,8	2,9	2,8	3,0
<i>Finansieret af (pct.)</i>						
- Det offentlige	85,1	85,9	85,2	78,8	82,9	76,6
- Arbejdsgivere	0,3	7,1	11,2	21,2	10,2	22,7
- Forsikredes præmier og særskatter	14,7	7,0	3,7	0,0	7,0	0,7
<i>Ændringer 2006-2007 i 2007-priser</i>						
- Mio.	98	66	134	-713	4.255	3.405
- Pct.	0,2	12,8	2,7	-1,9	7,1	3,9

Tabel 3.19 Udgifter til ydelser til familier og børn i KKP 2007

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
Kontantydelse i alt pr. capita	449	456	415	456	591	469
- Pr. barn 0-17 år	2.019	1.673	1.998	1.781	2.536	2.228
Serviceydelse i alt pr. capita	661	661	373	470	627	441
- Pr. barn 0-17 år	2.973	2.426	1.795	1.836	2.693	2.097
Familier og børn i alt pr. capita	1.110	1.180	787	926	1.218	910
- I alt pr barn 0-17 år	4.993	4.329	3.793	3.617	5.229	4.325

Egenbetaling for pasning af børn

I alle nordiske lande betaler forældrene selv en del af udgifterne til pasning af børn i daginstitutioner. Ved beregning af egenbetalingen tages der normalt hensyn til familiens indkomst, ligesom der kan gives søskenderabat. Børn af forældre, som har meget lav indkomst, kan i alle landene opnå friplads. I ingen af landene kan betalingen overstige de faktiske udgifter til institutionspladsen.

I Danmark er der centralt fastsatte regler om betalingens maksimale størrelse, om fripladser og om søskenderabat. På Færøerne er der centralt fastsatte regler om betalingens maksimale størrelse og fripladser. I Finland er egenbetalingen fastsat centralt, mens det er op til kommunerne om de vil tildele fripladser.

I Island udgjorde egenbetalingen for pladser i de kommunale daginstitutioner 16 pct. af de samlede driftsudgifter mens egenbetalingen for skolefritidsordninger udgjorde ca. 32 pct. af de samlede driftsudgifter.

I Norge er private og kommunale børnehaver beregner imidlertid sine totale driftsudgifter på en lidt forskellig måde. Selvom private børnehaver i gennemsnit er dyrere end kommunale, er prisforskellene i realiteten ikke så store for forældrene som procentandelene antyder. Det er dog ikke muligt at opføre, hvor stor en andel forældrene selv betaler.

I Sverige er det mest almindeligt, at forældrene betaler en takst, som tager hensyn både til indkomst og den tid barnet er i institutionen, men der kan også være tale om en fast takst, uafhængig af indkomst og tid. Egenbetalingen for pasning i en af de private pasningsordninger bør i princippet være den samme som i de kommunale. Der findes statslige regler for maksimal egenbetaling. Inden for disse rammer kan kommunerne frit udforme sine regler.

Tabel 3.20 Regler og størrelse for egenbetaling 2008

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
Fastsat centralt eller lokalt	Centralt	Centralt	Centralt	Kommuner	Centralt	Centralt
Størrelsen på den maksimale egenbetaling	Afhængig af pasningstype mellem 20 og 100 procent af de samlede bruttodriftsudgifter 1).		233 EUR per måned		1.660 NOK per måned	1.260 SEK pr. måned
Er beløbet indkomstprøvet	Nej	.	Ja		Nej ⁵⁾	Ja 4)
Gives der flerbørnsrabat	Ja	Kun i Færøernes største kommune	Ja		Ja	Ja
Muligheder for en friplads	Ja	Ja	Ja		Ja	Nej
Egenbetalingens andel af de samlede driftsudgifter	20 pct. ²⁾	30 pct.	11 pct.	16 pct.	20 pct.	10 pct.

1 Dog er der ikke loft for skolefritidsordninger

2 Omfatter dagpleje, vuggestue, børnehave, aldersintegrerede institutioner, skolefritidsordninger samt fritidshjem.

3 Maksimal taksten er frivillig men tillempes af alle kommuner i Sverige.

4 Prøves efter husstandens indkomst.

5 Men alle kommuner skal have ordninger som kan tilbyde børnefamilier med en lav tilbagebetalingsevne en reduktion eller fritagelse for forældrebetalingen

Kapitel 4

Arbejdsløshed

Links til supplerende information:

[EUROSTAT - database](#)

[Typical cases](#)

[Sociale udgifter](#)

Reglerne for såvel indkomsterstøttende ydelser til arbejdsløse som omfanget af aktiverende foranstaltninger for arbejdsløse varierer betydeligt landene imellem. Arbejdsløshedens omfang og udgifterne i forbindelse med arbejdsløshed er derfor ikke direkte proportionale.

Tabel 4.1 Udgifter til arbejdsløshed i pct. af BNP i EU, Færøerne, Island og Norge 2006

Danmark	2,0	Belgien	3,4	Italien	0,5 ^p	Slovakiet	0,5 ^p
Færøerne	0,7	Bulgarien	0,3	Letland	0,4 ^p	Slovenien	0,7 ^p
Finland	2,2	Cypern	1,1	Litauen	0,2 ^p	Spanien	2,6 ^p
Island	0,3	Estland	0,1	Luxemburg	1,0	Storbritannien	0,6 ^p
Norge	0,4	Frankrig	2,0 ^p	Malta	0,6	Tjekkiet	0,6
Sverige	1,6 ^p	Grækenland	1,1	Polen	0,6	Tyskland	1,7 ^p
		Holland	1,4 ^p	Portugal	1,3	Ungarn	0,7
		Irland	1,3	Rumænien	0,4	Østrig	1,6

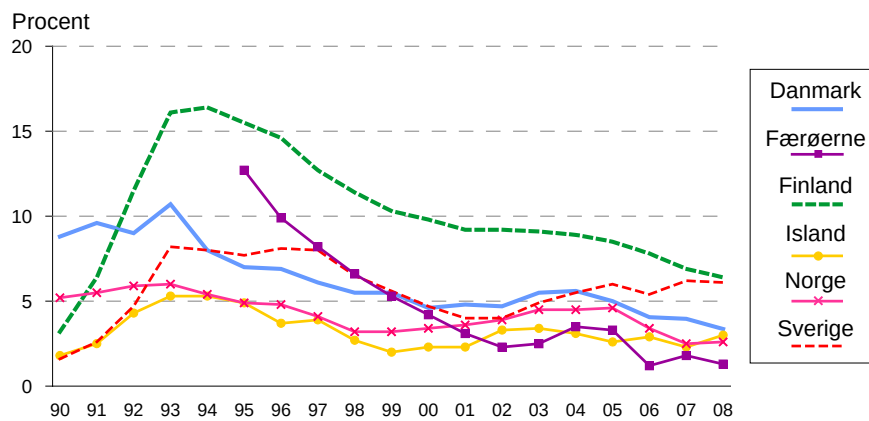
Anmærkning: Se Tabel 3.1.

Generelt har de nordiske lande en høj erhvervsfrekvens, dog med betydelige forskelle fra land til land jf. Tabel 4.2.

Arbejdsløsheden var i 1990'erne meget høj i nogle af de nordiske lande, men der har været et markant fald i ledigheden i alle landene, hvor Finland dog fortsat har den højeste ledighed. I alle landene er ledigheden blandt de 16 til 24-årige dog betydeligt højere end for den øvrige del af befolkningen, jf. Tabel 4.3.

I alle de nordiske lande er arbejdsmarkedet præget af store omstillinger, hvorfor der i højere grad end tidligere stilles øgede krav til arbejdskraftens kvalifikationer, fleksibilitet og mobilitet.

Figur 4.1 **Udviklingen i arbejdsløsheden 1990-2008**

Anmærkning: I 2005 blev en ny EU-harmoniseret arbejdskraftundersøgelse (AKU) introduceret i Sverige. Fra 2005 og tidligere er data derfor ikke helt sammenlignelige. I 2007 ændredes den officielle arbejdsløshedsdefinition. I lighed med EU's forordninger indgår nu også heltidsstuderende som arbejdssøgende i gruppen arbejdsløse.

Tabel 4.2 Befolkningen 16-64 år fordelt efter køn og aktivitet 2008

	Danmark	Færøerne	Finland ¹⁾	Island	Norge	Sverige
<i>Kvinder</i>						
Kvinder i alderen 16-64 år (1.000)	1.753	14	1.749	98	1.549	2.913
<i>Heraf i pct.</i>						
Beskæftigede i alt	75	80	69	80	75	73
- Fuldtid	49	39	57	53	44	43
- Deltid	26	41	12	27	31	30
Arbejdsløse	3	1	5	3	2	5
Uden for arbejdsstyrken	23	19	26	17	23	22
I alt	100	100	100	100	100	100
<i>Mænd</i>						
Mænd i alderen 16-64 år (1.000)	1.780	17	1.787	106	1.612	3.011
<i>Heraf i pct.</i>						
Beskæftigede i alt	82	85	72	88	81	78
- Fuldtid	73	71	67	79	74	69
- Deltid	10	14	6	9	10	9
Arbejdsløse	3	1	5	3	2	5
Uden for arbejdsstyrken	15	14	23	9	17	17
I alt	100	100	100	100	100	100
<i>Kvinder og mænd</i>						
Kvinder og mænd i alderen 16-64 år (1.000)	3.534	31	3.536		3.161	5.923
<i>Heraf i pct.</i>						
Beskæftigede i alt	79	82	71	84	78	76
- Fuldtid	61	54	62	67	58	56
- Deltid	18	28	9	17	20	19
Arbejdsløse	3	2	5	3	2	5
Uden for arbejdsstyrken	19	16	25	13	19	19
I alt	100	100	100	100	100	100

1 Befolkningen 15-64 år.

Tabel 4.3 Arbejdsløshed fordelt efter køn 2008

	Danmark	Færøerne ¹⁾	Finland	Island	Norge	Sverige
Gennemsnitligt antal arbejdsløse	98.380	374	172.000	5.500	67.000	293.700
<i>Arbejdsløse i pct. af arbejdsstyrken</i>						
I alt	3,4	1,3	6,4	3,0	2,6	6,1
Kvinder	3,7	1,7	6,7	2,6	2,4	6,4
Mænd	3,0	1,0	6,2	3,3	2,8	5,9
<i>16-24-årige</i>						
I alt	7,5	1,0	16,5	8,2	7,5	19,4
Kvinder	8,3	1,1	15,8	7,5	6,8	19,6
Mænd	6,8	0,9	17,1	9,0	8,2	19,2

Anm.: Supplerende tabelinformation findes i bogens bilag 5. I Danmark dækker AKU de 15-66årige. I Finland dækker AKU de 15-74årige.

1 Tallene er baseret på årlig arbejdskraftundersøgelse i november. Omfatter 16-64 årige.

Tabel 4.4 Antal personer (1.000), som har modtaget kontantydelse i mindst én dag i forbindelse med arbejdsløshed 2008

	Danmark	Færøerne	Finland	Island ¹⁾	Norge ¹⁾	Sverige ²⁾
Forsikrede	205	1	269	12	81	296
Ikke-forsikrede	74	0	183	..	..	37
I alt	279	1	439	12	81	327
I alt i pct. Af arbejdsstyrken	10	..	16	7	3	7

Anm.: Supplerende tabelinformation findes i bogens bilag 5.

1 Beregnet ud fra antal godkendte dagpengeansøgninger.

2 Der kan forekomme dobbeltregninger idet en person i løbet af et år både kan være talt med som forsikret og ikke forsikret. I 2008 var 6.000 personer talt med både som forsikret og ikke forsikret.

I Tabel 4.3 er antallet af arbejdsløse vist som et gennemsnit på et antal givne tællingstidspunkter, mens tabel 4.4 viser antal personer berørt af ledighed i mindst én dag i de respektive år. En sammenligning af tallene i de to tabeller indikerer således, at relativt mange arbejdsløse finder beskæftigelse igen inden for mindre end ét år, men der er også forskelle mellem landene i længden af ledighedsperioderne.

Kontantydelse i forbindelse med arbejdsløshed

Det er fælles for alle de nordiske lande at arbejdsmarkedspolitikken har haft en vigtig rolle i den generelle økonomiske politik hvor høj beskæftigelse og lav arbejdsløshed har været et centralt mål og en vigtig forudsætning for de nordiske velfærdsstater. Når der opstår arbejdsløshed skyldes det enten en generel lav efterspørgsel i økonomien eller at arbejdsmarkedet fungerer for dårligt, hvilket benævnes strukturel arbejdsløshed. Arbejdsmarkedspolitikken i de nordiske lande skal især bidrage til at reducere den strukturelle ledighed, herunder via aktive tiltag frem for passiv forsørgelse af de ledige.

Der er dog stor forskel i den måde, hvorpå de enkelte lande har tilrettelagt deres arbejdsmarkedspolitiske tiltag i retning af aktive foranstaltninger, (beskæftigelsesforanstaltninger m.v.) og passive ydelser (arbejdsløshedsdagpenge og lignende).

Dagpenge ved arbejdsløshed er i alle de nordiske lande en retsbaseret ydelse til personer, der bliver arbejdsløse. Dagpenge skal kompensere for indtægtsstab og bidrage til at opretholde en rimelig levestandard for personer, der er blevet arbejdsløse. Kompensationsniveauet og tidsbegrænsninger for ydelserne skal samtidig sikre, at de arbejdsløse tilskyndes til at søge og tage arbejde. Dagpengeordningerne har dermed også en arbejdsmarkedspolitisk funktion. I alle landene er der desuden knyttet pligter til at modtage dagpenge, herunder at stå til rådighed for arbejdsmarkedet, aktivt at søge arbejde, tage imod formidlet arbejde og aktiveringstilbud.

Ydelser ved arbejdsløshed

Det er et særkende for de nordiske lande, at de fleste arbejdsløse har ret til kontantydelse ved arbejdsløshed. Arbejdsløshedsforsikringen er obligatorisk for lønmodtagere på Færøerne og i Norge. I Island er alle lønmodtagere og selvstændige erhvervsdrivende ved lov forsikret mod arbejdsløshed. Arbejdsløshedsdagpengene er helt finansieret af socialforsikringsafgifter som betales af arbejdsgiverne. I alle tre lande er der dog visse vilkår der skal være opfyldt for at modtage ydelsen. De der ikke opfylder betingelserne kan modtage en indkomstprøvet socialhjælp. I Danmark, Finland og Sverige er arbejdsløshedsforsikringen frivillig. I disse lande har ikke-forsikrede ledige dog ret til kontantydelse, som normalt er lavere end arbejdsløshedsdagpengene. I

Danmark modtager ikke forsikrede kontanthjælp mens ikke forsikrede i Finland og Sverige modtager en særlig kontant ydelse.

I Danmark er arbejdsløshedsforsikringen frivillig og administreres af arbejdsløshedskasser. Arbejdsløshedsdagpengene finansieres af medlemsbidrag og gennem det arbejdsmarkedsbidrag, som alle beskæftigede betaler. Ikke forsikrede får udbetalt kontanthjælp (socialhjælp), hvis de opfylder betingelserne herfor. Det er også muligt at træde tidligt tilbage fra arbejdsmarkedet i form af efterløn, jf. Kapitel 6, men denne ordning er ikke afhængig af, om den pågældende har været eller forventes at blive arbejdsløs.

På Færøerne er arbejdsløshedsforsikringen obligatorisk for lønmodtagere, mens selvstændig erhvervsdrivende og andre har mulighed for at tegne frivillig forsikring. Arbejdsløshedsdagpenge administreres af en fond, som finansieres af lønmodtagere, selvstændig erhvervsdrivende og arbejdsgivere, som betaler 1 pct. af henholdsvis arbejdsindkomsten og lønudgifter til forsikringen. Alle, som opfylder kravet om tidligere indtægt, har ret til dagpenge.

I Finland består dagpengene af et grundbeløb (grunddagpenge) og en ydelse, der er baseret på tidligere indtægt (indkomstrelaterede dagpenge). Det er A-kasserne der udbetaler de indkomstbaserede dagpenge mens grundbeløbet udbetales af Folkpensionsanstalten. Ikke forsikrede i Finland og personer, der har modtaget indkomstrelaterede dagpenge eller grundbeløbet i den maksimale periode, får udbetalt en såkaldt arbejdsmarkedsstøtte der er indkomstprøvet men i udgangspunktet er beløbet på samme niveau som grundbeløbet i dagpengeordningen. I Island er arbejdsløshedsforsikringen obligatorisk og administreres af arbejdsmarkedsetaten. Arbejdsløshedsdagpengene er helt finansieret af arbejdsgiverne.

I Norge er arbejdsløshedsforsikringen ligeledes obligatorisk og alle, som opfylder kravet til tidligere indtægt, har ret til dagpenge. Arbejdsløshedsforsikringen finansieres over statsbudgettet og administreres af arbejds- og velfærdsetaten.

I Sverige består arbejdsløshedsforsikringen af en grundforsikring og en frivillig arbejdsløshedsforsikring.

Ikke forsikrede, som i øvrigt opfylder kravene (og er over 20 år) har ret til et grundbeløb. Både grundbeløbet (grundforsikringen) og det indkomstafhængige beløb (arbejdsløshedsforsikringen) administreres af arbejdsløshedskasserne.

Betingelserne for at modtage dagpenge

Forudsætningerne for retten til at modtage dagpenge fra arbejdsløshedsforsikringen varierer fra land til land:

I Danmark kræves der ét års medlemskab af en arbejdsløhedskasse, og fuldtidsforsikrede skal have haft mindst 52 ugers arbejde som lønmodtagere eller selvstændige erhvervsdrivende inden for de seneste tre år. Den maksimale dagpengeperiode er 4 år indenfor en periode på 6 år. Et medlem, i en dagpengeperiode erhverver ret til en ny dagpengeperiode, når pågældende har haft 52 ugers arbejde inden for 3 år. Generhvervelse af retten til dagpenge efter udløbet af dagpengeperioden er betinget af mindst 26 ugers arbejde som lønmodtager eller selvstændig erhvervsdrivende inden for de sidste 3 år.

På Færøerne er arbejdsløshedsdagpenge baseret på den gennemsnitlige lønindkomst de forudgående 12 måneder, og dermed er der ingen krav om medlemskab eller beskæftigelsesperiode. Den samlede dagpengeperiode er 798 dage indenfor de seneste 5 år, hvorefter man ikke har ret til dagpenge de efterfølgende 24 måneder. Ansatte i fiskerindustrien på land har særlige vilkår, som betyder, at man får udbetalt arbejdsløshedsdagpenge ved midlertidige arbejdsophør i særlige tilfælde.

I Finland kræves det, at man i de to forudgående år og 4 måneder har været i arbejde i mindst 43 uger og samtidig været medlem af en arbejdsløhedskasse inden man bliver arbejdsløs for at være berettiget til arbejdsløshedsdagpenge. Den samlede understøttelsesperiode er normalt 500 dage. Personer, der er fyldt 57 år, inden der er udbetalt dagpenge i 500 dage, kan modtage dagpenge op til 60-års alderen. Derefter kan de få arbejdsløhedspension. Personer der er født i 1950 og senere kan ikke længere modtage arbejdsløhedspension. I stedet for kan de modtage arbejdsløshedsdagpenge indtil 65 års alderen hvis de var fyldt 59 år før de havde modtaget arbejdsløshedsdagpenge i den maksimale periode på 500 dage.

I Island skal man have været i fuldtidsbeskæftigelse arbejde i mindst 3 måneder i de sidste 12 måneder for at have ret til dagpenge. 12 måneders fuldtidsbeskæftigelse giver ret til fuld dagpengeydelse. Dagpengene udbetales for hverdage. I alt kan der udbetales dagpenge i 3 år.

Den første periode, hvori der udbetales arbejdsløshedsdagpenge, er baseret på tidligere, regulært arbejde. En rekvalificering til en ny dagpengeperiode kan opnås for aktiviteter, som kan sidestilles med arbejde. Det kan fx være en arbejdsmarkedsuddannelse, en periode i beredskabsarbejde, en ansættelse med vikartilskud eller en periode hvor man har fået tilskud til at påbegynde egen virksomhed.

I Norge er det en forudsætning for at være berettiget til arbejdsløshedsdagpenge, at man før arbejdsløsheden indtræder, har haft en lønindkomst på 105.384 NOK i det sidste kalenderår eller mindst 210.768 NOK de sidste tre år. Den maksimale støtteperiode varierer afhængig af størrelsen på den tidligere indtægt. En tidligere indtægt på mindst 140.512 NOK giver en støtteperiode på 104 uger, mens en arbejdsindtægt under 140.512 NOK giver en støtteperiode på 52 uger. Personer over 64 år er sikret dagpenge indtil pensionsalderen i Folketrygden som er 67 år. For at have ret til dagpenge må arbejdstiden have været reduceret mindst 50 pct. af arbejdstiden forud for arbejdsløsheden.

I Sverige skal man fra 1. januar 2007 have haft erhvervsarbejde i mindst 6 måneder og været i arbejde i mindst 80 timer pr. kalendermåned, eller haft erhvervsarbejde i mindst 480 timer i en sammenhængende periode på 6 kalendermåneder og været i arbejde i mindst 50 timer pr. måned i alle 6 måneder inden for en 12 måneders periode, før man er berettiget til arbejdsløshedsdagpenge (det såkaldte arbejdsvilkår).

Siden juli 2007 er ydelsesperioden 300 dage til personer uden børn og 450 dage til forældre med børn som ved dagpengeperiodens afslutning har børn under 18 år.

Fra april 2008 gælder en begrænsningsregel for at modtage arbejdsløshedsdagpenge i forbindelse med deltidsarbejde. Der kan maksimalt udbetales dagpenge i 75 dage per periode i forbindelse med deltidsarbejde (delvis arbejdsløshed). Resterende dage kan kun anvendes for uger hvori der ikke udføres arbejde.

Ud over de regler, der tidligere er nævnt, er retten til dagpenge i alle lande desuden betinget af, at personen er anmeldt som arbejdssøgende hos arbejdsformidlingen og kan påtage sig arbejde. Herudover er der i nogle af landene en karensperiode, hvori man ikke får udbetalt arbejdsløshedsdagpenge.

I Danmark og Island er der ingen karensdage, på Færøerne er der 1-10 karensdage alt afhængig af tidligere indtjening, i Norge er der tre karensdage, mens der i Finland og Sverige er der syv.

Tabel 4.5 Reglerne for udbetaling af kontantstøtte i forbindelse med arbejdsløshed pr. december 2008

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Forsikrede</i>						
Betingelserne for at opnå retten til arbejdsløshedsdagpenge	52 ugers arbejde inden for 3 år. 1 års medlemskab af en a-kasse	Gennemsnitlig lønindkomst de forudgående 12 mdr. Ingen krav om medlemskab eller beskæftigelsesperiode	Minst 43 ugers arbejde (minst 18 timmar per vecka) i forudgående 28 måneder	Fuldtidsbeskæftigelse arbejde i mindst 3 måneder i de sidste 12 måneder for at have ret til dagpenge. 12 måneders fuldtidsbeskæftigelse giver ret til fuld dagpengeydelse	Et fald i arbejdstiden på mindst 50 pct. samt en årsindkomst på mindst NOK 105.384 de sidste kalenderår eller mindst NOK 210.768 de sidste tre kalenderår. Desuden skal den arbejdsløse være reelt arbejdssøgende	Mindst 6 måneders arbejde, med mindst 80 timer om måneden. Eller mindst 480 timers arbejde i sammenhæng i perioden samt arbejde mindst 50 timer om måneden. Dette krav gælder 12 måneder for arbejdsløsheden opstår.
Aldersgrænse for retten til at modtage arbejdsløshedsdagpenge	19-64 år ¹⁾	16-66 år	17-67 år ²⁾	16-69 år	16-66 år	16-65 år ⁴⁾
Antal karensdage	-	1-10	7	-	3	7 dage
Maksimalt antal understøttelsesdage	1.040 inden for 6 år (5 understøttelsesdage pr. uge i 4 år)	798 inden for seneste 5 år (5 understøttelsesdage pr. uge)	500 (5 understøttelsesdage pr. uge)	260 pr. år i 3 år	52/ 104 uger á 5 dage	300/450 ⁶⁾
Kan ydelsen genopnås?	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Under hvilke betingelser?	Ved at opfylde kravet om 26 ugers arbejde inden for de sidste 3 år	Kan ikke få dagpenge før 2 år er gået og skal have været på arbejdsmarkedet det sidste af de to år	Ved at opfylde kravet om 34 ugers arbejde inden for 2 år	Ved at opfylde krav om 24 måneders arbejde på fuld tid indenfor de sidste 24 måneder	Genopnås når den forsikrede på ny opfylder kravene til mindsteindtægt	Genom att på nytt uppfylla ovanstående villkor

Tabellen fortsættes ...

Tabel 4.5 Fortsat

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
Er dagpenge- ne skatteplig- tige?	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Ydes der til- læg for børn?	Nej	Nej	Ja	Ja	Ja	Nej
<i>Ikke-forsikrede</i>						
Aldersgrænse for retten til at modtage ydel- sen	18-64 år ²⁾	.	17-67 år ³⁾	.	67 år	20-65 år
Maksimalydel- sesperiode	208 uger (1.040 dage)	.	.	.	.	300/450 ⁵⁾

1 Personer i alderen 18-63 år har ret til at blive medlemmer af en arbejdsløshedskasse, dog 65 år for personer der er født den 1. juli 1939, men dagpengeretten gælder for personer i alderen 19-64 år.

2 Børn under 18 år og personer 65 år og derover kan i visse tilfælde modtage kontanthjælp.

3 65-67årige der er fratrådt eller hvis arbejde er blevet afbrudt på grund vejerforhold eller an-
sattes forhold, der ikke er afhængig af arbejdsvilkårene eller arbejdsforholdene.

4 Retten til dagpenge bygger på at arbejdskravet og 12 måneders medlemskab af en arbejds-
løshedskasse er opfyldt.

5 For personer med børn under 18 år.

**Tabel 4.6 Kontantstøttens størrelse i forbindelse med arbejdsløs ,
pr december 2008**

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Forsikrede</i>						
Arbejdsløs- hedsdagpen- genes størrel- se (pr. uge)	90 pct. af ar- bejds- indkomsten i 5 dage pr. uge ²⁾	70 pct. af ar- bejdsind- komsten	Indkomstrela- terede dag- penge: Gen- nemsnitligt 58 pct. af tidligere arbejdsind- komst. Grunddag- penge: 122,55 EUR + børne- tillæg: 23,20- 43,95 EUR pr. uge	Fast beløb de første 10 dage, derefter ind- komstrelatere- de dagpenge (70 pct. af tid- ligere gennem- snitlig lønind- komst sidste 6 måneder) der- efter fast beløb igen + børne- tillæg ⁵⁾	62,4 pct. af ar- bejdsind- komsten	80 pct. af ar- bejdsind- komsten de første 200 da- ge, derefter 70 pct./dag 5 da- ge per uge

Tabellen fortsættes...

Tabel 4.6 Fortsat

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
Indkomstloft pr. uge for fuld kompensation ¹⁾	4.245 DKK	4.274 DKK	.	51.582 ISK	8.106 NOK	4.250 SEK/uge de første 200 dage, derefter 4.857 SEK/uge
Indkomstloft pr. uge for fuld kompensation i KKP-Euro ¹⁾	414	417	.	397	728	395 EUR/uge de første 200 dage, derefter 451 EUR/uge
Minimumsbeløb pr. uge	DKK 3.513	.	122,55 EUR	7.845 ISK	843 NOK	1.600 SEK
Minimumsbeløb pr. uge i KKP-Euro	342		100	60	76	147
Maksimumsbeløb pr. uge	3.515 DKK	2.992 DKK	.	31.385 ISK fast beløb	5.058 NOK	3.400 SEK
Maksimumsbeløb pr. uge i KKP-Euro	343	292	.	242	454	313
<i>Ikke-forsikrede</i>						
Ydelsens størrelse pr. uge	.	Behovsprøvet socialhjælp	Indkomstprøvet ydelse, max 122,55 EUR + børnetillæg: 23,20 – 43,95 EUR	Indkomstprøvet socialhjælp	.	1.600 SEK ⁶⁾

1 Indkomstloftet er den indtægtsgrænse (tidligere indkomst) som arbejdsløshedsdagpengene er beregnet i forhold til. Beregningen af indkomstloftet sker efter forskellige principper i de enkelte lande.

2 Arbejdsgiveren udbetaler en dagpengegodtgørelse på 703 DKK pr. dag for første og anden og tredje ledighedsdag.

3 Særlige ydelser til unge under 25 år uden hjemmeboende børn.

4 For grupper af kontanthjælpsmodtagere er der loft over den samlede hjælp, ligesom hjælpen til nogle grupper nedsættes efter en periode på 6 måneder.

5 Kontantstøtten øges med 4 pct. for hvert barn under 18 år.

6 Mindst 20 år. Desuden skal man have været i arbejde mindst 6 måneder før arbejdsløsheden indtraf. Ved deltidsarbejde modtages et reduceret beløb.

Kompensationsgrader ved arbejdsløshed

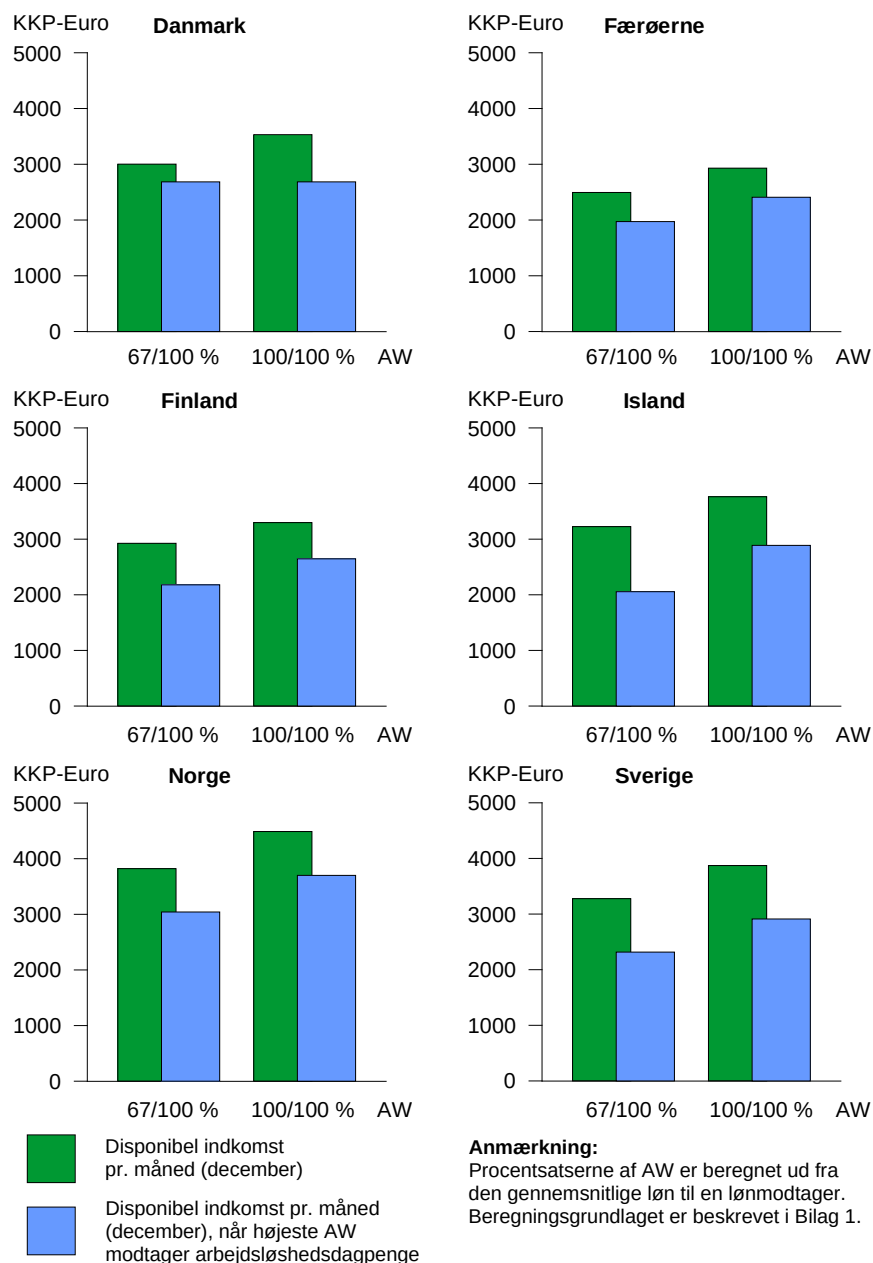
Figur 4.2 viser den disponible indkomst på to indkomstniveauer for et par uden børn, når den person, der har den højeste arbejdsindkomst, overgår til arbejdsløshedsdagpenge. Figurerne 4.3 viser den disponible indkomst ved arbejdsløshed ved beskæftigelse for enlige med et barn og enlige uden børn opgjort på tre indkomstniveauer. I figur 4.3 er beregningen foretaget for forsikrede i 3 indkomstniveauer og i figur 4.4. for ikke-forsikrede på 4 indkomstniveauer (sidstnævnte kun for Danmark, Finland, Island og Sverige). Tabel 4,7, 4,8 og 4,9 viser den disponible indkomst i procent af den tidligere lønindkomst. Som det ses af figurerne og tabellerne er kompensationen for forsikrede ledige generelt betydeligt større end for ikke-forsikrede ledige. For enlige med et barn i den laveste indkomstgruppe er kompensationen dog lidt lavere end for forsikrede ledige end for ikke-forsikrede ledige i Danmark og en del lavere på Island. Dette skyldes i Island at beregningerne for forsikrede tager hensyn til beskæftigelsesgraden. Hvorimod der for ikke-forsikrede ikke tages hensyn til tidligere indkomster, da socialhjælpen er et fast beløb. Den marginalt lavere kompensation for forsikrede ledige i Danmark hænger sammen med, at dagpengene udgør 90 pct. af en relativ lav løn, og at den forsikrede ledige i modsætning til den ikke-forsikrede betaler arbejdsløsheds-kassebidrag.

Den lavere kompensation for ikke-forsikrede ledige i forhold til forsikrede ledige gælder især for enlige, som tidligere har haft en høj indkomst, og generelt for enlige uden børn.

Kompensationsniveauet for forsikrede afhænger for det første af dagpengenes størrelse set i forhold til den tidligere indkomst. Det er højest i Danmark og mindst i Norge. I Island udbetales der et fast dagpengebeløb, uafhængig af den tidligere indkomst i de første 10 dage, derefter et beløb beregnet ufra den tidligere indkomst op til et bestemt niveau i max 3 måneder, derefter igen et fast dagpengebeløb. For det andet afhænger kompensationsniveauet af maksimumsbeløbenes størrelse der er højest i Norge. I Finland er der ingen øvre grænse for dagpengenes størrelse. Men når indkomsten overstiger et vist niveau er kompensationen dog kun 20 pct.

For familier med børn spiller det en rolle om der gives et tillæg for børn, hvilket er tilfældet i Finland, Island og Norge. Dertil kommer, at størrelsen af såvel boligydelsen som betalingen for daginstitutioner reguleres i forhold til indkomstens størrelse. Dette har betydning for kompensationsniveauet hos både forsikrede og ikke-forsikrede og er især medvirkende til at give enlige med børn et højt kompensationsniveau.

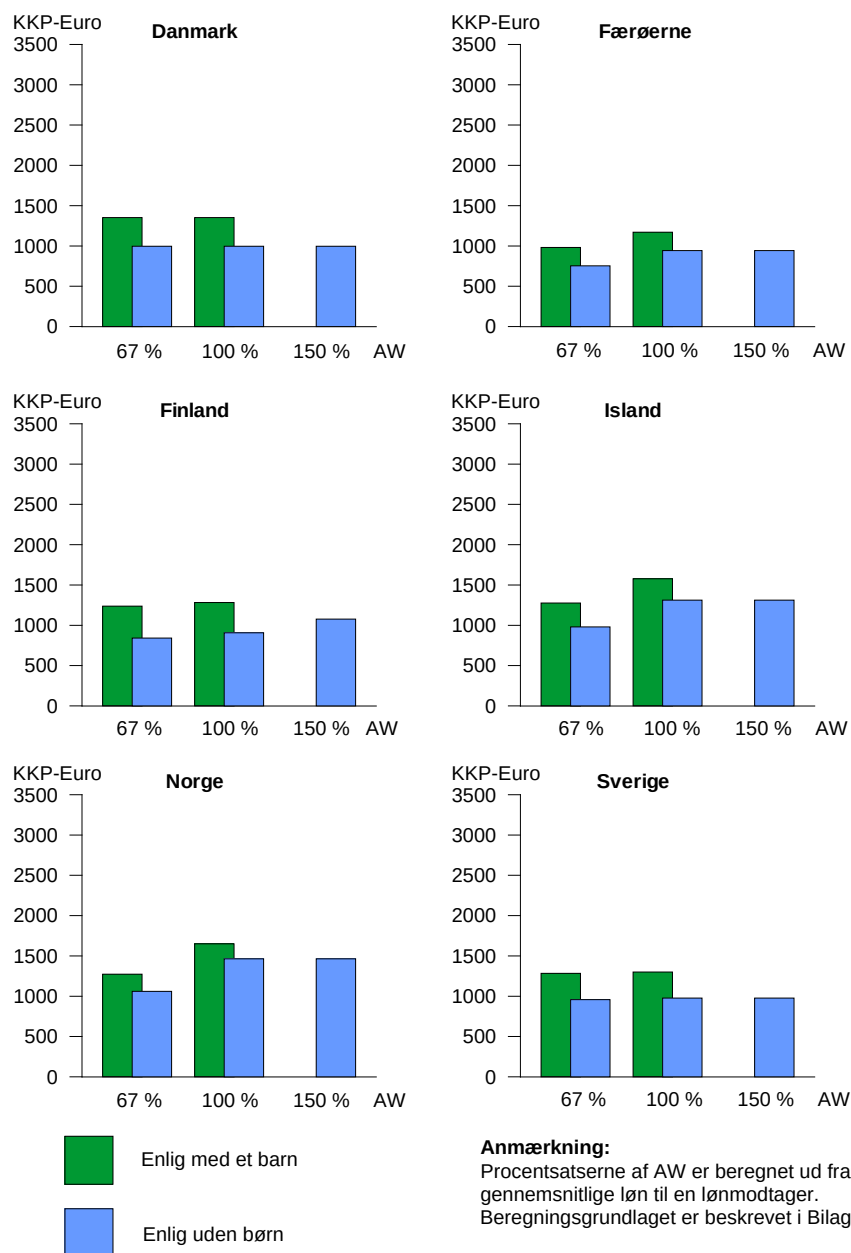
Figur 4.2 Disponibel indkomst for et arbejdsløshedsforsikret par uden børn når den der tjener mest modtager arbejdsløshedsdagpenge i 2008

Tabel 4.7 Kompensationsgrad pr. måned (december), for et arbejdsløshedsforsikret par, hvor højeste AW modtager arbejdsløshedsdagpenge, i procent af disponibel indkomst pr. måned ved arbejde 2008

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
67/100 pct. AW	89	79	75	64	80	71
100/100 pct. AW	76	97	80	77	82	75

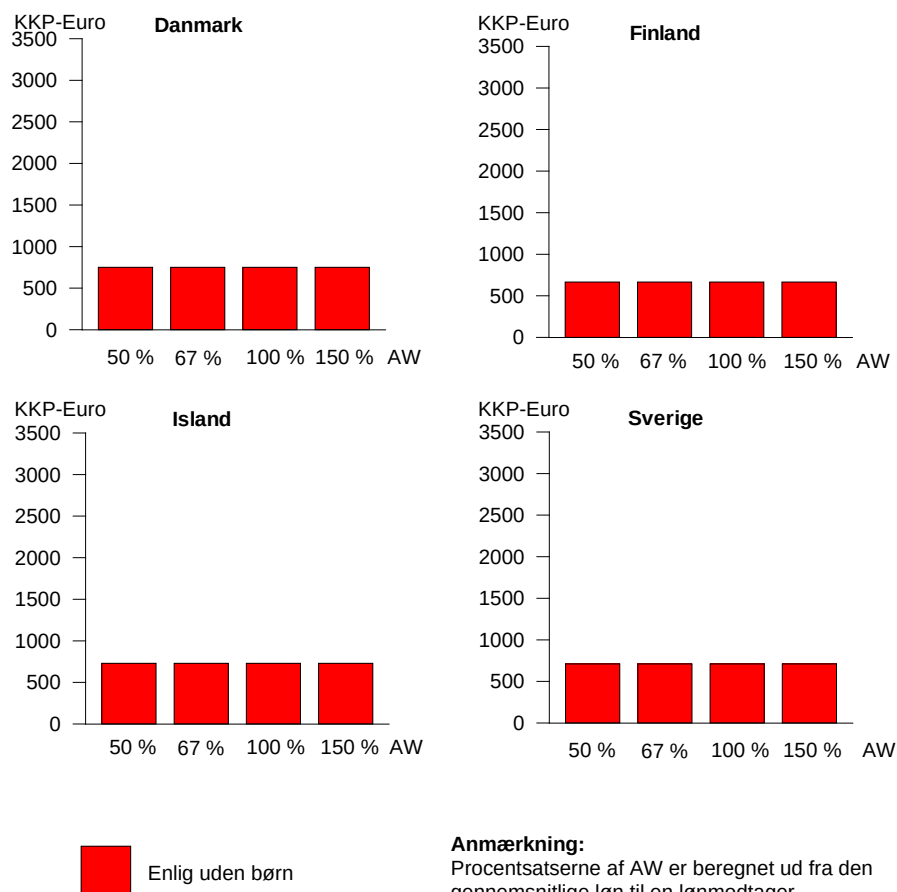
Figur 4.3 Disponibel indkomst for arbejdsløshedsdagpenge for en enlig pr. måned (december) 2008

Tabel 4.8 Kompensationsgrad for en enlig ved arbejdsløshedsdagpenge pr. måned (december) i procent af disponibel indkomst ved arbejde pr. måned 2008

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Enlig uden børn</i>						
67 pct. AW	80	73	66	73	67	72
100 pct. AW	57	64	52	70	65	50
150 pct. AW	42	44	45	49	47	38
<i>Enlig med et barn</i>						
67 pct. AW	88	94	88	79	74	82
100 pct. AW	69	78	72	75	70	63

Figur 4.4 Disponibel indkomst for en enlig uden børn i forbindelse med arbejdsløshed for en ikke-forsikret pr. måned (december) 2008:

Tabel 4.9 Kompensationsgrad pr. måned (december) for en ikke-forsikret enlig uden børn i procent af disponibel indkomst ved arbejde 2008:

	Danmark	Finland	Island	Sverige
50 pct. AW	78	66	68	69
67 pct. AW	61	52	54	53
100 pct. AW	43	38	39	37
150 pct. AW	32	28	27	28

Jobtræning og aktivering

I alle de nordiske lande lægges der vægt på aktivering. Aldersgrænsen for iværksættelse af arbejdsmarkedspolitiske foranstaltninger er 18 år i Danmark og Finland og 16 år i Island. I Norge og Sverige varierer aldersgrænsen, afhængigt af foranstaltningen. Formålet med aktiveringen er primært at opkvalificere de ledige med henblik på ordinær beskæftigelse, men også at motivere dem til selv at søge beskæftigelse eller uddannelse.

I Danmark har aktivlinien i arbejdsmarkeds- og socialpolitikken spillet en stadigt større rolle siden arbejdsmarkedsreformen i 1994.

Ledige dagpengemodtagere under 25 år, som ikke har gennemført en erhvervskompetencegivende uddannelse, har ret og pligt til senest efter 6 måneders ledighed at modtage et uddannelsesstilbud af mindst 18 måneders varighed. Tilbuddet kan kombineres med andre former for vejledning og opkvalificering eller med virksomhedspraktik. Ydelsen under tilbuddet svarer til halvdelen af dagpengene. Øvrige ledige dagpengemodtagere under 25 år og dagpengemodtagere mellem 25 og 30 år har senest efter 6 måneders ledighed ret og pligt til aktiveringstilbud i form af uddannelse, vejledning og opkvalificering, virksomhedspraktik eller jobtræning.

Ledige dagpengemodtagere mellem 30 og 60 år har senest efter 9 måneders ledighed ret og pligt til aktivering i form af uddannelse, jobtræning mv. Ledige dagpengemodtagere fyldt 60 år har ret og pligt til aktiveringstilbud senest efter 6 måneders ledighed. Alle dagpengemodtagere har endvidere ret og pligt til et nyt aktiveringstilbud, når de har modtaget offentlige forsørgelsesydelse i sammenlagt 6 måneder efter afslutning af det første aktiveringstilbud. Endelig har dagpengemodtagere efter 2½ års ledighed ret og pligt til intensiv aktivering i resten af ledighedsperioden.

Aktivering tidligt i dagpengeperioden er behovsorienteret og fleksibel, dels målrettet mod grupper som risikerer at blive langtidsledige og dels som forebyggelse mod mangel på kvalificeret arbejdskraft (flaskehalse).

Kontanthjælpsmodtagere under 30 år har senest efter 13 uger ret og pligt til at tage imod et aktiverings- eller uddannelsesstilbud på mindst 30 timer om ugen i 18 måneder, for personer med en erhvervskompetencegivende uddannelse dog kun i 6 måneder. Ledige kontanthjælpsmodtagere mellem 25 og 30 år uden uddannelse skal dog have et tilbud efter 5 uger med mindre de vælger at søge ind på en ordinær uddannelse. Kontanthjælpsmodtagere på 30 år og derover skal have et aktiveringstilbud senest efter 12 måneder på kontanthjælp. Alle kontanthjælpsmodtagere, bortset fra personer fyldt 30 år, der ikke alene modtager hjælp på grund af ledighed, har desuden ret og pligt

til et nyt aktiveringstilbud, når de har modtaget kontanthjælp i 6 måneder efter afslutning af det første aktiveringstilbud.

Den ledige får udbetalt løn i forbindelse med jobtræning, mens ydelserne under de øvrige aktiverings- og uddannelsesforanstaltninger i vid udstrækning svarer til dagpenge eller kontanthjælp.

På Færøerne har der ikke været aktivering siden midten af 90'erne, hvor arbejdsløsheden var over 12 pct.

I Finland er de aktive foranstaltninger som forbedrer beskæftigelsen en vigtig del af den finske arbejdsmarkedspolitik. Ved hjælp af disse foranstaltninger skaber man arbejdspladser, forbedrer mulighederne for de langtidsledige samt forbedrer mulighederne for at få de unge ind på arbejdsmarkedet. Desuden skal foranstaltningerne forebygge langtidsarbejdsløshed samt reducere de regionale forskelle i arbejdsløsheden. Man hjælper desuden ledige som vil starte egen virksomhed.

Service til de som er til rådighed for arbejdsmarkedet udgør den vigtigste del af den aktive arbejdsmarkedspolitik. De typer af service som bureauerne tilbyder, er arbejdsformidling, erhvervsvejledning, erhvervsrettede voksenuddannelser, information om uddannelse og erhverv samt erhvervsrettet revalidering.

I Island er Arbejdsløshedsforsikringsfonden, foruden at varetage sin hovedopgave med udbetaling af arbejdsløshedsdagpenge, gået over til at yde tilskud til forskellige kurser for arbejdsløse og særlige kommunale beskæftigelsesforanstaltninger.

I Norge har der i løbet af 1990'erne været en øget opslutning omkring den aktive arbejdsmarkedspolitik. Der har dog det i de senere år været en ændring i brugen af virkemidlerne i arbejdsformidlingen ved at der i større grad end tidligere er rettet ind mod den gruppe som er mest udsat på arbejdsmarkedet og som har det største behov for bistand. Overfor det ordinære arbejdsmarked fokuseres det i den første del af ledighedsfasen fokuseres der på egen aktivering og motivering for arbejde. Hvis dette alene ikke virker, vil arbejdssøgende som har behov for en mere omfattende hjælp få tilbud om individuel opfølgning og vejledning i jobsøgning. Gennem jobtræning og kvalificering vil den enkeltes muligheder på arbejdsmarkedet styrkes. Niveauet og sammensætningen af arbejdsmarkedstiltagene tilpasses situationen på arbejdsmarkedet. Grupper med særlige vanskeligheder på arbejdsmarkedet så som langtidsledige, indvandre, erhvervshæmmede og unge bliver prioriteret til tiltags-pladserne.

I Sverige er arbejds- og kompetencelinien hovedhjørnestenen i den aktive arbejdsmarkedspolitik. Dette indebærer at en arbejdsløs person, som ikke direkte kan få arbejde, i første omgang skal tilbydes en uddannelse eller en an-

den lempelig foranstaltning, som har til formål at personen skal kunne få et regulært arbejde.

Der findes en job udviklingsgaranti der retter sig mod den der er eller risikerer at blive langtidsarbejdsløs. Formålet med job og udviklingsgarantien er at væsentligt forbedre de arbejdsløses muligheder for at få et regulært job på arbejdsmarkedet. Inden for garantien udarbejdes der individuelle handlingsplaner der specificerer hvilke foranstaltninger som arbejdsformidlingen kan tilbyde samt hvad der kræves af deltagerne.

Personer med behov for arbejdslivsindrettet revalidering eller særlig vejledning kan få hjælp hos arbejdsformidlingen og et arbejdsmarkedsinstitut. Institutterne har særlige ressourcer og kompetence inden for arbejdsprøvelse, praktisk arbejdsorientering, tilpasning af arbejdspladser m.v.

De konjunkturafhængige programmer og indsatser der tilbydes omfatter bl.a. arbejdsmarkedsuddannelser, der har til formål at forøge den enkelte arbejdssøgendes muligheder for at komme i arbejde samt at gøre det nemmere for arbejdsgiverne at ansætte personer med en passende arbejdskompetence. Desuden findes der praktikordninger som skal give erhvervsorientering, praktik og erhvervs erfaringer til ledige, der søger arbejde gennem arbejdsformidlingen. Der findes en jobgaranti for unge mellem 16 og 24 år. Formålet med jobgarantien er at tilbyde særlige tiltag på et tidlige stadium for at unge skal få et arbejde eller påbegynde en uddannelse.

Derudover gives der tilskud til arbejdsgivere hvor tilskuddet har det formål at stimulere arbejdsgiveren til at ansætte en arbejdsløs ved at man delvis dækker arbejdsgiverens udgifter ved at ansætte en person som har behov for en udvidet introduktion eller uddannelse. Desuden kan personer som er arbejdsløse eller risikerer at blive arbejdsløs i visse tilfælde få tilskud til at starte egen virksomhed. For personer med nedsat arbejdsevne findes der foranstaltninger som gør det muligt at de pågældende kan arbejde med løntilskud enten hos offentlige eller private arbejdsgivere.

Tabel 4.10 Antal aktiverede

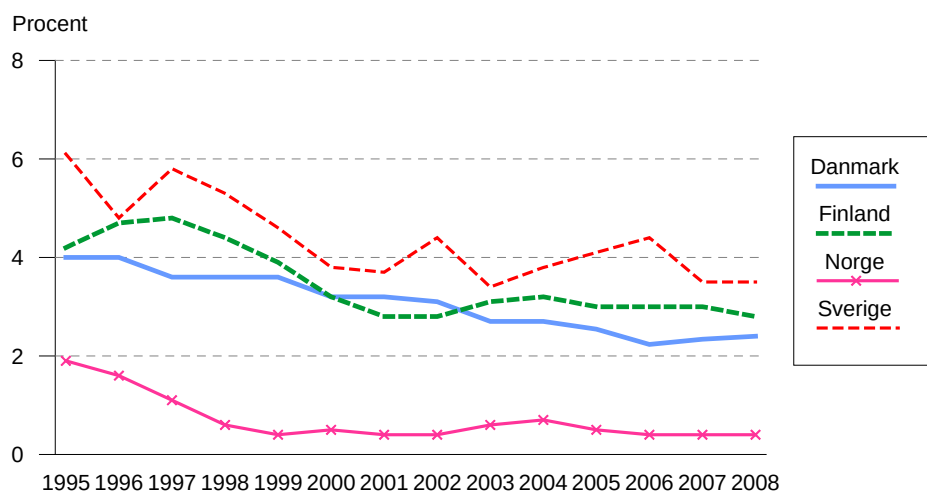
	Antal aktiverede i løbet af året		Antal aktiverede på opgørelsestidspunktet/ gennemsnitligt antal aktiverede		Aktiverede i pct. af arbejdsstyrken på opgørelsestidspunktet	
	I alt	16-24-årige	I alt	16-24-årige	I alt	16-24-årige
<i>Danmark</i>						
2008						
I alt	221.188	33.528	68.198	7.999	2,4	2,0
Heraf:						
- Støttet beskæftigelse	78.697	7.130	26.322	1.466	0,9	0,4
- Uddannelse	173.858	30.778	41.876	6.533	1,5	1,6
- Andet	-	-	-	-	-	-
<i>Finland</i>						
2008						
I alt	195.613	45.060	74.635	12.578	2,8	3,7
Heraf:						
- Støttet beskæftigelse	86.612	10.415	36.385	4.034	1,3	1,2
- Uddannelse	55.986	8.719	28.181	3.976	1,0	1,2
- Andet	53.015	25.926	10.069	4.568	0,4	1,3
<i>Island</i>						
2006						
I alt	4.903	916	..	..	..	..
Heraf:						
- Støttet beskæftigelse	154	54	..	..	..	..
- Uddannelse	2.092	368	..	..	..	..
- Andet	2.657	494	..	..	..	..
<i>Norge¹⁾</i>						
2008						
I alt	45.951	14.395	10.859	3.336	0,4	0,9
Heraf:						
- Støttet beskæftigelse	6.144	1.308	1.735	342	..	..
- Uddannelse	22.955	5.102	4.848	922	..	..
- Andet	16.852	7.985	4.276	2.072	..	..
<i>Sverige</i>						
2008						
I alt	387.119	..	171.311	..	3,5	..
Heraf:						
- Støttet beskæftigelse	146.388	..	91.485	..	1,7	..
- Uddannelse	75.266	..	14.860	..	0,3	..
- Andet	181.197	..	71.861	..	1,5	..

Anm.: Supplerende tabelinformation findes i bogens bilag 5.

1 Fra 2006 er aldersgruppen 16-24 år lig 15-24 år.

2 De grupper der lå under andet er lagt sammen med uddannelse da flere ydelser ikke længere kan opdeles.

Figur 4.5 **Udviklingen i aktiveringen i procent af arbejdsstyrken på opgørelsestidspunktet 1995-2008**

Serviceydelser i forbindelse med arbejdsløshed

De servicetilbud, der ydes i forbindelse med arbejdsløshed omfatter først og fremmest arbejdsformidling, men i alle landene gives der også mobilitetsfremmende ydelser i form af bl.a. flyttehjælp og hjælp til dobbelt husførelse.

Arbejdsformidling

I alle de nordiske lande findes der arbejdsformidling. Den fungerer som serviceorgan for både arbejdssøgende og arbejdsgivere. Arbejdsformidlingen drives af staten i alle landene

I Danmark er den statslige arbejdsformidling og den kommunale beskæftigelsesindsats fra 2007 flyttet sammen i fælles jobcentre. Staten har fortsat ansvaret for beskæftigelsesindsatsen for de forsikrede ledige og kommunerne for de øvrige målgrupper (kontanthjælpsmodtagere, sygedagpengemodtagere, revalidender mv.). I 14 pilotjobcentre har staten delegeret den statslige

indsats til en kommune, som varetager indsatsen for både de kommunale målgrupper og de forsikrede ledige.

Hovedarbejdsopgaven for arbejdsformidlingerne og jobcentrene (i Danmark) er vejledning om beskæftigelse og uddannelse, formidling af arbejde til ledige og andre arbejdssøgende samt service til virksomheder i forbindelse med rekruttering af arbejdskraft.

Som hovedregel skal ledige være tilmeldt arbejdsformidlingen eller jobcentret, være aktivt arbejdssøgende og i det hele taget stå til rådighed for arbejdsmarkedet. De ledige skal således deltage i aktiverende foranstaltninger og tage imod et formidlet job fra arbejdsformidlingen eller jobcentret for at bevare retten til arbejdsløshedsdagpenge eller andre lignede ydelser. I det omfang den ledige ikke selv kan finde beskæftigelse hjælper arbejdsformidlingen jobcentret den ledige med jobsøgningen fx i form af jobsøgningskurser. Arbejdsformidlingen eller jobcentret formidler desuden job til de ledige og varetager aktiveringsindsatsen for de ledige efter de regler som er gældende i de enkelte lande.

Som nævnt er det også en vigtig opgave for arbejdsformidlingen og jobcentret at hjælpe virksomheder til at finde personer med de rigtige kvalifikationer til ledige stillinger.

I dag pågår den største del af jobformidlingen mellem arbejdsgiver og arbejdstager dels gennem arbejdsformidlingens eller statens IT baserede jobbørser, hvor arbejdssøgende kan indskrive deres jobprofil og dels gennem private jobbørser, med tilsvarende jobsøgningsmuligheder.

Langt hovedparten af jobomsætningen foregår dog ved at virksomheder og medarbejder selv finder hinanden uden arbejdsformidlingens medvirken.

Udgifter til og finansiering af ydelser i forbindelse med arbejdsløshed

Forskelle og ligheder i udgifterne til arbejdsløshed

Udgifterne til arbejdsløshed afspejler dels omfanget af ledigheden, dels dagpengenes størrelse og dels omfanget af aktiverende foranstaltninger til de ledige.

Her skal det dog bemærkes at der i Finland gives en række tilskud til arbejdsgiverne, til aktivering. Disse udgifter er ikke medregnet som sociale udgifter i denne rapport. De høje udgifter i Danmark skyldes dels dagpengenes størrelse samt omfanget af aktiveringen/jobtræning. Færøerne og Island har den laveste

ledighed efterfulgt af Norge hvilket også afspejler sig i lave udgifter, jfr. Tabel 4.12.

Ændring i udgifterne til arbejdsløshed fra 2006 til 2007

I Danmark faldt udgifterne til såvel kontantydelse som serviceydelser i 2007 i forhold til 2006. Det samlede fald i udgiften var på 7.235 mio. DKK, svarende til 21,3 pct. De største fald vedrørte arbejdsløshedsdagpengene (et fald på 4.625 mio. DKK) og kontantydelse ved jobtræning (et fald på 2.438 mio. DKK). Ændringerne kan forklares med den faldende ledighed.

På Færøerne har der været et markant fald i udgifterne til arbejdsløshed på 44,3 pct. som følge af et stort fald i ledigheden. Den gennemsnitlige arbejdsløshed var omkring 1 pct. i 2007. Det store procentvise fald skal dog ses i lyset af, at udgifterne til arbejdsløshed udgør en forholdsvis lille andel af de samlede sociale udgifter, og et lille fald i arbejdsløsheden medfører en kraftig procentvist fald i udgifterne.

I Finland faldt udgifterne til arbejdsløshed med 7,6 pct. målt i faste priser og udgifterne til kontantydelse faldt med 8,7 pct. målt i faste priser, hvilket skyldes at arbejdsløsheden faldt fra 7,8 pct. til 6,9 pct. hvilket svarer til at der var 21.000 færre arbejdsløse.

Derimod steg antallet af personer med arbejdsløsheds pension 2.592 personer mens udgifterne faldt med 1,3 pct. Målt i faste priser. Udgifterne til Service var 3. pct. Højere i 2007 end 2006 målt i faste priser.

I Island faldt udgifterne til arbejdsløshed med 12,5 pct. fra 2006 til 2007 målt i faste priser hvilket skyldes et fald i arbejdsløsheden. Arbejdskraftundersøgelserne viser at arbejdsløsheden faldt fra 2,9 pct. i 2006 til 2,3 pct. i 2007.

I Norge faldt udgifterne til arbejdsløshed med 23 pct. målt i faste priser. Udgifterne til kontantydelse faldt med 28,4 pct., mens udgifterne til serviceydelser steg med 0,8 pct. Kontantydelse udgjorde 76 pct. af de samlede udgifter til arbejdsløshed i 2007. Faldet i udgifterne til kontantydelse skyldes at udgifterne til arbejdsløshedsdagpenge faldt med 29,8 pct. Antallet af arbejdsløse faldt fra en gennemsnitlig ledighed på 84.000 i 2006 til 63.000 i 2007 svarende til et fald på 25 pct.

I Sverige var der et stort fald i udgifterne til arbejdsløshed i 2007. Målt i faste priser var faldet på ca. 34 pct. mens udgifterne til arbejdsmarkedspolitiske tiltag faldt med ca. 19 pct. Der var i 2007 et fald i den Svenske A-kasser samtidig med at ledigheden faldt.

Tabel 4.11 Udgifter til og finansiering af ydelser i forbindelse med arbejdsløshed 2007

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
	DKK	DKK	EUR	ISK	NOK	SEK
<i>Kontantydelse, mio.</i>						
A. Dagpengesikring	11.596	50	2.009	2.347	4.583	20.968
B. Delvis dagpengesikring	-	-	91	-		
C. Pension af arbejdsmar- kedsmæssige årsager	-	-	680	-	368	-
D. Kontantydelse ved Jobtræning	13.696	-	228	125		5.237
E. Kompenserende ydelser	-	-	6	-	-	593
F. Øvrigt	-	-		134	-	
Kontantydelse i alt	25.291	50	3.013	2.606	4.950	26.798
<i>Serviceydelse, mio.</i>						
A. Mobilitetsydelse	-	-	4	-	-	67
B. Serviceydelse ved jobtræning	-	1	268	-	368	2.739
C. Øvrigt	1.491	-	146	495	1.223	3.254
a. Heraf arbejdsformidling	1.050	-	146	495	1.193	
Serviceydelse i alt	1.491	1	417	495	1.591	6.060
Udgifter i alt, mio.	26.782	51	3.430	3.101	6.541	32.858
Udgifter i pct. af BNP	1,6	0,4	1,9	0,2	0,3	1,1
<i>Finansieret af (pct.)</i>						
- Det offentlige	17,4	0,0	51,0	0,2	44,7	1,0
- Arbejdsgivere	0,0	50,0	35,9	99,8	34,0	80,9
- Forsikredes præmier og særskatte	82,6	50,0	13,1	0,0	21,3	18,0
<i>Ændringer 2006-2007 i 2007-priser</i>						
- Mio.	-7.235	-39	-281	-439	-1.954	-15.998
- Pct.	-21,3	-43,1	-7,6	-12,4	-23,0	-32,7

Tabel 4.12 Udgifter til ydelser i forbindelse med arbejdsløshed i KKP 2007

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
Kontantydelse i alt pr. capita	452	100	465	64	94	269
- Pr. person i den erhvervsaktive alder	698	161	713	98	146	420
Serviceydelse i alt pr. capita	27	3	64	12	30	61
- Pr. person i den erhvervsaktive alder	41	4	99	19	47	95
Udgifter til arbejdsløshed i alt pr. Capita	478	103	529	77	125	330
- Pr. person i den erhvervsaktive alder	739	165	811	116	193	515

Kapitel 5

Sygdom

Links til supplerende information:

[EUROSTAT - database](#)

[Typical cases](#)

[Sociale udgifter](#)

Der er stor forskel på hvor stor en andel udgifterne ved sygdom udgør målt i pct. af BNP.

Tabel 5.1 Udgifter i forbindelse med sygdom i pct. af BNP i EU, Færøerne, Island og Norge 2006

Danmark	6,1	Belgien	7,4	Italien	6,9 ^p	Slovakiet	4,7 ^p
Færøerne	6,7	Bulgarien	3,8	Letland	3,5 ^p	Slovenien	7,1 ^p
Finland	6,6	Cypern	4,6	Litauen	4,1 ^p	Spanien	6,4 ^p
Island	7,3	Estland	3,8	Luxemburg	5,1 ^p	Storbritannien	8,2 ^p
Norge	7,2	Frankrig	8,7 ^p	Malta	5,1	Tjekkiet	6,2
Sverige	7,8 ^p	Grækenland	6,8	Polen	3,8	Tyskland	8,0 ^p
		Holland	8,7 ^p	Portugal	6,9	Ungarn	6,3
		Irland	7,0	Rumænien	4,8	Østrig	7,1

Anmærkning: Se Tabel 3.1.

Betalt fravær ved sygdom

Opbygningen af løn- og dagpengeordninger ved sygdom varierer meget fra land til land. I princippet er alle der er i arbejde berettiget til kompensation på grund af indkomstbortfald. Reglerne for kompensation er afhængige af hvilken position man har på arbejdsmarkedet. Lønmodtagere er som regel bedre dækket ind end selvstændige erhvervsdrivende og der findes særlige regler for arbejdsløse.

Tabel 5.2 Reglerne for udbetaling af kontantstøtte* til lønmodtagere og selvstændige i forbindelse med sygdom pr. december 2008

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
Betingelserne for at have ret til sygedagpenge for lønmodtagere	Dagpenge fra arbejdsgiveren: 8 ugers ansættelse med mindst 74 timers beskæftigelse. Dagpenge fra kommunen: Beskæftigelse i 13 uger med mindst 120 timers beskæftigelse ¹⁾	Lønnet arbejde i sammenlagt mindst 20 timer, i en periode på 5 uger	Har arbejdet i 3 måneder eller 55 dage uden afbrud	Løn under sygdom afhængig af ansættelsesperioden. Efter 1 års ansættelse udbetales der løn i en måned, som stiger til 3 måneder efter 5 års ansættelse.	Opptjeningstid er 4 uger. Indtægtsgrundlag må utgjøre minimum 50 pct af grunnbeløpet i omregnet årsinntekt.	At arbejde i Sverige og en årsindkomst på mindst 9.900 SEK før 2008 og er forsikret fra den dag man blev ansat
Betingelserne for at have ret til sygedagpenge for selvstændige	Selvstændig virksomhed i væsentligt omfang i 6 måneder inden for de seneste 12 måneder	Optjenings-tid er 4 uger under forsætning af tegning af årlig forsikring	Samme regler som lønmodtagere	Samme regler som lønmodtagere.	Samme regler som lønmodtagere.. ⁸⁾	Samme regler som lønmodtagere.
Den maksimale periode, hvori der kan udbetales sygedagpenge/sygeløn	52 uger inden for 1½ år ²⁾	40 uger inden for et år	52 uger inden for to år ³⁾	52 uger inden for to år	52 uger inden for tre år	Normalt 364 dage under en periode på 15 måneder ¹⁰⁾
Findes der en karenperiode?	Nej	Nej	Nej ⁴⁾	Ja ⁶⁾	Nej	Ja
Karenperiodens længde	-	-	-	..	-	1 dag (1-30 dage for selvstændige)
Eksisterer der en arbejdsgiverperiode?	Ja	Ja	Ja ⁴⁾	Ja	Ja	Ja

Tabellen fortsættes...

Tabel 5.2 Fortsat

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
Arbejdsgiverperi- odens længde	15 dage	2 dage	10 hverdage	1 måned ⁷⁾	16 dage	2 uger ⁹⁾
Kan der udbetales løn under sygdom? Ja		Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Udbetales der løn under sygdom fastsat ved lov? Ja	Ja	Nej	Ja ⁴⁾	Ja	Ja	Nej
Er der regler for sygemelding på deltid? Ja	Ja	Nej	Ja ⁵⁾	Ja	Ja	Ja
Udbetales der løn under sygdom fastsat efter aftale? Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja

* Med kontantstøtte menes sygedagpenge eller løn.

- 1 Personer, der er berettiget til arbejdsløshedsdagpenge, har afsluttet er en erhvervsmæssig uddannelse af mindst 18 måneders varighed eller er elev i lønnet praktik har ligeledes ret til sygedagpenge.
- 2 I en række tilfælde er der mulighed for at få forlænget dagpengeperioden. Det gælder for eksempel hvis det anses for overvejende sandsynligt, at revalidering kan iværksættes, og når der er påbegyndt en sag om førtidspension. Desuden kan dagpengeperioden forlænges med 2×26 uger ved alvorlig sygdom eller arbejdsskade.
- 3 For ansatte eller erhvervsdrivende der arbejder på heltid og som har fået sygedagpenge uden afbrydelse i mindst 60 dage kan få udbetalt del-I sygedagpenge i højst 72 hverdage hvis man vender tilbage til arbejdslivet og arbejder på deltid.
- 4 Der betales ikke sygedagpenge for den dag den ansatte bliver syg samt de følgende 9 hverdage. I den periode betaler arbejdsgiveren fuld løn i henhold til lovgivningen.
- 5 Efter at man har fået sygedagpenge i 55 dage.
- 6 I den offentlige sygesikring.
- 7 Ifølge lovgivningen udbetales der løn under sygdom afhængig af ansættelsesperioden. Efter 1 års ansættelse udbetales der løn i en måned som stiger til 3 måneder efter 5 års ansættelse. I de fleste kollektivaftaler findes der aftaler om løn under sygdom ud over de tre måneder.
- 8 I tillæg er det en række særbestemmelser for selvstændige
- 9 Inden for arbejdsgiverperioden er der én karenssdag. Dette gælder også for personer der ikke er i et arbejdsforhold. Arbejdsgiverperiodens længde er 2 uger fra 1. januar 2005. For de der lider af en alvorlig sygdom er der ingen tidsbegrænsning.

Tabel 5.3 Størrelsen af sygedagpenge til lønmodtagere i forbindelse med sygdom pr. december 2008

	Danmark	Færøerne	Finland	Norge	Sverige
Sygedagpengenes størrelse i pct. af arbejdsindkomsten	100	100	70 Normalt ²⁾	100	77,6 ⁴⁾
Indkomstloft pr. uge for fuld kompensation ¹⁾	DKK 3.821	4.786 DKK	.	8.106 NOK	5.913 SEK
Indkomstloft pr. uge for fuld kompensation i KKP-Euro ¹⁾	373	467		683	545
Minimumsbeløb pr. uge	.	.	91,2 EUR ³⁾	642 NOK	189 SEK
Minimumsbeløb pr. uge i KKP-Euro	.	.	76,6	57	17
Maksimumsbeløb pr. uge	3.515 DKK	3.830 DKK	.	8.106 NOK	4.589 SEK
Maksimumsbeløb pr. uge i KKP-Euro	343	373		683	423
Er dagpengene skattepligtige?	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Ydes der tillæg for børn?	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej

1 Indkomstloftet er den indtægtsgrænse (tidligere indkomst) som sygedagpengene er beregnet i forhold til. Beregningen af indkomstloftet sker efter forskellige principper i de enkelte lande.

2 70 pct. af arbejdsindkomsten op til 30.033 Euro per år, derefter 40 pct. for den del af indkomsten der er mellem 30.034 og 46.207. Euro per år, herefter 25 pct. Del-sygedagpenge er 50 pct. af sygedagpengene.

3 Personer der har en lille eller ingen indkomst kan modtage minimumsdagpenge ved uarbejdsdygtighed for perioder der varer mere end 55 dage.

4 Fra og med 1. juli 2008. Sygemeldte får 77,6 pct. de første 364 dage, derefter 72,5 pct. i maksimalt 550 dage. For sygemeldte der lider af en langvarig sygdom kan der tildeles 77,6 pct. uden nogen tidsbegrænsning.

Lovfastsat løn eller arbejdsgiverperiode i begyndelsen af fraværperioden

I starten af sygdomsperioden har arbejdsgiverne i alle nordiske lande en lovfastsat pligt til at udbetale compensation enten i form af en lovfastsat sygeløn eller i form af sygedagpenge i arbejdsgiverperioden.

I Danmark udbetales sygedagpengene af arbejdsgiveren i de første 21 dage hvis lønmodtageren har været ansat hos den pågældende arbejdsgiver i de sidste 8 uger før sygefraværet og i denne periode har været i arbejde i mindst 74 timer.

På Færøerne er det det offentlige, der fra 1. sygedag udbetaler sygedagpenge, hvorefter arbejdsgiverne refunderer de to første sygedage til landskassen.

I Finland betaler arbejdsgiveren i henhold til lov om arbejdsaftaler fuld løn i perioden der dækker den dag hvor man bliver syg og de påfølgende 9 hverdage.

I Island har alle en lovfastsat ret til sygeløn i en periode der er afhængig af ancienniteten. Efter et års ansættelse har arbejdstageren ret til en måneds sygeløn.

I Norge har lønmodtagere ret til sygedagpenge fra arbejdsgiveren hvis den syge har været ansat hos den pågældende arbejdsgiver i mindst fire uger. Arbejdsgiverperioden er 16 dage.

I Sverige udbetales der en lovfastsat sygeløn i 14 dage. Dog udbetales der ikke sygeløn for den første sygedag. Sygelønnen svarer til 80 procent af lønnen sygedagpengebeløbet.

Sygeløn i henhold til kollektivaftaler og lignende

Som et supplement til den lovfastsatte arbejdsgiver- eller sygelønsperiode udbetales der løn under sygdom efter kollektive aftaler eller efter særlige regler for den offentlige sektor. I denne periode udbetales der normalt dagpenge til arbejdsgiveren.

I Danmark får offentligt ansatte fuld løn under hele sygefraværet. I den private sektor får funktionærer typisk udbetalt fuld løn under sygdom, mens andre privatansatte lønmodtagere får udbetalt løn i for eksempel de første 9 uger af sygefraværperioden, i nogle tilfælde er det ikke fuld løn, men kun op til et lovfastsat i overenskomsten.

På Færøerne får offentlig ansatte og størstedelen af funktionærer i den private sektor fuld løn under sygefraværet.

I Finland får ansatte i den offentlige sektor fuld løn i de første to måneder af sygdomsperioden, og derefter 66 -75 pct. af lønnen. I den private sektor

udbetales der fuld løn i henhold til kollektivaftaler i en periode der varierer fra branche til branche fra 1 til 3 måneder.

I Island er lønmodtagere gennem kollektivaftaler sikret løn under sygdom i en periode, afhængig af ancienniteten, der er længere end det lovfastsatte minimum. De bedste bestemmelser findes for ansatte i stat og kommuner hvor der kan udbetales fuld løn i et helt år hvis man har været ansat i mere end 15 år. Arbejdsgiverne på det private arbejdsmarked har pligt til at indbetale 1 pct. af lønsummen til en supplerende dagpengeordning der administreres af de respektive fagforeninger. Fra disse ordninger udbetales der dagpenge, efter arbejdsgiverperioden, som regel i 120-150 dage. På grund af denne ordning har dagpenge fra den offentlige sygeforsikring kun en ringe betydning.

I Norge får alle offentligt ansatte, efter aftale, fuld løn under sygdom i form af et supplement til sygedagpengene således at der kompenseres for differencen mellem maksimumsbeløbet for sygedagpengene og den normale løn. Tilsvarende regler findes også på det private arbejdsmarked, i en række tilfælde.

I Sverige får alle ansatte i den offentlige sektor ifølge kollektivaftaler løn som et supplement til sygedagpengene. Sygedagpengene udgør 80 pct. af arbejdsindkomsten op til indkomstloftet og arbejdsgiveren giver yderligere 10 pct. således at alle i den kategori modtager 90 pct. af lønnen i de første 15-90 dage. Personer der har en løn der ligger over indkomstloftet får kompensation med et beløb der svarer til ca. 90 pct. af lønnen. I de tilfælde hvor sygeperioden er længere end 90 dage kompenseres offentlige ansatte af arbejdsgiveren med ca. 80 pct. af lønnen selvom lønmodtageren har en løn der ligger over indkomstloftet. Også funktionærer inden for den private sektor får i henhold til kollektivaftaler kompensation fra arbejdsgiveren. For denne kategori gælder, at arbejdsgiveren giver en kompensation der svarer til 65 pct. af den løn der ligger over sygeforsikringens indkomstloft.

Sygedagpenge

Efter den lovfastsatte arbejdsgiverperiode udbetales der enten sygedagpenge fra det offentlige eller fra socialforsikringen. De der ikke har ret til løn eller sygedagpenge i arbejdsgiverperioden modtager kompensation efter de almindelige regler for sygedagpenge fra begyndelsen af sygdomsperioden.

I Danmark har lønmodtagere ret til dagpenge fra kommunen hvis de har været tilknyttet arbejdsmarkedet i de sidste 13 uger før fraværet og i denne periode har været beskæftiget i mindst 120 timer. Personer der er berettiget til arbejdsledighedsdagpenge, eller har afsluttet en erhvervsmæssig uddannelse af mindst 18 måneders varighed eller er elev i lønnet praktik har ligeledes ret til sy-

gedagpenge fra kommunen. For selvstændige erhvervsdrivende forudsættes det at man har været i beskæftigelse i mindst 6 måneder i den seneste 12 måneders periode, heraf skal mindst den ene måneds arbejde være lige umiddelbart før sygdomsforløbet.

For selvstændige erhvervsdrivende beregnes sygedagpengene på grundlag af arbejdsfortjenesten ved erhvervsvirksomheden.

På Færøerne udbetales der sygedagpenge til lønmodtagere og frivillig forsikrede (selvstændig erhvervsdrivende og hjemmearbejdende). Indkomstgrundlaget for lønmodtagere er som regel gennemsnitsindtægten de sidste 5 uger før fraværet. For selvstændige erhvervsdrivende er indtægtsgrundlaget arbejdsfortjenesten ved erhvervsvirksomheden det seneste år. Sygedagpengene kan i begge tilfælde ikke være højere end 80 pct. af gældende aftale om løn til ufaglærte arbejdere.

I Finland udbetales der dagpenge både til de der er i arbejde og til selvstændige inklusiv de der arbejder for sig selv (for eksempel arbejder i hjemmet eller studerer). Der udbetales ikke indkomstrelaterede sygedagpenge hvis års arbejdsindkomsten har været mindre end 1.154 EUR. Op til en årsindkomst på 30.033 EUR er kompensationsgraden på 70 pct. hvorefter compensationen gradvist reduceres. Personer med små eller ingen indkomster modtager minimumssygedagpenge efter en karenperiode på 55 dage.

I Island har dagpengeordningerne fra det offentlige som nævnt kun ringe betydning. Hjemmearbejdende lønmodtagere og studerende har en særlig ret til offentlige dagpenge. Selvstændige erhvervsdrivende har samme ret som lønmodtagere til sygedagpenge fra det offentlige, men kan også forsikre sig ved sygdom, normalt for en periode på 6 måneder. Efter denne periode er det muligt med udbetalinger fra pensionsordningerne.

I Norge er det en forudsætning for at modtage sygedagpenge fra Folketrygden at den sygemeldte har været i arbejde i mindst fire uger umiddelbart før sygdommen indtraf. Indkomstgrundlaget for sygedagpenge skal udgøre mindst en årsindkomst på 33.128 NOK. Denne indkomstgrænse gælder ikke for sygedagpenge i arbejdsgiverperioden. Det maksimale beløb der kan udbetales i sygedagpenge er 451.536 NOK pr. år.

Selvstændig erhvervsdrivende har på samme måde som arbejdstagere ret til sygedagpenge hvis de mister pensionsgivende indtægt på grund af manglende arbejdsevne enten på grund af sygdom eller skader. Der ydes erstatning fra den 17 sygedag med 65 pct. af sygedagpengegrundlaget. Når der er oppebåret sygedagpenge i 250 dage inden for de sidste 3 år ophører retten.

I Sverige er forudsætningen for at modtage sygedagpenge at den sygedagpengeberettigede indkomst er mindst 24 pct. af basisbeløbet, hvilket i

2008 var 41.000 SEK. Kompensationen er 80 pct. dog kun for en arbejdsindkomst op til 307.500 SEK. Hvis den syge er arbejdsløs der ikke er berettiget til sygeløn findes der et maksimalt loft på 487 SEK per dag hvilket kan sammenlignes med 682 SEK for de øvrige grupper.

Karensperioder

Reglerne for karensperioder varierer også mellem landene. I Danmark og Norge er der ingen karensperiode for lønmodtagere hvor der er en betalt arbejds giverperiode. For selvstændige erhvervsdrivende samt personer der arbejder freelance, er der en karensperiode på 14 dage i Danmark og 16 i Norge, som dog kan forkortes med en frivillig forsikring. I Danmark kan der tegnes frivillige forsikringer, så den selvstændige har ret til sygedagpenge efter 1. eller 3. fraværsdag. Forsikringspræmien er højere for selvstændige, der vil sikre sig dagpenge fra 1. fraværsdag, end for selvstændige, der vil sikre sig dagpenge fra 3. fraværsdag. For selvstændige, der har tegnet en forsikring, udgør dagpengene mindst 2/3 af det maksimale dagpengebeløb. Selvstændige kan tegne en forsikring (højere præmie), som sikrer det maksimale dagpengebeløb.

I den finske sygeforsikring er der indarbejdet en karensperiode for den dag personen bliver syg samt de følgende 9 hverdage. Denne periode svarer til den lovfastsatte periode med sygeløn for lønmodtagere. I Finland er selvstændige erhvervsdrivende berettiget til sygedagpenge efter de samme principper som lønmodtagere. Dog har erhvervsdrivende der har en pensionsforsikring få udbetalt sygedagpenge fra den tredje sygedag.

Forskellen er dog, at mens lønmodtagere er berettiget til den lovbestemte løn i sygeforsikringens karensperiode, modtager private erhvervsdrivende ingen ydelse for den dag man bliver syg og de efterfølgende 9 hverdage.

Landmænd der er forsikret i henhold til landmændenes pensionslov er berettiget til sygedagpenge fra og med den 5. hverdag efter den dag man er blevet syg.

På Færøerne er der ingen karensperiode.

I Island er der en karensperiode på 14 dage for den offentlige forsikring.

I Norge kan selvstændige erhvervsdrivende tegne en sygedagpengeforsikring enten med 65 eller 100 procents dækning fra den 1 sygedag eller 100 procents dækning fra den 17 sygedag.

I Sverige er der mindst en karensdag, hvilket både gælder sygelønnen og sygedagpengene. Dog kan der højst være 10 karensdage i en 12 måneders periode. Selvstændige erhvervsdrivende kan vælge mellem en karensperiode på 1, 3 eller 30 dage afhængig af hvor høj en forsikring der er tegnet.

Øvrige forhold

I Danmark, Finland, Island og Norge udbetales sygedagpengene normalt højst i et år, hvor perioden kan bestå af flere separate sygedagpengeperioder. Dertil kan man i Finland få udbetalt sygedagpenge delvis for 12.-72. hverdage hvis den pågældende der har modtaget sygedagpenge uden afbrud i mindst 60 dage og derefter returnere til et deltidsjob Målsætningen er at lette tilbagevenden til arbejdet efter et langt sygdomsforløb. På Færøerne udbetales sygedagpenge i højst 40 uger inden for en periode på 12 måneder, herefter kan man modtage behovsprøvet socialhjælp.

I Danmark kan perioden dog i en række tilfælde forlænges ud over de 52 uger. I Sverige findes der ingen tidsbegrænsning for sygedagpengene.

Sygedagpengene er skattepligtige i alle landene.

I Danmark udbetales og administreres sygedagpengene af kommunerne. Staten refunderer kommunernes udgifter til sygedagpenge i de første 4 uger med 100 pct., mens udgifterne efter de 4 uger og til og med uge 52 refunderes med 50 pct. af staten. Efter de 52 uger afholder kommunerne alle udgifterne til sygedagpenge.

På Færøerne udbetales sygedagpenge af Færøernes socialforvaltning.

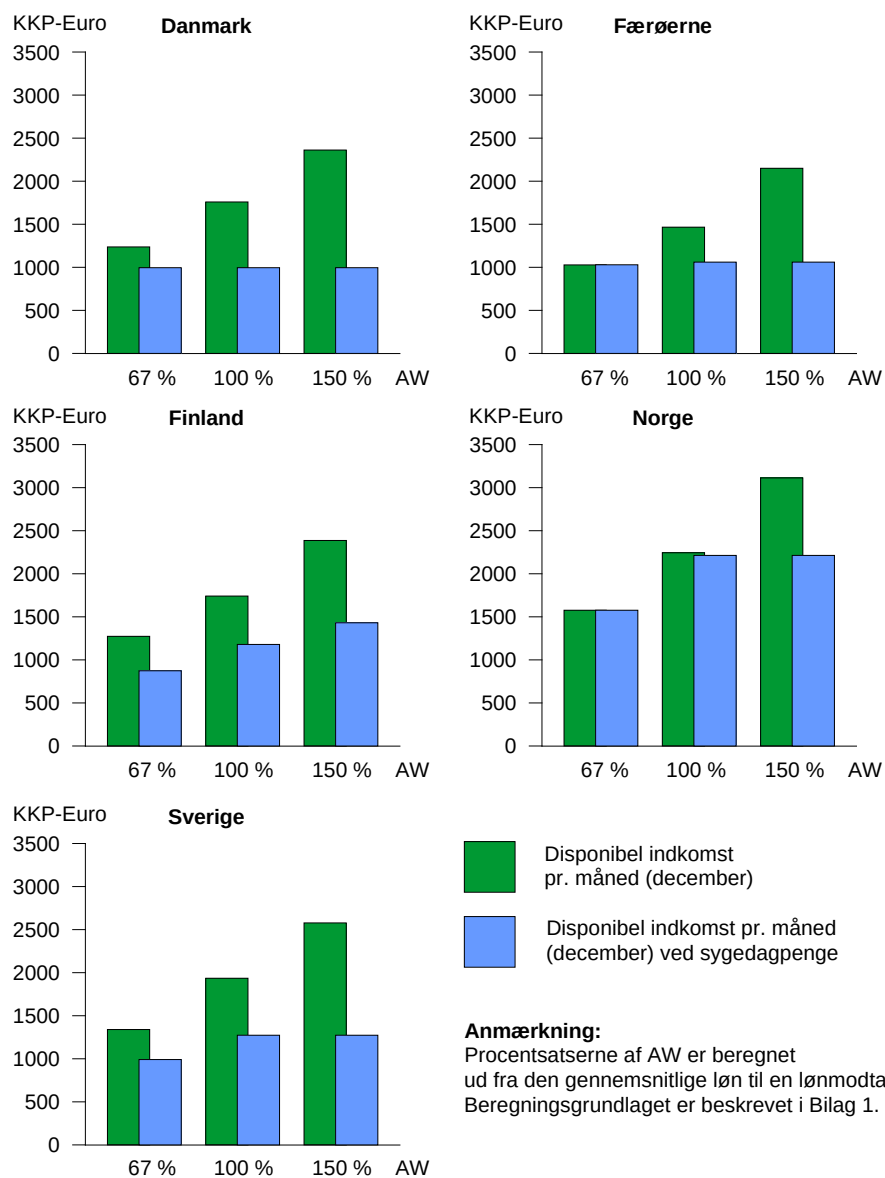
I Finland udbetales sygedagpengene af Folkpensionsanstalten, i Island udbetales de offentlige sygedagpenge af Socialforsikringen, i Norge af Arbejds- og velferdsetaten og i Sverige af forsikringskasserne.

I Norge blev der i 2004 indført et aktiveringskrav for at få ret til sygedagpenge. Den sygemeldte skal så tidligt som muligt afprøves i arbejdsrelaterede aktiviteter, enten ved deltidssygemelding eller en aktiv sygemelding. Hvis arbejdstageren er sygemeldt mere end 8 uger må der foreligge tungvejende medicinske grunde der hindrer aktivitet. Hvis årsagen til manglende aktivitet ikke kommer ind over de lovbestemte undtagelser, skal udbetalingen af sygedagpengene stoppes. Læger der i gentagne tilfælde udlader at følge de nye regler om sygemelding og dokumentation af manglende arbejdsevne, kan risikere at miste retten til at skrive lægeerklæringer der ligger som grundlag af sociale ydelser. Hvis en arbejdstager fortsat er sygemeldt, skal trygdeetaten senest efter 12 uger efterspørge en opfølgningsplan som arbejdsgiveren skal udarbejde i samarbejde med arbejdstageren, ifølge arbejdsmiljøloven. Hvis arbejdsgiveren undlader at efterkomme denne anmodning kan trygdeetaten idømme virksomheden en bøde.

Kompensationsgrader

Figur 5.1 viser den disponible indkomst på tre indkomstniveauer for enlige uden børn der modtager sygedagpenge. Tabel 5.4 viser den disponible indkomst ved sygedagpenge i pct. af den disponible indkomst ved beskæftigelse på tre indkomstniveauer, for en enig uden børn.

Figur 5.1 Disponibel indkomst ved sygedagpenge for enlige uden børn 2008

Tabel 5.4 Kompensationsgrad for enlige uden børn pr. måned (december) ved sygedagpenge i procent af disponibel indkomst ved arbejde 2008

	Danmark	Færøerne	Finland	Norge	Sverige
67 pct. AW	80	100	69	100	74
100 pct. AW	57	72	68	99	66
150 pct. AW	42	49	60	71	49

Varigheden af sygefraværet

Tabel 5.5 Beregnet fravær i mindst én uge pga. sygdom blandt beskæftigede i pct. af alle beskæftigede 2008¹⁾

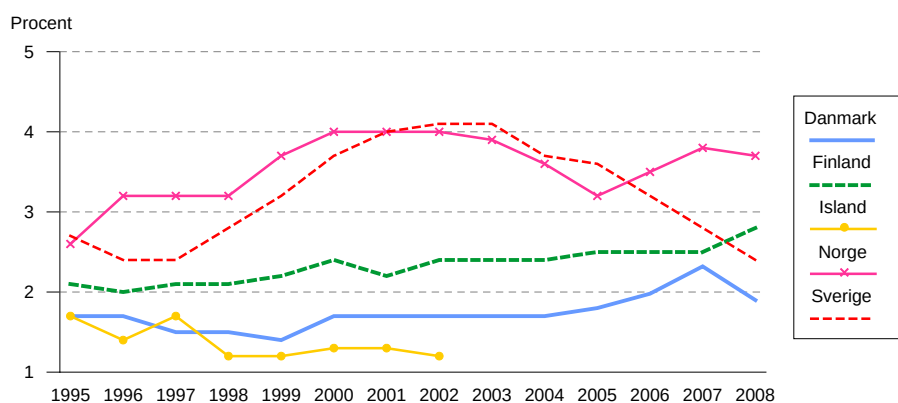
	Danmark ²⁾	Finland	Norge	Sverige
Kvinder	2,2	3,1	4,7	3,0
Mænd	1,6	2,6	2,7	1,9
I alt	1,9	2,8	3,7	2,4

Anm.: Supplerende tabelinformation findes i bogens bilag 5.

1 Tallene er beregnet ud fra arbejdskraftundersøgelserne, som et gennemsnit af tællingerne.

2 15-66-årige.

Figur 5.3 Udviklingen i den beregnede fravær i mindst én uge pga. sygdom blandt beskæftigede i pct. af alle beskæftigede 1995-2008

Som det fremgår af figurene, er der betydelige forskelle i kompensationsniveauerne ved sygdom. I de laveste indkomstgrupper er der fuld kompensation ved sygdom både på Færøerne og i Norge. Forskellene er dels betinget af dag-

pengenes størrelse målt i forhold til arbejdsindkomsten (de er højest i Danmark og Norge og lavest i Finland), dels af maksimumsbeløbets størrelse, som er relativt lavt i Danmark set i forhold til Sverige og - især - Norge. Endelig har det betydning, at der i Finland ikke er nogen øvre grænse for dagpengenes størrelse. Dog er der kun 25 pct. kompensation ved en årsløn på over 46.207 Euro.

Omfanget af sygefraværet varierer en del mellem landene hvor det er mindst i Island efterfulgt af Danmark samt størst i Norge. I Danmark og Finland har fraværsmønstret stort set været uændret. Siden 2003 har der været et væsentligt fald i sygefraværet i Sverige. Nedgangen har blandt andet sammenhæng med regelændringerne og indføring af et aktivitetskrav i sygedagpengeordningen. Ændringen har medført en stigning i deltidssygefraværet.

I tabel 5.5 er der medtaget antallet af dage hvori der er udbetalt sygedagpenge omregnet til helårspersoner og i pct. af arbejdsstyrken. Der er betydelige forskelle mellem landene med relativt færrest helårspersoner i forhold til arbejdsstyrken på Færøerne, i Finland og Danmark og relativt flest i Norge. Relativt set er der nu færre mænd i Sverige end i Danmark, der modtager sygedagpenge. Omregnet til helårspersoner er det kvinderne der i størst omfang modtager sygedagpenge. Der er forskelle på hvordan landene udbetaler sygedagpenge. I nogle lande udbetales sygedagpengene for 5 dage per uge, i andre lande for 6 eller 7 dage per uge. Dette er der taget hensyn til ved beregningen af antallet af helårspersoner. I nogle af landene er det desuden muligt at være delvis sygemeldt, men da dette ikke bliver registreret i statistikken i alle landene, er beregningen af antallet af helårspersoner foretaget udfra antallet af dage med sygedagpenge uanset om personen er helt eller delvist sygemeldt.

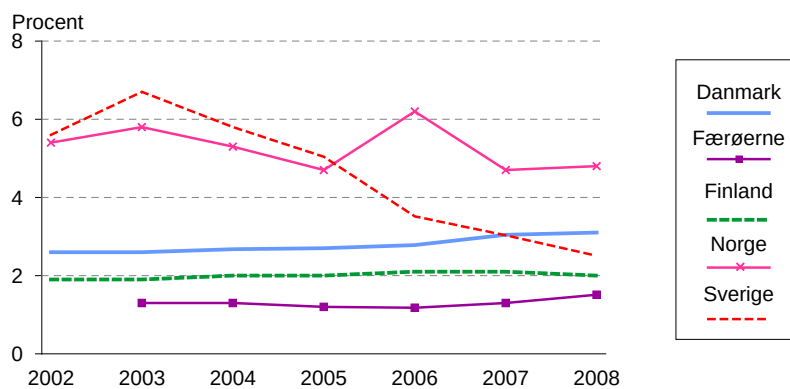
Da det kun er dage hvori der udbetales sygedagpenge findes der forskelle i hvor mange sygedage der kan medregnes idet arbejdsgiverperiodens længde (hvor der ikke udbetales sygedagpenge) varierer fra land til land. Desuden indeholder de danske, norske og svenske data også sygedagpenge ved en arbejdsskade, mens arbejdsskader og ulykker på Færøerne og i Finland findes i et separat system.

I Danmark udgjorde delvise raskmeldinger/sygemeldinger i 2008 7,4 pct. af alle sygedagpengeforløb der er afsluttet i 2008, eller igangværende ved årets udgang heraf 8,4 pct. for kvinder og 6,1 pct. for mænd. I Norge var 29,8 pct. af alle afsluttede sygedagpengeudbetalinger fra Folketrygden i 2005 deltidssygefravær. I Sverige er fraværet ca. 19 pct. mindre opgjort som nettodage. I de øvrige lande er det ikke muligt at være delvist sygemeldt/raskmeldt.

Tabel 5.6 Antal modtagere af sygedagpenge omregnet til helårspersoner i alt og i pct. af arbejdsstyrken fordelt på køn 2008

	Danmark	Færøerne	Finland	Norge	Sverige
Kvinder	51.019	165	28.941	73.508	74.507
Mænd	37.093	222	25.276	48.592	48.286
Kvinder og Mænd	88.112	387	54.217	122.100	122.793
<i>Pct. af arbejdsstyrken</i>					
Kvinder	3,8	1,4	2,2	6,2	3,2
Mænd	2,5	1,7	1,8	3,6	1,9
Kvinder og Mænd	3,1	1,5	2,0	4,8	2,5

Figur 5.4 Antal modtagere af sygedagpenge omregnet til helårspersoner i pct. af arbejdsstyrken 2002-08

Tabel 5.7 Afsluttede sygedagpengeperioder af mindst 15 dages varighed (pct.) 2008

	Danmark	Færøerne	Finland	Norge ¹⁾	Sverige
<i>Kvinder</i>					
<i>Varighed (dage)</i>					
15-29	12	37	42	34	29
30-89	40	42	39	34	35
90-179	20	10	9	15	12
180-359	19	12	8	11	8
360+	14	0,0	2	6	15
I alt	100	100	100	100	100
<i>Mænd</i>					
<i>Varighed (dage)</i>					
15-29	15	40	38	34	29
30-89	42	38	38	34	35
90-179	19	12	11	14	13
180-359	12	10	10	11	9
360+	11	0,3	3	7	14
I alt	100	100	100	100	100
<i>Kvinder og Mænd</i>					
<i>Varighed (dage)</i>					
15-29	13	39	40	34	29
30-89	41	34	39	34	35
90-179	20	11	10	14	12
180-359	13	11	9	11	9
360+	13	0,2	2	7	15
I alt	100	100	100	100	100

1 Tallene for Norge omfatter sygedagpengeperioderne alle grupper af sygedagpengemodtagere. For arbejdstagere er der kun registreret perioder af mindst 17 dages varighed. For andre grupper er der medtaget alle sygedagpengeperioder. Disse bliver hovedsageligt udbetalt fra og med den 15. sygedag.

Der er visse variationer i landenes mønster for langvarigt sygefravær (sygefravær i mere end 14 dage). Dette afspejler blandt andet forskellig praksis med hensyn til, hvornår langvarigt syge overgår til at få udbetalt ydelser fra andre dele af det sociale system. Det gælder fx overgangen til revalideringsydelse eller førtidspension.

I Sverige kan der fra 1.juli 2008 udbetales sygedagpenge i 364 dage i en periode på 450 dage (rammetid) Man kan derefter få forlænget perioden til højst 550 dage, men da tilen noget lavere beløb. For de der lider af en meget alvorlig sygdom er der ikke nogen tidsbegrænsning I en række tilfælde kan der udbetales sygeløn efter mere end et års sygefravær i Danmark. De ca. 6,4 pct. i Norge på over 360 dage dækker også personer, som ikke er rask-

meldte efter et års (365 dages) sygdom. De modtager ikke sygedagpenge mere end et år, men får i stedet for udbetalt revalideringsdagpenge. Fraværmønsteret for mænd og kvinder viser et noget uensartet mønster mellem landene, dog har mændene generelt set det største fravær i de lange fraværsperioder, med undtagelse af Danmark hvor kvinderne ligger noget højere end mændene i fraværsperioder på over 180 dage. Det store antal der have haft en fraværsperiode over et år i Sverige, skyldes førtidspensionsreformen, hvor mange sager blev afsluttet og de pågældende gik derfor over på en anden ydelse end sygedagpenge eller blev raske.

Dagpengesikring ved arbejdsskade og arbejdsbetinget sygdom

I alle lande udbetales der ydelser ved arbejdsskader og erhvervssygdomme. De kortvarige ydelser kan være sygedagpenge eller ydelser, der svarer til dette.

I Finland udbetales der arbejdsskadedagpenge, almindeligvis svarende til den normale løn.

Serviceydelser

Det er et fællestræk ved de nordiske lande, at de har et veludbygget serviceapparat til såvel forebyggelse som behandling af sygdomme. Der er dog tale om et område, som varierer noget i opbygning fra land til land.

I Danmark, Finland og Sverige er det de kommunale og/eller amtskommunale myndigheder, der har ansvaret for organiseringen af sundhedsvæsenet, mens det i Island er staten og på Færøerne landsstyret. I Norge har staten ansvaret for det specialiserede sundhedsvæsen (først og fremmest sygehusene) men det er kommunerne der har ansvaret for det primære sundhedsvæsen. I det nuværende system inden for det primære sundhedsvæsen er alle, ligesom i Danmark og Færøerne, tilknyttet en fast læge.

Der er etableret bedriftssundhedstjenester i Danmark, Norge og Sverige, som har til formål, at der inden for rammerne af den enkelte arbejdsplads skal kunne iværksættes forebyggende foranstaltninger og udføres helbreds-kontrol. Der findes også en lovpligtig bedriftssundhedstjeneste i Finland, som skal sørge for præventive foranstaltninger. For statistikken på området henvises til NOMESKO's publikation Health Statistics in the Nordic Countries som blandt andet kan hentes her på hjemmesiden.

Sygehuse

I samtlige nordiske lande findes der almindelige sygehuse med tilhørende ambulatorier/poliklinikker og skadestuer. Desuden er der højt specialiserede sygehuse, psykiatriske hospitaler og i nogle af landene også hospitaler til langtidspleje. Sygehusene drives hovedsageligt af staten, amtskommunerne og kommunerne, men der findes også enkelte private sygehuse.

Det er meget vanskeligt at få sammenlignelige data for kapaciteten i sundhedsvæsenet i de nordiske lande, da området er meget forskelligt organiseret fra land til land. Det er dog en generel tendens, at liggetiderne ved sygehuse over årene bliver kortere, og at flere og flere patienter bliver behandlet ambulant.

Der har i alle landene været en tendens mod at afvikle egentlige psykiatriske hospitaler og i stedet udbygge behandlingen af de psykiatriske patienter i nærmiljøet.

Lægebehandling m.v.

Den almindelige (primære) lægebehandling foregår i de nordiske lande uden for sygehusene. Til det primære sundhedsvæsen er der endvidere knyttet forskellige former for forebyggende sundhedsforanstaltninger.

I Danmark varetages den almindelige lægebehandling udelukkende af privatpraktiserende læger, fuldt finansieret og efter overenskomst med det offentlige.

På Færøerne er alle praktiserende læger offentligt ansat, men betales med et grundbeløb samt efter ydelser.

I Norge varetages ca. 90 pct. af den almindelige lægebehandling af privatpraktiserende læger. Dette gælder kun i ringe grad i de øvrige nordiske lande. Således skønnes det, at ca. 20 pct. af den almindelige lægebehandling i Sverige varetages af privatpraktiserende læger. I Finland foregår ca. 20 pct. af den almindelige lægebehandling og speciallægebehandlingen hos privatpraktiserende læger. Den resterende del varetages af ansatte læger i offentlige sundhedscentre.

I Finland og Island kan sundhedscentrene, i tyndt befolkede områder, have tilknyttet sengepladser.

Der findes speciallægebehandling i alle landene. Den varetages af speciallæger efter overenskomst med det offentlige. Ydelserne gives enten efter generelle eller efter specifikke regelsæt.

På grund af de store forskelle fra land til land i organiseringen af det primære sundhedsvæsen er det dog meget vanskeligt at få sammenlignelige data for antallet af lægebesøg pr. indbygger.

Der findes hjemmesygepleje i alle landene både til familier og børn som til ældre og funktionshæmmede.

I alle landene tilbydes gravide og småbørn desuden offentlig sundhedspleje. Endvidere er der i alle landene etableret skolesundhedspleje. De fleste børn vaccineres i henhold til det anbefalede vaccinationsprogram. Screeningsprogrammer mod fx brystcancer findes i et vist omfang i alle landene. I Finland og Island varetager sundhedscentrene disse opgaver.

I alle landene gives der tilskud til transportudgifter i forbindelse med sygdom.

Tandbehandling

Tandlægebehandlingen er veludbygget for alle i de nordiske lande. Med undtagelse af Island, foregår behandlingen af børn og unge i offentlige klinikker hvor behandlingen er helt eller delvis gratis. I de fleste af landene findes der også særlige rabatordninger for den ældre del af befolkningen. For den øvrige del af befolkningen betaler borgerne selv den største del af behandlingen. Tandbehandling for voksne varetages hovedsageligt af privatpraktiserende tandlæger. I Finland er befolkning berettiget til tandbehandling, hvor der kan vælges mellem den kommunale eller den private tandbehandling. Der ydes refusion fra sygeforsikringen af udgifterne til den private behandling. Det patienterne selv skal betale ved den kommunale tandbehandling er mindre end i privatsektoren.

I Sverige og Norge er det amterne (fylkeskommunerne og landstingene), der organiserer den offentlige tandpleje.

Udgifter til og finansiering af ydelser i forbindelse med sygdom

Forskelle og ligheder i udgifterne til sygdom

Der er en vis forskel i udgifterne i forbindelse med sygdom mellem de nordiske lande målt i KKP pr. capita, hvor Færøerne og Finland bruger mindst og Island mest.

Når det gælder udgifter til betalt fravær ved sygdom anvender Norge betydeligt mere end de andre nordiske lande målt i KKP pr. capita. Her er det især sygedagpengenes størrelse, som spiller en rolle (jf. Tabel 5.3) men også den lave arbejdsløshed i Norge har en vis betydning for sygdomsfraværet. Det skal dog bemærkes at det kun er Finland og Island der medregner løn under sygdom i de sociale udgifter.

Når det gælder udgifterne til service (sygdomsbehandling) er udgifterne målt i KKP pr. capita lavest på Færøerne og højest i Norge.

Det som blandt andet påvirker udgifterne til sygdomsbehandling er patienternes egenbetaling for sygdomsbehandling og medicin hvor egenbetalingen er højest i Finland.

En anden påvirkningsfaktor er gråzonen mellem sundhedssektoren og behandlingen af de ældre og handicappede, som er noget forskelligt organiseret mellem landene.

Ændringer i de sociale udgifter til sygdom fra 2006 til 2007

I Danmark steg udgifterne til såvel kontantydelse som serviceydelser i 2007 i forhold til året før. Den samlede stigning var på 7.417 mio. DKK, svarende til 7,3 pct. De største stigninger vedrørte serviceydelserne (en stigning på 5.361 mio. DKK) og sygedagpengene (en stigning på 2.019 mio. DKK). Ændringerne kan forklares med udbygningen af hospitalsvæsenet og det stigende sygefravær.

På Færøerne har der været en stigning i udgifterne til sygdom på 2,9 pct. Udgiftsstigningen skyldes øgede udgifter på 6 pct. i forbindelse med sygedagpenge og en mindre stigning på 2,4 pct. til udgifter til medicin.

I Finland steg udgifterne til kontantydelse med ca. 2 pct. målt i faste priser. Både antal nye sygedagpengemodtagere og realværdien af sygedagpengene var det samme i 2007 som i 2006. Udgifterne til lægemidler steg med 1,3 pct.

I Island steg de sociale udgifter i forbindelse med sygdom med 29,0 pct. i 2007 priser. Stigningen i udgifterne til kontantydelse var 13,6 pct. og for serviceydelserne 33,1 pct.. Hovedforklaringen på stigningen i udgifterne til kontantydelse er lønstigninger der resulterede i større udgifter dagpengesikring i arbejdsgiverperioden. For serviceydelser skyldes det hovedsagelig en endelig harmonisering af ESSPROS og nationalregnskabet. Det betyder at udgifterne til plejehjem er flyttet til sygdom fra ældre ligeledes er en del af udgifterne til revalideringen flyttet.

I Norge steg udgifterne i forbindelse med sygdom 5,7 pct. målt i faste priser. Kontantydelseerne steg med 3,8 pct., mens udgifterne til serviceydelser steg med 6,6 pct. Kontantydelsene udgjorde ca. 32 pct. af de samlede udgifter til sygdom i 2007. Stigningen i udgifterne til kontantydelseerne skyldes stigende udgifter til sygefravær. Udgifterne til almindelig dagpengesikring steg med 3,3 pct., mens udgifterne til dagpengesikring i arbejdsgiverperioden steg med 4,4 pct.

I Sverige var udgifterne i forbindelse med sygdom stort set uforandret fra 2006 til 2007 målt i faste priser. Kontantydelseerne i forbindelse med sygefraværet faldt på grund af et fald i sygefraværet, mens udgifterne til service steg herunder behandling og udgifter til lægemidler.

Tabel 5.8 Udgifter til og finansiering af ydelser i forbindelse med sygdom 2007

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
	DKK	DKK	EUR	ISK	NOK	SEK
<i>Kontantydelse. Mio.</i>						
A. Betalt fravær ved sygdom	17.895	72	2.046	20.790	52.760	44.362
Heraf:				-		
a. Almindelig dagpengesikring	13.689	59	767	1.172	27.818	31.214
b. Dagpengesikring i arbejdsgiverperiode	4.206	4	915		24.942	-
c. Sygeløn	-		185	19.247		12.200
d. Særlig dagpengesikring ved arbejdsskade og arbejdsbetinget sygdom	-	10	139	371		948
B. Øvrigt	475			69	464	77
Kontantydelse i alt	18.369	72	2.046	20.859	53.224	44.439
<i>Serviceydelser. Mio.</i>						
Serviceydelser i alt	90.881	758	9.637	94.168	112.556	187.625
Udgifter i alt, mio.	109.251	830	11.683	115.027	165.780	232.064
Udgifter i pct. af BNP	6,4	6,7	6,5	8,8	7,3	7,6
<i>Finansieret af (pct.)</i>						
- Det offentlige	89,4	98,9	69,4	82,4	63,3	77,7
- Arbejdsgivere	4,0	0,9	20,1	17,6	27,9	21,8
- Forsikredes præmier og særskatter	6,6	0,2	10,4	0,0	8,8	0,5
<i>Ændringer 2006-2007 i 2007-priser</i>						
- Mio.	7.417	-22	270	25.748	8.926	908
- Pct.	7,3	-2,8	2,4	28,8	5,7	0,4

Tabel 5.9 Udgifter til ydelser i forbindelse med sygdom i KKP 2007

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
Kontantydelse i alt pr. capita	328	146	316	516	1.015	446
Kontantydelse pr. person i alderen 16-64 år	507	234	484	782	1.567	696
Serviceydelse i alt pr. capita	1.623	1.526	1.488	2.330	2.146	1.882
Udgifter i forbindelse med sygdom i alt pr. capita	1.951	1.671	1.803	2.846	3.160	2.774

Egenbetaling for sundhedsydelse

Reglerne for egenbetaling af sundhedsydelse er noget uensartede i de nordiske lande. I Finland, Norge og Sverige er der regler om maksimal egenbetaling for sundhedsydelse. Sådanne findes også i Island men man fritages kun delvist for betaling. I Danmark findes der ikke sådanne regler, med undtagelse af medicin.

Maksimal egenbetaling

I Danmark er der fra 1. marts 2000 indført et nyt behovsafhængigt tilskudssystem, hvor tilskuddets størrelse afhænger af den enkelte persons forbrug af tilskudsberettiget medicin. I 2007 ydes der ikke tilskud til medicinforbrug under 465 DKK om året, hvorefter tilskuddet gradvist øges til at udgøre 85 pct. af udgifterne over 2.645 DKK om året. For børn under 18 år ydes der dog 50 pct. tilskud til medicinudgifter under 465 DKK. For kronisk syge kan egenbetalingen højst udgøre 3.410 DKK om året.

På Færøerne kan der ydes støtte til medicin til personer med invaliditet eller varig sygdoms- eller aldersbetinget svagelighed. Der ydes ikke støtte til udgifter under 400 DKK pr. kvartal, hvorefter støtten udgør 100 pct. af udgifterne. For pensionister er egenbetalingen 200, 400 eller 600 DKK pr. kvartal, afhængig af indkomst.

I Finland findes der et såkaldt udgiftsloft på 590 EUR i det kommunale social- og sundhedsvæsen. Når loftet overskrides er behandlingen uden egenbetaling. Udgiftsloftet gælder lægebehandling i den primære sektor ved helsecentre, fysioterapi, behandlingsforløb, besøg i ambulatorium, dagkirurgi samt korttidsophold på institutioner indenfor social- og sundhedsvæsenet. Udgifterne til transport i forbindelse med behandling betales fuldt ud hvis udgifterne overstiger 157,25 EUR pr. år.

I Island er den maksimale egenbetaling for ambulant behandling på sygehuse, i det primære sundhedsvæsen samt hos specialist pr. år I 2008 21.000 ISK for personer i alderen 18-66 år og 7.000 ISK for børn under 18 år. For pensionister 67-69 år med fuld grundpension, pensionister 70 år og ældre samt førtidspensionister og personer, som har været arbejdsløse i mere end 6 måneder er den maksimale egenbetaling 5.200 ISK. Når patienten har nået udgiftsloftet betaler man en tredjedel af satserne. Der findes desuden særlige betalingsregler for fysioterapi, ergoterapi samt anden terapeutisk behandling.

I Norge var den maksimale egenbetaling for lægehjælp, psykologhjælp og rejseudgifter i forbindelse med undersøgelse og behandling samt tilskudsberettigede lægemidler 1.740 NOK i 2008. Udgifter derudover dækkes af staten. Folketrygden afholdte i 2005 ca. 50 pct. af de samlede udgifter til lægemidler.

I Sverige findes der dels en maksimal egenbetaling pr. år for almindelig lægebehandling, fysioterapi m.v. og en anden maksimal egenbetaling for medicin.

Hvis en eller begge forældre tilsammen har flere børn under 18 år, er børnene fritaget for egenbetaling såfremt lægemiddelkøbet til dem samlet overstiger det fastlagte maksimum for egenbetaling. For den kommunale omsorg findes der ingen statslige regler for maksimal egenbetaling.

Lægebehandling m.v.

Tabel 5.10 Egenbetaling for lægebesøg 1. januar 2008

	Er der ensartede regler i hele landet?	Egenbetalingens størrelse	Afvigelser	Egenbetalingens andel af de samlede udgifter til lægebesøg
Danmark	Ja	Ingen	En lille gruppe, der har valgt at have frit lægevalg, betaler mindre beløb for lægebehandling	-
Færøerne	Ja	Ingen	Konsultation uden for almindelig arbejdstid indebærer tilsynsafgift på 20 DDK.	-
Finland	Ja	Offentlig 0-11 EUR. 15 EUR for besøg mellem kl. 20-8 på hverdage, samt lørdage, søndage og helligdage Privat mindst 40 pct.	Ingen betaling for børn under 18 år	Ca. 8 pct.
Island	Ja	1 000-3 300 ISK hos almen læge, andre regler for besøg hos specialist	500-1 600 ISK for børn under 18 år og for pensionister, handicappede og langtidsarbejdsløse. For handicappede og langtidsyge børn 350-800 ISK	Varierende
Norge	Ja	Hos almen læge: 130 NOK (dagtimer) 220 NOK (aften og nat) Konsultation hos en specialist: 160 NOK (dagtimer) og 250 NOK (aften og nat)	Ved svangerskab/fødsel, erhvervsskade, krigsskade, for indsatte i fængsel, børn under 12 år, ved psykoterapeutisk behandling af børn og unge under 18 år og ved farlige smitsomme sygdomme.	Ca. 35.pct.
Sverige	Nej	100- 300 SEK	Ingen betaling for børn under 18 år.	..

I Danmark er lægebehandling og hjemmesygepleje gratis. En lille gruppe med frit lægevalg betaler dog selv et mindre beløb for lægebehandling. I de øvrige nordiske lande betaler patienterne selv et beløb for behandlingen.

På Færøerne er lægebehandling og hjemmesygepleje gratis.

I Finland betales for midlertidig hjemmesygepleje 11 EUR pr. besøg af en læge og af en sygeplejerske 7 EUR pr. besøg. For kontinuerlig pasning i hjemmet betales der et beløb, som dels er afhængig af pasningens omfang og dels af den pågældendes økonomiske situation.

I Island varierer betalingen for lægebesøg. Som hovedregel betaler børn og pensionister kun 1/3 af den normale egenbetaling. Hjemmesygeplejen er gratis.

I Norge varierer egenbetalingen ved lægebesøg. For konsultation uden for dagtimerne er egenbetalingen 230 NOK hos lægevagten. Der er ingen egenbetaling for hjemmesygepleje.

I Sverige varierer egenbetalingen mellem landstingene typisk er egenbetalingen for et lægebesøg nogle hundrede kroner. For besøg hos en specialist er det noget dyrere. Et besøg hos andre kan være noget lavere.

Tandbehandling

I alle landene er tandbehandling for børn og unge enten helt eller delvis gratis. Den øvrige del af befolkning betaler enten selv alle udgifter til behandling, eller de får refunderet en mindre del af dem.

I Danmark udgjorde patienternes egenbetaling i 2005 ca. 62 pct. af de samlede udgifter, inkl. udgifterne til den kommunale børne- og ungdomstandpleje, der er gratis.

På Færøerne udgjorde patienternes egenbetaling ca. 55 pct. af de samlede udgifter ekskl. børne- og ungdomstandpleje, der er gratis.

I Finland udgjorde de voksnes egenbetaling i den kommunale tandpleje 20 pct. af udgifterne. Behandling af børn under 18 år er gratis. Sygeforsikringen yder refusion til den private tandbehandling. I gennemsnit udgjorde patienternes egenbetaling 65 pct. af udgifterne.

I Island får personer over 67 år samt handicappede refunderet mellem 50 og 100 pct. af udgifterne, afhængigt af deres indkomst. Børn under 18 år får refunderet gennemsnitligt omkring 55-60 pct. af totaludgifterne.

I Norge betaler voksne normalt selv for tandbehandling. Unge under 18 år samt visse andre grupper som ældre, langtidssyge og funktionshæmmede får behandling uden egenbetaling. Som et supplement gives der tilskud fra Folketrygden til udgifter for behandling hos en tandlæge for visse typer af tandbehandling og ved visse diagnoser.

I Sverige får alle under 20 år gratis tandbehandling. Personer over 65 år får tandbehandling med tilskud. Personer i alderen 20-65 år betaler i princippet selv deres udgifter til tandbehandling.

Medicin

Tabel 5.11 Egenbetaling for lægemidler (på recept) 1.januar 2008

	Er der ensartede regler i hele landet?	Egenbetalingens størrelse	Afvigelser	Egenbetalingens andel af de samlede udgifter til lægemidler
Danmark	Ja	Tilskud afhængig af størrelsen af den enkelte patients lægemiddelforbrug i primærsektoren	Nej	25 pct.
Færøerne	Ja	..	Nej	19,3 pct. til receptpligtig medicin
Finland	Ja	58 pct. af beløbet	Ved kroniske og seriøse sygdomme 18% eller 8% med 3 EUR/produkt. Hvis egenbetalingen overstiger 634 EUR/år betaler man derefter 1,5 EUR/produkt	58 pct.
Island	Ja	1.700 ISK + 65/80 pct. af den resterende pris, dog højst 3.400/4.950 ISK	Pensionister og handicappede: ISK 600 + 50 pct. af den resterende pris, dog højst 1.050/1.375 ISK	Ca. 34 pct.
Norge	Ja	36 pct. maksimum 520 NOK pr. Recept.	For børn under 12 år og personer som kun modtager mindstepension: ingen egenbetaling	36 pct.
Sverige	Ja	0-1.800 SEK per år	-	25 pct.

*Indlæggelse på sygehus***Tabel 5.12 Egenbetaling for indlæggelse på sygehus per 1. januar 2008**

	Er der ensartede regler i hele landet?	Egenbetalingens størrelse	Afvigelser	Egenbetalingens andel af de samlede udgifter til indlæggelse på sygehus
Danmark	Ja	-	Nej	-
Færøerne	Ja	-	Nej	-
Finland	Ja	12 EUR pr sengedag for korttidsophold, 26 EUR per dag og for dagkirurgi 72 EUR	Betaling for langtidsophold efter betalingsevne, for børn 0- 17 år dog max. i 7 dage	Ca.4 pct.
Island	Ja	-	Nej	-
Norge	Ja	-	Nej	-
Sverige	Nej	0-80 SEK/dag	..	..

I Danmark, Færøerne, Island og Norge er der ingen egenbetaling for indlæggelse på sygehus. Det er der til gengæld i Finland og Sverige.

Kapitel 6

Ældre, funktionshæmmede og efterlevende

Links til supplerende information:

[EUROSTAT - database](#)

[Typical cases](#)

[Sociale udgifter](#)

6.1. Indledning

Både i de nordiske og andre europæiske lande udgør udgifterne til ældre og funktionshæmmede en væsentlig del af de samlede sociale udgifter.

Tabel 6.1 Udgifter til ældre, funktionshæmmede og efterlevende i pct. af BNP i EU, Færøerne, Island og Norge 2006

Danmark	14,9	Belgien	15,2	Italien	17,0 ^p	Spanien	9,9 ^p
Færøerne	11,3	Bulgarien	9,0	Letland	6,7 ^p	Storbritannien	13,7 ^p
Finland	12,8	Cypern	9,0	Litauen	7,1 ^p	Tjekkiet	9,3
Island	9,7	Estland	6,7	Luxemburg	10,0	Tyskland	13,9 ^p
Norge	11,1	Frankrig	14,7 ^p	Malta	10,6	Ungarn	11,3
Sverige	16,5 ^p	Grækenland	13,2	Polen	13,2	Østrig	15,7
		Holland	13,7 ^p	Portugal	14,1		
		Irland	5,5	Rumænien	7,1		

Anmærkning: Se Tabel 3.1.

Kapitlets opbygning

Mens de øvrige kapitler har fulgt ESSPROS' kapitelinddeling, er beskrivelsen af ældre, funktionshæmmede og efterlevende her samlet i ét kapitel, fordelt i 4 afsnit. 6.1. en generel indledning 6.2 om de ældre, 6.3 for funktionshæmmede og 6. 4 efterlevende. Først gives der en samlet beskrivelse af pensionernes opbygning, antal modtagere og kompensationsniveauer. Herefter belyses den sociale service og til sidst de sociale udgifter og egenbetaling.

Antallet af pensionsmodtagere

Opgørelsen i Tabel 6.2 er ekskl. børnepensionister, enke/enkemandspensionister og delpensionister. I det samlede antal pensionister er der for Danmarks vedkommende medtaget efterlønsmodtagere i alderen 60-64 år. Da enkepension er afskaffet i Danmark og Færøerne er antallet af pensionsmodtagere i Danmark og Færøerne overvurderet i forhold til de andre nordiske lande. Årsagen til de høje rater for de 60-64-årige i Finland er, at man har flere forskellige førtidspensionsordninger, som f.eks. arbejdsløsheds pension og førtidig alderspension samt individuel førtidspension. Efter lovreformen i 2005 er det muligt at gå på arbejdsrelateret alderspension efter eget valg i alderen 63-68 år. Der var desuden 28.899 personer i 2008 i alderen 58-64 år som modtog deltidspension.

I Sverige er det ikke længere muligt at modtage delpension. Personer med syge- og aktivitetsydelse (som i de andre lande benævnes førtidspension) indgår i det samlede antal pensionsmodtagere.

Alders- og kønssammensætningen af pensionsmodtagerne er noget forskellig mellem landene. Især for de 60-64-årige er der betydeligt flere både mænd og kvinder der er pensioneret i Danmark og Finland end det er tilfældet i Norge og Sverige.

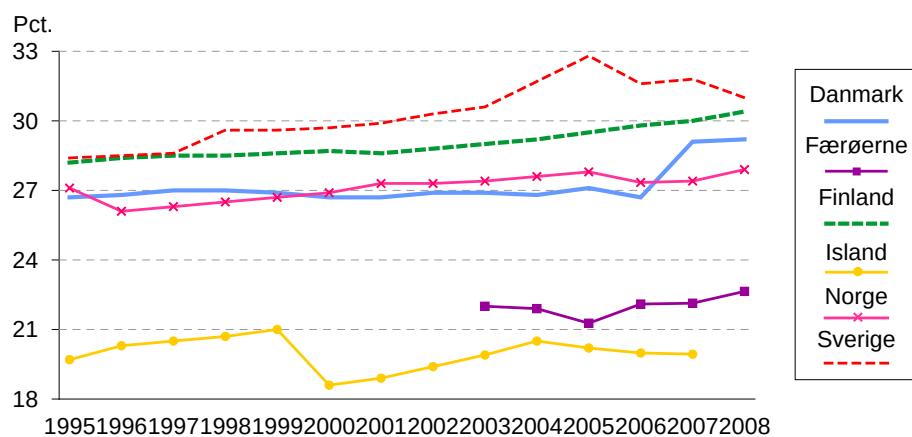
Beskatning af pensioner

I Danmark og Island er pensionister beskattet efter de samme regler som andre skatteydere. Dog betaler pensionister i Danmark ikke arbejdsmarkedsbidrag af deres pensionsudbetalinger. På Færøerne betales ikke skat af den del af alderspensionens grundbeløb, der ikke modregnes i anden indtægt. Alderspensionister betaler desuden ikke bidrag til barselsordningen, arbejdsløshedsordningen og den solidariske arbejdsmarkedspension. Dertil er der gunstige beskatningsregler for førtidspensionister.

I Norge findes der særligt gunstige beskatningsregler for pensionister, og i Finland for pensionister med lav indkomst.

Boligstøtte til pensionister er skattefrie i alle landene på nær Island. Børnetillæg til pensionister er skattefrie i Danmark, Færøerne og Island, men skattepligtige i Finland og Norge. I Sverige er der indført et job fradrag i skatten i 2007 for at få flere i arbejde. Pensionisterne har også fået sænket skatte ved at grundfradraget er blevet forhøjet.

Figur 6.1 Pensionsmodtagere, i pct. af aldersgruppen 16/18 eller ældre 1995-2008

Fodnote DK: Modtagere af almindelig og forhøjet almindelig førtidspension er ikke medregnet i årene forud for 2006. Som følge af indførelsen den "ekstra tillægsydelse" til disse førtidspensionister i 2006, medregnes de fra dette år i antallet af pensionsmodtagere. Procenterne er opgjort primo året.

Tabel 6.2 Pensionsmodtagere efter alder i pct. af aldersgruppen pr. december

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
	2008	2008	2008	2007	2008	2008
<i>Kvinder</i>						
16-39 år	2,0	1,5	1,6	4,1	2,9	2,7
40-49 "	7,0	5,4	4,7	10,0	10,7	10,1
50-54 "	12,4	10,5	9,4	12,5	18,0	16,6
55-59 "	16,6	14,5	18,2	16,0	26,5	23,2
60-62 "	52,8	26,7	46,5	21,1	40,3	38,3
63-64 "	79,3	24,5	80,0	26,6	59,0	56,8
65-66 "	97,9	39,8	102,4	62,3	67,0	96,6
67+ "	102,2	103,9	104,5	100,7	103,8	103,5
I alt	32,3	26,2	33,1	23,1	31,6	34,0
<i>Mænd</i>						
16-39 år	2,3	1,7	2,0	2,7	2,4	2,1
40-49 "	6,2	3,6	5,5	5,6	6,9	5,9
50-54 "	10,0	5,5	11,6	7,5	11,7	10,3
55-59 "	12,5	8,9	20,8	9,0	17,4	14,8
60-62 "	36,5	16,4	44,8	13,1	29,6	28,8
63-64 "	63,9	16,5	79,6	16,3	50,2	49,6
65-66 "	93,8	20,0	100,3	56,3	59,9	96,1
67+ "	103,1	105,1	105,0	100,0	104,9	106,1
I alt	26,3	19,4	27,6	16,9	24,1	27,4
<i>Kvinder og Mænd</i>						
16-39 år	2,2	1,6	1,8	4,1	2,7	2,4
40-49 "	6,6	4,4	5,1	7,7	8,8	8,0
50-54 "	11,2	7,9	10,5	9,9	14,8	13,4
55-59 "	14,6	11,6	19,5	12,4	21,9	19,0
60-62 "	44,7	20,9	45,6	17,0	34,9	33,6
63-64 "	71,7	20,4	79,8	21,5	54,5	53,2
65-66 "	96,2	28,9	101,4	59,3	63,4	96,4
67+ "	102,6	104,5	104,7	100,4	104,2	104,6
I alt	29,2	22,6	30,4	19,9	27,9	30,8

Anm.: Supplerende tabelinformation findes i bogens bilag 5.

NB: Da man i alle landene kan være bosat uden for landet og samtidig modtage pension, kan antallet af modtagere overstige 100 pct.

6.2 Alderdom

6.2.1 Udgifter til ældre i pct. af BNP i EU, Færøerne, Island og Norge 2006

Danmark	10,7	Belgien	10,5	Italien	13,0 ^P	Slovakiet	6,1 ^P
Færøerne	7,4	Bulgarien	6,9	Letland	5,5	Slovenien	8,4 ^P
Finland	8,7	Cypern	7,2	Litauen	5,3 ^P	Spanien	7,9 ^P
Island	6,0	Estland	5,4	Luxemburg	5,4	Storbritannien	10,7 ^P
Norge	6,6	Frankrig	11,0 ^P	Malta	7,6	Tjekkiet	7,0
Sverige	11,4 ^P	Grækenland	10,2	Polen	9,4	Tyskland	10,1 ^P
		Holland	9,9 ^P	Portugal	10,1	Ungarn	8,9
		Irland	3,8	Rumænien	6,0	Østrig	11,4

Anmærkning: Se Tabel 3.1.

Alderspensionernes opbygning og indkomstprøvning

Det er et fælles træk for de nordiske landes pensionssystemer, at alle borgere ved lov er garanteret et vist minimum at leve for ved overgangen til pension, den såkaldte mindstepension/grundpension. Dertil kommer lovfastsatte arbejds- eller tillægspensioner for de der har deltaget i arbejdslivet. Desuden findes der supplerende pensionsordninger indgået ved lov eller ved kollektive aftaler. I alle landene findes desuden forskellige private pensionsopsparinger, som ikke behandles i denne rapport.

Der kan ikke trækkes helt klare grænser mellem de tre pensionssystemer, navnlig ikke mellem tillægspensioner og supplerende pensioner.

Den nordiske statistik adskiller sig derved noget fra den europæiske statistik hvor grund- og tillægspension/arbejdspension omtales samlet som den første søjle i pensionssystemet og de supplerende pensioner omtales som den anden søjle, mens de private pensioner, som ikke er medtaget i denne rapport, omtales som den tredje søjle i pensionssystemet.

I denne rapport behandles grundpensionerne i Danmark, Færøerne og Island samt den garanterede mindstepension i Finland, Norge og Sverige under et. Ligeledes behandles tillægspensionerne og arbejdspensionerne under et.

I Finland og Sverige er der vedtaget reformer der betyder at grund/arbejds- og tillægspension udgør en helhed.

I stedet for todelingen mellem grundpension og tillægspension er alle uanset deres tilknytning til arbejdsmarkedet garanteret en mindstepension. De personer der gennem beskæftigelse selv har optjent tilstrækkeligt tillægspension/arbejdspension får ikke den garanterede mindstepension. Selvom dette grundprincip er ens i det finske og svenske system er pensionssystemerne opbygget vidt forskelligt.

I Danmark består grundpensionen af folkepensionens grundbeløb og pensionstillæg samt den supplerende pensionsydelse (ældrechecken), der alle indtægtsreguleres. Herudover er der mulighed for en række tillæg, hvoraf varmetillæg og helbredstillæg indtægtsreguleres, mens personligt tillæg og venteprocenten ved opsat pension ikke indtægtsreguleres. Arbejds-/tillægspension består af ATP (Arbejdsmarkedets tillægspension), som ikke indtægtsreguleres. De supplerende pensioner i form af arbejdsmarkedspensioner indtægtsreguleres heller ikke. Det særlige børnetilskud til pensionister indtægtsreguleres.

På Færøerne modtager pensionister en grundpension, hvor ydelsen afhænger af civilstand. En del af grundpensionen modregnes i den skattepligtige indkomst.

Der findes et tillægspensionssystem, der finansieres af parterne på arbejdsmarkedet. Der er tale om en solidarisk arbejdsmarkedspension, hvor alle personer over 66 år, får udbetalt et fast månedligt beløb. Udbetaling følger ikke af indbetaling, hvorfor denne pension i princippet fungerer som en grundpension, og behandles som sådan i denne publikation. For pensionister med ingen eller lille husholdningsindkomst udbetales et pensionstillæg. Der ydes desuden andre personlige tillæg til pensionister med forsørgelsespligt overfor børn og pensionister med særligt behov for pleje. Pensionister på plejehjem modtager en nedsat pension til dækning af personlige behov.

I Finland er arbejdspensionen den vigtigste del af pensionssystemet idet 85 pct. af pensionsudgifterne stammer fra arbejdspensionerne. Folkepensionen er helt afhængig af arbejdspensionens størrelse. Der gives ikke grundpension hvis arbejdspensionen overstiger ca. 1.154 EUR pr. måned i 2008 og ca. 1.207 EUR pr. måden i 2009.

De supplerende pensionsordninger spiller dog en meget lille rolle i Finland.

Folkepensionen er helt afhængig af arbejdspensionen men andre indtægter (ud over pensioner) påvirker ikke folkepensionens størrelse. Siden 2008 er boligstøtten til pensionister ikke en del af pensionssystemet men en selv-

stændig ydelse. Der findes ingen indkomstprøvede tillæg i almindelighed til personer som modtager grundpension (se Tabel 6.2.1)

I Island kan den lovfæstede grundpension også falde bort hvis pensionisten har væsentlige andre indkomster over et vist niveau. For danske alderspensionister, indgår dog kun arbejdsindkomster i indtægtsgrundlaget for alderspensionens grundbeløb

I Norge er alle uanset tidligere tilknytning til arbejdsmarkedet garanteret en mindste pension. For at modtage pension ud over dette må man gennem deltagelse i arbejdslivet have oparbejdet en tilstrækkelig tillægspension.

Tillægspensionssystemet er stadigvæk uændret i Danmark, Island og Norge mens de supplerende pensionsordninger fortsat er gældende i alle de nordiske lande.

Tabel 6.2.2 Pensionsmodtagere fordelt efter ydelser 2008¹⁾

	Danmark	Færøerne	Finland	Island ²⁾	Norge ²⁾	Sverige
<i>Modtagere af:</i>						
Grundpension/ garanteret minstepension	Alle personer bosat i landet mindst 3 år	Alle personer bosat i landet mindst 3 år	Alle personer bosat i landet mindst 3 år	Alle personer bosat i landet mindst 3 år	Alle personer bosat i landet mindst 3 år	Alle personer bosat i landet mindst 3 år
Bopælstidens længde for at opnå fuld grundpension	40 år	40 år	40 år	40 år	40 år	40 år
Tillægspension/ arbejdspension	Lønmodtagere		Lønmodtagere og selvstændige	Lønmodtagere og selvstændige	Lønmodtagere og selvstændige	Lønmodtagere og selvstændige
Supplerende pensioner	Lovfæstet for offentligt ansatte (tjenestemænd)	Lovfæstet for offentligt ansatte (tjenestemænd)	-	-	Lovfæstet for offentligt ansatte (tjenestemænd)	-
	Offentlige kollektive aftaler	Offentlige kollektive aftaler	-	-	Offentlige kollektive aftaler	Offentlige kollektive aftaler
	Private kollektive aftaler	Private kollektive aftaler	-	-	Lovfæstet for ansatte i privat næring ³⁾	Private kollektive aftaler

1 I kraft af den indgåede EU/EØS-aftale er reglerne for retten til grundpension i de nordiske lande blevet næsten ens. Som hovedregel gælder, at man for at være pensionsberettiget skal have været bosat i mindst tre år i det pågældende land mellem det fyldte 15. og 65./67. år. Beskæftigelsesperioder i et EU-land, eller et andet land med hvem der er indgået socialforsikringskonvention, kan medregnes til opfyldelse af bopælskravet.

2 Treårsgrænsen gælder ikke ved arbejdsskader.

3 I kraft fra 1. januar 2006

I Island reguleres grundbeløbet for alderspensionister både i forhold til egen arbejdsindkomst, tillægspensionen og halvdelen af pensionistens kapitalindkomst. Tilsvarende regler gælder også for pensionstillægget.

Førtidspensionistens egne arbejdsindtægter tages med i reguleringen op til et bestemt niveau. Målsætningen er at flere førtidspensionister skal deltage i arbejdslivet. Arbejdspensionen og kapitalindkomst op til et bestemt niveau tages heller ikke med i reguleringen. Forskellige indkomstgrænser gælder for alderspensionister og førtidspensionister. Pensionen, både grundbeløb og tillæg, kan falde helt bort hvis pensionisten har væsentlige andre indkomster over en vis indkomstgrænse.

I Norge indkomstprøves alderspensionen i forhold til arbejdsindkomsten for pensionister i alderen 68-70 år. Indtægtsprøvningen ophører når pensionisten fylder 70 år. Førtidspensionen indkomstprøves også i forhold til arbejdsindkomster over et vist niveau. For alle pensionister fastsættes grundpensionen i forhold til civilstand og ægtefællens arbejds- og kapitalindkomst. Ægtefæller og samboende har samme rettigheder.

I Sverige er boligtillægget til pensionister indkomstprøvet. I forhold til en ny lov fra 2003 kan boligtillægget udbetales til de der er bosat i Sverige og har en ydelse i form af fuld alderspension, aktivitets- eller sygedagpenge, enkepension, særlig efterlevendepension eller hustrutillæg. De der har en hel pension eller en invaliditetsdagpenge fra et andet EU land kan få boligtillæg.

Aldersgrænsen for pensioner til ældre

Aldersgrænsen for at modtage tillægspension/arbejdspension er i Danmark, Norge og det gamle svenske system den samme som for grundpension, men 63-68 i Finland og 65-70 år i Island. I det nye svenske pensionssystem vil der være en fleksibel mulighed for at udtage arbejdspension fra og med 61 år.

Aldersgrænsen for at modtage de supplerende pensionsordninger er 60 år i Danmark.

I alle lande ydes alderspension både i form af grundpension/garanteret mindste pension og tillægspension/arbejdspension.

I Danmark har det siden 1. juli 2004 været muligt at udskyde pensions- tidspunktet i op til 10 år og derved optjene et livsvarigt tillæg til alderspensionen. For at få tillægget skal man arbejde mindst 1.000 timer om året svarende til godt 19 timer om ugen i den periode pensionen opsættes. ATP for- højes også hvis udbetalingen udskydes til et senere tidspunkt end 65 år. ATP kan udskydes til man fylder 70 år. (75 år i 2009)

I Finland og det gamle svenske system er det muligt at udtage de lovfæstede alderspensioner før den almindelige pensionsalder, (i Finland fra og med 62 år) men da med et lavere beløb. Tilsvarende bliver pensionen højere, hvis man venter med at gå på pension til senere end den ordinære pensionsalder. Mellem 68-70 år er alderspensionen i Norge indtægtsprøvet mod arbejdsindkomster, og det er fortsat muligt at optjene yderligere pensionspoint. I Sverige bliver den årlige pension højere jo længere man venter med at udtage pensionen.

Grundpension/garanteret mindste pension til ældre

Grundpensionen består i Danmark, Færøerne, Island og Norge af et grundbeløb og et tillæg.

I Danmark reguleres grundbeløbet for alle pensionsmodtagere i forhold til deres evt. arbejdsindkomst. Det almindelige pensionstillæg reguleres i forhold til pensionistens egen og evt. ægtefælles samlede indtægter ud over grundpensionen.

Derudover kan der ydes helbredstillæg og varmetillæg samt personligt tillæg til pensionister med lave indkomster og høje udgifter. Desuden kan pensionister med lave indkomster og en mindre disponibel formue modtage en supplerende pensionsydelse (den såkaldte ældrecheck), som udbetales én gang årligt i januar måned. Ældrechecken er flere gange blevet forhøjet. I 2007 var den på 7.600 DKK (i 2009 vil den være på 10.000 DKK).

På Færøerne er der ingen indtægtsregulering af folkepensionen. Det almindelige pensionstillæg reguleres i forhold til husstandens indtægt. Pensionister, der bor på plejehjem, modtager særlig nedsat pension til dækning af personlige behov på 944 DKK per måned. Desuden modtager alle over 67 år et solidarisk pensionsbidrag på 27.000 DKK. Pensionister med ingen eller lav indkomst kan modtage et årligt husstandstillæg på 6.924 DKK. I Finland er folkepensionen helt afhængig af arbejdspensionen. Betydningen af grundpensionen er blevet mindre efter reformerne i 1996 - 2001.

I Island reguleres grundpensionen/mindste pensionen, i forhold til andre skattepligtige indkomster efter særlige regler herunder egen og ægtefællens indkomst. Der udbetales til et tillæg til grundbeløbet. Størrelsen af dette tillæg er afhængig af pensionistens øvrige indtægter, og af ægtefællens indtægt.

I Norge består den garanterede mindste pension af en grundpension plus et særtillæg. Særtillægget udbetales til de der ikke har tillægspension, eller har en lav tillægspension.

I Sverige er et helt nyt pensionssystem gradvist blevet indført fra og med 1999. Grundpensionen som var uafhængig af andre ydelser i det gamle system vil blive erstattet af en garanteret mindste pension som udbetales til de der enten ikke har en arbejdspension eller en meget lav arbejdspension. Den garanterede mindste pension bliver udbetalt fra og med 2003.

Tabel 6.2.3 Regler for grundpension/alderspension 2008

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
Pensionsalder	65 år	67 år	65 år	67 år	67 år	Fra 65 år
Ophold i landet i mindst:	3 år mellem det fyldte 15. og 65. år.	3 år i perioden mellem det fyldte 15. og 67. år	3 år efter det fyldte 16 år.	3 år mellem det fyldte 15. og 67. år.	3 år mellem det fyldte 16. år og udgangen af det kalenderår, hvor den forsikrede fylder 66 år.	3 år.
Forudsætning for at få tildelt fuld pension	40 års bopælstid i landet mellem det fyldte 15. og 65. år	40 års bosiddelse i det danske rige mellem det fyldte 15. og 67. år.	40 års ophold i landet mellem det fyldte 15. og 65. år.	Efter 40 års ophold i landet mellem det fyldte 15. og 65. år.	40 års ophold i landet mellem det fyldte 16. år og udgangen af det kalenderår, hvor den forsikrede fylder 66 år.	40 års ophold.
Pension på grundlag af	Opholdets længde.	Opholdetsperiode indkomst	Opholdets længde, civilstand og andre beskæftigelsesbaserede pensioner.	Opholdets længde og indkomst.	Opholdets længde, antal pensionspoint, pensionspointenes niveau, civilstand.	Opholdets længde.
Referenceindkomst eller beregningsgrundlag	Pensionen er uafhængige af tidligere indkomst	Pension er ikke afhængig af tidligere indkomst	Pensionen er uafhængige af tidligere indkomst.	Pensionen er uafhængige af tidligere indkomst.	De 20 år, hvor der optjentes flest pensionspoint.	Pensionen er uafhængige af tidligere indkomst.
Mindste pension	1/40 af højeste pension.	1/40 af grundpension samt ægteskabs reguleret tillæg og solidarisk pensionsbidrag	Intet lovfæstet minimum.	.	136.296 NOK pr. år for en enlig pensionist + et tillæg, hvis der ikke er tildelt pensions-tillæg	Intet lovfæstet minimum.
Højeste pension	Hvis indkomsten ikke overstiger et vist niveau: 119.244 DKK pr. år for enlig pensionist, der bor alene; 87.360 DKK pr. år for gifte eller samboende pensionister (2007)	Solidarisk pensionsbidrag. Grundbeløb og tillæg er afhængig af ægteskab og indkomst.	495,33 EUR? Per måner for enlige og 558,46 EUR per måned for samboende €	?	327.056 NOK ved pensionering ved det fyldte 67 år for enlig pensionist 316.518 NOK	89.400 SEK/87.300 SEK-

Tabellen fortsættes ...

Tabel 6.2.3 fortsat

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
Tillæg:	Supplerende pensionsydelse, helbredstillæg, varmetillæg, personligt tillæg.	Børnetillæg, husstandstillæg, personlige tillæg og tilskud til medicin.	Børnetillæg.	Børnetillæg, visse særlige tillæg.	Indkomstprøvet ægtefællertillæg, børnetillæg.	Hustrutillæg, boligtilskud.
Indeksregulering efter pensionering:	100 pct. af lønudviklingen med en reduktion, hvis stigningen er over 2 pct.	Grundbeløb reguleres efter særskilt lov Solidarisk pensionsbidrag reguleres årligt men ikke efter en fast sats.	Forbrugerprisindekset 100 pct.	Lønudviklingen, i det mindste forbrugerprisindekset.	Parlamentsafgørelse.	Forbrugerprisindekset 100 pct.

Tabel 6.2.4 Indkomst for enlige ved pensionering som aldrig har haft en erhvervsindkomst 2008

	Danmark	Færøerne	Finland	Island ²⁾	Norge	Sverige
	DKK	DKK	EUR	ISK	NOK	SEK
<i>Enlige</i>						
- Grundbeløb	5.096	6.399 ⁴⁾	} 558	26.642	5.855	7.453
- Tillæg	6.009 ¹⁾	3.553		118.091	5.503	-
- Boligtilskud	1.719 ¹⁾	..			..	4.650
- I alt før skat	12.824	9.953	558	144.733	..	12.100/11.930 ³⁾
- Efter skat	9.915	9.188	558	127.068	..	10.410/10.280 ³⁾
- Efter skat i KKP-Euro	967	896	456	979	..	947/ 959 ³⁾

1 Tillægget inkluderer skattepligtige supplerende pensionsydelse på for enlige. Boligtilskud ifølge familietyppemodellen

2 Ydelsen til enlige, der bor alene, er inklusive et tillæg.

3 Garantipension. Det største beløb for personer født i 1937 eller tidligere, det sidste beløb for personer født i 1938 eller senere.

4 Inkluderer solidarisk arbejdsmarkedspension, tildelt alle fra 67. år

Tillægspension/arbejdspension til ældre

Tillægspensionens/arbejdspensionens betydning for den samlede pensionsudbetaling varierer betydeligt mellem de nordiske lande: fra kun at være et mindre beløb i Danmark til at være det væsentligste bidrag i de andre nordi-

ske lande. Forudsætningen for at få udbetalt tillægspension/arbejdspension er i alle landene, at man tidligere har været tilknyttet arbejdsmarkedet.

I Finland er arbejdspensionerne forsikringsbaserede og dækker alle lønmodtagere og selvstændige erhvervsdrivende uden indkomstloft. Fra og med 2005 er pensionen beregnet ud fra al indtjening i hele den tid man har været i arbejde mellem 18 og 68 år.

Pensionen finansieres med bidrag fra lønmodtagere og arbejdsgivere. I 2008 var det gennemsnitlige bidrag for arbejdsgivere 16,8 pct. af lønindkomsten og 4,1 pct. var for lønmodtagere under 53 år og 5,2 pct. for lønmodtagere 53 år og derover.

I Island udgør udbetalingerne fra arbejdspensionens fonde siden 2002 en større andel end det der bliver udbetalt i grundpension fra det offentlige. I Norge er tillægspensionen en del af sikringen i Folketrygden og udregnes i forhold til tidligere indtægt. I Danmark blev der som et supplement til Arbejdsmarkedets Tillægspension (ATP) i 1999 indført en Særlig Pensionsopsparing (SP), som alle lønmodtagere og modtagere af forskellige overførselsindkomster bidrager til. Indbetalingen til denne pensionsordning blev suspenderet i 2004.

Som led i førtidspensionsreformen i Danmark blev der etableret en frivillig supplerende arbejdsmarkedspension for førtidspensionister. .

Tabel 6.2.5 Grundlaget for udbetalingen af arbejds pension/tillægspension 2008

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
Pensionsalder	65- 75 år	63-67 år	67 år	67 år	61-67 år
Forudsætning for at få tildelt fuld pension	Begrebet "fuld pension" findes ikke.	Begrebet "fuld pension" findes ikke.	Bidragssperiode på 40 år.	40 års beskæftigelse fra det 17. til det 69. år.	Begrebet "fuld pension" findes ikke.
Pension på grundlag af	Indbetalte bidrag.	Aldersafhængig optjenings-sats og samlet arbejdsindkomst regnet fra det 18. år.	Varighed af medlemskab og betaling af bidrag, optjente pensionspoint.	Pensionspoint (20 år med det højeste antal point) og arbejdsindkomst	Samlet indkomst fra alle arbejdsår, Tidspunkt for pensionering, forventet levealder
Tilskrevne perioder	Ingen.	Når der modtages indkomstrelaterede forældre, syge, revaliderings, arbejds-løshedsdagpenge og uddannelsesstøtte deuden for aflagt eksamen.	Ingen	År med pasning af børn under 7 år, pleje af en handicappet, syg eller ældre.	Pasning af småbørn, militærtjeneste eller lignende, studier, indkomstrelaterede aktiviteter/sygedagpenge, modtagelse af sociale ydelser.
<i>Indeksregulering:</i>					
- før pensionering:	Nej Justeres når der er tilstrækkelige midler	Lønnen 80 pct. + pristallet 20 pct.	..	Løn	Løn
- efter pensionering:	Nej (justeres, når der er tilstrækkelige midler).	Pristallet 80 pct. + lønnen 20 pct.	Pensionskassens afgørelse.	Lønnen reduceres med 0,75 procentpoint.	Lønnen reduceres med 1,6 procentpoint.
Pensionen justeres første gang for levetid år:	Løbende justering.	2010	..	2010	2001

Antallet af alderspensionister

Som det fremgår af Tabel 6.7.1 og 6.8.1 er der store forskelle mellem landene på hvor mange der har både grund og tillægspension og hvor mange der kun har en grundpension. Som det fremgår af figur 6.6 er antallet af alderspensionister steget kraftigt fra 2004 til 2007 i Danmark som følge af nedsættelsen af pensionsalderen fra 67 til 65 år. I Finland er antallet af alderspensionister steget på grund af at de ældste aldersgruppers andel af befolkningen er steget. Pensionsalderen er mellem 63 og 67 år. I Norge skyldes faldet den demografiske sammensætning af befolkningen, og pensionsreformen i 2005 gjorde det muligt at væge at gå tidligt på pension mellem 63 og 67 år.

Tabel 6.2.6 Alderspensionister totalt, og pensionister, der modtager alderspension i form af grundpension/garanteret mindstepension ved udgangen af året 2008

	Modtagere af alderspension i alt			Alderspensionister der kun modtager grundpension				
	Antal (1.000)	Kvinder (1.000)	Mænd (1.000)	Antal (1.000)	Kvinder (1.000)	Mænd (1.000)	Kvinder, pct.	Mænd, pct.
Danmark	867	489	378	170	132	38	77	23
Færøerne	6,1	3,3	2,8	1,6	0,8	0,8	50,8	49,2
Finland ¹⁾	1.005	588	417	60	48	12	80,1	19,9
Island ²⁾	32	18	14	2	1	1	67,9	32,1
Norge	643	370	273	192	168	24	87,4	12,6
Sverige	1.806	991	815	129	110	19	85,3	14,7

Anm.: Supplerende tabelinformation findes i bogens bilag 5.

1 Tallene indeholder personer som har udtaget alderspensionen før tiden samt alderspensionister under 65 år.

2 Tallene er fra 2007.

Tabel 6.2.7 Pensionister, der modtager alderspension i form af grundpension/garanteret mindstepension og tillægspension/arbejdspension ved udgangen af året 2008

	Alderspensionister der både modtager grund- og tillægs/arbejdspension					Alderspensionister der kun modtager arbejds- pension (nye finske og svenske system)				
	Antal (1.000)	Kvinder (1.000)	Mænd (1.000)	Kvinder pct.	Mænd pct.	Antal (1.000)	Kvinder (1.000)	Mænd (1.000)	Kvinder pct.	Mænd pct.
Danmark	698	357	340	51	49	.	.	.	.	.
Finland ¹⁾	428	293	135	69	32	517	247	270	48	52
Island ²⁾	27	15	12	56	44	.	.	.	.	.
Norge	451	202	249	45	55	.	.	.	.	.
Sverige ³⁾	1.049	572	477	54	46	628	628	319	49	51

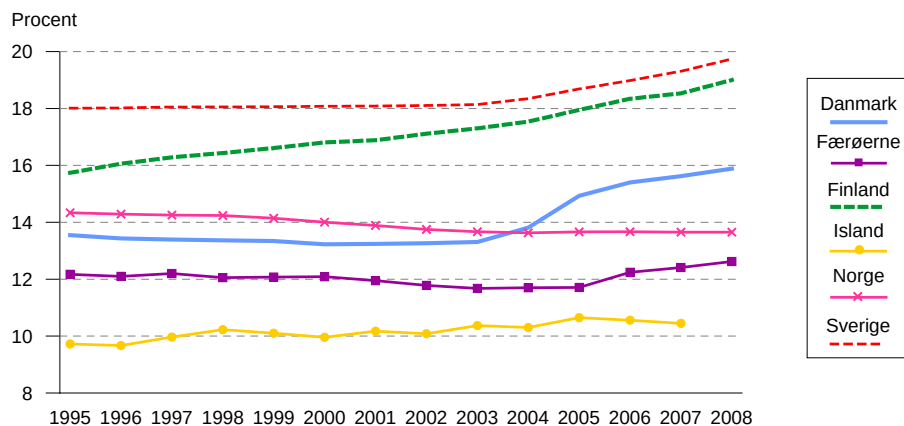
Anm.: Supplerende tabelinformation findes i bogens bilag 5.

1 Tallene indeholder personer som har udtaget alderspensionen før tiden samt alderspensionister under 65 år.

2 Tal er fra 2007

3 Pensionister med grund og tillægs/arbejdspension er pensionsmodtagere efter det gamle system, mens pensioner efter det nye svenske system er den indkomstbaserede pension evt. i kombination med en anden pension.

Figur 6.2.6 Udviklingen i alderspensionister i pct. af befolkningen 1995-2008

Supplerende pension til ældre

De supplerende pensionsordninger er som oftest aftalebaserede og gælder hovedsagelig for statsligt og kommunalt ansatte. Privatansatte dækkes i varierende omfang af disse ordninger.

I Danmark er det ca. 90 pct. af alle fuldtidsbeskæftigede og i Norge omkring 100 pct. (efter indførsel af OTO) obligatorisk tjenestemandspension i den private sektor) mens det i Sverige er så godt som alle lønmodtagerne, der er omfattet af de supplerende pensionsordninger. I Finland er disse pensionsordninger af ringe betydning, da der ikke er lagt loft over arbejdspensionens størrelse.

Størrelsen af pensionerne

Tabel 6.2.8 Gennemsnitligt udbetalt i lovfastsat alderspension (før skat) pr. måned 2008

	KR/EUR			KKP-Euro		
	Kvinder	Mænd	Alle	Kvinder	Mænd	Alle
Danmark ¹⁾	..	..	9.018	..	..	879
Færøerne ²⁾	7.918	7.487	7.719	772	730	752
Finland ³⁾	960	1.504	1.186	784	1.228	968
Island	..	..	..	..	..	..
Norge ³⁾	12.111	16.602	14.018	1.087	1.490	1.258
Sverige ⁴⁾	9.084	12.402	10.580	837	1.143	975

1 Gennemsnitligt udbetalt folkepension i januar 2008 og beregnet udbetalt egenpension i form af ATP i 200. pr. folkepensionist. Tal er fra 2008.

2 Gennemsnitligt udbetalt folkepension i maj 2008 og udbetalt særlig grundpension. Personer på plejehjem, der modtager særlig nedsat pension, er ikke medregnet.

3 Gennemsnitligt udbetalt beløb pr. december 2008.

4 Gennemsnitlig udbetalt beløb i december, inklusiv boligtillæg. Pensionister betaler fra og med 2003 skat på samme måde som personer med en arbejdsindkomst.

Der er stor forskel i ydelserne til mænd og kvinder. Mens mændene modtager det højeste beløb i Finland, Norge og Sverige på grund af en større optjening af ATP, modtager mændene i Danmark og Færøerne mindst, hvilket skal ses i lyset af at flere mænd modtager supplerende pensioner, hvilket har indflydelse på grundpensionen.

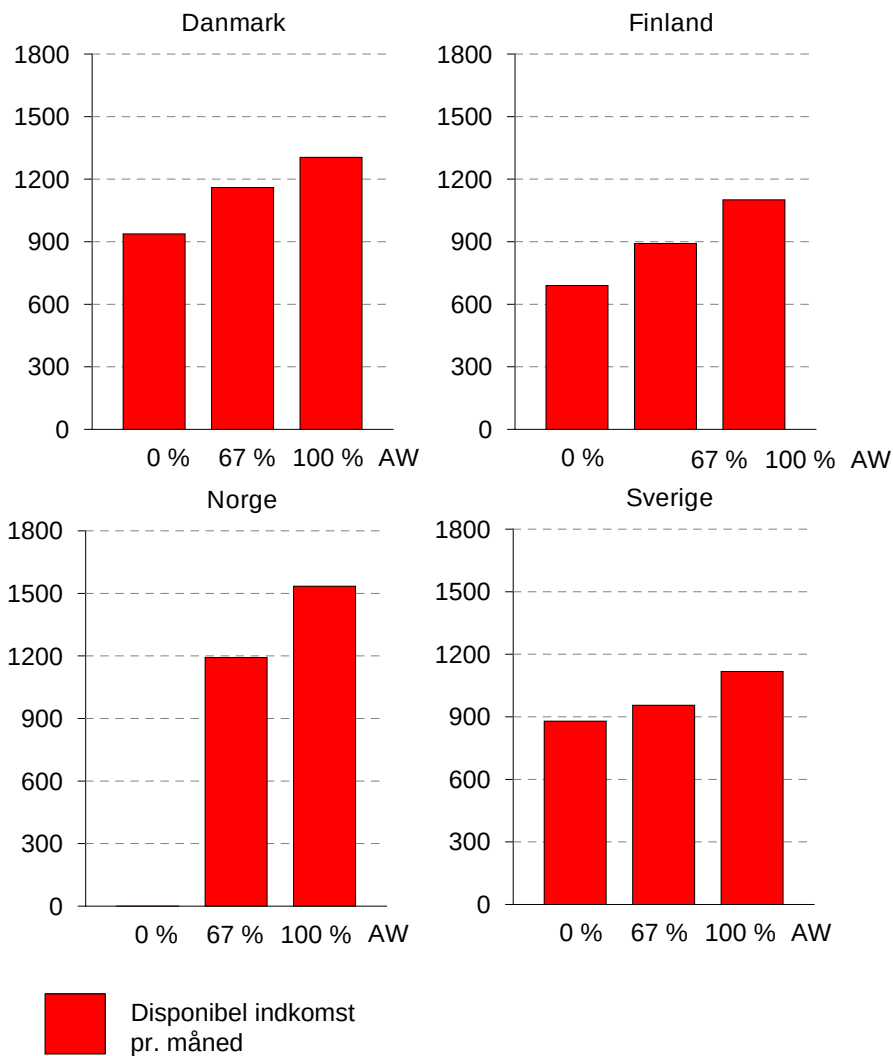
Kompensationsgrader

Figur 6.2.2. viser den disponible indkomst på tre kompensationsniveauer (inkl. den maksimale tillægspension og arbejdsmarkedspension/supplerende pensioner) for en enlig alderspensionist uden børn målt i KKP euro og tabel 6.2.9 viser kompensationsgraden i procent i forhold til den tidligere indkomst.

Som det fremgår af figuren og tabellen, er der betydelige forskelle i kompensationsniveauerne ved overgangen til pension. Årsagen hertil er først og fremmest tillægspensionen, som er fuldt udbygget i Sveriges gamle pensionsystem. Noget tilsvarende gælder de islandske tillægspensionsordninger. De meget høje kompensationsniveauer i de laveste indkomstgrupper i Danmark, Finland og Sverige hænger bl.a. sammen med de forholdsvis store boligydelse til pensionister i disse lande. Årsagen til det meget høje kompensationsniveau i Island skyldes for det første at der er regnet med at modtagerne får fuld kompensation fra tillægspensionen som er 60 pct. af den tidligere løn. For det an-

det er påvirkningen af indkomstreguleringen for en gennemsnitlig AW ikke særlig stor. I Norge spiller det også en rolle at der findes særlige gunstige beskatningsregler for pensionister. Desuden er mindstepensionen relativt høj i Danmark og tillægspensionen generelt høj i Sverige. Alderspensionen i Danmark indeholder både folkepension og supplerende pensioner. De supplerende pensioner er beregnet på baggrund af de gennemsnitlige udbetalinger, der er foretaget i 2006 fra ATP, løbende pensionsydelse fra pensionskasser. Beregningen er derfor ikke helt sammenlignelig med de andre lande.

**Figur 6.2.2 Disponibel indkomst(for enlige uden børn) ved alderspension
(inkl. Tillægs-/arbejdspension) i KKP Euro 2008**

Procentsatserne af AW er beregnet ud fra den gennemsnitlige løn til en lønmodtager. Beregningsgrundlaget er beskrevet i Bilag 1.

Tabel 6.2.9 Kompensationsgrad pr. måned (december 2008) for enlige uden børn ved alderspension i procent af disponibel indkomst pr. måned ved arbejde

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
67 pct. AW	94	70	73	76	71
100 pct. AW	74	63	73	68	58

Særlige alders- og delpensioner

De særlige alderspensioner omfatter forskellige former for pensioner, der gives til personer i den erhvervsaktive alder, og som ikke kan henregnes til de traditionelle alderspensioner. Det kan være sociale eller helbredsmæssige kriterier og/eller forhold på arbejdsmarkedet eller aftaler, som gør det muligt frivilligt at gå på hel eller delvis pension.

I Danmark drejer det sig for det sig om efterløn, som er en frivillig tilbage-trækningsordning for medlemmer af en arbejdsløshedskasse i alderen 60-64 år. I 1999 er der gennemført en række ændringer af efterlønsordningen, som bl.a. gør det mere økonomisk fordelagtigt at udskyde overgangen til efterløn til det 62 år. For det andet drejer det sig om delpension, som gives til lønmodtagere og selvstændige i alderen 60-64 år, som ønsker at trække sig delvist tilbage fra arbejdsmarkedet og som ikke er omfattet efterlønsordningen. For det tredje drejer det sig om fleksydelse, som er en frivillig tilbagetrækningsordning for personer i fleksjob i alderen 60-64 år på linie med efterlønsordningen.

På Færøerne kan personer i alderen 18 til 66 år, hvis erhvervsevnen er nedsat med mindst 50 pct., og når sociale og helbredsmæssige forhold taler for det, tilkendes laveste førtidspension.

I Finland kan arbejdstagere og selvstændige erhvervsdrivende, der er fyldt 62 år, få alderspension. Førtidig udtagelse af alderspensionen reducerer pensionen også efter man er fyldt 63 år. Alle førtidsalderspensionister er medregnet som alderspensionister. Selvstændige og arbejdstagere som har været i beskæftigelse længe, kan gå på deltidspension ved 58-års alderen. Landmænd som holder op med at drive landbrug før pensionsalderen, kan modtage en særlig pension. De finske arbejdsløsheds-pensioner er det for nylig indført den regel at det kun er personer der er fyldt 56 år og født før 1950 der er berettiget. Dette omtales i Kapitel 4.

I Norge blev det i 1989 vedtaget at indføre en ordning med aftalefastsat pension (AFP). Hovedindholdet i ordningen er, at erhvervsaktive på visse

vilkår får adgang til at gå på pension før pensionsalderen som er 67 år. Pensionsalderen i ordningen er sænket flere gange og sidst til 62 år fra 1. marts 1998. Ca. 65 pct. af de erhvervsaktive har mulighed for at gå på en AFP aftalefastsat pension. Der findes desuden tre pensionsordninger som er tilpasset Folketrygden og disse fungerer som særlige tidlige tilbagetrædelsesordninger for personer frem til de fylder 67 år. I pensionsordningen for sømænd og fiskere gives der alderspension fra det fyldte 60. år, og i pensionsordningen for skovarbejdere udbetales der pension fra det fyldte 62. år.

I Sverige har der siden 2000 ikke været muligt at bevilge nye delpensioner.

Tabel 6.2.10 De gennemsnitlige udbetalte særlige alders- og delpensioner pr. måned før skat, december 2008

	KR/EUR	KKP-Euro
<i>Danmark</i>		
Efterløn ²⁾	12.006	1.170
<i>Færøerne</i> ³⁾		
Laveste førtidspension	7.918	772
<i>Finland</i> ⁴⁾		
Deltidspension	604	493
Særlige pensioner for landbrugere	883	721
<i>Norge</i> ³⁾		
Aftalefastsat pension	15.980	1.435
Særlig pension til fiskere	5.363	481

1 Gennemsnitligt udbetalt pension i jan. måned 2008.

2 Gennemsnitligt udbetalt ydelse i 2008.

3 Gennemsnitlig udbetaling pr. måned, december 2008 (gennemsnitligt årsbeløb i 2008, divideret med 12).

4 Gennemsnitligt udbetalt pension i december 2008.

Tabel 6.2.11 Pensionister, der modtager særlige alders- og delpensioner efter køn og alder 2008

	I alt	-49		50-59		60-64		65-	
		K	M	K	M	K	M	K	M
<i>Danmark</i>									
Efterløn	140.022					80.937	59.085		
<i>Færøerne</i>									
Laveste førtidspension	407	36	11	79	34	98	50	73	26
<i>Finland</i>									
Deltidspension	29.140	.	.	3.456	2.691	12.413	10.339	138	103
Særlige pensioner for landbrugere	27.850	.	.	1.110	796	3.714	3.343	11.555	7.332
<i>Norge</i>									
Aftalefastsat pension	48.428	..	..	..	..	13.012	13.919	10.042	11.455
Særlig pension til fiskere ¹⁾	2.048			..	..	..	..	..	..

1 Det er ikke muligt at opdele modtagere af særlig pension til fiskere efter køn.

Serviceydelser til ældre

Institutioner og hjemmehjælp m.v. for ældre

Den overvejende del af ældrebefolkningen bor i almindelige boliger. Kun en mindre del bor i boliger specielt tilpasset ældre. Sådanne boliger findes i alle landene. Deres indretning afhænger af de ældres behov for pleje og kan inddeles i:

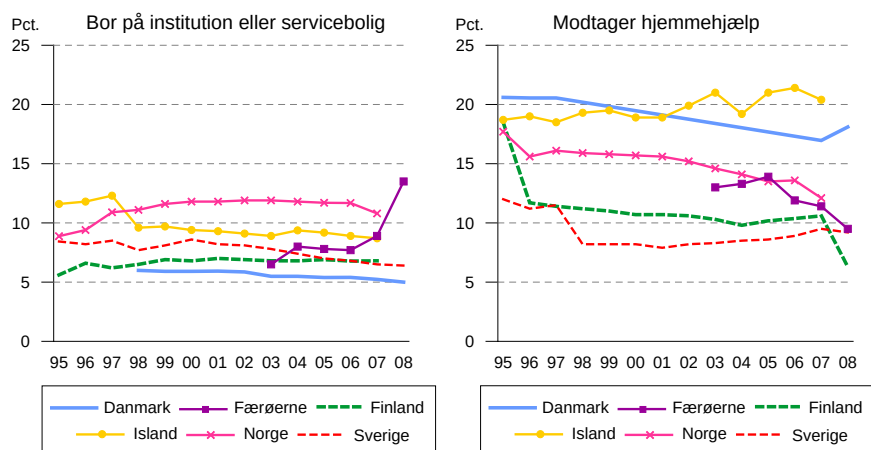
1. Plejehjem/sygehjem/alderdomshjem.
2. Servicelejligheder/kollektivboliger/omsorgsboliger m.v.

Ældre kan også - i varierende grad - tilbydes langtidsbehandling på sygehuses sengeafdelinger, som oftest på såkaldte sundhedscentre i Finland og plejeafdelinger ved hospitaler på Færøerne. I alle landene findes der desuden ved nogle plejehjem særlige afdelinger hvor ældre som bor hjemme kan få et korttidsophold når der er behov for det. I samtlige lande ydes der hjemmehjælp til ældre. Hjælpens omfang bestemmes ud fra individuelle behov og varierer fra nogle få timer om måneden til flere timer pr. dag. Med undtagel-

se af Færøerne er hjælpen et kommunalt anliggende og udføres af kommunalt eller privat ansatte.

Statistikken om hjemmehjælp i de nordiske lande er vanskelig at sammenligne. Mens tallene for Danmark, Færøerne Norge, Finland og Sverige er statusopgørelser, indeholder de islandske data oplysninger om hvor mange der modtog hjælp i løbet af året.

Figur 6.2.3 Person som bor på institution eller i servicebolig, samt personer der modtager hjemmehjælp i pct. af aldersgrupper 65 år eller ældre 1995-2008

Tabel 6.2.12 Personer 65 år og ældre, som bor på institution eller i servicebolig, i alt og i pct. af samtlige ældre, december

	Danmark ¹⁾	Færøerne ²⁾	Finland	Island	Norge ²⁾	Sverige ³⁾
	2008	2008	2007	2007	2007	2008
<i>Personer i alderen</i>						
65-74 år	5.593	47	8.367	291	6.223	9.881
75-79 år	5.612	93	9.530	468	8.499	12.932
80+	31.716	651	42.150	2.404	51.806	83.321
I alt 65/67+ år	48.921	791	60.047	3.164	66.528	106.163
<i>I pct. af de respektive aldersgrupper</i>						
65-74 år	1,2	1,8	1,8	1,6	2,4	1,2
75-79 år	3,6	6,8	5,2	5,9	6,2	4,2
80+ år	14,1	34,3	18,4	23,9	23,7	16,6
I alt 65/67+ år	5,0	13,5	6,8	8,7	10,8	6,4

1 Omfatter beboer på plejehjem, beskyttede boliger, plejeboliger samt længerevarende botilbud. Tallene for længerevarende botilbud er fra 2008. og anvender aldersgruppen 67-74 år.

2 Aldersgrupperne 67-74, 75-79 og 80+ år.

3 Opgørelse 1. oktober 2006. I aldersgruppen 65+ år indgår desuden personer på korttidsophold samt servicebolig

Tabel 6.2.13 Ældre, som modtog hjemmehjælp

	Danmark ¹⁾	Færøerne ²⁾	Finland ³⁾	Island	Norge ³⁾	Sverige ⁴⁾
	2008	2008	2008	2007	2007	2008
<i>Modtagere af hjemmehjælp</i>						
65-74 år	29.587	94	8.840	..	8.716	19.858
75-79 år	28.545	118	10.123	..	11.226	22.684
80+	96.439	428	36.800	..	54.481	110.312
I alt 65+ år	154.571	640	55.763	7.451	74.423	152.923
<i>Modtagere af hjemmehjælp i pct. af aldersgruppen</i>						
65-74 år	6,3	2,7	1,9	..	3,4	2,3
75-79 år	18,1	8,6	5,6	..	8,2	7,4
80+ år	42,9	22,6	15,4	..	24,9	21,9
I alt 65+ år	18,1	9,5	6,3	20,4	12,1	9,2

1 Hjemmehjælp til beboer i eget hjem bortset fra serviceboliger.

2 Aldersgrupperne 67-74, 75-79 og 80+ år.

3 Aldersgruppen 67-74 år, 75-79 år og 80+ år. Inklusive beboere i serviceboliger som modtager praktisk bistand (hjemmehjælp) og hjemmesygepleje. Modtagere der kun modtager hjemmesygepleje er ikke inkluderet.

4 Personer som pr. 1. oktober 2006 havde fået bevilget hjemmehjælp og som bor i egen bolig.

Støtteordninger og fritidsaktiviteter

I de nordiske lande tilbydes pensionister forskellige typer støtteordninger og aktiverende foranstaltninger i enten kommunalt eller privat regi. Udbuddet af service og aktiviteter varierer fra land til land og fra kommune til kommune. Der føres ingen sammenlignelig statistik, der kan belyse omfanget af denne indsats.

Støtteordninger tager navnlig sigte på, at ældre kan forblive længst muligt i eget hjem. De enkelte serviceordninger indbefatter bl.a. madudbringning, telefonkæder, besøgsordning, fysio- og ergoterapi, hår- og fodpleje, havearbejde og snerydning. Desuden findes der ordninger med tøjvask og -reparation. Der er ikke centralt fastsatte regler for betaling, men normalt opkræves der betaling for madudbringning, fodpleje og havearbejde. En del af aktiviteterne kan finde sted i såkaldte ældrecentre.

Derudover findes befordringstjeneste, en trafikservice for ældre og funktionshæmmede personer, som har svært ved at benytte offentlige transportmidler eller i det hele taget at færdes på egen hånd.

Udgifter til og finansiering af ydelser til ældre

Forskelle og ligheder i de sociale udgifter til ældre

I det følgende beskrives forskelle og ligheder i udgifterne til ældre, funktionshæmmede og efterlevende. Hvis intet andet er nævnt, foretages sammenligningen i KKP pr. capita.

De lave udgifter til serviceydelser til ældre i Finland skal dels ses i sammenhæng med at en del af servicen til de ældre gives ved de finske sundhedscentre og dels en relativ høj egenbetaling. Udgifterne i Danmark skyldes et meget højt niveau til hjælp til udførelse af dagliglivets funktioner.

De lave udgifter i Island skyldes blandt andet den høje beskæftigelsesgrad hos de ældre sammenlignet med de andre nordiske lande.

Ændringer i de sociale udgifter til ældre fra 2006 til 2007

I Danmark steg udgifterne fra 2006 til 2007 med 2.069 mio. DKK, svarende til 1,2 pct. Den største stigning i udgifterne vedrørte folkepensionen (en stigning på 2.298 mio. DKK), som kan forklares med det stigende antal 65+ årige og nedsættelsen af pensionsalderen til 65 år. Nedsættelsen af pensionsalderen var fuldt indfaset den 1. juli 2006. Faldet i serviceudgifterne på 1.499 mio. DKK skyldes sandsynligvis en række omlægninger af kontoplanen i det kommunale budget- og regnskabssystem, der trådte i kraft samtidig med kommunalreformen den 1. januar 2007. Det vurderes, at serviceudgifterne til de ældre reelt steg fra 2006 til 2007.

På Færøerne er udgiften til ældre næsten ikke øget mellem 2006 og 2007. Der har kun været en mindre stigning på serviceydelserne til institutionsområdet på 3,2 pct.

I Finland steg udgifterne til alderspension med 3,9 pct. målt i faste priser idet antallet af alderspensionister steg med 13.900 personer. De nye pensionister fik en højere pension og de gamle arbejdspensioner blev forhøjet med 2,2 pct. og grundpensionen med 1,7 pct. Antallet af deltidspensionærer faldt med 650 personer. Udgifterne til service til ældre steg med 5,5 pct. målt i faste priser.

I Island faldt udgifterne til ældre med 14,7 pct. fra 2006 til 2007 i 2007 priser. Udgifterne til kontantydelse steg med 11,7 pct. mens udgifterne til serviceydelser faldt med 75 pct. målt i 2007 priser.

Udgifterne til grundpension steg med 11,6 pct. som skyldes en reduktion i reguleringen i forhold til indkomsten.

Forklaringen på det store fald i udgifterne til serviceydelser skyldes harmoniseringen af ESSPROS og nationalregnskabets sociale udgifter. Herved blev udgifterne til plejehjem flyttet fra ældre til sygdom.

I Norge steg udgifterne til de ældre med 7,5 pct. målt i faste priser. Kontantydelse steg med 7,5 pct., mens udgifterne til serviceydelser steg med 7,4 pct. Kontantydelse udgjorde 74 pct. Af de samlede udgifter til ældre.

Udgifterne til alderspension steg med 6,9 pct. Stigningen skyldes særlig stigningen i udgifterne til tillægspension. Mens antallet af modtagere af alderspension steg med 5.039 personer fra 2006 til 2007 steg antallet der modtog tillægspension med 7.861 personer.

I Sverige steg udgifterne til alderspensionister med 2,4 pct. målt i faste priser, hvor det var udgifterne til pension der bidrog med den største stigning.

Udgifterne til ældreomsorgen faldt marginalt og udgifterne til særlige boligformer faldt med 4,4 pct. mens udgifterne til hjælp i egen bolig steg med 9,4 pct.

Tabel 6.2.14 Udgifter til og finansiering af pensioner, andre kontantydelse og service til ældre 2007

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
	DKK	DKK	EUR	ISK	NOK	SEK
<i>Kontantydelse, mio.</i>						
A. Alderspensioner	125.878	550	12.465	57.079	110.643	273.041
Heraf:						
a. Grund/mindstepension	80.833	498	1.759	24.556	42.387	36.131
b. Tillægs-/arbejdspension	8.197		10.363	32.524	54.924	170.491
c. Supplerende pension	36.848	38	343	-	13.081	66.419
B. Særlige alderspensioner	25.848	31	971	-	3.730	
C. Delpensioner	33		213	-	122	-
D. Øvrigt	-	20	73	-		403
Kontantydelse i alt	151.759	600	13.721	57.079	114.495	273.444
<i>Serviceydelse, mio.</i>						
A. Institutioner m.v.	-	223	713	2.673	21.554	48.333
B. Hjælp til udførelse af dagliglivsfunktioner	-	97	489	1.232	14.786	22.051
C. Øvrigt	29.049	21	527	1.689	3.842	2.947
Serviceydelse i alt	29.049	340	1.729	5.594	40.182	73.331
Udgifter i alt, mio.	180.808	941	15.451	62.673	154.676	346.775
Udgifter i pct. af BNP	10,7	7,6	8,6	4,8	6,8	11,3
<i>Finansieret af (pct.)</i>						
- Det offentlige	49,8	72,1	21,0	14,7	44,2	30,4
- Arbejdsgivere	24,9	15,0	63,4	68,1	34,6	48,2
- Forsikredes præmier og særskatter	25,3	13,0	15,6	17,2	21,2	21,4
<i>Ændringer 2006-2007 i 2007-priser</i>						
- Mio.	2.069	45	563	-10.786	10.786	7.912
- Pct.	1,2	5,0	3,8	-14,7	7,5	2,3

Tabel 6.2.15 Udgifter til kontantydelse til ældre i KKP/capita og pr. pensionist 2007

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Ældre</i>						
Kontantydelse pr. capita	2.711	1.209	2.118	1.412	2.183	2.743
Alderspension pr. pensionist	14.153	8.931	10.404	13.680	15.544	14.294
Serviceydelser pr. person						
65 år og ældre	3.357	4.979	1.619	1.199	5.236	4.200
Samlede ydelser til ældre pr. capita	3.230	1.895	2.385	1.551	2.949	3.479

Egenbetaling

Egenbetaling for ophold på plejehjem, institutioner for ældre og for hjemmehjælp foregår efter forskellige regelsæt i de nordiske lande.

Betingelserne for egenbetaling for ophold på plejehjem/alderdomshjem og fastsættes centralt (statsligt) i Danmark, Færøerne, Finland, Island og Norge, men decentralt (kommunalt) i Sverige.

I Danmark får beboere på plejehjem m.v. udbetalt pension og må heraf selv betale for de ydelser, de modtager som led i plejhjemsopholdet. Det drejer sig fx om husleje, kost, frisør og vask. Derimod skal de ikke betale for pleje og rengøring. Egenbetalingen skønnes at udgøre i størrelsesordenen 1,35 mia. DKK i 2007. Den varige hjemmehjælp er gratis. Derimod betales der for den midlertidige hjemmehjælp, afhængigt af indkomsten. Egenbetalingen udgjorde ca. 99 mio. DKK i 2007. Egenbetalingen til plejehjem og hjemmehjælp udgør til sammen 4 pct. af de samlede udgifter.

På Færøerne betaler beboere på plejehjem ingen husleje, men til gengæld er folkepensionen nedsat til 924 DKK pr. måned til dækning af personlige behov. Beboerne har således ingen udgifter til husleje, kost, frisør m.v. Pensionister, der har en indtægt udover pensionen (fx supplerende pensioner), skal dog betale for ophold på plejehjem. Egenbetaling udgør 10 pct. af pensionistens supplerende indtægt. Egenbetalingen til hjemmehjælp er afhængig af husstandens indkomst. I 2007 udgjorde egenbetalingen 2,5 pct. af de samlede udgifter til hjemmehjælp.

I Finland er egenbetalingen for langtidspleje af ældre afhængig af patientens indtægt. Den kan højst udgøre 80 pct. af nettoindkomsten og til personlig brug skal der være mindst 80 Euro per måned. I 2007 udgjorde egenbetalingen 17 pct. af de samlede udgifter. Egenbetalingen for hjemmehjælp er afhængig af husstandens indkomst. Egenbetalingen udgjorde ca. 15 pct. af de samlede udgifter til hjemmehjælp.

I Island betaler beboerne på plejehjemmet en del af opholdet på plejehjemmet hvis de har en arbejdspension over et vist niveau. Egenbetalingens andel af de samlede udgifter var ca. 3,3 pct. i 2005, mens egenbetalingen til hjemmehjælp udgjorde 9,7 pct. af kommunernes udgifter.

I Norge er egenbetalingen for institutionsophold afhængig af indtægten, og beregnes ud fra centralt fastsatte forskrifter. Egenbetalingen udgør op til 75 pct. af folketrygdens grundbeløb, fratrukket et fribeløb. Af indtægter over folketrygdens grundbeløb betales op til 85 pct. Egenbetaling i institutioner udgør lidt over 10 pct. af de samlede udgifter til driften af institutionen. Egenbetalingen for hjemmehjælp fastsættes af de enkelte kommuner men beløbet må ikke overstige de faktiske udgifter. Hvis indtægten er lav må egenbetalingen ikke overstige 155 NOK per måned. Desuden må der ikke kræves egenbetaling for den del som er personlig pleje og omsorg eller hjemmesygepleje.

I Sverige har kommunerne en stor frihed til selv at bestemme egenbetalingens størrelse inden for omsorgen for ældre og funktionshæmmede. Der findes også en maksimal egenbetaling inden for ældreomsorgen, men kommunerne har stor frihed til at sætte egenbetalingens størrelse inden for disse rammer.

Hver modtager af social service har ret til at beholde en vis sum til at betale personlige udgifter som ikke indgår i udgiften til hjælp i hjemmet. Dette kaldes et forholdsbeløb.

6.3.Funktionshæmmede

Tabel 6.3.1 Udgifter til funktionshæmmede i pct. af BNP i EU, Færøerne, Island og Norge 2006

Danmark	4,2	Belgien	1,8	Italien	1,5 ^p	Slovakiet	1,3 ^p
Færøerne	3,7	Bulgarien	1,3	Letland	0,9 ^p	Slovenien	1,9 ^p
Finland	3,2	Cypern	0,7	Litauen	1,4 ^p	Spanien	1,5 ^p
Island	3,3	Estland	1,2	Luxemburg	2,6	Storbritannien	2,2 ^p
Norge	4,2	Frankrig	1,8 ^p	Malta	1,1	Tjekkiet	1,5 ^p
Sverige	4,5 ^p	Grækenland	1,1	Polen	1,7	Tyskland	1,7 ^p
		Holland	2,3 ^p	Portugal	2,4	Ungarn	2,1
		Irland	0,9	Rumænien	1,0	Østrig	2,3

Anmærkning: Se Tabel 3.1.

Førtidspensionernes opbygning og indkomstprøvning

Det er et fælles træk for de nordiske landes pensionssystemer, at alle borgere ved lov er garanteret et vist minimum at leve for ved overgangen til pension, den såkaldte mindstepension/grundpension. Dertil kommer lovfastsatte arbejds- eller tillægspensioner for de der har deltaget i arbejdslivet. Desuden findes der supplerende pensionsordninger indgået ved lov eller ved kollektive aftaler. I alle landene findes desuden forskellige private pensionsopsparinger, som ikke behandles i denne rapport.

Hovedprincipperne for at modtage førtidspension er de samme som for alderspension. Dog får førtidspensionsmodtagere i Danmark ikke ATP, men for de der har været på arbejdsmarkedet indtil de bliver førtidspensionist modtager også arbejdspension/ supplerende pensioner

I Sverige er førtidspensionen i princippet afskaffet og erstattet af en syge ydelse, omtalen af disse ydelser medtages dog som førtidspension.

Tabel 6.3.2 Førtidspensionens opbygning 2008¹⁾

	Danmark	Færøerne	Finland	Island ²⁾	Norge ²⁾	Sverige
<i>Modtagere af:</i>						
Grundpension/ garanteret mindstepension	Alle personer bosat i landet mindst 3 år	Alle personer bosat i landet mindst 3 år	Alle personer bosat i landet mindst 3 år	Alle personer bosat i landet mindst 3 år	Alle personer bosat i landet mindst 3 år	Alle personer bosat i landet mindst 3 år
Bopælstidens længde for at opnå fuld grundpension	4/5 af årene fra det fyldte 15. år til det tidspunkt, hvorfra pensionen ydes	4/5 af årene fra det fyldte 15 år til det tidspunkt hvorfra pensionen ydes	40 år	40 år	40 år	40 år
Tillægspension/ arbejdspension	.	.	Lønmodtagere og selvstændige	Lønmodtagere og selvstændige	Lønmodtagere og selvstændige	Lønmodtagere og selvstændige
Supplerende pensioner	Lovfæstet for offentligt ansatte (tjenestemænd)	Lovfæstet for offentligt ansatte (tjenestemænd)	-	-	Lovfæstet for offentligt ansatte (tjenestemænd)	-
	Offentlige kollektive aftaler	Offentlige kollektive aftaler	-	-	Offentlige kollektive aftaler	Offentlige kollektive aftaler
	Private kollektive aftaler	Private kollektive aftaler	-	-	-	Private kollektive aftaler

1 I kraft af den indgåede EU/EØS-aftale er reglerne for retten til grundpension i de nordiske lande blevet næsten ens. Som hovedregel gælder, at man for at være pensionsberettiget skal have været bosat i mindst tre år i det pågældende land mellem det fyldte 15. og 65./67. år. Beskæftigelsesperioder i et EU-land, eller et andet land med hvem der er indgået socialforsikringskonvention, kan medregnes til opfyldelse af bopælskravet. Reglerne for tillægspension i Danmark gælder kun alderspensionister.

2 Treårsgrænsen gælder ikke ved arbejdsskader.

I Island reguleres grundbeløbet for alders- og førtidspensionister både i forhold til egen arbejdsindkomst og halvdelen af husstandens kapitalindkomst. Tilsvarende regler gælder også for pensionstillægget som også reguleres i forhold til egen arbejdsindkomst samt ægtefællens indtægter. Fra og med 2001 er det kun 60 pct. af førtidspensionistens egne indtægter der skal tages med i reguleringen. Målsætningen er at flere førtidspensionister skal deltage i arbejdslivet. Pensionstillægget falder helt bort over en vis indkomstgrænse.

I Norge indkomstprøves alderspensionen i forhold til arbejdsindkomsten for pensionister i alderen 67-70 år. Indtægtsprøvningen ophører når pensionisten fylder 70 år. Førtidspensionen indkomstprøves også i forhold til arbejdsindkomster over et vist niveau. For alle pensionister fastsættes grundpensionen i forhold til civilstand og ægtefællens arbejds- og kapitalindkomst. Ægtefæller og samboende har samme rettigheder.

I Sverige er boligtillægget til pensionister indkomstprøvet. I forhold til en ny lov fra 2003 kan boligtillægget udbetales til de der er bosat i Sverige og har en ydelse i form af fuld alderspension, aktivitets- eller sygedyldelse, enkepension, særlig efterlevendepension eller hustrutillæg. Selv de der har en pension eller en invaliditetsydelse fra et andet EU land kan få boligtillæg.

Helbredsbetingset førtidspension

I alle de nordiske lande kan personer hvis erhvervsevne er nedsat på grund af fysiske og/eller psykiske årsager modtage førtidspension. Førtidspensionen benævnes invalidepension i Finland og Island og uførepension i Norge.

I Sverige hedder det fra og med 2003 aktivitets- eller sygedyldelse. Disse ydelser indgår som en del af sygeforsikringssystemet, mens det tidligere var en del af det almindelige pensionssystem.

Grundlaget for førtidspension

I Danmark var folkepension (alderspension), invalidepension, enkepension og førtidspension tidligere integreret i et sammenhængende regelsystem. Førtidspensionister blev tildelt grundpension efter de samme regler som gælder for alderspensionister. Derudover blev førtidspensionister med mellemste førtidspension tildelt et invaliditetsbeløb, og førtidspensionister med højeste førtidspension blev ud over invaliditetsbeløbet også tildelt et erhvervsudygtighedsbeløb. Invaliditets- og erhvervsudygtighedsbeløbet indtægtsreguleres ikke. For invaliditetsbeløbet gælder det endvidere, at det ikke

er skattepligtigt. Fra 2006 er der desuden indført en ekstra tillægssydelse til førtidspensionister med almindelig og almindelig forhøjet pension. Ydelsen er ikke skattepligtigt og indtægtsreguleres ikke.

I 2003 er der imidlertid trådt et nyt førtidspensionssystem i kraft. Førtidspensionen består nu af én sammenhængende ydelse, som for enlige nogenlunde er på niveau med arbejdsløshedsdagpengene, og for gifte/samlevende er på ca. 85 pct. heraf. De nye regler gælder for sager om førtidspension, som er rejst efter den 1. januar 2003, hvilket vil sige, at personer, som har fået tilkendt førtidspension efter de tidligere regler stadig modtager pension efter disse regler, og i en årrække fremover vil udgøre flertallet af førtidspensionisterne i Danmark. I Danmark modtager førtidspensionister ikke tillægspension. Som led i førtidspensionsreformen blev der etableret en frivillig supplerende opsparingsordning for førtidspensionister, som trådte i kraft den 1. januar 2003. Ordningen er frivillig, og alle førtidspensionister har mulighed for at tilslutte sig ordningen. Af beløbet betaler førtidspensionisterne selv 1/3, og kommunerne betaler de resterende 2/3. Det samlede bidrag pr. person i ordningen udgør 5.040 kr. årligt i 2008.

På Færøerne er førtidspensionen sammensat af et grundbeløb, tillæg og invaliditetsbeløb. Pensionister med laveste førtidspension modtager grundbeløb og laveste tillæg samt et ekstras tillæg fra og med 2008. Pensionister med mellemste- og højeste førtidspension modtager grundbeløb, mellem- eller højt tillæg og invaliditetsbeløb. Invaliditetsbeløbet indtægtsreguleres ikke og er skattefrit. Personer med vidtgående fysisk eller psykisk handicap, og som bor på institutioner, modtager ikke førtidspension. Personernes personlige behov bliver dækket af institutionernes driftsudgifter.

Finland, Island og Norge tilkendes førtidspension i form af grundpension/garanteret mindstepension og tillægspension/arbejdspension. Fra 2003 blev førtidspensionen i Sverige ændret således at man modtager en syge- eller aktivitetssydelse. Sygeydelsen bliver en tidsbegrænset ydelse. Førtidspensionen var en del af det almindelige pensionssystem mens syge – eller aktivitetssydelsen er en del af sygeforsikringssystemet. Personer i alderen 30-64 år kan modtage ydelsen tidsbegrænset, alt afhængig af hvor længe man skønner at arbejdsevnen er nedsat. Personer i alderen 19-29 år kan få en ydelse for nedsat aktivitet. Denne ydelse er altid tidsbegrænset til mellem et og tre år. Ved beregningen af tillægs-/arbejdspensionens størrelse, hvilket sker på baggrund af tidligere arbejdsindkomst, medregnes i Finland, Island og Norge som regel tiden frem til den normale pensionsalder. I Finland er procentsatsen for førtidspensionister, for tiden fra førtidspensioneringen og frem til alderspensionsalderen, dog lavere end for alderspensionister.

I Island trådte en ny aldersbetinget ydelse til førtidspensionister i kraft den 1. januar 2004. Formålet er, at personer der bliver førtidspensionister i en ung alder får en forhøjet grundpension idet vedkommende ikke har haft mulighed for at deltage i arbejdslivet og derved ikke har kunnet optjene arbejdspension. Ydelsen kan gives fra og med vedkommende fylder 18 år og ydelsen reduceres i forhold til alderen når man bliver førtidspensionist. De som er 18 eller 19 år når de bliver førtidspensionist får det dobbelte grundbeløb som reduceres gradvist til 66 års alderen.

Fra og med 2004 blev førtidspensionsordningen i Norge delt op i to ydelser, en tidsbegrænset ydelse og en varig førtidspension. Tidsbegrænset førtidspension kan gives for en periode på et til 4 år når der er en vis mulighed for at den pågældende kan komme tilbage på arbejdsmarked enten på heltid eller deltid. Ydelsen beregnes som revaliderings og attføringspenge. Den varige førtidspension beregnes som hidtil.

Tabel 6.3.3 Regler for grundpension/førtidspension

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige ¹⁾
Pensionsalder	18-64 år	18-66 år	18-64 år	16-65 år	18- 64 år	19-64 år
Mindste grad af uarbejdsdygtighed	Uarbejdsdygtig	Manglende arbejdsevne	Intet særligt niveau angivet.	50 pct.	50 pct. (i genaktiveringsfasen 20 pct.)	25 pct.
Pension på grundlag af:	Grad af uarbejdsdygtighed, opholdsperiode og indkomst	Opholdsperiode uarbejdsdygtighed.	Engangsbeløb afhængigt af opholdets længde, civilstand og andre beskæftigelsesbaserede pensioner.	Grad af uarbejdsdygtighed, opholdspe-riode og indkomst.	Grad af uarbejdsdygtighed, forsikringsperiodens længde og pensionspoint arbejdsindkomstens størrelse (de 20 bedste år) og familiesituationen.	Opholdets varighed, størrelsen af indkomstbaseret syge-/aktivitetsdag penge og grad af uarbejdsdygtighed.
Referenceindkomst eller beregningsgrundlag	Pensionen er uafhængige af tidligere indkomst.	Grundbeløbet og tillæget reguleres efter den seneste skattemæssige indkomst	Pensionen er uafhængige af tidligere indkomst.	Pensionen er uafhængige af tidligere indkomst.	Tilskrevne pensionspoint og kommende pensionspoint indtil det fyldte 66. år. Arbejdsdygtige inden det fyldte 26. år tildeles ekstra pensionspoint for fremtiden.	Pensionen baseres på den pensionsgivende indkomst, dvs. arbejdsindkomst og indkomst fra visse ydelser: sygedagpenge, arbejdsløshedsdagpenge og forældreorlovsydelse. Intet lovfastsat minimum
Mindste pension	1/40 af maksimum.	Reguleres i forhold til 4/3 af bopælstiden siden det fyldte 15 år + 1/40 af maksimal ydelse		.	136.290 NOK til enlige og 231.496 NOK til ægtefæller	
Højeste pension	Hvis indkomsten ikke overstiger et vist niveau: 62.200 DKK pr. år for enlig pensionist, der bor alene; 98.000 DKK pr. år for gifte eller samboende pensionister.	Grundbeløb og tillæg er afhængig af ægteskab og samtidig indkomst.	Ingen indkomstloft	Ingen indkomstloft	327.056 NOK til enlige og 316.517 NOK til ægtefæller	Garanteret-pension på 98.400 SEK.

Tabellen fortsættes ...

Tabel 6.3.3 Fortsat

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige ¹⁾
Indeksregulering efter pensionering:	Lønnen 100 pct. samt en reduktion hvis stigningen er over 2 pct.	Grundbeløb reguleres efter særlig lov hvert år.	Forbrugerprisindekset 100 pct.	Lønudviklingen, i det mindste forbrugerprisindekset.	Parlamentsafgørelse.	Prisindekset 100 pct.
Akkumulering med indkomst fra arbejde	Muligt, at have anden indtægt. Der sker en gradvis reduktion af pensionen ved indtægter ud over en vis indtægt (se ovenfor under "Højeste pension").	Muligt at have anden indtægt.	Hvis en pensionsmodtager påtager sig arbejde, der svarer til hans tidligere beskæftigelse, anses han ikke længere for at være uarbejdsdygtig, og pensionen inddrages. Pensionen kan indstilles i 6-60 måneder, hvis pensionsmodtageren finder arbejde.	Mulig, reduktion af ydelser.	Med undtagelse af det første år med fuld midlertidig førtidspension eller førtidspension, må modtageren have en årlig arbejdsindkomst på højst 70.256 NOK. Ved højere indkomst fastsættes en lavere førtidspension.	Mulig.

1 Syge-/aktivitetsdagpenge

Tabel 6.3.4 Regler for arbejdsbaseret førtidspension

	Danmark ¹⁾	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige ²⁾
Pensionsalder		18-66 år	18-69 år	16-69 år	16-66år	19-64 år
Mindste grad af uarbejdsdygtighed		Manglende arbejdsevne. Ydelsen er afhængig af alder og civilstand. Højeste førtidspension tildeles kun hvis modtager er under 60 år.	Førtidspension 3/5. Delvis førtidspension: 2/5 .	50 pct.	50 pct. (i genaktiveringsfasen 20 pct.).	25 pct.
Pension på grundlag af:		Manglende arbejdsevne. Pension og tillæg afhængig af ægtestand. Mellemste førtidspension til efterladte og børn under 18 år.	Optjeningsbaseret pension øget med optjening for forventet alder ved fratrædelse, indkomst for hvert år, aldersafhængig optjenings-sats.	Grad af uarbejdsdygtighed og optjent pensionsbeløb i overensstemmelse med optjente pensionspoint øget med yderligere optjeningsår last til pensionsalderen.	Grad af uarbejdsdygtighed, forsikringsperiodens længde og pensionspoint (faktiske hidtidige og anslåede fremtidige perioder til i alt 40 år), arbejdsindkomstens størrelse (de 20 bedste år) og familiesituationen.	Gennemsnit af de tre højeste årlige indkomster fra en rammeperiode, som går umiddelbart forud det år, hvor invaliditeten opstod, afhængigt af graden af uarbejdsdygtigheden.
Referenceindkomst eller beregningsgrundlag	-	Grundbeløb og tillæg reguleres efter seneste skattemæssige indkomst.	På grundlag af årsindkomsten. Intet indkomstloft. For projicerede år er beregningsgrundlaget indkomsten i de fem foregående år. Optjenings-satsen for udkækkede perioder er baseret på den indkomst, der danner grundlag for ydelserne.	Indkomst uden loft.	Tilskrevne pensionspoint og kommende pensionspoint indtil det fyldte 66. år. Personer, som er blevet uarbejdsdygtige inden det fyldte 26. år invaliditet tildeles ekstra pensionspoint for fremtiden.	Ydelsen baseres på den pensionsgivende indkomst, dvs. arbejdsindkomst og indkomst fra visse ydelser: sygedagpenge, arbejdsløshedsdagpenge og forældreorlovsydelse.

Tabellen fortsættes ...

Tabel 6.3.4 fortsat

	Danmark ¹⁾	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige ²⁾
Højeste pension	-	For enlige 161.998 DKK (2008) For ægtefælle 142.128 DKK (2008). Dertil månedligt tillæg pr. barn under 18 år.	Intet lovfæstet maksimum	Intet lovfæstet maksimum	327.056 NOK for enlige og 316.518 NOK for ægtefæller	Intet lovfæstet maksimum
<i>Indeksregulering</i>						
- før pensionering:	-	Reguleres efter særskilt lov	Lønnen 80 pct. + pristallet 20 pct.	..	..	..
- efter pensionering:		Reguleres af lagtinget	Pristallet 80 pct. + lønnen 20 pct.	Pensionskassens afgørelse.	Parlamentsafgørelse.	Pristallet 100 pct.
Akkumulering med indkomst fra arbejde		Muligt at have anden indtægt.	Mulig, hvis indkomsten udgør 40-59 pct. af den pensionsgivende løn, ændres den fulde førtidspension til en delførtidspension. Hvis indkomsten overstiger 60 pct. af den pensionsgivende løn, pensionen ophører hvis ændringerne er midlertidige og inddrages hvis ændringerne bliver ved	Mulig, reduktion af ydelser.	Med undtagelse af det første år med fuld midlertidig førtidspension eller førtidspension, må modtageren have en årlig arbejdsindkomst på højst 70.256 NOK. Ved højere indkomst fastsættes en lavere førtidspension.	Mulig.

1 Der findes ingen arbejdsbaseret førtidspension i det offentlige pensionssystem i Danmark, men i de fleste overenskomster på arbejdsmarkedet indgår der aftaler om pension, herunder også førtidspension.

2 Syge-/aktivitetsdagpenge.

Forhold der påvirker antallet af førtidspensionister

I de nordiske lande findes der et antal alternative former for ydelser, som har indflydelse på såvel tilkendelse af førtidspensioner som på antallet af førtidspensionister. I Sverige gives der fx sygedagpenge uden tidsbegrænsning, mens sygedagpenge i de øvrige lande maksimalt kan gives i ét år, dog med

mulighed for forlængelse i Danmark. I Sverige er førtidspensionen fra og med 2003 erstattet af en sygdoms – og nedsat aktivitetsydelse.

I Norge er det normalt, at der udbetales revaliderings-/atføøringspenge, før end der udbetales førtidspension og eventuelt tidsbegrænset førtidspension.

Også de øvrige førtidspensionsordninger (som i denne publikation benævnes særlige alderspensioner) kan påvirke antallet af førtidspensionister. At der findes ordninger som fx efterløn i Danmark og arbejdsløshedspension i Finland har bidraget til, at man har færre førtids-/invalidespensionister, end man ellers ville have haft i disse lande. Ordningen med aftalefastsat pension (AFP) påvirker antallet af førtidspensionister i Norge. Flere undersøgelser er kommet frem til at ca. 20 pct. af AFP-pensionisterne ville have været førtidspensionister hvis AFP-ordningen ikke fandtes.

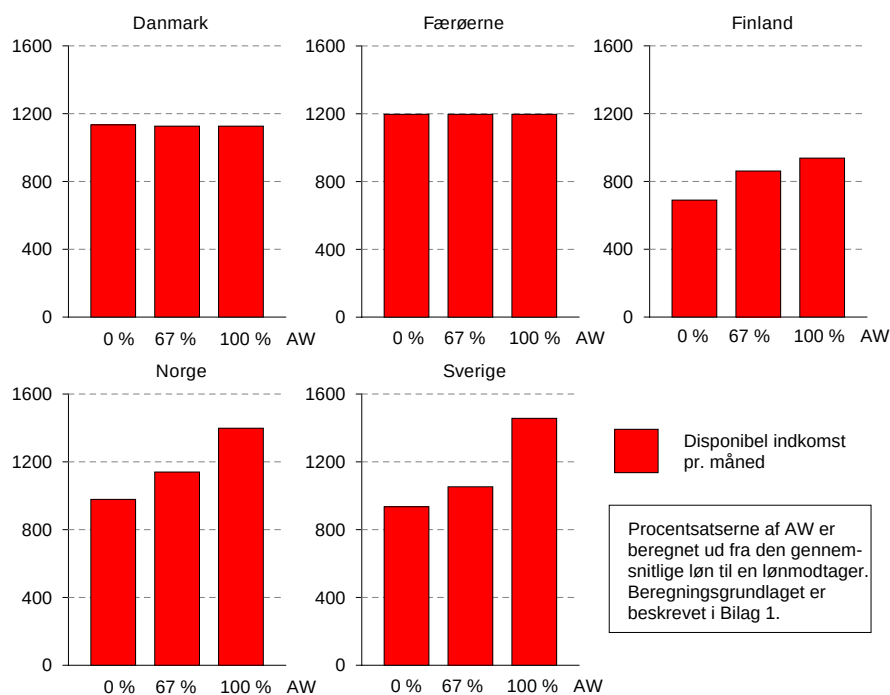
Førtidspension inkl. pensionstillæg er som hovedregel enten højere eller af samme størrelse som den der tilkendes alderspensionister i alle landene. Der til kan i Danmark før førtidsreformen i 2003 og Færøerne komme et antal særlige tillæg og i de øvrige lande en tillægspension, som nævnt ovenfor.

Kompensationsgrader

Figur 6.3.1 viser kompensationsniveauet for en enlig 50-årig førtidspensionist, som tidligere har været i arbejde og som helt har mistet sin erhvervsevne på tre indkomstniveauer i KKP-Euro og tabel 6.3.6 viser kompensationsgraden i procent i forhold til tidligere lønindkomst. I Danmark er førtidspensionen uafhængig af tidligere indkomst. Dog findes der i Danmark supplerende ydelser fra aftalebaserede pensionsordninger som ikke er taget med. Førtidspensionen i de andre lande er beregnet i forhold til tidligere arbejdsindkomst.

I alle landene modtager mændene i gennemsnit en højere ydelse end kvinderne. For Finland, Norge og Sverige skyldes det højere optjening til ATP.

Figur 6.3.1 Disponibel indkomst for en enlig 50-årig førtidspensionist ved fuldt tab af erhvervsevne i KKP-Euro 2008¹

¹ For Danmark: Arbejdsmarkedspension og privat pension er ikke medregnet

Tabel 6.3.6 Kompensationsgrad pr. måned (december 2008) for en enlig 50-årig førtidspensionist ved fuldt tab af erhvervsevne i procent af disponibel indkomst pr. måned ved arbejde

	Danmark	Færøerne	Finland	Norge	Sverige
67 pct. AW	91	116	68	72	79
100 pct. AW	64	82	54	62	75

Tabel 6.3.7 Gennemsnitligt udbetalt i lovfastsat førtidspension (før skat) pr. måned 2008

	KR/EUR			KKP-Euro		
	Kvinder	Mænd	Alle	Kvinder	Mænd	Alle
Danmark ¹⁾	12.198	12.910	12.530	1.189	1.259	1.221
Færøerne ²⁾	10.443	11.361	10.860	1.018	1.108	1.059
Finland ³⁾	863	1.057	1.002	704	863	818
Island	..	..	..	..	..	..
Norge	12.192	15.585	13.665	1.095	1.399	1.227
Sverige ⁴⁾	8.677	10.010	9.212	799	922	849

1 Gennemsnitligt udbetalt beløb for højeste og mellemste førtidspension, samt ny førtidspension i januar 2008

2 Gennemsnitlig udbetaling pr. måned (gennemsnitligt årsbeløb i 2007, divideret med 12) for højeste og mellemste førtidspension.

3 Gennemsnitligt udbetalt beløb pr. december.

4 Gennemsnitligt udbetalt beløb i december inklusive boligtillæg. Aktivitets- eller sygedyldelse erstattede fra og med 2003 førtidspension.

Antal modtagere af førtidspension

I Danmark kan der efter førtidspensionsreformen i 2003 kun nytilkendes en form for førtidspension. Den nye førtidspension tilkendes personer med en varigt nedsat arbejdsevne af et sådant omfang, at personen ikke kan blive selvforsørgende gennem beskæftigelse på almindelige vilkår eller i fleksjob.

På Færøerne er der ikke sket væsentlige lovmæssige ændringer, der har haft indflydelse på antallet af nytilkendelser.

I Finland har der været et fald i antallet af førtidspensionsmodtagere men er i løbet af de senere år stabiliseret på det samme niveau.

Antallet af førtidspensionister i Island bliver ved med at stige selvom der har været fald i nytilgangen siden 2003. Forklaringen på faldet i nytilgangen kan være opstramning i reglerne af tilkendelse af førtidspension samt ændringer på arbejdsmarked i form af mindre arbejdsløshed.

Både i Norge og Sverige er der sket opstramninger i reglerne for tilkendelse af førtidspension (syge-/aktivitetsydelse), I Norge har der været en stigning i nytilgangen. I Sverige har der været et stigende antal tilkendelser til og med 2006 hvorefter der var et fald.

Tabel 6.3.8 Modtagere af førtidspension og nytilgang af førtidspensionister efter køn 1995-2008

	Danmark ¹⁾		Færøerne		Finland		Island ²⁾		Norge ³⁾		Sverige ⁴⁾	
	K	M			K	M	K	M	K	M	K	M
1995												
Modtagere	83.871	82.166	..	..	144.156	165.348	5.769	4.250	132.900	103.401	223.163	185.413
Nytilgang	5.087	5.941	..	..	..	..	723	502	13.299	12.006	20.565	18.639
Nytilgang i pct. af befolkningen i den berettigede alder	0,3	0,3	..	..	..	..	0,9	0,6	1,0	0,9	0,8	0,7
2000												
Modtagere	83.367	81.426	753	603	129.247	147.022	6.108	4.172	160.413	119.160	248.216	189.727
Nytilgang	4.237	4.332	37	39	11.691	13.004	801	378	16.150	13.529	27.934	21.303
Nytilgang i pct. af befolkningen i den berettigede alder	0,2	0,2	0,3	0,3	0,7	0,8	0,9	0,4	1,3	1,0	1,1	0,8
2007												
Modtagere	102.875	91.348	797	651	128.061	143.563	8.435	5.493	192.811	140.733	330.322	221.424
Nytilgang	6.354	5.548	62	72	13.810	14.377	528	358	18.288	13.896	27.367	20.316
Nytilgang i pct. af befolkningen i den berettigede alder	0,4	0,3	0,5	0,5	0,8	0,8	0,5	0,3	1,4	1,0	1,0	0,7
2008												
Modtagere	130.801	109.848	793	670	129.176	143.702	..	..	196.759	142.482	318.316	213.183
Nytilgang	8.965	7.651	39	28	14.138	14.527	..	..	17.262	13.055	20.362	15.502
Nytilgang i pct. af befolkningen i den berettigede alder	0,5	0,4	0,3	0,2	0,8	0,8	..	..	1,3	0,9	0,7	0,5

Anm.: Supplerende tabelinformation findes i bogens bilag 5.

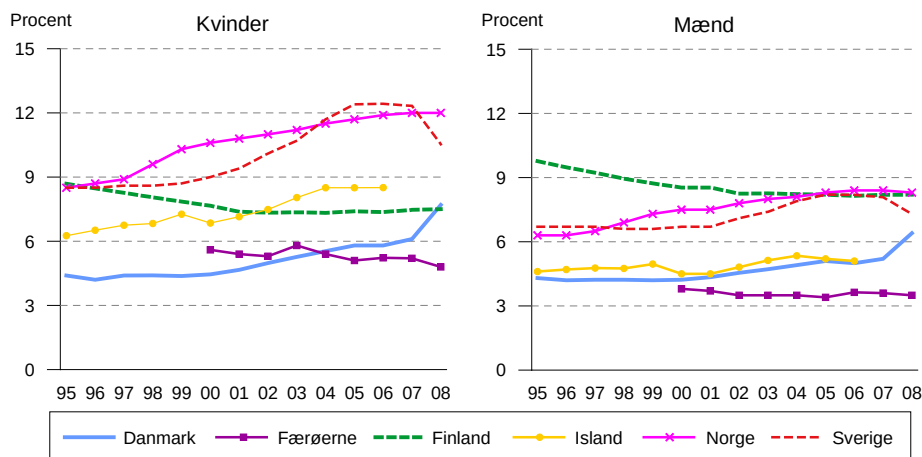
1 Forud for 2006 blev modtagere af almindelig og forhøjet almindelig førtidspension ikke medregnet.

2 Pensionsalder 16-66 år.

3 Pensionsalder 18-67 år.

4 Aktivitets – og sygedyldelse erstatter fra og med 2003 førtidspensionen.

Figur 6.3.2 Pensionister der modtager førtidspension i form af grund-/mindstepension og/eller tillægs-/arbejdspension i pct. af befolkningen 16/18-64 år 1995-2008¹⁾

1 Tallene for Danmark indeholder ikke alle førtidspensionister i årene forud for 2006 hvor modtagere af almindelig og forhøjet førtidspension ikke blev medtaget. Som følge af indførelsen af den "ekstra tillægsydelse" til disse førtidspensionister i 2006, er de medregnet fra og med dette år.

I Sverige erstatter aktivitets – og sygeydelsen førtidspensionen fra og med 2003. Nye ydelser gives til personer i alderen 19-64 år.

Revalideringsydelser

Personer, hvis erhvervsevne er nedsat af fysiske, psykiske eller sociale årsager, kan få hjælp til uddannelse, optræning og omskoling, når det anses for påkrævet af hensyn til personens fremtidige muligheder for at klare sig selv og forsørge sin familie. Der kan også ydes hjælp til særlige udgifter, der følger af uddannelsen. Uddannelse kan bestå i optræning eller oplæring på det almindelige arbejdsmarked. Hjælpen ydes i form af løn eller løntilskud. Endelig kan der ydes særskilt hjælp til anskaffelse af værktøj og arbejdsredskaber og til iværksættelse af selvstændig virksomhed.

I Danmark ydes hjælpen i form af en fast revalideringsydelse, som svarer til dagpengemaximum. Udbetalingen af revalideringsydelsen forudsætter, at der er iværksat en revalidering efter en fastlagt erhvervsplan. Ydelsen udbe-

tales indtil erhvervsplanen er gennemført, normalt dog højst i 5 år. For unge under 25 år udgør revalideringsydelsen det halve. Med henblik på at fastholde og integrere de svagere grupper på arbejdsmarkedet er der fra 1999 sket en styrkelse af den virksomhedsrettede revalidering.

På Færøerne udbetales revalideringsydelse når det anses for påkrævet af hensyn til en persons risiko for at blive udstødt fra arbejdsmarkedet. Revalideringsydelsen hører under loven om offentlig forsorg, og ydelsen er normalt behovsprøvet.

I Finland er revalideringsdagpenge som betales fra Folkpensionsanstalten af samme størrelse som sygedagpengene. Dagpengenes størrelse fra ulykkes- og trafikforsikringerne samt fra arbejdspensionsanstalterne er i princippet næsten af den samme størrelse som man skulle have haft arbejdsindkomst i samme periode.

I Island udbetales en revalideringsydelse, når den tilskadekomne ikke længere har ret til syge- eller arbejdsskadedagpenge. Som regel kan ydelsen højst oppebæres i 12 måneder eller indtil der er truffet beslutning om den funktionshæmmedes fremtid. Ydelsen svarer til invalidepensionen og tildeles efter de samme kriterier. Ydelsen kan aldrig udbetales i mere end 18 måneder. Alle, der modtager revalideringsydelse, skal gennemgå undersøgelser og behandlinger i den tid, ydelsen modtages.

Siden 1. januar 2000 har socialforsikringen udbetalt en revalideringsydelse til personer der har risiko for at blive udstødt fra arbejdsmarkedet på grund af sygdom eller ulykker. Der er i Island især mange sociale institutioner, der tilbyder job til personer i revalidering. I øjeblikket forsøger man at samle aktiviteterne på dette område hvor formålet er at forstærke den arbejdsrelaterede revalidering.

I Norge kan der gives to forskellige slags ydelser til revalidender. Det ene gives i tilknytning til medicinsk revalidering. Denne ydelse gives til personer der har opbrugt sin sygedagpengeret, men hvor arbejdsevnen forsat er nedsat med mindst 50 pct. For at have ret til denne ydelse må modtageren være under aktiv behandling med udsigt til forbedring af arbejdsevnen. Den anden ydelse er knyttet til erhvervsmæssig revalidering (yrkesrettet attføring). Ydelsen gives i forbindelse med tiltag som anses for nødvendig og hensigtsmæssig for at modtageren kan gennemføre et revalideringsforløb for at blive i stand til at skaffe sig eller bibeholde et arbejde. Eksempler på revalidering (attføringstiltak) kan være skolegang, arbejdsstræning, løntilskud m.v. Begge ydelser er kort tids ydelser og beregnes ud fra pensionsgivende indtægt, udbetalt det sidste år, eller som et gennemsnit af de sidste tre år før arbejdsevnen blev nedsat med mindst 50 pct. Begge ydelser udgør op til 66 pct. af be-

regningsgrundlaget svarende til 421.536 NOK 1.maj 2008. Både den medicinske revalidering og den erhvervsmæssige revalidering forvaltes af arbejds- og velfærdsetaten. Selve revalideringen, både den medicinske og den erhvervsmæssige, kan foregå som et samarbejde mellem blandt andet sundhedsvæsenet, arbejdsmyndigheder og socialforsikringsmyndighederne.

I Sverige gives der i forbindelse med revalidering en række erstatninger og ydelser. I forbindelse med revalidering kan der blandt andet gives en revalideringsydelse og særlige ydelser i stedet for sygedagpenge. Revalideringsydelsen gives da til personer som deltager i erhvervsrettet revalidering og de særlige ydelser skal dække udgifterne som der er ved revalideringen som for eksempel rejser. De erhvervsrettede revalideringsforanstaltninger som kan blive aktuelle er eksempelvis arbejdsstræning, udredning ved et arbejdsmarkedsinstitut og uddannelse.

Tabel 6.3.9 Personer som har modtaget revalideringsydelse i løbet af året og pr. december 2008

	Danmark ¹⁾	Færøerne	Finland ²⁾	Island	Norge ³⁾	Sverige ⁴⁾
<i>Personer som har modtaget revalideringsydelse i løbet af året</i>						
Kvinder	14.570	153	36.268	..	98.353	20.159
Mænd	7.363	90	21.798	..	70.123	9.235
I alt	21.933	243	58.066	..	168.466	29.394
<i>Personer som modtog revalideringsydelse pr. december 2008</i>						
Kvinder	9.296	67	7.123	763	60.556	5.595
Mænd	4.512	46	5.237	401	41.658	2.465
I alt	13.808	113	12.360	1.164	102.214	8.060

1 Grundlaget for statistikken er ændret fra 2007, hvorfor tallene ikke kan sammenlignes direkte med tidligere år.

2 Omfatter revalideringsdagpenge som udbetales fra Folkpensionsanstalten.

3 Personer der kun har modtaget erhvervsrettet revalideringsydelser.

4 Omfatter kun personer med revalideringsydelse. dvs. revalideringsydelse (47.222). og attføring (54,992) december 2008

Arbejdsskadeserstatninger

I alle nordiske lande modtager personer, som har været udsat for en arbejdsskade enten sygedagpenge eller en ydelse, som svarer til disse ved midlertidigt tab af erhvervsevne. Ved langvarigt eller permanent tab af erhvervsevne udbetales der førtidspension eller en ydelse, som kan sidestilles med denne.

Ved arbejdsskade forstås ulykkestilfælde på arbejdet og erhvervsbetinget sygdom, som forårsager midlertidigt eller permanent tab af arbejdsevne.

I alle landene er der etableret obligatoriske arbejdsskadeforsikringer, men efter lidt forskellige regelsæt. Fra arbejdsskadeforsikringen udbetales der merstatninger samt erstatning for den tabte arbejdsevne, enten i form af éngangsydelser eller som månedlige ydelser. Normalt dækker arbejdsskadeforsikringen også udgifter til behandlinger, som ikke er dækket af den almindelige sygeforsikring.

I Danmark ydes der erstatning for tabt erhvervsevne, hvis arbejdsskaden har nedsat arbejdsevnen med mindst 15 pct. Der ydes desuden et engangsbeløb, hvis méngraden er 5 pct. og derover. Kompensationen beregnes ud fra 80 pct. af den tilskadekomnes hidtidige årsindtægt.

På Færøerne ydes der dagpenge hvis den tilskadekomne ikke er i stand til genoptage arbejdet i samme omfang som tidligere. Dagpengene kan maksimalt udgøre $\frac{1}{4}$ af daglønnen. Der kan også ydes invaliditetserstatning, hvis arbejdsskaden har forringet den tilskadekomnes erhvervsevne med 5 pct. eller derover. Kompensationen beregnes i begge tilfælde til maksimalt at udgøre $\frac{2}{3}$ af fiskerens garanterede mindsteløn, hvilket svare til 324 DKK i 2008.

I Finland har man ret til pension, hvis arbejdsevnen er reduceret med mindst 10 pct. Den pension som udbetales til en person som er helt uarbejdsdygtig udgør 85 pct. af tidligere arbejdsindkomst. Til en delvis (partiell) uarbejdsdygtig arbejdstager, udbetales der en del af den fulde pension som svarer til nedgangen i erhvervsevnen. Erstatningsniveauet for pension på grund af ulykker falder til 70 pct. af arbejdsindkomsten når den pågældende fylder 65 år. Ulykkespensionen til en delvis uarbejdsdygtig reduceres tilsvarende når den pågældende fylder 65 år.

I Island er det retten til løn under sygdom (fravær på grund af en ulykke) som har den største betydning for den skadelidte. Men for personer som ikke har ret til løn eller når den periode hvor man kan modtage løn er ophørt, modtager de pågældende dagpenge fra den almene arbejdsskadeforsikring. Denne ydelse er et fast beløb som er uafhængig af den løn man havde da ulykken indtraf. Ydelsen betales normalt ikke i mere end 52 uger, hvis arbejdsevnen er nedsat med 10-49 pct. betales invalidepension i form af et engangsbeløb,

men hvis arbejdsevnen er nedsat 50 pct. eller mere betales invalidepension efter de almindelige regler.

I Norge kan der opnås *invalidpension*, hvis en erhvervsskade eller arbejdsulykke nedsætter arbejdsevnen med 30 pct., hvor der normalt kræves mindst 50 pct. nedsættelse af arbejdsevnen for at få tildelt *invalidpension*. Der tildeles ménerstatning hvis méngraden er 15 pct. og derover.

I Sverige ydes der erstatning, i form af livrenter, såfremt arbejdsevnen er varigt nedsat med mindst en femtededel (6,6 pct.). Livrenten beregnes normalt på grundlag af den forsikredes sygedagpengeberettigede indkomst.

Plejetilskud til funktionshæmmede

I alle de nordiske lande kan familier modtage økonomisk støtte fra det offentlige til pleje af et fysisk eller psykisk sygt barn i hjemmet. Regelsættene varierer noget mellem landene, men formålet med ordningerne er det samme, nemlig at gøre det økonomisk muligt for familier at have barnet boende hjemme ved at få dækket de ekstraudgifter som barnets handicap medfører.

Voksne med funktionsnedsættelse, som bor i eget hjem, kan også få tilskud. De enkelte lande har også lidt forskellige regler på dette område. Der kan ydes støtte til hjælpemidler, som er nødvendige for, at den pågældende kan udøve et erhverv eller afhjælpe den pågældendes lidelse, eller som kan lette den daglige tilværelse i hjemmet.

I flere af landene ydes der blandt andet tilskud til køb af og/eller tilpasning af bil eller andet motordrevet køretøj.

Serviceydelser til funktionshæmmede

Institutioner, hjemmehjælp m.v. for funktionshæmmede

I alle landene findes der særlige boliger for personer med nedsat funktions-evne. Det kan være:

1. Plejehjem/sygehjem.
2. Beskyttede boliger/servicelejligheder/kollektivboliger.

Tabel 6.3.10 Personer under 65 år som modtog hjemmehjælp

	Danmark	Færøerne ¹⁾	Finland	Island	Norge ²⁾	Sverige ³⁾
	2008	2008	2008	2007	2008	2008
Modtagere af hjemmehjælp under 65 år i alt	28.692	83	7.968	3.311	28.250	16.739
Modtagere af hjemmehjælp i pct. af aldersgruppen 18-64 år	0,8	0,2	0,2	1,2	0,7	0,2

1 Hjemmehjælp til beboere i eget hjem bortset fra serviceboliger

2 Husstande under 67 år. Inklusive beboere i serviceboliger som modtager praktisk bistand (hjemmehjælp). Omfatter modtagere der modtager både hjemmesygepleje og praktisk bistand og modtagere som blot modtager praktisk bistand. Modtagere der kun modtager hjemmesygepleje er ikke inkluderet.

3 Omfatter beboere i egen bolig som pr. 1. oktober 2007 havde fået tildelt hjemmehjælp.

Tabel 6.3.11 Personer under 65 år, som bor på institution eller i servicebolig

	Danmark	Færøerne ¹⁾	Finland	Island	Norge ²⁾	Sverige ³⁾
	2008	2008	2007	2008	2008	2008
Under 65 år i alt	12.358	141	21.881	1.129	21.655	26.966
I pct. af aldersgruppen 18-64 år	0,4	0,3	0,5	0,4	0,5	0,4

1 Personer under 67 år.

2 Oplysningerne gælder beboere i boliger til pleje- og omsorgsformål og indlagte på institution i aldersgruppen 0-66 år.

3 Personer med permanent ophold og korttidsophold 10. oktober 2008 i institutioner eller serviceboliger.

I samtlige lande ydes der hjemmehjælp til funktionshæmmede. Hjælpens omfang bestemmes ud fra individuelle behov og varierer fra nogle få timer om måneden til flere timer pr. dag. Hjælpen er et kommunalt anliggende og udføres af kommunalt eller privat ansatte.

Som tidligere nævnt er statistikken om hjemmehjælp i de nordiske lande vanskelig at sammenligne. Tallene for Danmark, Færøerne, Finland Norge og Sverige er statusopgørelser, er de islandske data oplysninger om hvor mange der modtog hjælp i løbet af året.

Støtteordninger og fritidsaktiviteter

I de nordiske lande tilbydes funktionshæmmede forskellige typer støtteordninger og aktiverende foranstaltninger i enten kommunalt eller privat regi. Udbudet af service og aktiviteter varierer fra land til land og fra kommune til kom-

mune. Der føres ingen sammenlignelig statistik, der kan belyse omfanget af denne indsats.

Støtteordninger tager navnlig sigte på, at funktionshæmmede kan forblive længst muligt i eget hjem. De enkelte serviceordninger indbefatter bl.a. madudbringning, telefonkæder, eller alarmer der kan tilkalde hjælp, besøgsordning, fysio- og ergoterapi, hår- og fodpleje, havearbejde og snerydning. Desuden findes der ordninger med tøjvask og -reparation. Der er ikke centralt fastsatte regler for betaling, men normalt opkræves der betaling for madudbringning, fodpleje og havearbejde. I alle landene findes såkaldte dagforanstaltninger der henvender sig til forskellige målgrupper, eksempelvis personer med psykisk funktionsnedsættelse, for at give hjælp i form af revalidering, beskæftigelse og fællesskab.

Derudover findes befordringstjeneste, en trafikservice for ældre og funktionshæmmede personer, som har svært ved at benytte offentlige transportmidler eller i det hele taget at færdes på egen hånd.

Personlig assistance

I alle de nordiske lande kan personer med svære handicap få økonomisk hjælp til personlig assistance og hjælp til den daglige livsførelse.

I Danmark kan personer med betydeligt og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, der har behov for personlig hjælp og støtte til de nødvendige praktiske opgaver i hjemmet i mere end 20 timer om ugen, vælge at få et konstant tilskud til hjælp, som den pågældende selv antager. Kommunen kan også yde tilskud til dækning af udgifter til ansættelse af hjælpere til pleje, overvågning og ledsagelse af personer med betydeligt og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, som har et aktivitetsniveau, fx i forbindelse med erhvervsarbejde, der gør det nødvendigt at yde en ganske særlig støtte. Ca. 1.800 personer var omfattet af disse ordninger med ansættelse af hjælpere i 2008.

Derudover kan kommunen yde 15 timers ledsagelse om måneden til personer under 67 år, der ikke kan færdes alene på grund af betydeligt og varigt nedsat funktionsevne. Personer, der er visiteret til 15 timers ledsagelse om måneden ved det fyldte 67. år, bevarer denne ret efter det fyldte 67. år. Kommunen kan desuden yde hjælp i form af en særlig kontaktperson til personer, der er døvblinde, og sørge for tilbud om støtte- og kontaktperson til personer med sindslidelser. I 2008 var ca. 10.800 personer omfattet af disse ledsage- og kontaktpersonordninger.

På Færøerne har børnepasningsbehovet hos familier med handicappede børn, hvis behov ikke kan dækkes i de almindelige daginstitutioner, været løst ved ansættelse af personlige støttepersoner. Støttepersonerne har samtidig bl.a. en aflastningsopgave i forhold til familien og dækker derfor et mere omfattende behov end det en traditionel daginstitution kan tilbyde.

Personer mellem 18 og 66 år med varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne kan få tilkendt personlig hjælp og støtte. Målsætningen er, at den handicappede skal have mulighed for at leve et selvstændigt og aktivt liv. Den handicappede og støttepersonen fastlægger i fællesskab en formålssætning med støtten, og som beskriver en handlingsplan mht. indholdet i støttetimerne.

I Finland kan kommunerne fremme en svært handicappet persons livsførelse i eget hjem ved at give et økonomisk tilskud til at aflønne personlige hjælpere. Tilskuddet er tiltænkt svært funktionshæmmede der i stor udstrækning har behov for andres hjælp i dagliglivets forhold. Behovet for hjælp og støtte skal fastlægges af en læge og hvis nødvendigt desuden af en anden ansat i social- og sundhedsvæsenet. I 2007 var 5.034 personer omfattet af ordningen.

I Island kan der også tilkendes personlig hjælp med dagliglivets funktioner. Det er muligt for den funktionshæmmede selv at ansætte en personlig hjælper og derved påtage sig arbejdsgiveransvaret for hjælperen.

Der kan desuden gives personlig hjælp til personer der har behov for at bryde en social isolation. Endelig kan familier med funktionshæmmede børn modtage aflastning af en anden familie der passer barnet/børnene, almindeligvis en til to weekender om måneden.

I Norge skal alle kommuner tilbyde en ordning med brugerstyret personlig assistance. Antallet af timer for en sådan assistance afgøres ud fra den enkeltes behov for hjælp. Det som præger ordningen er at modtageren af hjælpen fungerer som arbejdsleder for hjælperen, og/eller arbejdsgiver og derved påtager sig et større ansvar for organiseringen og indholdet i hjælpen i forhold til egne behov. Siden 1994 er der givet tilskud til kommunerne for at stimulere sådanne ordninger. Det er kommunerne der beslutter om ydelsen skal gives som brugersyret personlig assistance eller en kommunalt organiseret ydelse. For de der ikke ønsker hjælpen på denne måde, er det kommunes ansvar at tilbyde hjælpen i en anden form som for eksempel hjemmehjælp eller støttekontakt. Antallet af timer afgøres ud fra den enkeltes behov. Desuden findes en ordning med funktionsassistenter for funktionshæmmede i arbejde. Disse skal give praktisk bistand, i arbejdstiden, til personer der er stærkt bevægelseshæmmede, og er ledet af modtageren. Målsætningen er at svært bevægelseshæmmede skal have mulighed for at forblive i normalt arbejde og gør det muligt med et normalt arbejde for de der ikke tidligere har været på arbejdsmarkedet.

I Sverige har personer ret til personlig assistance hvis de på grund af stort varigt funktionsbesvær har behov for hjælp med den personlige hygiejne, måltider, påklædning eller kommunikation med andre (såkaldte grundlæggende behov). Der kan også ydes hjælp for andre behov til livsførelse, hvis de ikke kan tilgodeses på anden måde. I begrebet personlig assistance forudsættes det at det skal være en personlig støtte der giver den funktionshæmmede øgede muligheder for et selvstændigt liv. Hjælp og støtte skal være tilgængelig på forskellige tider af døgnet og tilbydes af et begrænset antal personer. Personlig assistance gives i form af støtte fra en personlig assistent eller i form af økonomisk tilskud til at ansætte en sådan assistent. Kommunerne dækker udgifterne for op til 20 timers hjælp pr. uge. Hvis der er behov for mere end 20 timers hjælp pr. uge dækker staten udgifterne for de timer der overstiger 20. I 2008 var der ca. 15.500 personer der modtog personlig assistance.

Revalidering

I alle lande findes der særlige institutioner til optræning, arbejdsprøvning og omskoling af funktionshæmmede og andre erhvervshæmmede. Der er endvidere indrettet beskyttede værksteder for funktionshæmmede, som ikke kan fastholde beskæftigelse på det almindelige arbejdsmarked.

I Danmark har personer med nedsat arbejdsevne mulighed for optræning, arbejdsprøvning, beskyttet beskæftigelse m.v. på revalideringsinstitutioner og beskyttede værksteder. Personer med varige begrænsninger i arbejdsevnen har desuden mulighed for ansættelse hos private eller offentlige arbejdsgivere i fleksjob og skånejob med løntilskud. Fleksjob gives til personer, der ikke modtager social pension, mens skånejob gives til førtidspensionister. I fjerde kvartal af 2008 var 53.600 personer i fleksjob og 5.100 personer i skånejob.

Personer, som er visiteret til fleksjob og som er ledige, og personer, som bliver ledige efter ansættelse i et fleksjob, kan efter nærmere regler modtage ledighedsydelse. I fjerde kvartal af 2008 modtog 12.000 personer ledighedsydelse.

På Færøerne tilbydes personer med nedsat arbejdsevne at deltage i arbejdsprøvning, optræning, efteruddannelse, arbejde på beskyttede værksteder m.v. på en revalideringsinstitution. Revalideringsinstitutionen tilbyder også kortere faglige uddannelser. Desuden kan personer med varige begrænsninger i arbejdsevnen ligesom i Danmark ansættes hos private eller offentlige arbejdsgivere med løntilskud.

I Finland er offentlige sundhedsvæsen samt Folkepensionsanstalten der tilbyder størsteparten af den medicinske revalidering. Folkepensionsanstalten tilbyder også arbejdsprøvning. Arbejdspensionsanstalterne iværksætter revalidering for at forhindre, at en person bliver uarbejdsdygtig eller for at forbedre den pågældendes arbejds- og erhvervsevne, samt for at lette tilbagegangen til arbejdslivet. Ulykkes og trafikforsikringen tilbyder desuden revalidering til deres egne klienter. Krigsveteraner kan også gennemgå revalidering, hvor krigsinvaliden tilbydes revalidering mindst hvert andet år.

I Island har funktionshæmmede blandt andet mulighed for optræning, undervisning, beskyttet beskæftigelse på det almindelige arbejdsmarked og på beskyttede værksteder. Det er sundhedsvæsenet som har ansvaret for den medicinske revalidering og hjælpemidler.

I Norge er det arbejds- og velfærdsetaten der har ansvaret når det gælder tiltag som skal forsøge at få de funktionshæmmede aktiveret på arbejdsmarkedet. Målet med erhvervsrettet revalidering er at sætte helbredsmæssige udsatte arbejdssøgere og arbejdstagere i stand til at få et arbejde på ordinære vilkår. Erhvervsrettet revalidering er baseret på oplæring, arbejdsstræning og rådgivning. Personer med nedsat arbejdsevne kan få tilpasset sin arbejdssitu-

ation efter specielle behov. Samtidigt er det muligt at låne forskellige tekniske hjælpemidler fra hjælpemiddelcentralerne. Desuden findes der også permanent beskyttede arbejdspladser for personer med nedsat arbejdsevne. Desuden kan personer med forskellige handicap få behandling og vejledning ved et antal optræningsinstitutioner. Funktionshæmmede uden tilknytning til arbejdsmarkedet kan også låne hjælpemidler til gøremål i dagliglivet. I Sverige har personer med nedsat arbejdsevne mulighed for at deltage i forskellige arbejdsmarkedspolitiske foranstaltninger via arbejdsformidlingen. En person der på grund af et arbejds handicap ikke kan få arbejde på det regulære arbejdsmarked kan gennem arbejdsformidlingen få ansættelse i et Samhallföretag. Ved rekruttering prioriteres personer med psykiske og intellektuelle arbejds handicap samt personer med flere funktionsnedsættelser.

Udgifter til og finansiering af ydelser for funktionshæmmede

Forskelle og ligheder i de sociale udgifter til funktionshæmmede

I det følgende beskrives forskelle og ligheder i udgifterne til ældre, funktionshæmmede. Hvis intet andet er nævnt, foretages sammenligningen i KKP pr. capita.

Når det gælder kontant ydelser pr. capita til de funktionshæmmede anvender Norge mest hvilket skyldes at medicinsk revalidering medregnes, under revalidering. I de øvrige lande er opført under sygdomme (inkluderet i sygedagpengene).

Ændringer i de sociale udgifter til funktionshæmmede fra 2006 til 2007

I Danmark, steg udgifterne til såvel kontant ydelser som serviceydelser i 2007 i forhold til året før. Samlet steg udgifterne med 829 mio. DKK, svarende til 1,2 pct. Den største stigning i udgifterne vedrørte førtidspensionen med en stigning på 713 mio. DKK. Da antallet af førtidspensionister faldt, kan udgiftsstigningen forklares med en stigende gennemsnitsudgift pr. modtager som følge af, at satsen for de nye førtidspensionister er højere end den gennemsnitlige sats for førtidspensionisterne på den gamle ordning fra før 2003.

På Færøerne har der været en stigning i serviceudgifter til funktionshæmmede. Der er her tale om øgede udgifter til blandt andet revalidering og hjælpemidler. Udgifter til revalidering er steget med 10 pct. og udgiften til hjælpemidler er steget med 16 pct. Det skal ses i sammenhæng med, at disse udgiftsposter udgør en forholdsvis lille andel af de samlede udgifter. Samtidig er det udtryk for, at en del af persongruppen, der hidtil har stået udenfor arbejdsmarkedet, har haft mulighed for at komme i arbejde gennem beskyttede arbejdspladser og anvendelse af hjælpemidler.

I Finland steg udgifterne til førtidspensionister med 1,6 pct. Målt i faste priser og antallet af førtidspensionister steg med 4.241. Serviceudgifterne til de funktionshæmmede var på det samme niveau i 2007 som i 2006.

I Island faldt udgifterne til funktionshæmmede med 8,7 pct. målt i faste priser mens udgifterne til serviceydelser faldt med 0,7 pct. og kontantydelseerne faldt med 26 pct. Udgifterne til grundpension steg med 2,6 pct. mens udgifterne til tillægspension faldt med 5,1 pct. Forklaringen på de store ændringer i udgifterne til serviceydelser skyldes harmoniseringen mellem ES-SPROS og nationalregnskabets sociale udgifter som her medført at udgifterne til revalidering er flyttet til sygdom.

I Norge steg udgifterne til de funktionshæmmede med 4,6 pct. målt i faste priser. Kontantydelseerne steg med 4,6 pct., mens udgifterne til serviceydelser steg med 4,4 pct. Kontantydelseerne udgjorde 83 pct. af de samlede udgifter til funktionshæmmede. Antallet af førtidspensionister steg med 1,7 pct. fra 327.818 i 2006 til 333.544 i 2007.

I Sverige steg udgifterne til de funktionshæmmede med 2,3 pct. fra 2006 til 2007. Der var et lille fald i de kontante ydelser mens der var en stigning i udgifterne til behandling. De største stigninger var i udgifterne til særlig indrettede boliger samt hjælp til daglig livsførelse.

Tabel 6.3.12 Udgifter til og finansiering af pensioner, andre kontantydelse og service til funktionshæmmede 2007

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
	DKK	DKK	EUR	ISK	NOK	SEK
<i>Kontantydelse, mio.</i>						
A. Førtidspensioner	29.719	174	3.436	27.212	56.859	71.038
Heraf:						
a. Grund-/mindstepension	29.719	174	818	19.211	25.351	14.730
b. Tillægs-/arbejdspension	-		2.605	8.001	26.729	47.693
c. Supplerende pension	-		12	-	4.779	8.615
B. Tilbagetrædelsespension						
pga. nedsat arbejdsevne	4.972	10	65	-		
C. Plejebidrag	-		75	-	3.159	3.572
D. Tilskud til økonomisk integration af funktionshæmmede	11.740		101	-	18.207	1.492
E. Øvrigt	3.038	11	270	-	236	
Kontantydelse i alt	49.468	195	3.946	27.212	78.462	76.102
<i>Serviceydelse, mio.</i>						
A. Institutioner m.v.	10.359	111	177	6.148	859	16.983
B. Hjælp til udførelse af dagliglivsfunktioner	5.040	48	370	303	3.853	28.153
C. Revalidering	2.380	50	530	2.590	10.319	4.610
D. Øvrigt	3.966	56	547	346	1.421	9.937
Serviceydelse i alt	21.745	265	1.624	9.388	16.451	59.683
Udgifter i alt, mio.	71.212	460	5.570	36.599	94.913	59.683
Udgifter i pct. af BNP	4,2	3,7	3,1	2,8	4,2	4,4
<i>Finansieret af (pct.)</i>						
- Det offentlige	63,0	93,0	40,4	42,0	32,9	98,3
- Arbejdsgivere	9,2	4,9	45,0	48,5	40,4	1,7
- Forsikredes præmier og særskatter	27,8	2,1	14,6	9,5	26,6	0,1
<i>Ændringer 2006-2007 i 2007-priser</i>						
- Mio.	829	8	69	-3.464	4.147	2.995
- Pct.	1,2	1,8	1,3	-8,6	4,6	2,3

Tabel 6.3.13 Udgifter til kontantydelse til funktionshæmmede i KKP/capita og pr. pensionist 2007

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Funktionshæmmede</i>						
Kontantydelse pr. capita	884	393	609	673	1.496	763
Førtidspension pr. førtidspensionist	14.916	11.574	10.325	15.052	15.304	11.861
Serviceydelser pr. capita	388	533	251	232	314	599
Samlede ydelser til funktionshæmmede pr. capita	1.272	926	860	906	1.809	1.362

Egenbetaling

Egenbetaling for ophold på institutioner, funktionshæmmede og for hjemmehjælp foregår efter forskellige regelsæt i de nordiske lande.

Betingelserne for egenbetaling for ophold på institutioner for funktionshæmmede fastsættes centralt (statsligt) i Danmark, Færøerne, Finland, Island og Norge, men decentralt (kommunalt) i Sverige.

I Danmark får beboere på botilbud m.v. udbetalt pension og må heraf selv betale for de ydelser, de modtager som led i søpholdet. Det drejer sig fx om husleje, kost, frisør og vask. Derimod skal de ikke betale for pleje og rengøring. Egenbetalingen udgjorde 400 mill DKK i 2007. Den varige hjemmehjælp er gratis. Derimod betales der for den midlertidige hjemmehjælp, afhængigt af indkomsten. Egenbetalingen udgjorde ca. 98 mio. DKK i 2008. Egenbetalingen til botilbud udgjorde 4 pct. af de samlede udgifter.

På Færøerne betaler beboere på plejehjem ingen husleje, men til gengæld er pensionsydelsen nedsat til 1.108 DKK pr. måned til dækning af personlige behov. Beboerne har således ingen udgifter til husleje, kost, frisør m.v. Pensionister, der har en indtægt udover pensionen (fx supplerende pensioner), skal dog betale for ophold på plejehjem. Egenbetaling udgør 10 pct. af pensionistens supplerende indtægt. I institutioner for psykisk udviklingshæmmede udgjorde egenbetalingen i 2007 2,3 pct. af de samlede udgifter. I Finland er egenbetalingen for langtidspleje af ældre afhængig af patientens indtægt. Den kan højst udgøre 80 pct. af nettoindkomsten og til personlig brug skal der være mindst 80 Euro per måned. I 2007 udgjorde egenbetalingen 17 pct. af de samlede udgifter. Egenbetalingen for hjemmehjælp er afhængig af husstandens indkomst. Egenbetalingen udgjorde ca. 15 pct. af de samlede udgifter til hjemmehjælp.

I Island betaler beboerne på plejehjemmet en del af opholdet på plejehjemmet hvis de har en indtægt over et vist niveau. Egenbetalingens andel af

de samlede udgifter var ca. 3,3 pct. i 2005, mens egenbetalingen til hjemmehjælp udgjorde 9,7 pct. af kommunernes udgifter.

I Norge er egenbetalingen for institutionsophold afhængig af indtægten, og beregnes ud fra centralt fastsatte forskrifter. Egenbetalingen udgør op til 75 pct. af folketrygdens grundbeløb, fratrukket et fribeløb. Af indtægter over folketrygdens grundbeløb betales op til 85 pct. Egenbetaling i institutioner udgør lidt over 10 pct. af de samlede udgifter til driften af institutionen. Egenbetalingen for hjemmehjælp fastsættes af de enkelte kommuner men beløbet må ikke overstige de faktiske udgifter. Hvis indtægten er lav må egenbetalingen ikke overstige 155 NOK per måned. Desuden må der ikke kræves egenbetaling for den del som er personlig pleje og omsorg eller hjemmesygepleje.

I Sverige har kommunerne en stor frihed til selv at bestemme egenbetalingens størrelse inden for omsorgen for ældre og funktionshæmmede. Der findes også en maksimal egenbetaling inden for ældreomsorgen, men kommunerne har stor frihed til at sætte egenbetalingens størrelse inden for disse rammer.

6.4. Efterlevende

Tabel 6.4.1 Udgifter til efterlevende i pct. af BNP i EU, Færøerne, Island og Norge 2006

Danmark	0,0	Belgien	2,9	Italien	2,5 ^p	Slovakiet	0,9 ^p
Færøerne	0,2	Bulgarien	0,8	Letland	0,3 ^p	Slovenien	1,7 ^p
Finland	0,9	Cypern	1,1	Litauen	0,4 ^p	Spanien	0,5 ^p
Island	0,4	Estland	0,1	Luxemburg	2,0 ^p	Storbritannien	0,8 ^p
Norge	0,3	Frankrig	1,9 ^p	Malta	1,9	Tjekkiet	0,8
Sverige	0,6 ^p	Grækenland	1,9	Polen	2,1	Tyskland	2,1 ^p
		Holland	1,5 ^p	Portugal	1,6	Ungarn	0,3
		Irland	0,8	Rumænien	0,1	Østrig	2,0

Anmærkning: Se Tabel 3.1.

Pensioner til enker og enkemænd

Kvindens øgede deltagelse i arbejdslivet og ændringer i indkomstfordelingen mellem mænd og kvinder har medvirket til at efterlevendepension har fået mindre betydning. I Danmark og på Færøerne er enke- og enkemandspension afskaffet, men på Færøerne kan der dog gives enkepension gennem førtidspensionssystemet. Pensionister, der er samlevende med en pensionist, kan ved dødsfald af samleveren, få udbetalt en kortvarig efterlevelsespension, som består af begge pensionisters sammenlagte pension i 3 måneder. På Færøerne skal man dog være gift for at modtage denne ydelse. Antallet af modtagere af efterlevelsespension opgøres ikke særskilt. Til ikke-pensionister i Danmark udbetales efterlevelseshjælp, hvis samleveren dør. Efterlevelseshjælpen er indtægts- og formueafhængig og ydes som et engangsbeløb.

I Finland kan der gives familiepension til efterlevende ægtefælle, hvor ægteskabet er indgået før end den efterlevende var fyldt 65 år og som har eller har haft børn med den afdøde. Hvis der ikke var børn i ægteskabet forudsættes det at ægteskabet var indgået før end den efterladte fyldte 50 år samt ægteskabet har varet mere end 5 år. Der kan også ydes efterladte pension indenfor arbejdspensionssystemet. Tilsvarende regler gælder også for personer i et registreret parforhold.

I Island er enkepensionen afskaffet som grundpension, men udbetales stadigvæk fra arbejdspensionssystemet. I Norge og Sverige hænger retten til efter-

levendepension sammen med den efterladtes muligheder for at forsørge sig selv.

I Norge gives der pension til efterlevende ægtefælle, og samlevende. Der kan også gives pension til efterlevende hvis de enten tidligere har været gift med hinanden eller har haft et fælles barn. I Sverige bortfalder den nuværende enkepension på langt sigt for de fleste efterladte. I det gamle system var det en forudsætning at man var gift senest i 1989 for at få tilkendt enkepension. I Finland, Norge og Sverige har enker og enkemænd ret til at få udbetalt efterlevendepension i form af grund-/garanteret mindstepension og tillægs-/arbejdspension.

Tabel 6.4.2 Pensionister 18-64/66 år, der modtager lovfastsatte enke-/enkemandspension i 1995-2008

	Danmark ¹⁾		Færøerne ¹⁾		Finland ²⁾		Island ³⁾		Norge ⁴⁾		Sverige ⁵⁾	
	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M
1995	.	.	.	.	52.767	5.814	735	171	30.023	1.854	66.423	2.147
2000	.	.	.	.	46.292	7.945	2.176	1.459	25.086	2.001	53.254	1.617
2007	.	.	.	.	38.275	9.202	2.696	2.585	21.085	2.225	41.719	2.132
2008	.	.	.	.	37.094	9.135	..	..	20.475	2.430	38.909	2.010

1 Enkepensionsordningen er afskaffet. Der kan imidlertid gives enkepension gennem førtidspensionssystemet.

2 Enker/enkemænd over 64 år kan få tilkendt enkepension i form af arbejdspension. Antallet af enkepensionister over 64 år var 189.705kvinder og 26.218mænd i 2007 og 190.009 kvinder og 27.724 mænd i 2008.

3 Fra 1999 kun pensionister i alderen 16-65 år der får udbetalt arbejdspension.

4 Ekskl. enker og enkemænd, der modtog invalidepension.

5 Omfatter enkepension for personer under 65 år samt omstillingspension og særlig pension til efterlevende. Omstillingsperioden har varieret i perioden og var i 2005 12 måneder. Efterlevendepension var indkomstprøvet fra 1997-2002. Fra og med 2003 betaler alle pensionister skat på samme måde som af arbejdsindkomsten.

Tabel 6.4.3 Gennemsnitligt udbetalt i lovfastsat enke-/enkemandspension (før skat) pr. måned 2008

	KR/EUR			KKP-Euro		
	Kvinder	Mænd	Alle	Kvinder	Mænd	Alle
Danmark	.	.	.	.	.	.
Færøerne	.	.	.	.	.	.
Finland ¹⁾	534	191	487	438	157	399
Island	..	..	..	..	..	..
Norge	7.675	5.008	7.390	689	450	663
Sverige ²⁾	6.087	6.780	6.121	561	625	564

1 Gennemsnitligt udbetalt beløb pr. december.

2 Gennemsnitsbeløb pr. december 2007 for pensionsmodtagere under 65 år i form af enke-pension, omstillingspension og særlig pension til efterlevende fra såvel grundpension som indkomstbaseret pension.

Grund-/garanteret mindstepensionen ophører i forbindelse med, at den efterladte får ret til alderspensionens grund-/garanteret mindstepension.

Endvidere bortfalder grund-/garanteret mindstepensionen, hvis den efterladte får tilkendt førtidspension. Pension udbetales til den efterladte i form af tillægs-/arbejdspension eller evt. supplerende pensioner.

I Norge findes der gunstige regler for tillægspension i Folketrygdens alders- og invalidepensionssystemer for efterladte. De modtager den højeste ydelse af egen tillægspension, afdødes optjente tillægspension eller 55 pct. af summen af egen og afdødes optjente tillægspension. I nogle af landene gives der også hjælp til begravelse.

Børnepension

I samtlige lande er der indført børnepension i form af grundpension og tillægs-/arbejdspension. Børnepension ydes til børn under 18 år, hvis den ene eller begge forældre er døde. I Danmark og på Færøerne er der tale om et særligt børnetilskud til forældreløse børn og til børn, hvor kun én af forældrene lever.

I Finland og Island kan der gives børnepension indtil det fyldte 21. år, hvis barnet/den unge er under uddannelse, mens det i Sverige er til og med juni måned det år barnet fylder 20 år. I Norge gives der børnepension til barnet er fyldt 18 år. Hvis begge forældre er døde og barnet er under uddannelse kan pensionen gives indtil barnet er fyldt 20 år. I Island gives der et fast beløb fra de offentlige myndigheder der udbetales til de der forsørger børnene, men pensionen varierer fra arbejdsmarkedspensionsfondene. Hvis begge forældre er døde udbetales det dobbelte beløb. Arbejdspensionsfon-

den udbetaler også børnepensionen til forsørgerne. I Norge gælder dette kun hvis begge forældre er døde. Børnepension der gives grundet uddannelse eller erhvervstræning til unge i alderen 18-20 år udbetales efter loven om socialhjælp.

I Danmark, på Færøerne, Norge og Sverige kan der desuden ydes børnepension i form af supplerende pension, hvis den afdøde var medlem af en sådan pensionsordning.

Tabel 6.4.4 Børn, der modtager børnepension i form af grundpension og/eller tillægs-/arbejdspension, i alt 1995-2008¹⁾

	Danmark	Færøerne	Finland	Island ²⁾	Norge	Sverige
<i>Antal børn, der modtager børnepension</i>						
1995	17.590	213	29.338	1.325	13.658	31.208
2000	17.278	201	28.476	1.300	14.074	29.570
2007	17.035	180	24.489	1.261	13.786	31.341
2008	..	186	23.893	..	13.377	30.681
I pct. af børn i den berettigede alder	1,4 ⁴⁾	1,3	1,9	1,6	1,2 ³⁾	1,4 ⁴⁾

1 Berettigede var børn af enker og enkemænd samt forældreløse børn. I Finland, Island, Norge og Sverige børn under 18 år (i visse tilfælde op til 20 år). Børnepension er for Danmarks og Færøernes vedkommende anført med forældreløse samt børn af enker og enkemænd med særligt børnetilskud.

2 Kun grundpension. I pct. af børn i den berettigede alder er tal fra 2007.

3 I pct. af børn 0-17 år

4 I pct. af børn 0-19 år i 2007.

Tabel 6.4.5 Det gennemsnitlige månedlige lovfastsatte beløb i børnepension før skat 2008

	Danmark	Færøerne	Finland	Norge ¹⁾	Sverige
KR/EUR	1.094	986	302	2.221	2.681
KKP-Euro	107	96	247	199	247

1 Det gennemsnitlige udbetalte beløb pr december.

Udgifter til og finansiering af ydelser til efterlevende

Forskelle og ligheder i de sociale udgifter efterlevende

I det følgende beskrives forskelle og ligheder i udgifterne til ældre efterlevende. Hvis intet andet er nævnt, foretages sammenligningen i KKP pr. capita.

Når det gælder de efterlevende anvender Finland mest og Danmark mindst.

Ændringer i de sociale udgifter til efterlevende fra 2006 til 2007

I Danmark er der kun udgifter til begravelseshjælp, der faldt med 6 mio. DKK fra 2006 til 2007, svarende til 4,6 pct.

På Færøerne

I Finland steg antallet af personer med efterlevende pension med 760 personer mens antallet af børn der modtog børnepension faldt med 570 børn.

I Island steg udgifterne til efterlevende idet tillægspensionen til efterlevende steg med 32,3 pct. målt i faste priser.

I Norge steg udgifterne til de efterlevende med 3,4 pct. målt i faste priser. Kontantydelse steg med 3,3 pct., mens udgifterne til serviceydelser steg med 6,4 pct. Kontantydelse udgjorde 96 pct. af de samlede udgifter til efterlevende. Der var 956 færre modtagere i 2007 end 2006, hvilket svarer til et fald på 2,5 pct.

I Sverige faldt udgifterne med 2,7 pct. Ydelserne består kun af kontantydelse.

Tabel 6.4.6 Udgifter til og finansiering af ydelser til efterlevende 2007

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
	DKK	DKK	EUR	ISK	NOK	SEK
<i>Kontantydelse, mio.</i>						
A. Pensioner til efterladte	1	19	1.506	6.695	5.612	17.971
Heraf:						
a. Grund-/mindstepension	-	-	37	256	1.329	1.079
b. Tillægs-/arbejdspension	-	-	1.415	6.439	1.077	15.802
c. Supplerende pension	1	19	54	-	3.206	1.090
B. Ydelser ved dødsfald	-	-	38	90	75	-
C. Øvrigt	-	2	39	-	11	-
Kontantydelse i alt	1	19	1.544	6.785	5.698	17.971
<i>Serviceydelse, mio.</i>						
A. Begravelseshjælp	127	2	4	-	121	-
B. Øvrigt	-	-	-	-	-	-
Serviceydelse i alt	127	2	4	-	121	-
Udgifter i alt, mio.	129	23	1.549	6.785	5.819	17.971
Udgifter i pct. af BNP	0,0	0,2	0,9	0,5	0,3	0,6
<i>Finansieret af (pct.)</i>						
- Det offentlige	100,0	2,2	6,5	0,8	19,6	0
- Arbejdsgivere	0,0	65,2	73,0	77,3	57,8	97,2
- Forsikredes præmier og særskat	0,0	32,6	20,6	21,9	22,6	2,8
<i>Ændringer 2006-2007 i 2007-priser</i>						
- Mio.	-6	0	5	1.726	190	-493
- Pct.	-4,6	-1,5	0,3	34,1	3,4	-2,7

Tabel 6.4.7 Udgifter til kontantydelse til efterlevende i KKP/capita 2007

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
I alt pr. capita	2	46	239	168	111	180

Kapitel 7

Boligydelse

Links til supplerende information:

[EUROSTAT - database](#)

[Sociale udgifter](#)

Tabel 7.1 Udgifter til boligydelse i pct. af BNP i EU, Færøerne, Island og Norge 2006

Danmark	0,7	Belgien	0,1	Italien	0,0 ^p	Slovakiet	..
Færøerne	..	Bulgarien	0,0	Letland	0,1 ^p	Slovenien	0,0 ^p
Finland	0,3	Cypern	0,5	Litauen	0,0 ^p	Spanien	0,2 ^p
Island	0,2	Estland	0,0	Luxemburg	0,2 ^p	Storbritannien	1,5 ^p
Norge	0,1	Frankrig	0,8 ^p	Malta	0,2	Tjekkiet	0,1
Sverige	0,5 ^p	Grækenland	0,5	Polen	0,1	Tyskland	0,6 ^p
		Holland	0,4 ^p	Portugal	0,0	Ungarn	0,5
		Irland	0,3	Rumænien	..	Østrig	0,1

Anmærkning: Se Tabel 3.1.

Boligstøtte til familier

I alle landene med undtagelse af Færøerne, ydes der boligstøtte til såvel familier med børn som til familier uden børn. I Norge gives boligstøtten til familier uden børn som regel kun, hvis mindst en person modtager andre kontantydelse. Reglerne for boligstøtte til børnefamilier er, gunstigere end reglerne for familier uden børn.

I Danmark og Island gives støtten kun til familier, som bor i lejet bolig. I de øvrige lande kan boligstøtte også gives til familier, som bor i egen bolig. Ved tildelingen tages der bl.a. hensyn til familiens indkomst, boligudgiftens størrelse og antallet af børn i husstanden. Ordningerne varierer meget i omfang fra land til land.

Tabel 7.2 Den gennemsnitlige boligstøtte pr. måned til familier 2008

	Danmark	Finland	Norge	Sverige
<i>Gennemsnitlig boligstøtte pr. måned pr. familie i KR/EUR</i>				
<i>Parfamilier</i>				
- med børn	1.768	325	2.862	1.957
- uden børn	667	208	2.489	732
<i>Enlige</i>				
- med børn	2.054	318	2.415	1.732
- uden børn	501	196	2.188	679
<i>Gennemsnitlig boligstøtte pr. måned pr. familie i KKP-Euro</i>				
<i>Parfamilier</i>				
- med børn	172	265	257	180
- uden børn	65	170	223	67
<i>Enlige</i>				
- med børn	200	260	217	160
- uden børn	49	160	196	63

Boligstøtten er behovsprøvet i alle landene. Ud over boligstøtten kan der også gives et økonomisk tilskud, som helt eller delvis dækker indskuddet, således at personer med dårlig økonomi kan anskaffe sig en hensigtsmæssig og rimelig bolig.

I Danmark var der fra 2000 til 2005 en stigning i antallet af boligsikringsmodtagere på 15 pct. trods reformen af boligstøttereglerne, som gradvist blev indført i årene 1999-2003. Stigningen hang antagelig sammen med det øgede boligbyggeri. Siden 2005 har antallet af modtagere derimod været langsomt faldende.

Fra 2000 faldt antallet af boligstøttemodtagere i Finland idet størstedelen af de studerende der bor til leje fik et boligtillæg til studiestøtten i stedet for almindelig boligstøtte. En af årsagerne er også at deri løbet af år 2000 er reglerne for at få boligstøtte ændret lidt men i virkeligheden er reglerne blevet strammere.

Tabel 7.3 Familier, der modtog boligstøtte ved udgangen af årene 1995-2008

	Danmark	Finland	Island ¹⁾	Norge	Sverige
<i>1995</i>					
Gifte og samboende par	33.610	74.402	645	5.016	198.044
Enlige	141.265	139.414	1.976	13.740	352.416
<i>2000</i>					
Gifte og samboende par	33.619	33.359	780	5.360	50.016
Enlige	136.051	136.993	3.681	17.982	195.368
<i>2007</i>					
Gifte og samboende par	29.695	21.100	1.062	6.055	49.514
Enlige	157.758	121.135	8.815	23.783	198.347
<i>2008</i>					
Gifte og samboende par	29.050	20.318	..	6.307	47.253
Enlige	154.411	119.068	..	30.483	181.963

Anm.: Supplerende tabelinformation findes i bogens bilag 5.

1 Tal for 1995 er 1996.

I Sverige mistede husstande uden børn retten til boligydelse fra og med 1996 hvis ansøgeren var over 28 år. I forbindelse med dette mistede også mange andre husstande uden børn ydelsen. Her var der tale om husstande som havde modtaget boligydelse efter særlige regler. Fra og med 1997 indførtes der en række betydningsfulde ændringer, hvilket har medført et fald i antallet af husstande som modtager boligydelser. Den vigtigste ændring er et nyt system for indkomstregulering med midlertidige og endelige ydelser afstemt i forhold til den skattepligtige indkomst. Desuden blev mulighederne for at modtage ydelsen begrænset og der blev fastsat individuelle indkomstgrænser for samboende forældre. I Norge er boligstøtten gradvist blevet udvidet ved at kravene til boligen er blevet nedsat.

Boligstøtte til pensionister

I alle de nordiske lande, med undtagelse af Færøerne, gives der boligydelse til pensionister. Størrelsen af boligydelsen er afhængig af pensionistens indkomst, huslejens størrelse m.v.

Tabel 7.4 Pensionister, der modtog boligstøtte ved udgangen af årene 1995-2008

	Danmark ¹⁾	Finland	Norge	Sverige ²⁾
1995	332.002	157.339	48.640	554.700
2000	330.738	161.541	82.818	458.337
2007	337.351	164.592	66.755	415.851
2008	335.102	168.016	66.461	408.566

Anm.: Supplerende tabelinformation findes i bogens bilag 5.

1 Fra 2003 inkl. nye førtidspensionister med boligstøtte efter de nye regler som følge af førtidspensionsreformen fra 1. januar 2003.

2 Inklusive 137.696 i 2006, 138.232 i 2007 og 138.276 i 2008 med syge/aktivitetsydelse.

I Danmark kan støtten også gives til pensionister, som bor i egen bolig, dog kun i form af lån. Til pensionister i andelsboliger, ydes støtten som 40 pct. tilskud og 60 pct. lån. Der ydes desuden varmetillæg i form af personlige tillæg efter pensionsloven til dækning af varmeudgifter. Der gives både støtte til alders – og førtidspensionister. Tidligere blev boligstøtten givet efter de samme regler til begge typer af pensionister, (boligyldelse) men efter førtidspensionsreformen er trådt i kraft i 2003, får nye førtidspensionister boligstøtten udmålt efter regler, som er lidt mindre gunstige (boligsikring) end dem, som gælder for alderspensionister og førtidspensionister i det gamle system. Pensionister, der anvises en ældrebolig af kommunen, modtager boligstøtte på særligt favorable vilkår.

I Finland kan der gives boligstøtte på grund af alder eller når man er berettiget til pension. For pensionister der har en lav indkomst betales der boligstøtte uanset om de bor i egen eller lejet bolig. Der tages desuden hensyn til opvarmningsudgifter og udgifter til vand hvis de ikke indgår som en del af huslejen. Den boligudgift der kan godkendes pr. år, er afhængig af boligens beliggenhed og familiens størrelse. Siden 2008 har man adskilt boligstøtten til pensionister som en egentlig ydelse, hvilket vil sige at det ikke længere er en del af grundpensionen.

Tabel 7.5 Den gennemsnitlige boligstøtte pr. måned til pensionister 2008

	Danmark ¹⁾	Finland	Norge	Sverige	
<i>Den gennemsnitlige boligstøtte pr. måned for pensionistpar</i>					
- KR/EUR	1.847	180	2.446	} 2.249 ²⁾	
- KKP-Euro	180	147	220		
<i>Den gennemsnitlige boligstøtte pr. måned for enlige pensionister</i>					
- KR/EUR	2.312	169	1.717		
- KKP-Euro	225	138	154		

1 Fra 2003 inkl. nye førtidspensionister med boligstøtte efter de nye regler som følge af førtidspensionsreformen fra 1. januar 2003.

2 Gælder både par og enlige (inklusive modtagere af syge- og aktivitetsydelse).

I Island kan der gives et tillæg til grundpensionen til personer der bor på Island. Ydelsen er ikke knyttet direkte til boligudgiften, men gives hovedsageligt til pensionister der bor alene og har en lav indkomst.

I Norge gives der boligstøtte til alders-, førtids- og efterladte. For denne målgruppe er der ingen krav til boligen hvis indtægten ikke overstiger mindstepensionen plus 30 pct. (141.508 NOK for en enlig pensionist). For indtægter over dette beløb, stilles der krav til boligen for at der kan udbetales boligstøtte, men der er fastsat en øvre indtægtsgrænse. Det er ikke alle udlejningsboliger der er kvalificeret til boligstøtte for denne gruppe. Kommunale udlejningsboliger og andelsboliger er berettiget til boligstøtte. Det samme gælder omsorgsboliger hvor der gives et etableringstilskud.

I Sverige gives der boligstøtte til alderspensionister, personer med syge aktivitetsydelse og til personer, der modtager enke-/enkemandspension, og som har lav indkomst. Boligstøtten tildeles efter ensartede principper i hele landet.

Udgifter til og finansiering af boligudgifter

Forskelle og ligheder i sociale udgifter til boligudgifter

Der er markante forskelle på hvor meget landene anvender til boligudgifter målt i KKP pr. capita. Danmark anvender mest efterfulgt af Sverige mens Norge anvender mindst efterfulgt af Island. Både i Danmark, Finland og

Sverige spiller boligydelsen en væsentlig rolle for pensionister med lave pensionsindtægter, men især i Sverige findes der også mange enlige forsørgere med lave indkomster, som modtager boligstøtte. I Finland udbetales boligstøtten som en del af pensionen.

Ændringer i de sociale udgifter til boligudgifter fra 2006 til 2007

I Danmark steg udgifterne til boligudgifter i 2007 i forhold til året før. Stigningen var på 320 mio. DKK, svarende til 2,8 pct. Udgifterne til individuel boligstøtte faldt samlet set med knap en procent som følge af faldende udgifter til boligsikring. Udgifterne til boligudgifter steg derimod som følge af stigende huslejer i nybyggeriet.

I Finland faldt udgifterne til boligudgifter med 4,3 pct. målt i faste priser idet antallet af modtagere med almindelig boligudgift faldt med 2.850 husstande. Boligudgifter til pensionister er en del af grundpensionen og regnes derfor med i pensionsudgifterne. Samlet blev der udbetalt 334 mill. Euro som boligudgifter til pensionister i 2007.

I Island steg udgifterne til boligudgifter med 244,3 pct. målt i faste priser. Forklaringen er harmoniseringen af ESSPROS og nationalregnskabet sociale udgifter som betyder at boligstøtte til personer der bor i egen bolig er medtaget hvilket det ikke har været tidligere.

I Norge steg udgifterne til boligudgifter med 6,0 pct. målt i faste priser. Det har været en stigning i udgifterne til både de som bor i lejet og i egen bolig. Udgifterne til de som bor i lejet bolig udgør 57 pct. af de samlede udgifter.

I Sverige faldt udgifterne til boligudgifter med ca. 4 pct. Faldet var stort set de samme for familier som for ældre.

BOLIGYDELSE

Tabel 7.6 Udgifter til og finansiering af boligydelse 2007

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
	DKK	DKK	EUR	ISK	NOK	SEK
<i>Serviceydelser, mio.</i>						
A. Ydelser til personer, der bor i lejet bolig	11.724	.	416	2.268	1.820	14.736
a. Heraf ældre	9.129	.		-	523	7.263
B. Ydelser til personer, der bor i egen bolig	-	.	15	5.657	1.403	
a. Heraf ældre	-	.		-	185	
Serviceydelser i alt	11.724	.	431	7.925	3.222	14.736
Udgifter i alt, mio.	11.724	.	431	7.925	3.222	14.736
Udgifter i alt pr. capita, KKP-Euro	209	.	66	196	61	148
Udgifter i pct. af BNP	0,7	.	0,2	0,6	0,1	0,5
<i>Finansieret af (pct.)</i>						
- Det offentlige	100	.	100	100	100	100
- Arbejdsgivere	0	.	0	0	0	0
- Forsikredes præmier og særskatter	0,0	.	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>Ændringer 2006-2007 i 2007-priser</i>						
- Mio.	320	.	-20	5.625	181	-598
- Pct.	2,8	.	-4,3	244,5	6,0	-3,9

Kapitel 8

Andre sociale ydelser

Links til supplerende information:

[EUROSTAT - database](#)

[Typical cases](#)

[Sociale udgifter](#)

I de foregående kapitler er der givet en beskrivelse af sociale ydelser, som gives i forbindelse med definerede sociale begivenheder og målgrupper. I en række tilfælde indtræffer der imidlertid sociale begivenheder, som ikke kan inkluderes i de tidligere kapitler. Omfanget af disse ydelser lader sig kun vanskeligt sammenligne landene imellem, hverken når det gælder EU eller de nordiske lande.

Tabel 8.1 Udgifter til andre sociale formål i pct. af BNP i EU, Færøerne, Island og Norge 2006

Danmark	0,8	Belgien	0,5	Italien	0,1 ^p	Slovakiet	0,6 ^p
Færøerne	0,6	Bulgarien	0,4	Letland	0,1 ^p	Slovenien	0,5 ^p
Finland	0,6	Cypern	0,8	Litauen	0,2 ^p	Spanien	0,5 ^p
Island	0,4 ^p	Estland	0,1	Luxemburg	0,4	Storbritannien	0,2 ^p
Norge	0,6	Frankrig	0,5 ^p	Malta	0,3	Tjekkiet	0,5
Sverige	0,6 ^p	Grækenland	0,6	Polen	0,2	Tyskland	0,2 ^p
		Holland	1,7 ^p	Portugal	0,3	Ungarn	0,1
		Irland	0,3	Rumænien	0,2	Østrig	0,3

Anmærkning: Se Tabel 3.1.

Særlige forhold i de enkelte lande

En række særlige forhold i de nordiske lande gør det vanskeligt statistisk at sammenligne landenes data i dette kapitel.

I Danmark modtager ikke-forsikrede arbejdsløse, som ikke har ret til dagpenge, socialhjælp i tilfælde af arbejdsløshed, mens ikke-forsikrede arbejdslø-

se i Finland og Sverige får udbetalt en særlig arbejdsmarkedsydelse efter arbejdsmarkedslovgivningen - og ofte også supplerende utkomststöd (økonomisk bistand).

I alle landene henregnes socialhjælpen til særskilt lovgivning.

I alle landene findes der en række særlige ydelser der er placeret under Andre sociale ydelser. Det kan for eksempel være hjælp til flytning i Danmark, støtte til værnepligtige i Finland, hjælp til medborgere i udlandet og hjælp til afholdelse af enkeltudgifter.

I alle de nordiske lande kan lønmodtagere få udbetalt løn fra særlige garantifonde, såfremt arbejdsgiveren går konkurs og ikke er i stand til at afholde lønudgiften til de ansatte.

Kontante ydelser

Socialhjælp

I samtlige nordiske lande er det muligt at få socialhjælp, når alle øvrige former for hjælp ved indkomstbortfald eller i andre sociale situationer er udelukket. Hjælpen, der i alle landene er indkomstprøvet, er således den sidste hjælp, der ydes i det sociale system. Den gives dels som erstatning for anden indkomst, dels som supplement ved meget lav indkomst. Der kan også ydes Socialhjælp til andre formål, som for eksempel tandbehandling, sygdomsbehandling, briller, udstyr i hjemmet samt udgifter til flytning.

Hjælpen er behovsprøvet og ydes efter behov til dækning af leveomkostninger. I alle landene er socialhjælpen afhængig af husstandens indtægter.

I Danmark og Island er socialhjælpen skattepligtig. På Færøerne, i Finland, Norge og Sverige udbetales den som en skattefri nettoydelse.

I Danmark udgør socialhjælpen (kontanthjælpen) for personer med forsørgelsespligt over for børn ca. 80 pct. af arbejdsløshedsdagpengenes maksimale beløb. For ikke-forsørgere udgør ydelsen ca. 60 pct. af dagpengene. Unge under 25 år som ikke har hjemmeboende børn, modtager særlige lave ydelser til unge. Kontanthjælpsmodtagere med høje nettoboligudgifter eller stor forsørgerbyrde modtager desuden en særlig støtte, som er skattefri. Indtægter f.eks. i form af arbejdsindtægter fratrækkes i kontanthjælpen, mens børneydelser og boligstøtte ikke reducerer hjælpen, dog indgår boligstøtten ved beregning af den særlige støtte.

Med henblik på at sikre, at det bedre kan betale sig at arbejde, er der i 2003 indført et loft over den samlede hjælp i form af kontanthjælp, særlig

støtte og boligstøtte efter 6 måneder på kontanthjælp. Desuden nedsættes kontanthjælpen til ægtepar efter 6 måneder, samtidig med at beskæftigelsesfradraget forhøjes. Endvidere nedsættes kontanthjælpen til unge under 25 år efter 6 måneder til et niveau svarende til statens uddannelsesstøtte. Endelig skal ægtefæller på kontanthjælp fra april 2007 have arbejdet mindst 300 timer inden for de seneste to år for fortsat at være berettiget til at modtage kontanthjælp.

Fra 1. juli 2002 er det en betingelse for at få den fulde kontanthjælp, at man har opholdt sig i landet i mindst 7 ud af de sidste 8 år. Personer, der ikke opfylder dette opholdskrav, har ret til en såkaldt starthjælp, som er lavere end kontanthjælpen. Kommunerne kan desuden yde behovsbestemt hjælp til enkeltudgifter, flytning, sygebehandling, medicin, tandbehandling og lignende til kontanthjælpsmodtagere og andre, som ikke har mulighed for at betale udgifterne.

Hvis en kontanthjælpsmodtager uden rimelig grund afviser et tilbud om arbejde eller aktivering og ikke står til rådighed kan kommunen standse udbetalingen af hjælpen. Hvis en kontanthjælpsmodtager uden rimelig grund afviser et tilbud om aktivering eller udebliver fra et aktiveringstilbud kan kommunen nedsætte hjælpen med en tredjedel.

På Færøerne er hjælp efter forsørgsloven opdelt i forbigående hjælp og varig hjælp. Forbigående hjælp ydes når der indtræffer sociale begivenheder så som sygdom, skilsmisse eller svigtende arbejdsmuligheder. Varig hjælp ydes med et beløb af samme størrelse som til folkepensionister, der ikke har andre indtægter, med tillæg for hvert barn svarende til børnetillægget efter pensionsloven.

I Finland fastsætter regeringen hvert år størrelsen af socialhjælpens (udkomststødet) grundbeløb, men det er kommunerne der står for udbetalingen. Ydelsen kan udbetales hvis andre sociale ydelser er forsinkede. Kommunerne kan også udbetale forebyggende socialhjælp for i god tid at hjælpe personer med indkomstproblemer. Hvis en person vægrer sig ved at modtage et anvist arbejde eller undervisning et antal gange, kan socialhjælpen reduceres med 20 eller 40 pct.

I Island er det kommunerne der er forpligtiget til at udbetale socialhjælp til de der ikke kan forsørge sig selv. Socialministeriet har udarbejdet retningslinier for hvad der skal tages hensyn til ved udbetalingen.

I Norge har alle individer, som udgangspunkt, ansvaret for at forsørge sig selv, ved at udnytte alle indtægter og andre muligheder for forsørgelse. Dette indebærer at alle de almindelige indtægtsformer, såsom arbejde, offentlig og privat pension, familieforsørgelse, børnefamilieydelse, kontante ydelser, statslige boligydelse og andre økonomiske muligheder skal udnyttes fuldt ud inden der kan gives socialhjælp. Der er udarbejdet statslige, vejledende retningslinier

for udmålingen af støtten der omfatter udgifterne til de løbende, daglige udgifter til opretholdelse af livet. De statslige retningslinier er et vejledende udgangspunkt for de skøn som kommunerne skal udøve. Der er ingen øvre grænse for ydelsens størrelse. Ydelsen kan også gives i form af lån. De sociale myndigheder kan i særlige tilfælde yde økonomisk bistand til personer der har behov for hjælp for at kunne overvinde eller tilpasse sig en vanskelig livssituation, hvor vilkårene for socialhjælp ellers ikke er opfyldt. Personer i den erhvervsaktive alder med væsentlig nedsat arbejds- og indtægts evne har efter socialtjenesteloven ret til en kvalificeringsydelse. Retten til kvalificeringsydelsen forudsætter at man ikke har ret til ydelser efter folketrykkeloven eller arbejdsmarkedsloven, hvilket indebærer at målgruppen er de der har socialhjælp som hovedindtægtskilde. Ydelsen er ikke indkomstprøvet, men kvalificeringsydelsen er skattepligtig og udgør årligt 140.512 NOK for personer over 25 år og 93.675 NOK for personer under 25 år. Som et supplement kan der ydes et børnetillæg. Retten til ydelsen forudsætter deltagelse i et fuldtids et eller toårigt kvalificeringsprogram. Programmet skal være individuelt tilpasset og kan blandt andet indeholde motiverings, oplærings, behandlings- og arbejdsmarkedsforanstaltninger med det formål at kvalificere den pågældende til arbejdslivet.

I Sverige skal socialhjælpen, som benævnes ”økonomisk bistand”, opfylde to formål, hvis behovet ikke kan tilgodeses på anden måde, skal den dels sikre familien et rimeligt økonomisk levestandard, dels virke forebyggende og revaliderende. Det er normalt, at kommunerne tilbyder arbejdsløse socialhjælpsmodtagere arbejdsforberedende foranstaltninger. Personer der er i stand til at arbejde, men som ikke søger arbejde eller tager imod et tilbud om arbejde eller tilsvarende, mister for det meste retten til økonomisk bistand. Regeringen fastsætter hvert år rigsnormer for sædvanlige leveomkostninger for eksempel til levnedsmidler, tøj og forbrugsvarer. Til sædvanlige leveomkostninger medregnes også husleje og transport.

Ved beregningen af socialhjælpens størrelse tages der hensyn til modtagerens samlede indtægter såsom underholdsbidrag, børnetilskud, boligydelse m.v. Hvis boligydelsen for eksempel stiger med 200 SEK pr. måned reduceres socialhjælpen tilsvarende. Ligesom i Norge findes der ingen øvre grænse og den økonomiske bistand kan også gives med tilbagebetalingspligt, eksempelvis når en person venter på en indkomst der gør det muligt at betale tilbage.

Tabel 8.2 Regler for tildeling af socialhjælp 2008

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
Udbetales socialhjælpen med de samme beløb i hele landet?	Ja	Ja	Ja ³⁾	Ja ⁴⁾	Nej ⁶⁾	Nej ⁵⁾
Udbetales socialhjælpen individuelt fastsat af kommunen?	Nej	Nej	Ja	Nej	Ja	Ja
Har boligudgifternes størrelse indflydelse på størrelsen af socialhjælpen	Nej ¹⁾	Ja	Ja	Nej	Ja	Ja
Er socialhjælpen skattepligtig?	Ja	Nej	Nej	Ja	Nej	Nej
Kan socialhjælpen gives som et supplement til andre sociale ydelser?	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Kan socialhjælpen gives som et supplement til lønindkomster?	Nej ²⁾	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja

1 Størrelsen af selve kontanthjælpen er uafhængig af huslejens størrelse. Kontanthjælpsmodtagere med høje nettoboligudgifter modtager en særlig støtte, f.eks. når huslejen mv. efter fradrag af boligstøtte overstiger nærmere fastsatte grænsebeløb.

2 Socialhjælp (kontanthjælpen) kan ikke generelt ydes som supplement til lav lønindkomst. Udbetaling af kontanthjælp forudsætter, at der er indtruffet en social begivenhed i form af for eksempel arbejdsløshed eller samlivssophør.

3 Der beregnes hvert år en "rigsnorm" som kommunerne forholder sig til når socialhjælpen udmåles, jfr. teksten. Kommunerne kan desuden udbetale en såkaldt forebyggende socialhjælp individuelt.

4 I 2006 var maksimumsbeløbet for enlige over 18 år 87.615 ISK og for samboende 140.184 ISK i Reykjavik kommune. I 2007 var maksimumsbeløbet for enlige over 18 år 95.325 ISK og for samboende 152.520 ISK i Reykjavik kommune.

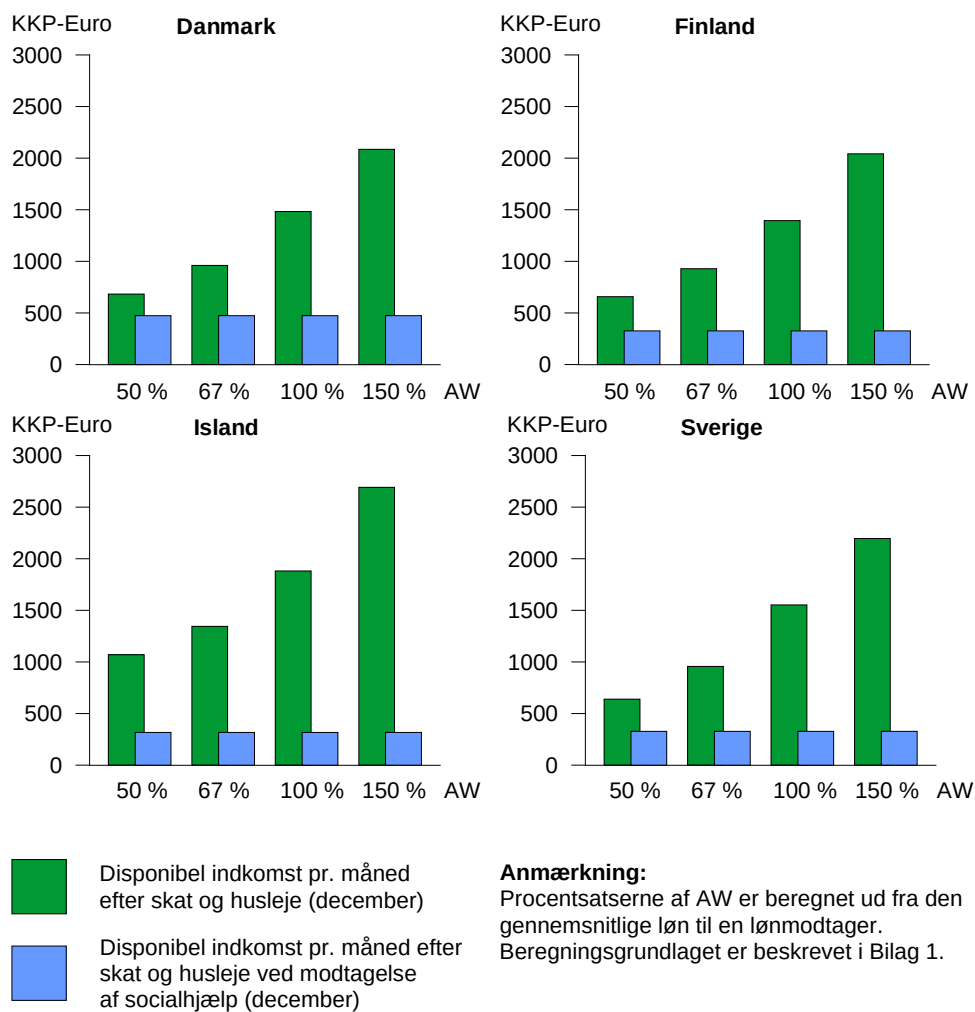
5 Regeringen fastsætter hvert år en gældende rigsnorm for hele landet for de helt grundlæggende behov. Derudover kan man modtage socialhjælp for rimelige huslejeudgifter og visse andre opståede behov.

6 Der er udarbejdet statslige vejledende retningslinier som et udgangspunkt for de skøn som kommunerne skal udøve

Kompensationsgrader

Tabel 8.1 viser den disponible indkomst pr. måned efter skat, betaling for daginstitution og husleje ved modtagelse af socialhjælp for enlige uden børn og 8.2 viser kompensationsniveauet for par med to børn Tabel 8.4 og 8.5 viser kompensationsniveauet i procent af den tidligere lønindkomst. Det beløb, som enlige og par har at leve for, når de modtager socialhjælp, varierer noget mellem de nordiske lande, hvor beløbet er størst i Danmark og Island og mindst i Sverige. For enlige uden børn er kompensationsniveauet kompensationsniveauerne par med højst i Sverige for de laveste indkomstgrupper, mens det i alle landene er meget lavt for personer med tidligere høje indkomster. Tilsvarende gælder for par med to børn, hvor kompensationsniveauet for de laveste indkomster udover Sverige dog også er relativt højt i Danmark.

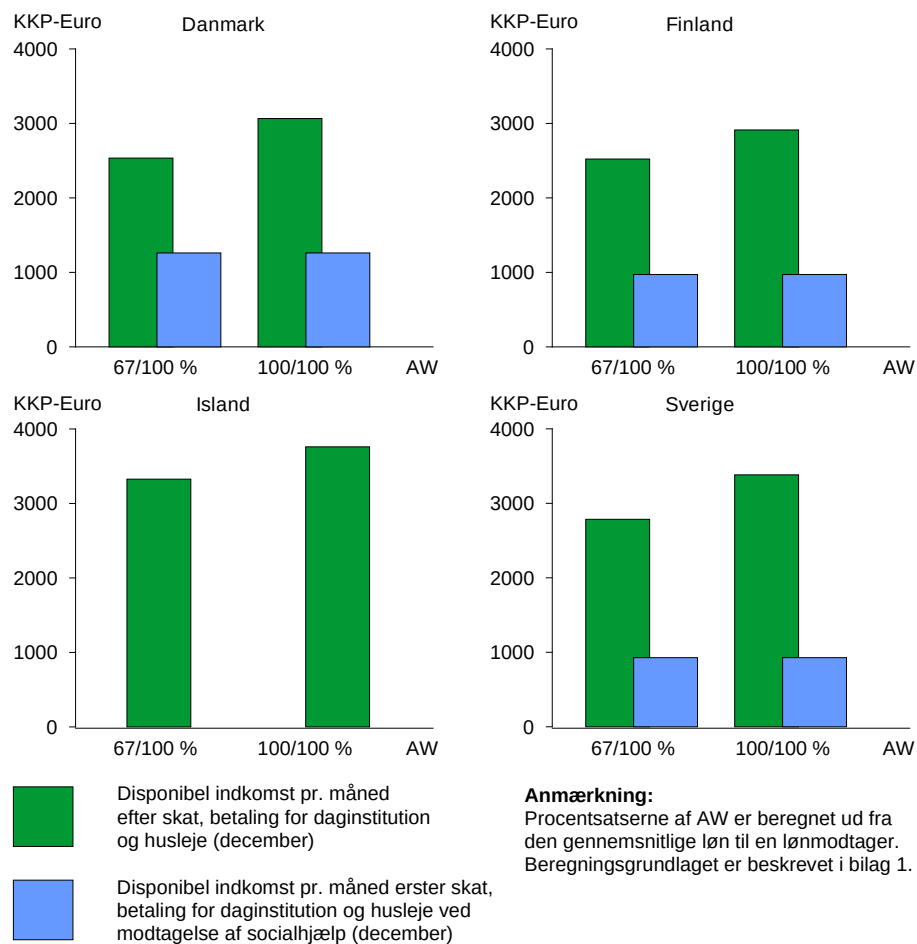
Figur 8.1 Disponibel indkomst pr. måned efter skat og husleje for en enlig uden børn ved modtagelse af socialhjælp (december) 2008

Tabel 8.3 Kompensationsgrad pr. måned efter skat og husleje for en enlig uden børn ved modtagelse af socialhjælp i procent af disponibel indkomst pr. måned ved arbejde (december) 2008

	Danmark	Finland	Island	Sverige
50 AW	69	50	30	51
67 AW	49	35	24	34
100 AW	32	23	17	21
150 AW	23	16	12	15

Figur 8.2 Disponibel indkomst pr. måned efter skat, betaling for daginstitution og husleje for et par med to børn ved modtagelse af socialhjælp (december) 2007

Tabel 8.4 Disponibel indkomst pr. måned efter skat, betaling af daginstitution og husleje for et par med to børn ved modtagelse af socialhjælp (december 2008):

	Danmark	Finland	Island	Sverige
67/100 AW	50	38	23	33
100/100 AW	41	33	21	27

Tabel 8.5 Disponibel indkomst pr. måned efter skat, betaling for daginstitution og husleje ved modtagelse af socialhjælp (december) 2008

	Danmark ¹⁾	Finland	Island	Sverige
<i>Kroner/Euro</i>				
Enlig med 1 barn	9.631	651	..	5.460
Enlig uden børn	4.853	399	..	3.550
Par med 2 børn	12.933	1.189	..	10.070
Par uden børn	9.141	678	..	7.650
<i>KKP-Euro</i>				
Enlig med 1 barn	939	531	..	503
Enlig uden børn	473	326	..	327
Par med 2 børn	1.261	971	..	928
Par uden børn	891	554	..	705

1 Ydelsen er den samme som til ikke forsikrede arbejdsløse, men i denne beregning er husleje medregnet som en udgift.

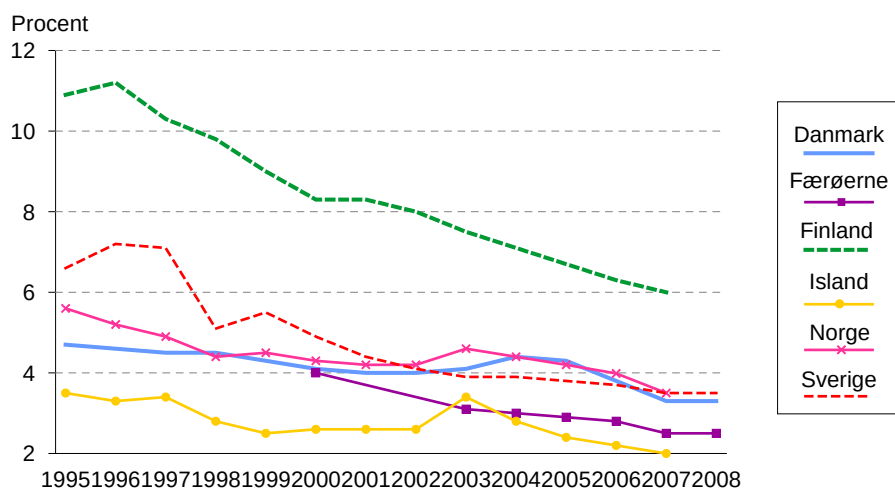
Tabel 8.6 Personer, der modtog socialhjælp i løbet af året i tusinder og i pct. af befolkningen 16/18 år og derover

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
	2008	2008	2007	2007	2007	2008
I tusinder	141,7	0,9	253,4	4,7	127,5	258,9
I pct. af befolkningen i alderen 16/18 år og derover	3,3	2,5	6,0	2,0	3,5	3,5

Anm.: Tællingsenheden er alle personer i alderen 18 år og derover (i Island 16 år i 1995).

Børn tælles ikke med. Ægtepar, som får socialhjælp, men hvor hjælpen udbetales i den ene af ægtefællernes navn, tælles som to personer. For Norges vedkommende er tallene i 2003 inklusiv modtagere af introduktionsydelsen og kan derfor ikke direkte sammenlignes med tidligere år. I Sverige og Island tælles hjemmeboende børn over 18 år også med som bistanmodtagere. Tallene for Danmark omfatter modtagere af kontanthjælp til underhold (inkl. flygtninge), men 3.319 modtagere af introduktionsydelse til flygtninge i 2007 er ikke medtaget. Aktiverede kontanthjælpsmodtagere opgøres under arbejdsmarkedsforanstaltninger. Statistikken over antallet af kontanthjælpsmodtagere er ændret fra 2004 og igen fra 2007 hvorfor tallene ikke kan sammenlignes med de tidligere år. De svenske cifre er inkl. flygtninge.

Figur 8.3 Personer, der modtog socialhjælp i løbet af året i pct. af befolkningen 16/18 år og derover 1995-2008

Se anmærkning ved Tabel 8.4.

Tabel 8.7 Personer 16/18 år og derover som modtager socialhjælp i alt og i pct. af befolkningen pr. 1. december 1995-2008

	Danmark	Færøerne	Finland	Island ¹⁾	Norge ²⁾	Sverige ³⁾
I alt						
1995	97.399	..	178.058	..	76.054	..
2000	82.020	430	147.824	1.841	63.732	..
2007	67.284	345	119.989	1.561	53.986	133.842
2008	70.254	401	..	..	..	135.929
I pct. af befolkningen i alderen 16/18 år og derover						
1995	2,4	..	4,5	..	2,3	..
2000	2,0	1,3	3,7	0,9	1,9	..
2007	1,6	1,0	2,9	0,7	1,5	1,8
2008	1,6	1,1	..	..	..	1,9

1 Gennemsnitligt antal personer i husholdninger som modtager socialhjælp per måned.

2 Tallene er inklusiv modtagere af introduktionsydelsen og kan derfor ikke direkte sammenlignes med tal fra før 2003.

3 Personer fra det fyldte 18. år i husholdninger med socialhjælp som modtog hjælp i november måned. I procent af befolkningen den 1. november.

Tabel 8.8 Personer, der modtog socialhjælp i løbet af året fordelt efter alder, i alt og i pct. af aldersgruppen

	Modtagere		Modtagere i pct. af aldersgruppen			
	I alt	18-24 år	25-39 år	40-54 år	55-64 år	65+ år
<i>Danmark 2008</i>						
Modtagere i alt	141.635	7,8	5,2	3,5	1,3	0,2
Nytilkomne i alt	44.594	3,9	1,5	9,8	0,3	0,0
<i>Færøerne 2008</i>						
Modtagere i alt	870	4,9	4,0	2,0	1,6	0,3
Nytilkomne i alt	..	..	..	..	..	..
<i>Finland 2007</i>						
Modtagere i alt	253.370	12,3	7,8	6,7	4,1	1,5
Nytilkomne i alt	69.865	4,3	2,0	1,5	1,1	0,7
<i>Island 2007</i>						
Modtagere i alt	4.712	3,7	2,9	1,7	0,9	0,4
Nytilkomne i alt	2.178	1,8	1,2	0,8	0,5	0,2
<i>Norge¹⁾ 2007</i>						
Modtagere i alt	127.464	5,8	5,2	3,9	1,8	0,5
Nytilkomne i alt	38.368	2,3	1,5	1,0	0,5	0,2
<i>Sverige²⁾ 2008</i>						
Modtagere i alt	254.761	8,1	4,9	3,8	1,9	0,6
Nytilkomne i alt	81.502	2,9	1,5	1,0	0,5	0,4

1 For Norges vedkommende er tallene inklusiv modtagere af introduktionsydelsen og kan derfor ikke direkte sammenlignes med tal fra før 2003.

2 Omfatter kun personer med et komplet personnummer.

Tabel 8.9 Familier, der har modtaget socialhjælp i løbet af året i pct. af alle familier efter familietyper

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
	2008	2007	2007	2007	2008
<i>Familier efter familietype (pct.)</i>					
Enlige kvinder	5,3	9,9	8,3	5,9	9,6
- med børn	20,3	24,6	10,6	13,3	19,9
- uden børn	2,9	7,9	8,2	4,4	7,1
Enlige mænd	6,5	12,8	8,4	7,2	8,4
- med børn	5,7	14,8	18,1	5,7	6,4
- uden børn	6,6	12,7	3,8	7,3	8,6
Giftte/samboende par	3,2	2,9	0,6	2,4	2,1
- med børn	4,8	4,3	0,8	3,1	2,7
- uden børn	1,9	2,1	0,3	1,8	1,3
I alt	4,6	7,6	3,6	4,5	5,7
- med børn	6,9	8,1	4,2	5,1	..
- uden børn	3,8	7,4	3,3	4,1	..

Anm: For Danmark er aldersgrænsen for at blive kategoriseret som hjemmeboende børn fra 2007 sat op fra 18 år til 24 år. For Sverige kun husholdninger hvor den registrerede er mellem 18-64 år. Det samlede antal husholdninger er beregnet.

Hjælp til flygtninge i Norden

De fem nordiske lande har alle tiltrådt Genève-konventionen om ret til politisk asyl/flygtningestatus for personer, der på grund af race, nationalitet, politisk opfattelse eller særligt socialt tilhørsforhold forfølges i deres hjemland. Ud over disse grunde kan man i de nordiske lande også få tildelt opholdstilladelse af humanitære grunde. I samtlige lande kan personer, der opnår asyl, få opholdstilladelse til deres nære slægtninge, hvilket benævnes familiesammenføring.

Det er fælles for de nordiske lande, at der er opbygget et socialt sikkerhedsnet og indført en række foranstaltninger til integration af de flygtninge, landene modtager. Reglerne herfor varierer dog en del fra land til land.

I Danmark modtager asylansøgere kost, logi og lommepenge under opholdet på et asylcenter. Kommunerne varetager integrationsindsatsen over for nyankomne flygtninge og andre udlændinge, der tilbydes et 3-årigt introduktionsprogram, som omfatter kursus i samfundsforståelse, danskundervisning og aktivering. Udlændingene, som er kommet til Danmark før 1. juli 2002 modtager introduktionsydelse, som svarer til kontanthjælpsydelse. Udlændinge, som er kommet til landet efter 1. juli 2002, og som ikke opfylder kravet om at have opholdt sig i landet i mindst 7 år ud af de sidste 8 år,

modtager en lavere introduktionsydelse, som svarer til den såkaldte start-hjælp. Staten refunderer 75 pct. af kommunernes udgifter til introduktionsydelse under det 3-årige introduktionsprogram og yder desuden en række tilskud til dækning af kommunernes udgifter.

Flygtningepolitik på Færøerne er et dansk anliggende. Den danske udlændingelov er implementeret på Færøerne. Det er Udlændingestyrelsen i Danmark, der er øverste ansvarlige myndighed på området, og det er Udlændingestyrelsen, der træffer beslutninger i sager om asyl og opholdstilladelse på Færøerne. Beslutningerne træffes dog i samråd med de færøske myndigheder. Disse sager er meget sjældne på Færøerne, og hidtil har der været år imellem hver ansøgning om asyl eller opholdstilladelse af humanitære årsager.

I Finland betaler staten kommunernes udgifter til flygtninge i de første tre år af deres opholdstid.

I Island modtager flygtninge socialhjælp fra modtagelsestidspunktet, som staten betaler de første 12 måneder.

I Norge får asylsøgere og flygtninge som befinder sig i en statslig asylmodtagelse, udbetalt en underholdsydelse efter særlige regler, som gælder for personer i sådanne modtagelser. Asylsøgere kan også få undervisning i norsk i op til 250 timer i den periode de befinder sig i en asylmodtagelse. For personer der har fået endelig afslag på asylansøgningen bliver ydelsen reduceret. Staten dækker kommunernes gennemsnitlige udgifter til flygtninge og personer med ophold på et humanitært grundlag de fem første år af deres opholdstid. Socialhjælp til flygtninge gives efter loven om sociale ydelser på samme måde som til alle andre socialhjælpsmodtagere.

Der er indført en ordning der giver nyankomne indvandre med behov for grundlæggende kvalificering ret og pligt til at deltage i et individuelt tilrettelagt oplæringsprogram. Programmet skal være helårligt og på fuld tid. Deltagelsen giver ret til en ydelse på 140.512 NOK 1. maj 2008. Ydelsen er skattepligtig. Programmet skal indeholde oplæring i norsk, samfundskundskab og andre foranstaltninger som en forberedelse på senere at deltage i arbejdslivet. Der kan som et supplement til ydelsen gives supplerende socialhjælp efter de gældende regler.

I Sverige modtager flygtninge en ydelse fra staten i den tid de opholder sig i modtagelsescentre for flygtninge og afventer besked på deres ansøgning. Fra modtagelsestidspunktet og den påbegyndte introduktion modtager flygtninge en særlig ydelse i form af socialbidrag eller introduktionsydelse til flygtninge. Staten refunderer kommunernes udgifter til denne ydelse de første fire år.

For tiden udgøres de fleste af asylansøgerne eller flygtningene i de nordiske lande af personer, der er ankommet til landets grænse med anmodning om asyl. I statistikken indgår der både personer, som er ankommet til landenes grænser og har anmodet om asyl uden at blive afvist, og konventions-

flygtninge. Derimod indgår familiesammenføringer ikke i statistikken. Det store antal opholdstilladelser til flygtninge i Danmark i 1995 skyldes, at flygtninge fra det tidligere Jugoslavien, som hidtil havde midlertidig opholdstilladelse, søgte og fik opholdstilladelse som flygtninge.

Tabel 8.10 Antal modtagne flygtninge, eksklusiv familiesammenføringer, som har fået opholdstilladelse i de nordiske lande 1995-2008

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
1995	20.347	1.415	5	4.602	5.642
2000	5.156	1.212	31	4.781	10.546
2007	1.275	1.793	8	5.846	17.423
2008	1.441	2.219	3	4.617	10.643

Tabel 8.11 Antal ansøgninger om asyl 1995-2008

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
1995	5.104	854	4	1.460	9.047
2000	10.347	3.170	25	10.842	16.303
2007	1.028	1.434	42	6.528	36.207
2008	951	4.035	73	14.431	24.353

Serviceydelser

I dette afsnit omtales kun serviceydelser, der ikke retter sig mod en bestemt sektor. Det drejer sig først og fremmest om tilbud til misbrugere. Tilbudene gives inden for såvel sygehussektoren som i det sociale bistandssystem.

I samtlige nordiske lande findes der endvidere en række serviceforanstaltninger, som ikke henvender sig direkte til nogen af de tidligere omtalte målgrupper. Det kan dreje sig om uspecificerede serviceydelser fra de sociale kontorer, krisehjælp, krisecentre for voldsramte kvinder, forsorgshjem, herberger m.v. for hjemløse og andre, der har særlige sociale vanskeligheder og som har behov for midlertidige boligtilbud.

Behandling for alkohol- og narkotikamisbrug

Behandling af misbrugere foregår blandt andet på særlige institutioner for misbrugere. Der findes både institutioner for alkoholmisbrugere og institutioner for misbrugere af euforiserende stoffer. En del af disse institutioner er private, men har driftsoverenskomst med det offentlige. I alle landene foregår en del af behandlingen inden for det psykiatriske behandlingssystem.

Det er også muligt at få ambulant behandling i alle fem lande, og i flere af landene arbejder man for at inddrage familien og det sociale netværk i behandlingen.

I både Danmark, Finland og Sverige kan der iværksættes tvangsbehandling, hvis misbrugeren selv eller personer i dennes omgivelser er truet på livet. I Norge kan personer tvangsanbringes på en institution i op til 3 måneder til undersøgelse og tilrettelæggelse af behandling. Også gravide misbrugere kan tvangsanbringes på en institution og holdes tilbage under hele graviditeten hvis misbruget er af en sådan karakter at det er overvejende sandsynligt at barnet bliver født skadet og at andre hjælpeforanstaltninger ikke er tilstrækkelige.

Det er vanskeligt at opgøre omfanget af misbrugere og behandlingen af dem, da misbrugsbehandlingen statistisk ikke kan udskilles fra den øvrige somatiske og psykiatriske behandling.

Udgifter til og finansiering af andre sociale ydelser

Forske er der i perioden mellem 2006 og 2007 sket et fald i udgifterne til andre sociale ydelser på 43 pct. Den store reduktion skyldes først og fremmest, at udgifter til andre sociale ydelser i forvejen udgør en lille del af de samlede sociale ydelser. Reduktionen kan dog findes på en række områder, hvor især forsorgsydelse i forbindelse med arbejdsløshed og udgifter til kontanthjælp er reduceret.

Forskelle og ligheder i udgifterne til andre sociale ydelser

Udgifter til andre sociale ydelser er størst i Danmark efterfulgt af Norge og Sverige og mens Færøerne og Finland stort set er på samme niveau målt i KKP pr. capita.

De relativt høje udgifter i Danmark skyldes at ikke forsikrede som ikke har ret til arbejdsløshedsdagpenge modtager kontanthjælp. I Finland og Sverige modtager sådanne personer en kontant arbejdsmarkedsstøtte som kan suppleres med socialhjælp hvis der er behov derfor. En stor del af udgifterne til socialhjælp i Finland og Sverige er supplerende ydelser til arbejdsløse. Desuden spiller antallet af modtagne flygtninge og asylansøger en rolle idet disse i alle lande modtager socialhjælp eller en anden indkomsterstattende ydelse. Endelig findes der også visse forskelle mellem landene i hvorvidt misbrugere behandles på særlige institutioner eller inden for den almindelige somatiske og psykiatriske behandling.

Ændringer i udgifterne til andre sociale ydelser fra 2006 til 2007

I Danmark faldt udgifterne til såvel kontantydelser som serviceydelser i 2007 i forhold til 2006. Faldet var på 1.468 mio. DKK, svarende til 10,5 pct. Det største fald vedrørte de indkomsterstattende ydelser, herunder kontanthjælp, der faldt med 707 mio. DKK. Faldet i udgifterne kan forklares med faldet i ledigheden.

På Færøerne er der i perioden mellem 2006 og 2007 sket et fald i udgifterne til andre sociale ydelser på 43 pct. Den store reduktion skyldes først og fremmest, at udgifter til andre sociale ydelser i forvejen udgør en lille del af de samlede sociale ydelser. Reduktionen kan dog findes på en række områ-

der, hvor især forsorgsydelse i forbindelse med arbejdsløshed og udgifter til kontanthjælp er reduceret.

I Finland faldt udgifterne til andre sociale ydelser med 4,4 pct. Målt i faste priser og antallet af modtagere faldt med 15. 900 personer. Udgifterne til behandling af misbrugere steg med 6,5 pct. Målt i faste priser.

I Island steg udgifterne til andre sociale ydelser med 60,5 pct. og serviceydelserne med 52,1 pct. målt i 2007 priser. Forklaringen er ligeledes harmoniseringen mellem ESSPRO og nationalregnskabet.

I Norge steg udgifterne til andre sociale formål med 2,6 pct. målt i faste priser. Mens udgifterne til kontantydelse faldt med 6,2 pct., steg udgifterne til serviceydelser med 9,7 pct. Udgifterne til serviceydelser udgjorde 60 pct. af de samlede udgifter.

I Sverige steg udgifterne til andre sociale ydelser med 4,5 pct. målt i faste priser. Kontantydelse var stort set uforandret mens udgifterne til service steg. Herunder bidrog udgifter til misbrugsbekæmpelse og hjælp til flygtninge med stigningen.

ANDRE SOCIALE YDELSER

Tabel 8.12 Udgifter til og finansiering af andre sociale ydelser 2007

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
	DKK	DKK	EUR	ISK	NOK	SEK
<i>Kontantydelse. Mio.</i>						
A. Indkomsterstøttende/ supplerende ydelser	7.787	37	465	2.943	5.102	
a. Heraf socialhjælp	-	37	448	1.343	4.484	8.899
B. Anden hjælp	1.467		56	384	402	691
Kontantydelse i alt	9.254	37	521	3.327	5.504	9.590
<i>Serviceydelser, mio.</i>						
A. Institutioner m.v.	812	2	80	-	1.643	950
B. Revalidering og behandling af misbruge- re	1.042	10	164	945	3.597	5.075
C. Øvrigt	1.396	2	220	3.344	2.854	2.887
Serviceydelser i alt	3.249	14	464	4.289	8.094	8.912
Udgifter i alt, mio.	12.503	51	984	7.615	13.597	18.502
Udgifter i pct. af BNP	0,7	0,4	0,5	0,6	0,6	0,6
<i>Finansieret af (pct.)</i>						
- Det offentlige	98,6	100,0	98,3	88,1	99,2	100,0
- Arbejdsgivere	1,4	0,0	1,7	11,0	0,5	0,0
- Forsikrede præmier og særskatter	0,0	0,0	0,0	0,9	0,3	0,0
<i>Ændringer 2006-2007 i 2007-priser</i>						
- Mio.	-1.468	-22	11	2.816	351	1.797
- Pct.	-10,5	-30,4	1,1	58,7	2,6	10,8

Tabel 8.13 Udgifter til andre sociale ydelser i KKP/capita 2007

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
Kontantydelse i alt	165	75	80	92	105	96
Serviceydelser i alt	58	27	72	118	154	89
Andre sociale ydelser i alt	223	102	152	210	259	186

Kapitel 9

De sociale udgifter

Links til supplerende information:

[EUROSTAT - database](#)

[Typical cases](#)

[Sociale udgifter](#)

[OECD\(2009\), Society at a Glance 2009 - OECD Social Indicators](#)

Efter i de foregående kapitler at have beskrevet de sociale trykkesystemer, gives der i dette kapitel en samlet fremstilling af de sociale udgifter. Som det beskrives i Bilag 1, følger den nordiske sociale udgiftsstatistik EUROSTAT's opgørelsesmetode.

De nordiske landes og EU's udgifter til sociale formål, målt i forhold til bruttonationalproduktet (BNP) og målt pr. capita i KKP-Euro fordelt på funktioner, fremgår af de to første tabeller.

Tabel 9.1 Udgifter til sociale formål i pct. af BNP i EU, Færøerne, Island og Norge 2006

Danmark	29,1	Belgien	30,1	Italien	26,6 ^p	Slovakiet	15,9 ^p
Færøerne	24,0	Bulgarien	15,0	Letland	12,2 ^p	Slovenien	22,8 ^p
Finland	26,2	Cypern	18,4	Litauen	13,2 ^p	Spanien	20,9 ^p
Island	21,2	Estland	12,4	Luxemburg	20,4	Storbritannien	26,4
Norge	22,6	Frankrig	31,1 ^p	Malta	18,1	Tjekkiet	18,7
Sverige	30,7 ^p	Grækenland	24,2	Polen	19,2	Tyskland	28,7 ^p
		Holland	29,2 ^p	Portugal	25,4	Ungarn	22,3
		Irland	18,2	Rumænien	14,0	Østrig	28,5

Anmærkning: Se Tabel 3.1.

Tabel 9.2 Udgifter pr. indbygger til sociale ydelser fordelt på hovedgrupper i EU, Færøerne, Island og Norge 2006 KPP-Euro

	Familier og børn	Arbejds- løshed	Sygdom	Ældre, funktions- hæmmede og efterlevende	Bolig- ydelser	Andre sociale ydelser	Total
Danmark	1.100	603	1.809	4.420	193	248	8.370
Færøerne ¹⁾	939	253	1.532	2.702	..	135	5.678
Finland	807	597	1.829	3.527	72	154	6.985
Island	957	89	2.242	2.977	58	121	6.443
Norge	1.202	171	3.162	4.844	61	267	9.709
Sverige	864 ^p	484 ^p	2.288 ^p	4.850 ^p	152 ^p	165 ^p	8.802 ^p
Belgien	574	967	2.088	4.337	33	129	8.127
Bulgarien	93	27	326	777	0	31	1.255
Cypern	422	241	1.006	1.960	106	182	3.917
Estland	237	18	609	1.343	7	13	1.949
Frankrig	662 ^p	533 ^p	2.302 ^p	3.875 ^p	206 ^p	123 ^p	7.700 ^p
Grækenland	331	248	1.542	3.017	118	126	5.380
Holland	493 ^p	430 ^p	2.707 ^p	4.257 ^p	118 ^p	519 ^p	8.523 ^p
Irland	864	446	2.411	1.921	103	121	5.866
Italien	281 ^p	125 ^p	1.675 ^p	4.144 ^p	5 ^p	13 ^p	6.243 ^p
Letland	153 ^p	56 ^p	437 ^p	909 ^p	9 ^p	12 ^p	1.503 ^p
Litauen	153 ^p	32 ^p	549 ^p	948 ^p	0 ^p	28 ^p	1.710 ^p
Luxemburg	2.229	647	3.340	6.570	114	273	13.172
Malta	204	111	927	1.928	32	59	3.261
Polen	101	70	474	1.636	14	28	2.322
Portugal	214	231	1.218	2.468	1	48	4.179
Rumænien	111	34	437	657	..	16	1.254
Slovakiet	180 ^p	80 ^p	711 ^p	1.242	..	84 ^p	2.296
Slovenien	400 ^p	142 ^p	1.501 ^p	2.520 ^p	3 ^p	114 ^p	4.682 ^p
Spanien	286 ^p	631 ^p	1.569 ^p	2.451 ^p	42 ^p	60 ^p	5.039 ^p
Storbritannien	444 ^p	175 ^p	2.313 ^p	3.880 ^p	409 ^p	49 ^p	7.270 ^p
Tjekkiet	251	106	1.144	1.718	14	89	3.323
Tyskland	825 ^p	468 ^p	2.153 ^p	3.744 ^p	174 ^p	46 ^p	740 ^p
Ungarn	432	103	966	1.725	81	22	3.328
Østrig	863	480	2.111	4.695	32	92	8.273

Anmærkning: Se Tabel 3.1.

1 Tal fra Færøerne er fra 2005

Redegørelsen for de sociale udgifter er opdelt i fire afsnit: Først gøres der rede for udviklingen i de sociale udgifter fra 1995 til 2007, dernæst belyses de sociale udgifters formål, efterfulgt af finansieringen af de samlede sociale udgifter og til sidst belyses beskatningens betydning for de samlede sociale udgifter.

Udviklingen i de sociale udgifter 1995-2007

Udviklingen i de sociale udgifter i alt og pr. indbygger, i løbende og faste priser samt i forhold til bruttonationalproduktet (BNP) og i købekraftspariteter (KKP-Euro) siden 1995, fremgår af de følgende tabeller. Det skal bemærkes at alle landene nu anvender ESA95/ SNA93-klassifikationen ved opgørelsen af BNP, hvilket har medført korrektioner af bruttonationalproduktet.

DE SOCIALE UDGIFTER

Tabel 9.3 Sociale udgifter i alt og pr. indbygger 1995-2007

	Sociale udgifter		Sociale udgifter pr. indbygger		Sociale udgifter pr. indbygger i alderen 15-64 år	
	I løbende priser Mio. KR/EUR	I 2007-priser Mio. KR/EUR	I løbende priser KR/EUR	I 2007-priser KR/EUR	I løbende priser KR/EUR	I 2007-priser KR/EUR
<i>Danmark</i>						
1995	325.634	416.490	62.288	79.667	92.442	118.235
2000	373.495	426.146	69.978	79.842	104.962	119.758
2005	467.251	484.072	86.273	89.379	130.478	135.176
2006	477.624	485.592	87.886	89.353	132.987	135.206
2007	487.579	487.579	89.342	89.342	135.329	135.329
<i>Færøerne</i>						
1995	..	..	..	..	..	..
2003	2.447	2.681	51.060	55.948	80.670	88.393
2005	2.709	2.868	56.145	59.429	88.134	93.288
2006	2.856	2.918	59.190	60.475	92.666	94.677
2007	2.998	2.998	61.937	61.937	96.919	96.919
<i>Finland</i>						
1995	30.200	36.136	5.913	7.075	8.857	10.598
2000	33.142	36.703	6.403	7.091	9.567	10.594
2005	42.001	43.723	8.006	8.334	12.003	12.495
2006	43.802	44.880	8.318	8.522	12.489	12.796
2007	45.615	45.615	8.625	8.625	12.963	12.963
<i>Island</i>						
1995	85.984	135.758	321.580	507.734	499.834	789.175
2000	131.390	180.500	467.324	641.998	717.535	985.731
2005	222.271	249.165	751.260	842.162	1.135.291	1.272.661
2006	247.998	260.305	814.888	855.327	1.217.419	1.277.834
2007	280.362	280.362	900.339	900.339	1.365.003	1.365.003
<i>Norge*</i>						
1995	253.620	319.350	58.181	73.259	90.091	113.440
2000	360.341	404.746	80.237	90.124	123.766	139.017
2005	463.983	477.902	100.358	103.368	152.870	157.456
2006	487.732	491.069	104.648	105.364	158.856	159.943
2007	520.008	520.008	110.425	110.425	167.041	167.041
<i>Sverige</i>						
1995	612.633	698.226	69.405	79.102	108.988	124.215
2000	674.658	751.555	76.043	84.710	118.252	131.731
2005	855.600	886.402	94.755	98.167	145.075	150.298
2006	889.880	909.187	97.999	100.125	149.511	152.755
2007	908.074	908.074	99.264	99.264	151.156	151.156

1 Den stiplede linje ved Norge og Island viser brud i tidsserien, som omtales i bilag 1

Tabel 9.4 Sociale udgifter i forhold til bruttonationalproduktet 1995-2007¹⁾

	BNP, mio. KR/EUR	Sociale udgifter i pct. af BNP	Indeks for sociale ud- gifter målt i forhold til BNP (1995 = 100)
<i>Danmark</i>			
1995	1.019.545	31,9	100
2000	1.293.964	28,9	90
2005	1.551.967	30,1	94
2006	1.641.520	29,1	91
2007	1.696.237	28,7	90
<i>Færøerne</i>			
1995	5.322	..	..
2003	8.582	28,5	..
2005	10.039	27,0	..
2006	11.878	24,0	..
2007	12.413	24,1	..
<i>Finland</i>			
1995	95.916	31,5	100
2000	132.272	25,1	80
2005	157.162	26,7	85
2006	167.041	26,2	83
2007	179.659	25,4	81
<i>Island</i>			
1995	452.139	19,0	100
2000	660.975	19,9	105
2005	1.021.510	21,8	114
2006	1.167.684	21,2	112
2007	1.301.410	21,5	113
<i>Norge</i>			
1995	1.016.589	24,9	100
2000	1.510.866	23,8	93
2005	2.154.573	21,5	87
2006	2.161.728	22,6	83
2007	2.277.111	22,8	84
<i>Sverige</i>			
1995	1.772.021	34,6	100
2000	2.196.764	30,7	89
2005	2.670.547	32,0	93
2006	2.899.653	30,7	89
2007	3.063.873	29,6	86

1 BNP er blevet revideret i forhold til sidste udgave af publikationen.

Tabel 9.5 Sociale udgifter pr. indbygger 1995-2007 (KKP-Euro i 2007-priser)

	Danmark	Færøerne ¹⁾	Finland	Island	Norge	Sverige
1995	7.766	..	5.775	3.912	6.577	7.287
2000	7.783	5.673	5.788	4.946	8.091	7.804
2005	8.713	6.026	6.804	6.488	9.280	9.044
2006	8.710	6.132	6.957	6.590	9.459	9.224
2007	8.709	6.038	7.041	6.937	9.913	9.145

1 For Færøerne er 2000 = 2003.

De sociale udgifter efter art og formål

De sociale ydelser fordeles efter art i kontantydelse og serviceydelser. Ved ydelsernes fordeling efter formål foretages opdelingen efter hvilke sociale behov eller risici ydelsen primært er bestemt til at afhjælpe. Fordelingen af de sociale udgifter efter ydelsens formål er ret stabil i det enkelte land. Ny lovgivning og ændringer i det sociale mønster har dog givet anledning til forskydninger i fordelingerne. Sammenligningen landene imellem viser nogle forskelle i fordelingen af de sociale udgifter efter formål. Baggrunden herfor hænger i nogen grad sammen med forskelle i de enkelte landes prioritering af ydelser til forskellige formål.

**Tabel 9.6 De sociale udgifter procentvis fordelt efter hovedgrupper
1995-2007**

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>1995¹⁾</i>						
Familier og børn	12,4	..	13,4	12,9	14,1	11,4
Arbejdsløshed	14,7	..	14,4	4,4	6,7	11,1
Sygdom	17,8	..	20,9	37,9	26,3	21,7
Ældre	37,6	..	28,9	27,2	31,2	34,3
Funktionshæmmede	10,6	..	15,0	11,6	14,7	12,1
Efterlevende	0,1	..	3,8	2,8	1,5	2,4
Boligydelse	2,4	..	1,5	0,4	0,7	3,4
Andre sociale ydelser	4,4	..	2,1	2,8	3,8	2,9
I alt	100,0	..	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>2000</i>						
Familier og børn	13,1	..	12,5	11,7	12,8	9,8
Arbejdsløshed	10,5	..	10,4	1,3	2,7	6,5
Sygdom	20,2	..	23,8	39,2	34,3	27,4
Ældre	38,0	..	31,8	28,5	29,6	37,3
Funktionshæmmede	12,0	..	13,9	13,9	16,4	12,2
Efterlevende	0,0	..	4,0	2,6	1,2	2,2
Boligydelse	2,4	..	1,5	0,7	0,5	2,1
Andre sociale ydelser	3,7	..	2,1	2,1	2,6	2,4
I alt	100,0	..	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>2005</i>						
Familier og børn	12,9	19,0	11,6	13,9	12,1	9,8
Arbejdsløshed	8,6	4,5	9,3	1,8	2,7	6,2
Sygdom	20,7	28,0	25,9	34,8	32,2	24,3
Ældre	37,5	29,8	33,7	28,6	29,5	38,3
Funktionshæmmede	14,4	15,8	12,9	15,1	19,1	15,4
Efterlevende	0,0	0,5	3,6	2,6	1,2	2,2
Boligydelse	2,4	0,0	1,1	1,0	0,6	1,8
Andre sociale ydelser	3,4	2,5	2,0	2,3	2,6	2,0
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>2006</i>						
Familier og børn	13,1	18,2	11,4	13,9	12,4	9,8
Arbejdsløshed	7,2	3,1	8,5	1,3	1,8	5,5
Sygdom	21,6	28,2	26,3	39,2	32,6	26,0
Ældre	37,8	31,3	34,3	26,7	29,9	38,1
Funktionshæmmede	14,9	15,8	12,7	14,6	18,8	14,9
Efterlevende	0,0	0,8	3,6	1,8	1,2	2,1
Boligydelse	2,4	0,0	1,0	0,8	0,6	1,7
Andre sociale ydelser	3,0	2,5	2,2	1,7	2,8	1,9
<i>2007</i>						
Familier og børn	13,1	19,9	11,5	13,5	12,6	10,2
Arbejdsløshed	5,6	1,7	7,8	1,1	1,3	3,7
Sygdom	23,0	28,2	26,4	41,5	32,6	26,1
Ældre	38,1	32,0	35,0	22,6	30,4	39,0
Funktionshæmmede	15,0	15,6	12,6	13,2	18,7	15,3
Efterlevende	0,0	0,8	3,5	2,4	1,1	2,0
Boligydelse	2,5	0,0	1,0	2,9	0,6	1,7
Andre sociale ydelser	2,6	1,7	2,2	2,7	2,7	2,1
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

1 Serviceydelse til sygdom, ældre og funktionshæmmede er opgjort efter en anden metode i Danmark og Norge.

DE SOCIALE UDGIFTER

Tabel 9.7 Sociale udgifter, procentfordeling efter art og formål 2007

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Familier og børn</i>						
Kontantydelse	40	41	53	49	48	52
Serviceydelse	60	59	47	51	52	48
I alt	100	100	100	100	100	100
<i>Arbejdsløshed</i>						
Kontantydelse	94	97	88	84	76	82
Serviceydelse	6	3	12	16	24	18
I alt	100	100	100	100	100	100
<i>Sygdom</i>						
Kontantydelse	17	9	18	18	32	19
Serviceydelse	83	91	82	82	68	81
I alt	100	100	100	100	100	100
<i>Ældre</i>						
Kontantydelse	84	64	89	91	74	79
Serviceydelse	16	36	11	9	26	21
I alt	100	100	100	100	100	100
<i>Funktionshæmmede</i>						
Kontantydelse	69	42	71	74	83	56
Serviceydelse	31	58	29	26	17	44
I alt	100	100	100	100	100	100
<i>Efterlevende</i>						
Kontantydelse	1	.	100	100	98	100
Serviceydelse	99	.	0	0	2	0
I alt	100	.	100	100	100	100
<i>Boligydelser</i>						
Serviceydelse	100	.	100	100	100	100
I alt	100	.	100	100	100	100
<i>Andre sociale ydelser</i>						
Kontantydelse	74	73	53	44	40	52
Serviceydelse	26	27	47	56	60	48
I alt	100	100	100	100	100	100
<i>Kontantydelse i alt</i>	59	41	62	49	58	56
<i>Serviceydelse i alt</i>	41	59	38	51	42	44
<i>Sociale udgifter i alt</i>	100	100	100	100	100	100

Anm.: Supplerende tabelinformation findes i bogens bilag 5.

Finansiering af de sociale udgifter

Til at belyse finansieringen af de sociale udgifter i den nordiske statistik medtages den direkte finansiering af ydelser og de løbende indbetalinger til sociale fonde. I modsætning til tidligere medtages renter og andre formueindtægter nu i den sociale udgiftsstatistik. Rente- såvel som formueindtægter forekommer især i de fonde der opbygges til sikring af pensioner, men også i andre sociale forsikringsordninger. Dette belyses nærmere i næste afsnit.

Fordelingen af løbende bidrag efter finansieringskilder¹

Løbende bidrag til finansiering af de sociale udgifter fordeles i den nordiske statistik efter de kilder der bidrager til de enkelte ydelser, dvs. det offentlige, arbejdsgivere, de sikredes præmier og særskatter samt renter og formueindtægter (anden finansiering). Som nævnt i Bilag 1 er de sociale udgifter opgjort netto, således at investeringer m.v. og borgernes egenbetaling for sociale ydelser ikke medregnes.

Finansieringen af de sociale tryghedssystemer i de nordiske lande har mange lighedspunkter men der er også store forskelle.

Til lighederne hører at staten, direkte eller indirekte via obligatoriske arbejdsgiverafgifter eller afgifter hos arbejdstageren, spiller en betydelig rolle når det gælder finansieringen af kontantydelse, mens det er kommunerne der spiller den største rolle, når det gælder finansieringen af serviceydelserne. Selv i det sidste tilfælde spiller staten dog en betydelig rolle gennem de generelle, ikke formålsbestemte, statstilskud.

Det offentliges (stat, amter og kommuners) direkte finansiering af de sociale kontantydelse varierer fra ca. 65 pct. på Færøerne til ca. 14 pct. i Island, mens det offentliges direkte finansiering af serviceydelserne varierer fra 99,6 pct. i Danmark til 83,2 pct. i Sverige.

I alle nordiske lande er det kommunerne der har det daglige ansvar for serviceydelserne så som børnepasning, børne- og ungdomsforsorg, sundhedsvæsenet samt pleje og omsorg for ældre og funktionshæmmede. I Norge og Island er det staten der har ansvaret for hospitalssektoren.

I Danmark er det kommunerne der ansvaret for administrationen af kontantydelse mens det i de andre lande er et statslig anliggende.

¹ Supplerende information findes i bogens bilag 5.

Alle nordiske lande har høje ambitioner på det sociale område, hvilket medfører at finansieringen omfatter meget store beløb med både store makroøkonomiske og statsfinansielle betydning.

Skattekvoterne, det vil sige summen af de direkte og indirekte skatter som andel af BNP er generelt set høj og blandt de højeste i verden.

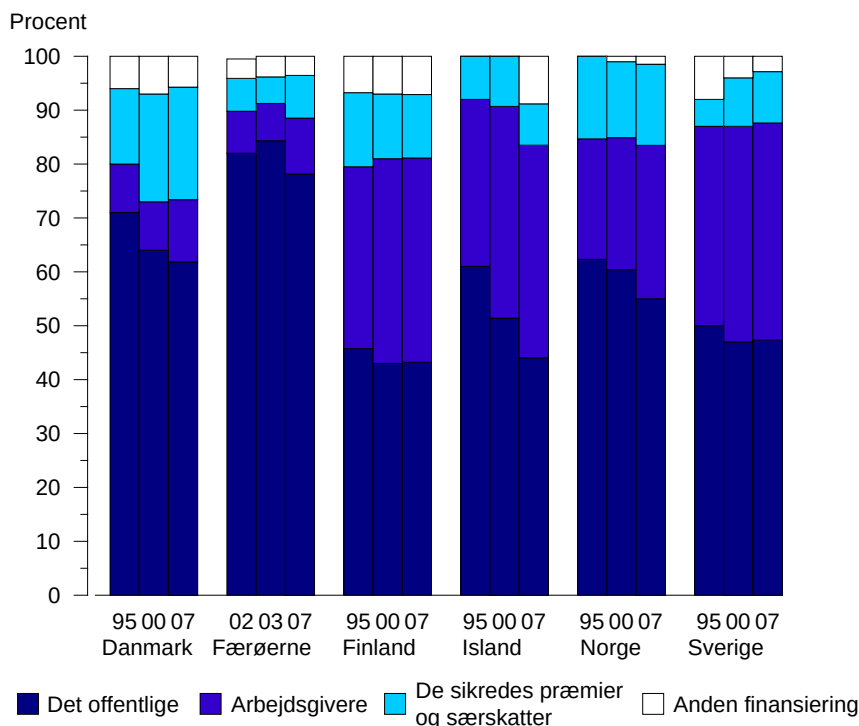
Til trods for de store fællestræk, findes der dog også betydelige forskelle.

Her skal det nævnes at Finland og Sverige i højere grad end de øvrige lande anvender arbejdsgiverafgifter til finansieringen af de kontante socialydelser. Over halvdelen af kontantydelse finansieres i disse to lande gennem arbejdsgiverafgifter. Arbejdstagernes andel er højest i Danmark. Kommunernes bidrag til finansieringen af kontantydelse er generelt begrænset. Det er højest i Danmark, hvor staten ikke refunderer kommunernes udgifter til kontantydelse fuldt ud.

Når det gælder finansieringen af den sociale service er den vigtigste forskel byrdefordelingen mellem stat og kommuner. Dette afspejler statstilskuddenes rolle for finansieringen og i hvilken udstrækning disse er generelle eller øremærkede. I Danmark og Sverige, hvor statstilskuddene hovedsageligt er generelle, finansierer kommuner langt hovedparten af serviceudgifterne. I Finland, som har en høj andel af sektorvise statstilskud, er statens andel af finansieringen betydeligt højere.

Fordelingen af løbende bidrag til finansiering af de sociale udgifter i årene 1995-2007 fremgår af figur 9.1. Den store stigning i Anden finansiering for Island skyldes afkast fra pensionsfondene.

Figur 9.1 Løbende bidrag til finansiering af de sociale udgifter 1995, 2000 og 2007

Anm.: Supplerende tabelinformation findes i bogens bilag 5.

Bloktilskud og statsrefusioner til kommuner og amtskommuner

Kommunerne i de nordiske lande har ansvaret for administrationen af en vis del af de sociale ydelser. Det er kommunerne der har den direkte kontakt med borgerne og modtagerne af de sociale ydelser, og det er også kommunerne, der i første omgang afholder udgifterne til ydelserne.

Kommunerne og amtskommunerne modtager et bloktilskud og/eller refusion fra staten. Bloktilskuddet kan enten gives uden bindinger eller være øremærket til bestemte formål. Bloktilskud kan fx beregnes efter antallet af indbyggere

og deres aldersfordeling eller efter beskatningsgrundlaget i den enkelte kommune.

Statsrefusioner kan i lovgivningen være fastsat som procentandele af kommunernes udgifter eller som faste beløb. Statsrefusioner kan også regnes som forskellen mellem udgifter og bidrag fra anden side, herunder kommunernes bidrag.

I Danmark er det kommunerne der administrerer hovedparten af de sociale kontantydelse og i første omgang afholder udgifterne hertil, hvorefter de får hel eller delvis refusion for udgifterne fra staten. I de øvrige nordiske lande administreres de sociale sikringsydelse hovedsagelig af statslige eller andre centrale organer.

Fonde til pensionsformål

De indbetalinger, der finansierer de sociale udgifter, anvendes normalt til løbende udbetalinger i løbet af året, men især inden for pensionsområdet også til opbygning af fonde.

Hensigten med fondene kan være at garantere at der er midler til rådighed til dækning af fremtidige udbetalinger (præmiereservesystemer). Opbygning af fonde kan også forekomme i fordelingssystemer (hvor udgifterne i princippet skal dækkes af årets indbetalinger), med det formål at skabe en buffer til udjævning af variationer i ind- og udbetalinger over tid.

I Norge finansieres de sociale udgifter, inkl. tillægspensioner, løbende over de offentlige budgetter, og udgifterne er derfor ikke medtaget i Tabel 9.8. Folketrygdefonden, der er en uafhængig, offentlig fond, medvirker ikke direkte ved finansieringen af folketrygdens løbende driftsudgifter.

Tabel 9.8 Størrelsen af fonde til pensionsformål per december 2007. Mia. KR/EUR

	Grundpension/ Garanteret mindstepension	Tillægspension/ arbejdspension	Supplerende pension
<i>Danmark</i> ¹⁾	1.172	..	..
<i>Finland</i>	..	121	12
<i>Island (2008)</i>	..	1.697.208	..
<i>Sverige</i> ²⁾	..	910	..

1 Tillægspension omfatter ATP, den midlertidige pensionsopsparing og den særlige pensionsopsparing, men er ekskl. lønmodtagernes dyrtidsfond.

2 Omfatter kun AP-fondene.

Skatteregler og beskatningens indflydelse på de sociale udgifter

Sociale kontantydelse kan enten være skattefrie eller skattepligtige. I alle landene er det af stor betydning, om ydelserne er skattefrie eller skattepligtige, da beskatningsgraden er relativt høj. De beskattede kontantydelsers andel af samtlige kontantydelse er i de senere år vokset i alle fem lande. Der er dog væsentlige forskelle mellem landene. De største skattefrie kontantydelse gives til familier og børn. Andre sociale ydelser (socialhjælpen) er skattepligtige i Danmark og Island, men beskattes ikke i de øvrige nordiske lande. Bølydelser er i følge ESSPROS-klassifikationen serviceydelser.

For at vurdere betydningen af disse forskelle har både OECD og EURO-STAT udviklet forskellige metoder til at opgøre de sociale udgifter netto.

OECD har allerede offentliggjort estimater for flere OECD lande (2006).

I OECD's beregninger af de sociale udgifter netto er både de direkte og indirekte skatter fratrullet de sociale udgifter. Tilsvarende er beregnede værdier af skattefradrag af sociale årsager lagt til. For at undgå dobbeltberegninger er de skattelettelse der gives ved en lavere beskatning, og derved allerede er indregnet, ikke medtaget.

Beregningen ser således ud:

- Sociale udgifter
- Minus direkte skat og sociale afgifter der betales af sociale kontantydelse
- Minus indirekte skat af modtagernes forbrug af de sociale kontantydelse
- Plus værdien af de skattefradrag, der gives af sociale årsager
- = De sociale udgifter netto.

Kilde: OECD (Adema 2005).

Der tilbagestår adskillige metodiske og praktiske spørgsmål i forhold til beregningerne af de sociale udgifter netto.

For eksempel er beregningen af den indirekte beskatning på forbruget af de sociale kontantydelse kun tilnærmelsesvis.

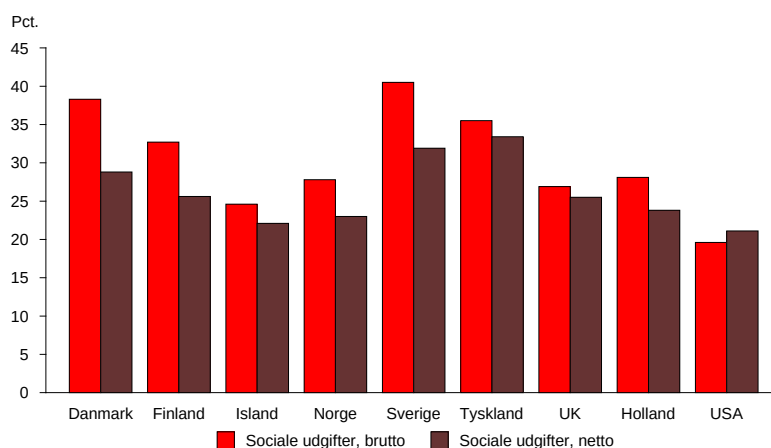
Resultatet af beregningerne viser imidlertid at der er betydelige begrænsninger i den traditionelle opgørelse af sociale udgifter.

Resultatet af beregningerne, for udvalgte OECD lande ses i figur 9.2.

På grund af at den indirekte skat er medtaget i beregningen af de sociale udgifter netto, er oplysningerne om BNP opgjort til faktorpriser. Den normale opgørelse af BNP er til markedspriser (jfr. Tabel 9.1 og tilsvarende).

I alle de europæiske lande er de sociale udgifter netto mindre end i den traditionelle opgørelse af de sociale udgifter. Dog er der betydelige forskelle mellem de europæiske lande.

Figur 9.2 De sociale udgifter brutto og netto, 2005 i pct. af BNP til faktorerpriser

Kilde: OECD(2009), Society at a Glance 2009 – OECD Social Indicators

I Tabel 9.9 er medtaget beskatningsprocenterne inklusiv de sociale afgifter, for en enlig uden børn med en gennemsnitlig lønarbejders løn (AW100). Oplysningerne er hentet fra typetilfælde 0 og 0.1 til 0.6 (se bilag 1).

Når det gælder fødselsdagpengene drejer oplysningerne sig om en enlig uden andre børn end den nyfødte.

Tabellen illustrerer de forskelle der er mellem landene i beskatning både af løn og sociale ydelser. Island der generelt set har den laveste beskatning på lønindkomster, har stort set ingen skat på sociale ydelser. Tilsvarende findes der også i de øvrige lande en betydeligt lavere beskatning på flere af ydelserne, og især pensionerne. Tabellen giver ikke en uddybende forklaring på beskatningens betydning for de sociale ydelser, men er med til at illustrere effekten deraf.

Størstedelen af de sociale kontantydelse er skattepligtige i de nordiske lande.

I flere af de øvrige OECD lande bliver en væsentlig del af kontantydelse ikke beskattet, eller der findes lempelige beskatningsregler for denne type af indkomster. Lavere sociale kontantydelse bliver på den måde kompenseret gennem skattesystemet.

I adskillige lande gives der også skattelettelser af sociale årsager i stedet for direkte kontantydelse. For eksempel vil skattelettelser for børn modsvare børnetilskud.

I de nordiske lande er der meget få skattefradrag af sociale årsager.

I tillæg til den direkte beskatning betaler modtagerne af sociale kontantydelse også indirekte skat gennem deres forbrug, hvor er der betydelige forskelle mellem landene. Den traditionelle måde at belyse de sociale udgifter på, tager ikke hensyn til disse forskelle i beskatningen.

Tabel 9.9 Beskatningsprocenter af løn og sociale ydelser for en enlig AW 100 pct. 2008

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
	DKK	EUR	ISK	NOK	SEK
Skat af: løn i pct.	40	30	28	29	28
Skat af dagpenge ved graviditet og fødsel i pct.	35	26	27	26	31
Skat af dagpenge ved arbejdsløshed i pct.	32	22	5	24	28
Skat af dagpenge ved sygdom i pct.	35	25	..	29	30
Skat af alderspension i pct.	32	21	10		28
Skat af førtidspension i pct.	30	18	..	15	30
Skat af sociale ydelser til ikke-forsikrede arbejdsløse i pct.	25	20	1	..	22

Anm.: Supplerende tabelinformation findes i bogens bilag 5.

Tabel 9.10 Beskatning af kontantydelse 2007

	Sociale udgifter, mio. KR/EUR	Heraf kon- tantydelse, mio. KR/EUR	Skattefrie kontant- ydelse i pct. af alle kon- tantydelse	Skattepligtige kontant- ydelse i pct. af alle kon- tantydelse
	1.	2.	3.	4.
<i>Danmark</i>				
I. Familier og børn	62.136	25.134	63	37
II. Arbejdsløshed	26.782	25.291	0	100
III. Sygdom	109.251	18.369	0	100
IV. Ældre	180.808	151.759	1	99
V. Funktionshæmmede	71.212	49.468	5	95
VI. Efterlevende	129	1	0	100
VII. Boligydelser	11.724	0	0	0
VIII. Andre sociale ydelser	12.503	9.254	11	89
IX. Bogførte udgifter til administration	13.035	0	0	0
I alt I.-IX.	487.580	279.276	7	93
<i>Finland</i>				
I. Familier og børn	5.101	2.687	56	44
II. Arbejdsløshed	3.430	3.013	0	100
III. Sygdom	11.683	2.046	0	100
IV. Ældre	15.451	13.721	3	97
V. Funktionshæmmede	5.570	3.946	8	92
VI. Efterlevende	1.549	1.544	4	96
VII. Boligydelser	431			
VIII. Andre sociale ydelser	984	521	93	7
IX. Bogførte udgifter til administration	1.415	-	-	-
I alt I.-IX.	45.615	27.479	10	90
<i>Island</i>				
I. Familier og børn	37.408	18.421	48,1	51,9
II. Arbejdsløshed	3.101	20.859	9,9	90,1
III. Sygdom	115.027	21.109	0,3	99,7
IV. Ældre	62.673	57.079	0,0	100,0
V. Funktionshæmmede	36.599	27.212	7,2	92,8
VI. Efterlevende	6.785	6.785	3,9	96,1
VII. Boligydelser	7.925	7.925	79,3	20,7
VIII. Andre sociale ydelser	8.445	3.327	0,0	100,0
IX. Bogførte udgifter til administration	3.229	-	-	-
I alt I.-IX.	280.362	162.717	12,1	87,9

... fortsættes

Tabel 9.10 fortsat

	Sociale udgifter, mio. KR/EUR	Heraf kon- tantlydelser, mio. KR/EUR	Skattefrie kontant- ydelse i pct. af alle kon- tantlydelser	Skattepligtige kontant- ydelse i pct. af alle kon- tantlydelser
	1.	2.	3.	4.
<i>Norge</i>				
I. Familier og børn	63.893	30.984	56	44
II. Arbejdsløshed	6.541	4.950	0	100
III. Sygdom	165.780	53.224	0	100
IV. Ældre	154.676	114.495	0	100
V. Funktionshæmmede	94.913	78.462	4	96
VI. Efterlevende	5.819	5.698	0	100
VII. Boligydelse	3.222	-	-	-
VIII. Andre sociale ydelser	13.597	5.504	82	18
IX. Bogførte udgifter til administration	10.359	-	-	-
I alt I.-IX.	520.005	293.317	9	81
<i>Sverige</i>				
I. Familier og børn	87.144	45.233	57,2	42,8
II. Arbejdsløshed	48.497	41.137	0	100
III. Sygdom	227.022	48.765	0	100
IV. Ældre	331.246	259.191	0,2	99,8
V. Funktionshæmmede	129.823	75.929	1,5	98,5
VI. Efterlevende	18.072	18.072	-	100
VII. Boligydelse	15.008	-	-	-
VIII. Andre sociale ydelser	17.331	9.389	100	-
IX. Bogførte udgifter til administration	18.030	-	-	-
I alt I.-IX.	892.173	497.716	7,4	92,6

Anm.: Supplerende tabelinformation findes i bogens bilag 5.

Bilag 1

Metode

Denne rapport følger ESSPROS¹-nomenklaturen i sin opbygning, afgrænsning og definitioner. Den overordnede afgrænsning i *Social tryghed i de nordiske lande* har dog tidligere været næsten identisk med den afgrænsning, EUROSTAT anvender.

Afgrænsning

Både i de tidligere udgaver af Social tryghed i de nordiske lande og i ESSPROS bygger statistikken på, at den primært skal omfatte samtlige offentlige indkomstoverførsler og serviceforanstaltninger, som har til formål at sikre borgerne i visse, nærmere bestemte situationer og mod følgerne af visse typer sociale begivenheder. Endvidere indgår også ordninger, som er obligatoriske for større grupper som følge af kollektive aftaler eller overenskomster.

Statistikken vedrører de løbende driftsudgifter. Som hovedregel medtages investeringsudgifter og skattelettelser ikke.

Finansiering

Indtægter eller bidrag til finansiering af de sociale udgifter er fordelt på midler, der stammer fra det offentlige, fra arbejdsgivere og fra forsikrede personer eller husstande. Indtægterne anvendes til løbende udbetalinger i årets løb, men i visse tilfælde også til opbygning af fonde, som skal bidrage til at sikre fremtidige udbetalinger. Efter behov og regler dækker fondsmidler også løbende udbetalinger.

Afkast fra fonde i form af rente- og formueindtægter forekommer først og fremmest på pensionsområdet. Når der sker overførsler til fonde, og når fondsmidler er medgået til finansiering af de løbende sociale udgifter, angives disse med nettobeløb i udgiftsstatistikken.

¹ ESSPROS = European System of Integrated Social PROtection Statistics.

Ydelser fra det offentlige som kun er beregnet til egne ansatte betragtes som ydelser fra arbejdsgiver. Visse ydelser fra arbejdsgivere til egne ansatte, fx dagpenge i en vis del af sygeperioden, betragtes som værende finansieret af arbejdsgiver, selvom ydelserne i andre forbindelser betragtes som en del af de ansattes løn.

Borgernes egenbetaling (brugerbetaling) for sociale ydelser er ikke medregnet i tabellerne over de sociale udgifter. Afkast af fast ejendom indgår som en del af finansieringen efter ESSPROS' opgørelsesmetode.

Specifikationer

Specifikationer af de enkelte udgiftsposter kan hentes [her](#).

Administrationsudgifter

Administrationsudgifterne er i denne rapport anført i én samlet post. I princippet er det kun udgifter til den direkte administration af de sociale udgifter som medtages. Det er dog ikke i alle tilfælde muligt at udskille administrationsudgifterne fra de øvrige løn- og driftsudgifter.

Fastprisberegninger

Ved omregning til faste priser er der anvendt konsumprisindekset, som hentes fra Nordisk Statistisk Årsbog.

Typetilfælde og indkomstfordeling

Til at forestå beregningerne for typetilfældene og indkomstfordelingen er der nedsat en særlig arbejdsgruppe, som har ansvaret for dette.

Arbejdsgruppen her i øjeblikket følgende sammensætning: Danmark, Hannes Rasmussen Beskæftigelsesministeriet og Arne Madsen, Indenrigs og Socialministeriet; Færøerne Michael Feldballe, Socialministeriet; Finland, Teemu Hänninen, Social-och Hälsovårdsministeriet; Island, Kristinn Karlsson, Hagstofa Island; Norge Tonje Ek Brunvoll, Arbeids- og velferdsetaten og Sverige Bengt Eklind, Socialdepartementet, formand og Annica Wallrå SCB

METODE

De typetilfældeberegninger, som ligger til grund for tabeller og figurer om kompensation ved indkomstbortfald, er blevet revideret 2008 for hvad angår antallet af familietyper. Til gengæld er beregningsgrundlagene i forhold til revisionen i 1998 uændret.

Der er således ved beregningerne af den disponible indkomst medtaget både boligstøtte og betaling for dagpasning af børn. Da størrelsen af såvel boligstøtte som daginstitutionsbetaling er afhængig af indkomsten, spiller dette en væsentlig rolle for kompensationen i forbindelse med de sociale begebenheder, som indgår i typetilfældeberegningerne.

Typetilfældet vedrørende Socialhjælp opgøres den disponible indkomst også efter huslejen er betalt.

Siden 2004 har OECD anvendt lønnen for en AW (gennemsnitlig lønarbejder) idet udviklingen i de fleste OECD lande har gjort at lønnen til en APW ikke er det bedste grundlag for at foretage sammenlignelige studier.

For de nordiske lande har det betydet at det lønniveau man sammenligner med er mindre i Danmark og Island og men er højere i Finland, Norge og Sverige.

Samlet set er der anvendt følgende:

		APW 2004	AW 2004	Ændring i pct.
Danmark	DKK	327.192	316.500	-3,3
Finland	EURO	29.449	31.539	7,1
Island	ISK	2.859.073	2.770.000	-3,1
Norge	NOK	317.101	366.161	15,5
Sverige	SEK	244.454	293.700	20,1

Ved at sammenligne med et mindre lønniveau vil det alt andet lige give en højere kompensation og et højere løn niveau vil give en lavere kompensation. På NOSOSKO's hjemmeside findes der for 2004 kompensationsberegninger for 2004 både for AW og APW. Selvom der er sket betydelige ændringer fra APW til AW har vi dog valgt samme indkomstniveauer for typetilfældeberegningerne www.nom-nos.dk.

Dette er dog ændret ved revisionen af typetilfældene i 2008. Ligeledes er det et ønske at beregningerne skal ske på et så aktuelt regel- og lovgrundlag som mulig hvorfor der er valgt de regelsæt der er gældende i 2007. OECD's AW'er findes kun for 2006 hvorfor landene har opdateret OECD's 2006 AW'er til 2007 priser ved at anvende de nationale lønindekser. Jf. følgende oversigt:

Konstruktion af AW for 2008

		AW 2007	Lønindeks 2008	AW 2008
Danmark	DKK	346.400	1,0375	359.390
Færøerne	DKK	287.623	1,0206	293.550
Finland	EURO	34.828	1,0518	36.643
Island	ISK	3.475.693	1,1789	4.097.286
Norge	NOK	399.180	1,0551	421.185
Sverige	SEK	336.818	Estimeret stigning 4.pct	351.562

Der er anvendt følgende familietyper og indkomstniveauer:

Enlig med 1 barn: AW 67 %, 100%(I; II;)

Enlig uden børn: AW 67 %, 100 %, og 150 %.(I; II; III; IV)

Par med 2 børn: AW 67/100 % og 100/100 % (I; II;)

Par uden børn: AW 67/100 % og 100/100 % (I; II;)

Pensionister: For pensionister er der desuden medtaget et ”typetilfælde” for AW 0 % for en enlig pensionist.

Om de enkelte typetilfælde er der følgende at bemærke:

Typetilfælde 0

Indkomst og skat i typetilfælde for AW 2008

Arbejdsgiverens omkostninger

For bedre at kunne belyse den samlede beskatning i de nordiske lande i form af såvel indkomstskat som sociale bidrag er arbejdsgiverens omkostninger, dvs. bruttolønnen plus arbejdsgiverens lovpligtige sociale bidrag, medtaget. (Det er forudsat at personen arbejder i den private sektor). Der er derfor udarbejdet to opgørelser over nettoindkomsten (dvs. bruttolønnen minus indkomstskat og lønmodtagerens sociale bidrag) i forhold til ”bruttoindkomst”: Dels nettoindkomst i forhold til arbejdsgiverens omkostninger, dels nettoløn i forhold til selve bruttolønnen. Arbejdsgiverbidraget for Norge svarer til det, der betales i Oslo.

Som et supplement er nettoindkomsten efter husleje betaling også medtaget for at kunne beregne typetilfælde for socialhjælp.

For Danmarks vedkommende kan arbejdsgivernes lovpligtige sociale bidrag ikke beregnes. Det skønnes dog, at de for en lønmodtager med en løn svarende til AW udgør i størrelsesordenen 1½ pct. af lønnen. Dette skøn er alene anvendt i typetilfælde 0 for enlige med en løn svarende til AW. I beregningen af de laveste AW værdier er socialhjælp ikke indregnet, selvom de pågældende, med en sådan indkomst ville være berettiget dertil.

Skattebetaling

Der er anvendt gennemsnitlige skatteprocenter på landsplan, dvs. de gennemsnitlige kommunale skatteprocenter, inkl. de gennemsnitlige kirkeskatteprocenter.

Bruttoindkomsten

Bruttoindkomsten er den rene lønindkomst og inkluderer fx ikke børnetilskud og boligstøtte.

Disponibel indkomst

Den disponible indkomst beregnes som bruttoindkomst plus børnetilskud og boligstøtte, fratrullet indkomstskat, sociale bidrag for lønmodtagerne og betaling for daginstitution. Lønmodtagernes sociale bidrag omfatter for Danmarks, Finlands og Sveriges vedkommende også bidrag til den frivillige arbejdsløshedsforsikring i form af kontingent til arbejdsløshedskassen. Derimod er der ikke medtaget fagforeningskontingenter i beregningerne.

De disponible indkomster er beregnet på årsbasis, både for lønmodtagere i beskæftigelse og i forbindelse med modtagelse af forskellige sociale ydelser. Beregningsmæssigt er det således forudsat, at de pågældende personer modtager de sociale ydelser hele året, selv om dette i nogle tilfælde, som ved fx fødselsdagpenge, ikke er muligt. De angivne indkomster pr. måned er disse årsbeløb divideret med 12.

Kompensationsgraderne i forbindelse med de sociale begivenheder udregnes som den disponible indkomst i forbindelse med modtagelse af den sociale ydelse udtrykt i pct. af den disponible indkomst ved beskæftigelse.

Børnenes alder og benyttelse af daginstitution

Børnetilskuddets størrelse og betaling for daginstitution er beregnet ud fra følgende familietyper:

- Enlig med et 0-årigt barn, dvs. en nyfødt i typetilfælde I.
- Enlig med 1 barn: Barnet er 5 år, dvs. et førskolebarn som er i daginstitution.
- Par med 2 børn: ét barn på 5 år og ét barn på 8 år, dvs. ét førskolebarn som er i daginstitution og ét barn der går i skole, men som stadig har behov for pasning efter skoletid.

Betaling for daginstitution er så vidt muligt beregnet på grundlag af gennemsnitlige takster og betalingsregler på landsplan. I Norge er benyttet satserne i Oslo og i Island satserne i Reykjavík. For Finlands vedkommende er det forudsat at også andre børn i førskolealderen kun anvender deltidspasning.

I alle typetilfældene er det forudsat, at børnene er i daginstitution. Det gælder dog ikke den nyfødte i typetilfælde I. Også i typetilfælde II er der regnet med, at børnene er i daginstitution.

Med hensyn til børnetilskud er der ud over selve børnetilskuddene til enlige og parfamilier med børn også medregnet børnebidrag til enlige med børn svarende til størrelsen af de bidrag, som det offentlige udbetaler forskudsvis, jf. Kapitel 3.

Boligudgifter og boligstøtte

Det er forudsat, at familierne i alle tilfælde bor i en lejet bolig. Størrelsen af boligudgiften/huslejen afhænger kun af familietyper, men er uafhængig af indkomstens størrelse. Boligudgiften omfatter selve huslejen og ved beregningen af typetilfælde om socialhjælp udgifter til varme.

Det har ikke været muligt at fastsætte størrelsen af huslejen for de enkelte familietyper på en ensartet måde for alle landene. I nogle lande er huslejen fastsat på grundlag af skøn over størrelsen af udgifterne til lejeboliger for den enkelte familietype og opgørelser af den gennemsnitlige husleje pr. kvadratmeter på landsplan, mens den i andre lande er baseret på surveydata over huslejer for forskellige familietyper inden for bestemte kommunegrupper.

Med undtagelse af typetilfælde, om socialhjælp er huslejen for de enkelte familietyper er alene anvendt til at beregne størrelsen af en eventuel boligstøtte, mens selve huslejen ikke er medtaget ved beregningen af den disponible indkomst, med undtagelse af typetilfælde 0 (som et supplement) og typetilfælde om socialhjælp. For Islands og Norges vedkommende indgår der ikke beregninger over boligstøtten. Det skyldes dels at boligstøtten har et beskedent omfang, dels at den hovedsagelig bliver fastsat skønsmæssigt på grundlag af en behovsvurdering af den enkelte familie.

Typetilfælde I

Erstatningsniveau i typetilfælde i forbindelse med fødsel 2008

Der er anvendt følgende familietyper:

- Enlig på dagpenge med et nyfødt barn, set i relation til en enlig uden børn i arbejde (AW 67; 100 og 150).
- Par med 2 børn (5 og 8 år) ud over den nyfødte, hvor den person der har den **laveste** indkomst er på dagpenge, set i relation til et par med 2 børn (5 og 8 år), hvor de voksne begge er i arbejde (AW 67/100 og AW 100/100).
- Par med et nyfødt barn, hvor den person, der har den **laveste** indkomst er på dagpenge, set i relation til et par uden børn, hvor de voksne begge er i arbejde (AW 67/100 og AW 100/100).

Typetilfælde II

Erstatningsniveau i typetilfælde i forbindelse med arbejdsløshed for forsikrede 2008

Der er medtaget beregninger over erstatningsniveauet for alle 4 familietyper, dvs. en enlig, der modtager arbejdsløshedsdagpenge med 1 barn (AW 67; 100); en enlig uden børn der modtager arbejdsløshedsdagpenge (AW 67; 100; 150); et par med 2 børn, hvor den person der har den højeste indkomst er på arbejdsløshedsdagpenge (AW 67/100 og 100/100); samt et par uden børn, hvor den person der har den højeste indkomst er på arbejdsløshedsdagpenge (AW 67/100 og 100/100).

Typetilfælde III

Erstatningsniveau i typetilfælde i forbindelse med arbejdsløshed for ikke-forsikrede 2008

Der er medtaget beregninger af erstatningsniveauet for en enlig. Det forudsættes den voksne at være fyldt 30 år.

Typetilfælde IV

Erstatningsniveau i typetilfælde i forbindelse med sygdom 2008

Der er medtaget beregninger over erstatningsniveauet for enlig der modtager sygedagpenge set i forhold til en tidligere indkomst for en AW 67; 100 og 150.

Typetilfælde V

Erstatningsniveau i typetilfælde i forbindelse med alderspension 2008

AW 0; 67 og 100 %

Beregningen er foretaget for en AW 0 der aldrig har været ude på arbejdsmarkedet, og for en AW 67% og AW 100 % der har været på arbejdsmarkedet i 40 år. Alle beregninger er foretaget for en enlig.

Typetilfælde VI

Erstatningsniveau i typetilfælde i forbindelse med Førtidspension 2008

AW 0; 67 og 100 %

Beregningen er foretaget for en AW 0 der aldrig har været ude på arbejdsmarkedet, og for en AW 67% og AW 100 % der har været på arbejdsmarkedet. Alle beregninger er foretaget for en enlig

Pensionsalderen er 50 år og har været i arbejde i mindst 25 år.

Typetilfælde VII

Erstatningsniveau i typetilfælde når der modtages Socialhjælp 2008

Der er medtaget et typetilfælde for Socialhjælp for A. En enlig med et barn; B. En enlig uden børn; C. Par med 2 børn og D. Par uden børn. For parfamilier er det forudsat at begge hverken modtager løn fra erhvervsarbejde, andre indkomsterstøttende ydelser.

Beregninger over indkomstfordelingen

Beregningsgrundlaget for tabellerne om indkomstfordeling og fattigdom er følgende:

EU-Silcs definitioner:

Det første EU- Silc spørgeskema kom i 2004 med indkomstdata for 2003 og der er nu tilgængelige data for 2004-2006 for indkomstårene 2003 til 2005.

Der indsamles data i spørgeskemaerne for personer 16 år og ældre der lever i private husholdninger

Den relative fattigdom er defineret som den procentandel af befolkningen med en ækvivalent disponibel indkomst under fattigdomsgrænsen, hvor denne er sat til 60 procent af den ækvivalente disponible indkomst.

For hver person er den ækvivalente disponible indkomst defineret som hans/hendes husholdnings disponible indkomst divideret med husholdningens størrelse.

Husstandens samlede disponible indkomst er udregnet ved at sammenlægge al personlig indkomst fra husstandens medlemmer plus anden indkomst på husstandsniveau, der er korrigeret med en faktor der kompensere for de der ikke svare på spørgeskemaet.

Der anvendes den såkaldte modificerede OECD skala hvor et barn defineres til at være 0-13 år og voksne 14+ år. Den første voksne tæller 1 mens andre voksne tæller 0,5 og børn 0,3. Skalaen bliver således:

$$1 + ((\text{antal voksne}) \times 0,5) + (\text{antal børn} \times 0,3).$$

Den disponible indkomst er husstandens samlede indkomst efter beskatning inklusiv sociale overførselsindkomster og ifølge EUROSTATS definitioner er kapitalafkast ikke inkluderet i den disponible indkomst.

Andre indkomster så som renter, dividender og afkast fra investeringer er inklusiv. Sociale indkomstoverførsler dækker førtids-, alders- og efterlevende pension og andre familieydelse, børnefamilieydelse, dagpenge ved graviditet og fødsel, bidragsforskud, boligydelse og andre sociale ydelser. Beregnede renteindtægter på boliger er først medtaget fra 2007 for indkomståret 2006, for Danmarks vedkommende er det dog allerede medtaget.

Husstande

En husstand består af personer som lever sammen og er fælles om husstandsøkonomien. EU SILC medtager ikke personer der bor på institutioner/plejehjem, fængsler m.v. En husstand kan også bestå af andre familietyper (for eksempel et par uden børn og bedsteforældre eller et par med børn + bedsteforældre).

Enlige

Enlige husstande består af en voksen (over 17 år) samt evt. børn som bor på samme adresse uanset barnets alder.

Samboende

Samboende består af 2 voksne (over 17 år) og evt. børn som bor på samme adresse, uanset barnets alder. Husstande med mere end 2 voksne er også medtaget i denne gruppe.

Børn

Aldersgrænsen for børn er fastsat til 17 år (0-17). Denne definition adskiller sig fra den modificerede OECD ækvivalensskala (se ovenfor).

Husstande fordelt på alder

I de tabeller og figurer hvor husstande er fordelt efter alder, er det alderen på hovedpersonen i familien, som tælles. Hovedpersonen defineres som den person i husstanden som har den højeste indkomst.

Købekraftspariteter

Købekraftspariteter (KKP) defineres som den valutaomregningsfaktor, der svarer til købekraften i de enkelte valutaer. Det betyder, at et vist beløb, når det omregnes fra forskellige valutaer ved hjælp af KKP-faktorer, vil kunne købe den samme mængde ("kurv") varer og tjenesteydelser i alle landene.

KKP-beregningerne er dels anvendt ved sammenligning af de sociale udgifter og dels ved sammenligninger af kompensationsniveauerne for forskellige sociale begivenheder.

Ændring fra skiftet af KKP for EU(25) og EU(27) 2005

	KKP (EU25)	KKP (EU27)
Danmark	10,48	10,46
Færøerne	10,48	10,46
Finland	1,21	1,24
Island	116,09	119,95
Norge	11,31	11,27
Sverige	11,05	11,05

KKP-beregningerne i denne publikation er i KKP-Euro (EU 27=1) for det private konsum. Der er anvendt 2007-estimer. Estimerne for de enkelte lande er følgende: Danmark 10,25; Finland 1,24; Island 129,79; Norge 11,13 og Sverige 10,85

Mulighederne for at sammenligne Norden med andre

I indledningen til de enkelte kapitler er der en tabel over de sociale udgifter på de respektive områder, set i relation til BNP.

Når man sammenligner de sociale udgifter i Norden med andre EU lande skal man være klar over at de sociale kontantydelse er for det meste skattepligtige i de nordiske lande mens en del af disse ydelser i de øvrige EU lande er skattefrie. Desuden findes der i flere lande skattelettelse (fradrag) for børnefamilier, men disse beløb medregnes ikke som sociale udgifter.

Det skal desuden bemærkes at grænserne mellem social og uddannelses-sektoren varierer mellem landene. Således er der en meget tidligere skolestart i flere europæiske lande, hvorfor udgifterne til pasning af førskolebørn er vanskeligt at sammenligne.

OECD og EUROSTAT arbejder på at få udviklet modeller til beregning af de sociale netto udgifter (efter skat), jfr. Figur 9.2.

Det skal bemærkes at OECD's opgørelser over udgifter til sundhedsvæsenet afviger væsentligt fra de opgørelser som findes i ESSPROS systemet og i denne publikation. Mens der i ESSPROS gøres bestræbelser på at få så nøjagtige oplysninger om udgifterne til den sociale service til ældre og handicappede som muligt, er størsteparten af dette i OECD's opgørelser i *A System of Health Accounts* medregnet som sundhedsudgifter. Dertil kommer at udgifterne i ESSPROS opgøres netto, mens OECD's opgørelser er bruttoudgifter (det vil sige inkl. investeringer, egenbetaling m.v.).

Øvrigt

Norge og Island er fra og med henholdsvis 2002 og 2007 gået over til at anvende nationalregnskabet som grundlag for beregningerne af de Sociale udgifter. Dette har medført at de sociale udgifter fra 2001 og tidligere ikke er helt sammenlignelige med tallene for 2002 og fremad. I 2004 udgaven var der en nærmere beskrivelse af dette.

Bilag 2

Grundlaget for reguleringen af de sociale ydelser

DANMARK: Alle overførselsindkomster og visse andre satser reguleres årligt pr. 1. januar med en satsreguleringsprocent, som afspejler årslønsudviklingen på arbejdsmarkedet, dog med en reduktion hvis lønudviklingen overstiger 2. pct. Den årlige regulering med satsreguleringsprocenten omfatter således satserne for bl.a. sociale pensioner, syge-, barsels- og arbejdsløshedsdagpenge, efterløn, kontanthjælp, revalidering, børnefamilieydelse og børnetilskud og boligydelse. De forskellige beløb, der indgår i grundlaget for beregningerne af de forskellige ydelser og støtte reguleres ligeledes med satsreguleringsprocenten. Boligsikring reguleres fra 2004 med stigningen i forbrugerprisindekset.

Arbejdsløshedsdagpengenes maksimale beløb reguleres med satsreguleringsprocenten. For personer, der får individuelle dagpenge under maksimumsbeløbet, reguleres beregningsgrundlaget for de individuelle dagpenge (dvs. den tidligere løn) med satsreguleringsprocenten. Dagpengene udgør herefter 90 pct. af det nye beregningsgrundlag. Modtagere af individuelle dagpenge under maksimumsbeløbet får således også reguleret deres ydelse pr. 1. januar.

Syge- og barselsdagpengenes maksimale beløb bliver ligeledes reguleret med satsreguleringsprocenten. For personer, der får mindre end det maksimale beløb og hvor dagpengene således udgør 100 pct. af deres tidligere løn, sker der en regulering af dagpengene, i det omfang lønnen hos de pågældendes arbejdsgivere reguleres typisk i henhold til overenskomsten.

Reguleringen er fastsat dels i en lov om en satsreguleringsprocent dels i de enkelte love om de forskellige kontantydelse m.v. Reguleringsprocenten beregnes på grundlag af ændringen i årslønnen for arbejdere og funktionærer i året to år forud for det år, reguleringsprocenten vedrører, set i forhold til året tre år forud. Reguleringsprocenten for 2007 er f.eks. fastsat på grundlag af ændringen i årslønnen fra 2004 til 2005. Såfremt ændringen i årslønnen er højere end 2,3 pct., reduceres satsreguleringsprocenten med

0,3 pct. Hvis ændringen i årslønnen er højere end 2 pct. men mindre end 2,3 pct., reduceres satsreguleringsprocenten med den del, der ligger ud over 2 pct. (dvs. med mellem 0 og 0,3 pct.). Et beløb svarende til reduktionen overføres til satsreguleringspuljen, som anvendes til foranstaltninger på social-, sundheds- og arbejdsmarkedsområderne med henblik på at forbedre vilkårene for modtagere af overførselsindkomster og svage grupper.

FÆRØERNE: Reguleringen af de sociale ydelser har baggrund i en særskilt lov, som fastsætter den årlige regulering til 4 pct. Loven omfatter pensioner pensionstillæg, særlige tillæg til pensionister og børnebidrag. Undtaget er dog alderspensionens grundbeløb, som ikke reguleres. Enkelte forsorgsydelser reguleres afledt af dette, da ydelsesniveauet svarer til hel- eller delvis alderspension.

Arbejdsløshedsdagpenge, sygedagpenge, dagpenge ved graviditet reguleres i forhold til lønudviklingen.

FINLAND: De sociale ydelser reguleres på følgende måde:

Arbejdsløshedsdagpenge, socialhjælp og grund/mindstepensionen reguleres en gang årligt efter det forrige års konsumprisindex.

Arbejdspensionen forhøjes årligt hvor for 20 pct. vedkommende er sat i forhold til lønudviklingen og for 80 pct. vedkommende i forhold til konsumerne.

Sygedagpenge og forældredagpenge reguleres ikke ved årsskiftet for de der allerede modtager ydelsen (hvis man eksempelvis bliver syg i december er udbetalingen uændret i januar).

Derimod forhøjes indkomstgrænserne årligt i forhold til APL-indexet med 50 pct. i forhold til lønudviklingen i det foregående år og for 50 pct. vedkommende i forhold til det forrige års konsumprisindex.

Børnetilskuddet reguleres efter beslutning i parlamentet.

ISLAND: Alle sociale ydelser reguleres årligt pr 1. januar i forhold til løn- og prisudviklingen i reguleringsprocenten. De ydelser der er omfattet er grundpensionen til alders og førtidspensionister, arbejdsløshedsdagpenge, de offentlige sygedagpenge og fødselsdagpenge for de personer der er udenfor erhverv. Desuden reguleres indkomstgrænsen for grund- og førtidspensionen i forhold til lønudviklingen fra 1. september hvert år.

Arbejdspensionen bliver reguleret efter konsumprisindekset.

NORGE: Alderspensionen og førtidspensionen fra folketrygden beregnes med udgangspunkt i folketrygdens grundbeløb. Grundbeløbet reguleres af

Stortinget (parlamentet) efter drøftelser mellem regeringen og pensionisternes organisationer. Normalt sker reguleringen per 1. maj. Formålet med reguleringen af grundbeløbet er at give pensionister med pension fra folketrygden en indtægtsudvikling på størrelse med udviklingen for erhvervsaktive.

Udbetaling af sygedagpenge reguleres ikke i løbet af sygdomsperioden. Sygedagpengene reguleres dermed ikke hvis der sker ændringer i den sygemeldtes lønniveau eller grundbeløb i sygedagpengeperioden.

Indtægtsgrundlaget for fastsættelse af dagpenge ved arbejdsløshed fastsættes for hele perioden ved overgangen til dagpenge ved arbejdsløshed og ændres ikke ved ændringer i det generelle indtægtsniveau i samfundet.

De statslige vejledende retningslinier for udmålning til støtte til livsophold (økonomisk socialhjælp) bliver vurderet og revideret med jævne mellemrum efter behov. Fra 1. januar 2007 er satserne stegt med 5 pct. ud over den ordinære prisstigning. Fra 1. januar 2008 blev satserne justeret i overensstemmelse med den forventede udvikling i konsumentprisindekset for 2008. Der er ingen regler for en årlig regulering af børnetilskuddet. Det er Stortinget der fastlægger de årlige satser ved de årlige budgetforhandlinger. Satserne er ikke blevet prisjusteret siden 1995, hvor satsændringerne skyldtes andre forhold som sammenhængen mellem skattesystemet samt at der siden 2000 udbetales børnetilskud til barnet fylder 18 år (tidligere 16 år).

SVERIGE: De ydelser der er et supplement til arbejdsindkomster eller en forlængelse af disse (så som pensioner) er oftest automatisk reguleret i forhold til prisudviklingen. Det er prisbasisbeløbet der anvendes for reguleringen for mindstepensionen.

Niveauet på pensionerne og loftet på syge- og forældreforsikringerne (syge- og forældredagpenge) er vigtige eksempler på ydelser som reguleres på den måde.

Ydelser der er behovsprøvet reguleres ofte på en anden måde.

Når det gælder rigsnormen for Socialbidraget (socialhjælpen) bliver der af regeringen årligt taget beslutning om regulering med udgangspunkt i prisændringer og Konsumentverkets (Forbrugerstyrelsen) beregning over hvad forskellige familietyper behøver til forsørgelse. I systemet er der indarbejdet muligheder for at tage hensyn til forandrede forbrugsmønstre m.v.

Boligydelserne er fastsat i faste beløb og ydes i relation til givne indkomster. De ændres kun efter politisk beslutning. Det samme gælder bidragsforskuddet.

Børnetilskuddet er et generelt tilskud der til trods for dette ikke reguleres i forhold til prisudviklingen, men reguleres kun i forhold til en politisk beslutning.

Bilag 3

Den nordiske socialpolitik

Den nordiske velfærdsmodel

Den nordiske velfærdsmodel kan karakteriseres på følgende måde:

1. Den offentlige velfærdspolitik er omfattende. Velfærdspolitikken omfatter social sikring, social service, sundhed, uddannelse, bolig, beskæftigelse mv. med det formål at sikre de mest basale behov.
2. Statens involvering har været stærk på alle politikområder. De politiske foranstaltninger for at opnå fuld beskæftigelse har været baseret på både makroøkonomisk politik, socialpolitik og en aktiv arbejdsmarkedspolitik, hvor arbejdsmarkedets parter spiller en betydelig rolle.
3. De nordiske velfærdssystemer er baseret på en høj grad af universalisme forstået på den måde, at alle borgere har ret til basal social tryghed og service uafhængigt af deres position på arbejdsmarkedet. Universalismen har bidraget til en bred folkelig støtte til velfærdspolitikken.
4. Indkomstsikringen er baseret på to elementer: I de fleste ordninger er der en indkomstuafhængig grundsikring og en indkomstafhængig ydelse for dem, der har været på arbejdsmarkedet. Sammenlignet med andre industrialiserede lande spiller de offentlige indkomstoverførsler en betydelig rolle, hvorfor de sociale udgifters andel af BNP har været høj. Offentlig finansiering af overførselsindkomster har været betydelig og skatteeniveauet har derfor været højt.
5. De nordiske lande kan endvidere karakteriseres som servicestater, hvor betydning af det lokale demokrati er stor. Social- og sundhedsservicen er finansieret gennem skatter uden høj brugerbetaling, hvor målsætninger er at alle borgere får opfyldt deres behov. Servicen bliver ydet af de lokale myndigheder (kommuner og amter) og bliver for det meste også produceret af disse.

6. Indkomstfordelingen er relativt lige. Både i form af lønspredning og disponible indkomster har de nordiske lande en lav indkomstulighed sammenlignet med andre lande. Der er ingen dybe kløfter mellem forskellige indkomstgrupper og som følge heraf har fattigdom og forskelle i levestandard været relativt begrænset.
7. Ligestilling mellem kønnene er et grundlæggende princip i de nordiske velfærdsstater. I de nordiske lande har kvinder en høj beskæftigelsesfrekvens og i de fleste familier er der to forsørgere. Socialpolitiske foranstaltninger er baseret på individuelle rettigheder, således at kvinder ikke er økonomisk afhængige af deres ægtefælle.²

Selvom de grundlæggende principper for de nordiske velfærdsstater stadigvæk er gældende er der i nogle lande stigende tendens hen imod anvendelse af brugerbetaling, i stedet for, at finansiere alle velfærdsydelser gennem skatter. Fondsdannelser til finansiering af pensioner får ligeledes en større og større betydning.

Organiseringen af den nordiske socialpolitik

DANMARK: Der er et tredelt administrationssystem i Danmark (stat, regioner og kommuner). Skattesystemet er todelt, idet det kun er staten og kommunerne, der kan opkræve skatter.

Folketinget og regeringen har det overordnede ansvar for lovgivningen og tilrettelæggelsen af socialpolitikken, mens kommunerne og regionerne administrerer og udbetaler langt hovedparten af de sociale ydelser.

Det er de kommunale myndigheder, som har ansvaret for den største del af de sociale kontantydelse så som pensioner, sygedagpenge, revalidering, boligydelse, ydelser til flygtninge samt socialhjælpen. Kommunerne afholder udgifterne i første omgang, mens de efterfølgende bliver helt eller delvist refunderet af staten.

Administration og udbetaling af arbejdsløshedsdagpenge foretages af de frivillige arbejdsløhedskasser.

Kommunerne er også ansvarlige for og administrerer den største del af den sociale service så som dagtilbud, døgninstitutionerne og forebyggende foranstaltninger for børn og unge, botilbud til funktionshæmmede og socialt udsatte grupper samt pleje og omsorg for ældre og funktionshæmmede

² Punkterne 1-7 efter *Nordic Social Policy, Changing Welfare States*. Edited by Mikko Kautto, Matti Heikkilä, Björn Hvinden, Staffan Marklund and Niels Ploug.

(hjemmesygepleje, hjemmehjælp, plejehjem mv.). Udgifterne finansieres af den kommunale beskatning og bloktilskud fra staten.

Regionerne har det daglige ansvar for sundhedsvæsenet, hvilket omfatter driften af hospitalerne samt administration af ydelser fra sygesikringen, herunder udbetaling af ydelser til de praktiserende læger og tandlæger, samt tilskud til medicin. Regionernes udgifter finansieres af bloktilskud fra staten og kommunale bidrag på sundhedsområdet.

Staten og kommunen samarbejder om beskæftigelsesindsatsen for alle borgere og virksomheder i fælles jobcentre i kommunerne. Staten er ansvarlig for beskæftigelsesindsatsen for de forsikrede ledige og kommunen for de øvrige målgrupper (kontanthjælp, revalidering, sygedagpenge mv.). I 14 pilotjobcentre har staten delegeret den statslige beskæftigelsesindsats til kommunen.

FÆRØERNE: Der er et todelt skatte- og administrativt system på Færøerne (hjemmestyret og kommuner). Hjemmestyret har det overordnede ansvar for lovgivningen og har også ansvaret for administration og udbetaling af hovedparten af de sociale ydelser samt hovedparten af den sociale service. Kommunerne har ansvaret for dagtilbud til børn samt visse forsorgsydelser. Endvidere betaler kommunerne en mindre del af udgifterne til kommunelæger, skolelæger, sundhedsplejersker, hjemmesygeplejersker m.v.

Arbejdsløshedsforsikringen finansieres af arbejdsmarkedets parter og administreres af en bestyrelse sammensat af repræsentanter for arbejdsmarkedet.

I 1995 trådte en rammelov i kraft, der betød at sociale ydelser skulle administreres af de færøske myndigheder. Sociale ydelser blev herefter knyttet til bloktilskuddet, hvor det tidligere havde været baseret på refusionsordninger. Den efterfølgende færøske sociallovgivning kunne dermed tilpasses særlige færøske forhold, og danske myndigheders tilsynspligt på området kunne ophøre.

Bloktilskuddet har siden 2001 været øremærket, primært til finansiering af udgifter på social- og sundhedsområdet, hvilket følger af aftaler jævnfør rammeloven.

En mindre del af alderspensionerne administreres og finansieres også af parterne på arbejdsmarkedet. Der er tale om en solidarisk arbejdsmarkedspension, der tildeler alle, et fast månedligt beløb fra det fyldte 67. år, så længe bopæl er registreret på Færøerne.

FINLAND: Det er regeringen der har det overordnede ansvar for lovgivningen i Finland. Beskatningssystemet er kun to - strenget (stat og kommuner) mens der er et tre - strenget administrativt system (stat, regioner og kommuner).

Der findes et pensionssystem der består af to dele. En arbejdspension og en folkepension. Arbejdspensionen er arbejds- og forsikringsbaseret, mens folkepensionen gives til alle borgere i landet der enten kun har en lille eller ingen arbejdspension. Den private sektors arbejdspensioner administreres af de private pensionsselskaber.

Kommunerne har ansvaret for såvel sundheden som den sociale service som ydes til alle borgere i kommunerne. Det offentlige sundhedsvæsen bliver suppleret med private udbydere af sundhedsydelser, hvor udgifterne til dette delvist er dækket af den offentlige sygesikring.

Kontantydelse i forbindelse med arbejdsløshed består dels af en optjeningsrelateret ydelse og dels af et basisbeløb. De fleste lønmodtagere er dækket af arbejdsløshedsforsikringen og disse er berettiget til den optjeningsbaserede ydelse.

ISLAND: Der er kun et to strenget skatte og administrativt system i Island (stat og kommuner). Staten har det overordnede ansvar for lovgivningen og herunder beslutninger og ansvar for socialpolitikken. Staten har også ansvaret for den største del af den sociale service, så som hospitaler, sundhedcentre (det primære sundhedsvæsen) samt hjemmesygeplejen.

Kommunerne har ansvaret for hjemmehjælpen institutioner og omsorg for børn og unge. I et samarbejde med staten har kommunerne også ansvaret for service til de ældre og funktionshæmmede.

Når det gælder indkomstoverførsler (sociale kontantydelse og pensioner) deler staten ansvaret delvist med arbejdsmarkedets parter. Pensionerne er delvist administreret af den statslige socialstyrelse (grundydelse) og delvist af et uafhængigt pensionsfond (arbejdsmarkedspensionerne) der er administreret af bidragsyderne (de ansatte og arbejdsgiverne).

Arbejdsløshedsforsikringen er administreret af staten, mens størstedelen af ydelserne ved sygdom kommer fra løn under sygdom.

Det er kommunerne der har ansvaret for socialhjælpen.

NORGE: Der et tredelt administrativt og politisk system i Norge (stat, amter og kommuner) og det samme gælder for det sociale område.

Største delen af de sociale indkomstoverførsler (sygedagpenge, revalidering og pensioner) varetages af staten gennem folketrygden.

Folketrygden er finansieret gennem bidrag fra arbejdstagere, arbejdsgivere og staten. Arbejdsgivernes bidrag er afhængig af hvilken regional zone virksomheden befinder sig i (i alt er der 5 zoner).

Kommunerne administrerer og har ansvaret for socialhjælpen, det primære sundhedsvæsen, hjemmehjælpen og hjemmesygeplejen samt institutionerne for såvel børn og unge som ældre og funktionshæmmede.

Staten har overtaget ansvaret for hospitalsvæsenet, hvilket har medført at der kun er et mindre ansvarsområde tilbage i amterne.

SVERIGE: Der findes et tredelt administrativt system i Sverige (stat, amter og kommuner). Staten har ansvaret for de fleste indkomstoverførsler, så som sygedagpenge, forældreysdelser, arbejdsløshedsdagpenge samt arbejdsskadeersikringen der administreres af Arbetsløshetskassan Sverige. Største parten af pensionerne kommer fra pensionsfondene og er administreret af bidragsyderne. Amterne har ansvaret for hospitalerne og det meste af det primære sundhedsvæsen (sundhedscentrene). Kommunerne har ansvaret for hjemmehjælpen, hjemmesygeplejen, socialhjælpen samt institutioner og omsorg til såvel børn og unge som ældre og handicappede.

Bilag 4

Yderligere information

Yderligere statistiske oplysninger om de nordiske landes sociale tryghedssystemer kan fås fra de enkelte statistikproducenter i de respektive lande.

Nedenfor gives oplysninger om, hvor man kan henvende sig, med henblik på at få mere information.

DANMARK

Danmarks Statistik
Sejrøgade 11
DK-100 København Ø
Tlf. +45 39 17 39 17
Fax +45 39 17 39 99
Web: www.dst.dk

Sundhedsstyrelsen
Islands Brygge 67
DK-2300 København S
Tlf. +45 72 22 74 00
Fax +45 72 22 74 11
Web: www.sst.dk

Arbejdsmarkedets Tillægspension
Kongens Vænge 8
DK-3400 Hillerød
Tlf. +45 48 20 48 20
Fax +45 48 20 48 00
Web: www.atp.dk

Arbejdsmarkedsstyrelsen
Holmens Kanal 20
Postboks 2150
DK-1061 København K
Tlf. +45 35 28 81 00
Fax +45 35 36 24 11
Web: www.ams.dk

Arbejdsdirektoratet
Stormgade 10
Postboks 1103
DK-1009 København K
Tlf. +45 38 10 60 11
Fax +45 38 19 38 90
Web: www.adir.dk

SFI - Det Nationale Forskningscenter
for Velfærd
Herluf Trolles Gade 11
DK-1052 København K
Tlf. +45 33 48 08 00
Fax +45 33 48 08 33
Web: www.sfi.dk

Indenrigs- og Socialministeriet
Holmens Kanal 22
DK-1060 København K
Tlf. +45 33 92 93 00
Fax +45 33 93 25 18
Web: www.ism.dk

Ankestyrelsen
Amaliegade 25
Postboks 9080
DK-1022 København K
Tlf. + 45 33 41 12 00
Fax. + 45 33 41 14 00
Web: www.ast.dk

FÆRØERNE

Almannamálaráðið
(Socialministeriet)
Eirargarður 2
FO-100 Torshavn
Tlf: +298 304000
Fax: +298 354046
Web: www.am.fo

FINLAND

Folkpensionsanstalten
Postbox 450
FI-00101 Helsingfors
Tlf. +358 20 43411
Fax +358 20 4341 530
Web: www.kela.fi

(THL)Institutet for helse og velfærd
Postbox 30
FI- 00 271 Helsingfors
Tlf. +358 20 601 6000
Web: www.thl.fi

Beskæftigelsesministeriet
Ved Stranden 8
DK-1061 København K
Tlf. +45 33 92 59 00
Fax. + 45 33 12 13 78
Web: www.bm.dk

Ministeriet for flygtninge,
indvandrere og integration
Holbergsgade 6
DK-1057 København K
Tlf. +45 33 92 33 80
Fax. + 45 33 11 12 39
Web: www.nyidanmark.dk

Hagstova Føroya
(Færøernes Statistik)
P.O. Box 2068
FO-165 Argir
Tlf. +298 352800
Fax +298 352801
Web: www.hagstova.fo

Social och hälsovårdsministeriet
Postbox 33
FI-00023 Statsrådet
Tlf. +358 9 16001
Fax +358 9 1607 38 24
Web: www.stm.fi

Statistikcentralen
FI-00022 Statistikcentralen
Tlf. +358 9 17341
Fax +358 9 1734 3522
Web: www.stat.fi

YDERLIGERE INFORMATION

Pensionsskyddscentralen
FI-00065 Pensionsskyddscentralen
Tlf. +358 1 07511
Fax +358 9 1481 172
Web: www.etk.fi

ISLAND

Hagstofa Íslands (Islands Statistik)
Borgartun 21a
IS-150 Reykjavík
Tlf: +354 528 1060
Fax: +354 528 1199
Web: www.statice.is

Landssamtök Lífeyrissjóða
(De faglige pensionsfondsforbund)
Suðurlandsbraut 30
IS-108 Reykjavík
Tlf. +354 581 4977
Fax +354 581 4332
Web: www.ll.is

socialforsikringsministeriet
Vegmúli 3
IS-108 Reykjavík
Tlf. +354 545 8700
Fax +354 551 9165
Web: www.stjr.is/htr

Vinnumálastofnun
(Arbejdsdirektoratet)
Hafnarhúsinu Tryggvagötu
IS-150 Reykjavík
Tlf. +354 511 2500
Fax +354 511 2520
Web: www.vinnumalastofnun.is

Tryggingastofnun Ríkisins
(Direktoratet for socialforsikring)
Laugavegi 114
IS-150 Reykjavík
Tlf. +354 560 4400
Fax +354 562 4535
Web: www.tr.is

NORGE

Statistisk sentralbyrå
Kongens gate 6
Postboks 8131 Dep.
N-0033 Oslo
Tlf. +47 21 09 00 00
Fax +47 21 09 49 88
Web: www.ssb.no

Arbeids- og velferdsdirektoratet
C.J. Hambros plass 2
Postboks 5 St. Olavs plass
N-01310 Oslo
Tlf. +47 21 0700 00
Fax +47 21 07 00 01
Web: www.nav.no

Helsedirektoratet
Universitetsgata 2
Postboks 7000 St. Olavs plass
0031 Oslo
Tlf: + 47 81 02 00 50
Fax: + 47 24 16 30 01
Web: www.shdir.no

Arbejds- og inkluderingsdepartementet
Einar Gerhardsens plass 3
Postboks 8019 Dep
N-0030 Oslo
Tlf. + 47 22 24 90 90
Fax + 47 22 24 87 11
Web: www.regjeringen.no/aid

Nasjonalt kunnskapssenter for
helsetjenesten
Pilestedet park 7
Postboks 7004, St. Olavs plass
N-0130 Oslo
Tlf. +47 23 25 50 00
Fax +47 23 25 50 10
Web: www.kunnskapssenteret.no

YDERLIGERE INFORMATION

SVERIGE

Socialdepartementet
S-103 33 Stockholm
Tlf. + 46 8 405 10 00
Fax + 46 8 723 11 91
Web: www.regeringen.se

Försäkringskassan
S 103 51 Stockholm
T lf. +46 8 786 90 00
Web: www.forsakringskassan.se

Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen, IAF
Box 210
S 641 22 Katrineholm
Tlf. +46 150 48 70 00
Web: www.iaf.se

Socialstyrelsen
S-106 30 Stockholm
Tlf. +46 8 555 530 00
Fax +46 8 555 532 52
Web: www.sos.se

Statistiska centralbyrån
Box 24300
S-104 51 Stockholm
Tlf. +46 8 506 940 00
Fax +46 8 661 52 61
Web: www.scb.se

Skolverket
S 106 20 Stockholm
Tlf. +46 8 527 332 00
Web: www.skolverket.se

Bilag 5**Supplerende tabeller*****Indhold***

Tabel 2	Middelfolketallet efter køn og alder 2008
Tabel 3.2.a	Familier efter familietype 2008
Tabel 3.14.a	Børn indskrevet i daginstitutioner og offentlig finansieret dagpleje efter alder i pct. af de respektive aldersgrupper 1995-2008
Tabel 3.14.b	Børn indskrevet i daginstitutioner og offentlig finansieret dagpleje (1.000) efter alder 1995-2008
Tabel 3.16.a	Børn og unge anbragt uden for eget hjem i løbet af året efter alder. Pr. 1.000 indbyggere i de respektive aldersgrupper 1995-2008
Tabel 4.3.a	Udviklingen i arbejdsløsheden efter køn 1995-2008
Tabel 4.4.a	Antal personer (1.000), som har modtaget kontantydelse i mindst én dag i forbindelse med arbejdsløshed 1995-2008
Tabel 4.10.a	Antal aktiverede i 1995-2008
Tabel 5.5.a	Beregnet fravær i mindst én uge pga. sygdom blandt beskæftigede i pct. af alle beskæftigede 1995-2008
Tabel 6.2.a	Pensionsmodtagere efter alder, i tusinder og i pct. af aldersgruppen pr. december 2008
Tabel 6.2.6.a	Alderspensionister totalt, og pensionister, der modtager alderspension i form af grundpension/garanteret mindstepension ved udgangen af årene 1995-2008
Tabel 6.2.7.a	Pensionister, der modtager alderspension i form af grundpension/garanteret mindstepension og tillægspension/arbejdspension ved udgangen af årene 1995-2008
Tabel 6.3.8.a	Pensionister, der modtager førtidspension i form af grund-/mindstepension og/eller tillægs-/arbejdspension i alt 1995-2008

SUPLLERENDE TABELLER

- Tabel 6.3.8.b.1 Pensionister, der modtager førtidspension i form af grund-/mindstepension og/eller tillægs-/arbejdspension i pct. af de respektive aldersgrupper 1995-1997
- Tabel 6.3.8.b.2 Pensionister, der modtager førtidspension i form af grund-/mindstepension og/eller tillægs-/arbejdspension i pct. af de respektive aldersgrupper 1998-2000
- Tabel 6.3.8.b.3 Pensionister, der modtager førtidspension i form af grund-/mindstepension og/eller tillægs-/arbejdspension i pct. af de respektive aldersgrupper 2001-2003
- Tabel 6.3.8.b.4 Pensionister, der modtager førtidspension i form af grund-/mindstepension og/eller tillægs-/arbejdspension i pct. af de respektive aldersgrupper 2004-2005
- Tabel 6.3.8.b.5 Pensionister, der modtager førtidspension i form af grund-/mindstepension og/eller tillægs-/arbejdspension i pct. af de respektive aldersgrupper 2006-2007
- Tabel 6.3.8.b.6 Pensionister, der modtager førtidspension i form af grund-/mindstepension og/eller tillægs-/arbejdspension i pct. af de respektive aldersgrupper 2008
-
- Tabel 7.3.a Familier, der modtog boligstøtte ved udgangen af årene 1995-2008
- Tabel 7.4.a Pensionister, der modtog boligstøtte ved udgangen af årene 1995-2008
- Tabel 9.7.a Sociale udgifter efter art og formål i pct. af BNP 2007
- Tabel 9.x Løbende bidrag til finansiering af de sociale udgifter, procentvis fordelt på det offentlige, arbejdsgiverne, de sikredes bidrag samt anden finansiering 1995-2007
- Tabel 9.9.a Skatteprocent og sociale afgifter af løn og sociale ydelser, pr. måned, for en enlig AW uden børn 2007
- Tabel 9.10.a Skattefrie og skattepligtige kontantydelse i alt samt i forhold til BNP 1995-2007

Tabel 2 Middelfolketallet efter køn og alder 2008

	Danmark		Færøerne		Finland		Island		Norge		Sverige	
	1.000	Pct.	1.000	Pct.	1.000	Pct.	1.000	Pct.	1.000	Pct.	1.000	Pct.
<i>Kvinder</i>												
0-6 år	223	8	2	10	199	7	15	9,7	202	8	352	8
7-17 "	370	13	4	17	337	12	24	15,5	335	14	576	12
18-24 "	215	8	2	9	224	8	16	10,2	203	9	409	9
25-49 "	930	34	7	31	849	31	55	35,4	814	34	1.493	32
50-64 "	546	20	4	17	578	21	26	16,4	438	18	895	19
65-79 "	339	12	2	10	361	13	14	8,9	256	11	607	13
80- "	147	5	1	5	163	6	6	3,9	143	6	318	7
I alt	2.769	100	23	100	2.709	100	156	100	2.391	100	4.649	100
<i>Mænd</i>												
0-6 år	233	9	2	10	208	8	16	9,7	211	9	372	8
7-17 "	389	14	4	17	350	13	25	15,5	354	15	607	13
18-24 "	224	8	2	10	234	9	17	10,3	212	9	429	9
25-49 "	948	35	8	33	883	34	61	37,5	850	36	1.553	34
50-64 "	547	20	5	18	569	22	27	16,7	450	19	904	20
65-79 "	300	11	2	10	289	11	13	7,8	224	9	549	12
80- "	79	3	1	3	71	3	4	2,4	76	3	185	4
I alt	2.720	100	25	100	2.604	100	163	100	2.377	100	4.600	100
<i>Kvinder og mænd</i>												
0-6 år	456	8	5	10	407	8	31	9,7	413	9	724	8
7-17 "	759	14	8	17	687	13	49	15,5	689	14	1.183	13
18-24 "	439	8	4	9	458	9	33	10,3	415	9	838	9
25-49 "	1.877	34	16	32	1.732	33	117	36,5	1.664	35	3.046	33
50-64 "	1.094	20	9	18	1.146	22	53	16,6	889	19	1.799	19
65-79 "	638	12	5	10	650	12	27	8,4	480	10	1.156	12
80- "	226	4	2	4	234	4	10	3,1	219	5	503	5
I alt	5.489	100	48	100	5.313	100	319	100	4.768	100	9.249	100

SUPLLERENDE TABELLER

Tabel 3.2.a Familier efter familietype

	Danmark ¹⁾	Finland	Island ²⁾	Norge	Sverige ^{3,4)}
	2008	2008	2007	2008	2008
<i>Antal familier med børn i alderen 0-17 år (1.000)</i>	762	585	45	613	1.097
Heraf (pct.):					
- Gifte	62	62	58	56	} 77
- Samboende	16	18	22	23	
- Enlige	22	20	20	21	23
I alt	100	100	100	100	100
<i>Antal familier uden børn (1.000)</i>	2.031	2.245	72	1.565	4.262
Heraf (pct.):					
- Gifte	28	27	43	31	} 29
- Samboende	9	9	3	6	
- Enlige	64	65	52	62	71
I alt	100	100	100	100	100
<i>Enlige med børn (pct.):</i>					
Kvinder	83	87	91	82	79
Mænd	17	13	9	18	21
I alt	100	100	100	100	100
<i>Enlige uden børn (pct.):</i>					
Kvinder	50	52	48	51	49
Mænd	50	48	52	49	51
I alt	100	100	100	100	100
<i>Gennemsnitligt antal personer pr. familie</i>	2	2	3	2	2

1 Herudover er der ... familier bestående af ikke-hjemmeboende børn under 18 år. Hjemmeboende børn i alderen 0-24 år.

2 Tallene er hentet fra Hagstofa Islands udvalgsundersøgelse vedrørende levevilkår (EU-Silc).

3 Tallene er fremskrevet med hjælp af simuleringsmodellen FASIT og bygger på SCB's udvalgsundersøgelse vedrørende husstandenes økonomi.

4 Samboende inkluderet i gifte.

Tabel 3.14.a Børn indskrevet i daginstitutioner og offentlig finansieret dagpleje efter alder i pct. af de respektive aldersgrupper 1995-2008

	Danmark ¹⁾	Færøerne	Finland ²⁾	Island ³⁾	Norge ⁴⁾	Sverige ⁵⁾
<i>1995</i>						
0-2 år	48	..	18	37	22	37
3-6 år	83	..	55	64	61	74
0-6 år i alt	68	..	39	53	44	59
7-10 år	53	..	5	-	.	45
<i>2000</i>						
< 1 år	15	..	2	7	2	.
1-2 år	77	..	35	59	37	60
3-5 år	92	..	66	92	78	86
0-5 år i alt	75	..	46	68	52	66
6 år	90	..	67	-	.	77
0 - 6 år i alt	77	..	49	58	.	68
7-10 år	63	..	3	.	.	51
<i>2007</i>						
< 1 år	17	21	1	7	4	-
1-2 år	90	81	40	79	69	70
3-5 år	96	92	72	95	94	97
0-5 år i alt	81	77	49	75	71	73
6 år	90	80	69	-	.	86
0-6 år i alt	82	78	52	65	.	75
7-10 år	65	28	1	.	.	65
<i>2008</i>						
< 1 år	17	7	1	..	4	0
1-2 år	90	57	42	..	75	70
3-5 år	97	67	73	..	96	97
0-5 år i alt	81	54	50	..	73	73
6 år	91	72	69	..	.	86
0-6 år i alt	83	57	53	..	.	75
7-10 år	74	22	1	..	.	66

1 Tidspunktet for opgørelsen af antallet af indskrevne børn er ændret fra marts til september fra 2004. Antallet af indskrevne i 1995 vedrører januar 1996, antallet i 2000 vedrører marts 2001, mens antallet i 2003 vedrører marts 2003.

2 Tallene fra og med 2000 er inklusive børn i privat pasning med offentligt tilskud.

3 Fra 1995 kun børn i alderen 0-5 år idet skolefritidsordningerne helt overgik til skolevæsenet i 1995 og der findes ingen statistik for dette.

4 Fra 2000 kun børn i alderen 0-5 år.

5 Fra og med 1998 er der indført en særlig forskoleklasse for 6-årige. Disse børn er ikke medtaget, medmindre de også har en plads i en daginstitution.

SUPLLERENDE TABELLER

Tabel 3.14.b Børn indskrevet i daginstitutioner og offentlig finansieret dagpleje (1.000) efter alder 1995-2008

	Danmark ¹⁾	Færøerne	Finland ²⁾	Island ³⁾	Norge ⁴⁾	Sverige ⁵⁾
<i>1995</i>						
0-2 år	101	..	34	5	39	123
3-6 år	218	..	145	12	149	367
0-6 år i alt	319	..	179	17	188	490
7-10 år	123	..	11	-	.	198
<i>2000</i>						
< 1 år	10	..	1	0	1	-
1-2 år	103	..	40	5	44	111
3-5 år	192	..	122	12	144	242
0-5 år i alt	306	..	163	17	189	353
6 år	65	..	44	-	.	81
0 – 6 år i alt	370	..	207	17	.	434
7-10 år	171	..	8	-	.	255
<i>2007</i>						
<1 år	11	-	1	0	3	-
1-2 år	117	1	47	7	82	147
3-5 år	188	2	123	12	165	294
0-5 år i alt	316	3	172	19	249	441
6 år	59	1	39	-	.	82
0-6 år i alt	375	4	210	19	.	523
7-10 år	175	1	2	-	.	243
<i>2008</i>						
<1 år	11	0	1	..	3	0
1-2 år	118	1	50	..	89	152
3-5 år	189	1	127	..	169	302
0-5 år i alt	318	2	178	..	261	454
6 år	59	0	39	..	.	86
0-6 år i alt	377	3	217	..	.	540
7-10 år	199	1	2	..	.	250

1 Se tabel 3.12.a

2 Se tabel 3.12.a

3 Se tabel 3.12.a

4 Se tabel 3.12.a

5 Se tabel 3.12.a, børn under 1 år har ikke ret til plads i daginstitution i Sverige

Tabel 3.16.a Børn og unge anbragt uden for eget hjem i løbet af året efter alder. Pr. 1.000 indbyggere i de respektive aldersgrupper 1995-2008

	1995	2000	2007	2008		
				I alt	Piger	Drenge
<i>Danmark¹⁾</i>						
0-6 år	3,9	4,5	3,4			
7-14 år	11,9	13,0	10,6			
15-17 år	29,3	33,1	25,0			
18-20 år	15,0	17,1	14,3			
0-20 år	12,0	13,0	10,9			
<i>Færøerne</i>						
0-6 år	..	..	1,8	2,5	1,6	2,1
7-14 år	..	..	5,1	5,6	5,3	5,5
15-17 år	..	..	9,8	17,5	5,0	11,0
18-20 år	..	..	3,7	1,8	3,3	2,6
0-20 år	..	..	4,6	5,9	3,8	4,8
<i>Finland</i>						
0-6 år	5,2	5,7	6,9	..	..	..
7-14 år	8,5	9,6	12,0	..	..	..
15-17 år	12,7	16,1	22,7	..	..	..
18-20 år	9,0	11,7	14,3	..	..	..
0-20 år	8,1	9,7	12,4	..	..	..
<i>Island²⁾</i>						
0-6 år	2,1	2,5	0,9	..	..	..
7-14 år	3,9	4,5	3,8	..	..	..
15-18 år	5,9	8,3	12,1	..	..	..
0-18 år	3,6	4,9	4,6	..	..	..
<i>Norge</i>						
0-6 år	3,4	3,6	4,3	.	.	.
7-14 år	7,9	7,9	9,4	.	.	.
15-17 år	14,2	17,4	19,5	.	.	.
18-19 år	7,4	11,0	16,5	.	.	.
0-19 år	7,1	7,9	10,0	.	.	.
<i>Sverige³⁾</i>						
0-6 år	3,6	3,6	3,9	3,8	4,1	4,0
7-14 år	7,0	7,1	7,9	7,9	8,5	8,2
15-17 år	14,4	16,8	19,3	19,4	21,7	20,6
18-20 år	5,1	11,8	13,0	12,7	14,9	13,8
0-20 år	6,5	8,0	9,4	9,3	10,3	9,8

1 Inkl. børn og unge med nedsat fysisk og/eller psykisk funktionsevne.

2 Fordelingen af alder og køn er baseret på skøn.

3 Fra og med 1999 indgår der i gruppen 18-20-årige som er i behandling efter den sociale servicelov. Disse, som hovedsageligt er 19-20 år, var tidligere i statistikken medtaget som voksne misbrugere.

SUPLERENDE TABELLER

Tabel 4.3.a Udviklingen i arbejdsløsheden efter køn 1995-2008

	Gennem- snitligt antal arbejdsløse	Arbejdsløse i pct. af arbejdsstyrken					
		I alt	Kvinder	Mænd	16-24-årige		
					I alt	Kvinder	Mænd
<i>Danmark¹⁾</i>							
1995	197.000	7,0	8,2	6,1	9,7	10,6	8,8
2000	131.000	4,6	5,2	4,0	6,5	6,5	6,5
2007	115.000	4,0	4,4	3,6	8,1	7,8	8,5
2008	98.380	3,4	3,7	3,0	7,5	8,3	6,8
<i>Færøerne²⁾</i>							
1995	2.600	12,7	16,1	10,1	..	..	..
2000	1.000	4,2	6,6	2,5	..	..	..
2007	480	1,8	2,5	1,2	3,1	3,9	2,4
2008	374	1,3	1,7	1,0	1,0	1,1	0,9
<i>Finland³⁾</i>							
1995	382.000	15,5	15,1	15,8	29,7	28,6	30,7
2000	253.000	9,8	10,6	9,1	21,4	21,6	21,1
2007	183.000	6,9	7,3	6,6	16,5	16,6	16,4
2008	172.000	6,4	6,7	6,2	16,5	15,8	17,1
<i>Island⁴⁾</i>							
1995	7.200	4,9	4,9	4,8	11,0	8,6	13,1
2000	3.700	2,3	2,9	1,8	4,7	3,6	5,7
2007	4200	2,3	2,3	2,3	7,3	6,7	8,0
2008	5.500	3,0	2,6	3,3	8,2	7,5	9,0
<i>Norge⁵⁾</i>							
1995	107.000	4,9	4,6	5,2	11,8	11,5	12,2
2000	81.000	3,4	3,2	3,6	10,2	10,6	9,9
2007	63.000	2,5	2,5	2,6	7,3	6,6	7,9
2008	67.000	2,6	2,4	2,8	7,5	6,8	8,2
<i>Sverige⁶⁾</i>							
1995	333.000	7,7	6,9	8,5	15,3	14,0	16,7
2000	203.100	4,7	4,2	5,0	8,1	7,4	8,6
2007	291.800	6,2	6,4	5,9	18,9	19,5	18,4
2008	293.700	6,1	6,4	5,9	19,4	19,6	19,2

1 Oplysningerne er baseret på arbejdskraftundersøgelserne, der omfatter 15-66-årige.

2 2005 tallene er baseret på årlig arbejdskraftundersøgelse i november. Omfatter 16-64 årige.

3 Aldersgruppen for Finland er 15-24-årige i stedet for 16-24 år.

4 Oplysningerne er baseret på arbejdskraftundersøgelserne.

5 Der skete en omlægning af statistikken i 1996, hvorfor tallene for 1995 ikke er sammenlignelige.

Tabel 4.4.a Antal personer (1.000), som har modtaget kontantydelse i mindst én dag i forbindelse med arbejdsløshed 1995-2008

	Danmark	Færøerne	Finland	Island ¹⁾	Norge ¹⁾	Sverige ²⁾
<i>1995</i>						
Forsikrede	672	6	683	19	310	824
Ikke-forsikrede	111	1	270	..	-	137
I alt	783	7	827	19	310	961
I alt i pct. af arbejdsstyrken	28	36	34	..	14	22
<i>2000</i>						
Forsikrede	490	2	340	7	165	622
Ikke-forsikrede	70	1	287	..	-	55
I alt	560	3	603	7	165	677
I alt i pct. af arbejdsstyrken	20	12	23	4	7	16
<i>2007</i>						
Forsikrede	354	1	277	7	85	371
Ikke-forsikrede	59	-	203	..	-	55
I alt	413	1	465	7	85	417
I alt i pct. af arbejdsstyrken	15	5	18	4	3	9
<i>2008</i>						
Forsikrede	279	1	269	12	81	296
Ikke-forsikrede	74	-	183	..	..	37
I alt	279	1	439	12	81	327
I alt i pct. af arbejdsstyrken	10	..	16	7	3	7

1 Beregnet ud fra antal godkendte dagpengeansøgninger.

2 Der kan forekomme dobbeltregninger idet en person i løbet af et år både kan være talt med som forsikret og ikke forsikret. I 2006 var 12.000 personer talt med både som forsikret og ikke forsikret, og i 2007 var antallet 8.000 personer. I 2008 var 6.000 personer talt med både som forsikret og ikke forsikret.

SUPLERENDE TABELLER
Tabel 4.10.a Antal aktiverede i 1995-2008

	Antal aktiverede i løbet af året		Antal aktiverede på opgørelsestidspunktet/ gennemsnitligt antal aktiverede		Aktiverede i pct. af arbejdsstyrken på opgørelsestidspunktet	
	I alt	16-24-årige	I alt	16-24-årige	I alt	16-24-årige
<i>Danmark</i>						
I alt 1995	258.392	52.214	110.935	16.030	4,0	3,4
I alt 2000	221.534	34.828	87.239	10.507	3,2	2,6
I alt 2006	212.882	26.355	62.339	6.068	2,2	1,6
I alt 2007	209.807	27.300	65.489	6.865	2,3	1,7
I alt 2008	221.188	33.528	68.198	7.999	2,4	2,0
Heraf:						
- Støttet beskæftigelse	78.697	7.130	26.322	1.466	0,9	0,4
- Uddannelse	173.858	30.778	41.876	6.533	1,5	1,6
- Andet ¹⁾	-	-	-	-	-	-
<i>Finland</i>						
I alt 1995	285.575	82.217	103.667	25.973	4,2	9,9
I alt 2000	226.077	62.748	83.660	18.873	3,2	5,6
I alt 2007	214.026	50.470	80.702	14.136	3,0	4,1
I alt 2008	195.613	45.060	74.635	12.578	2,8	3,7
Heraf:						
- Støttet beskæftigelse	86.612	10.415	36.385	4.034	1,3	1,2
- Uddannelse	55.986	8.719	28.181	3.976	1,0	1,2
- Andet	53.015	25.926	10.069	4.568	0,4	1,3
<i>Island</i>						
I alt 1995	..	..	..	..	..	..
I alt 2000	3.811	764	..	..	..	..
I alt 2006	4.903	916	..	..	..	..
I alt 2007	..	..	..	..	..	..
Heraf:						
- Støttet beskæftigelse	154	54	..	..	..	..
- Uddannelse	2.092	368	..	..	..	..
- Andet	2.657	494	..	..	..	..
<i>Norge¹⁾</i>						
I alt 1995	..	..	42.145	16.482	1,9	5,6
I alt 2000	..	..	11.439	3.520	0,5	1,1
I alt 2007	47.847	..	10.139	3.162	0,4	0,9
I alt 2008	43.098	..	10.859	3.336	0,4	0,9
Heraf:						
- Støttet beskæftigelse						
- Uddannelse						
- Andet						
<i>Sverige</i>						
I alt 1995	781.000	..	275.100	..	6,1	..
I alt 2000	470.970	..	166.159	..	3,8	..
I alt 2007	425.916	..	166.934	..	3,5	..
I alt 2008	387.119	..	171.311	..	3,5	..
Heraf:						
- Støttet beskæftigelse	146.388	..	91.485	..	1,7	..
- Uddannelse	75.266	..	14.860	..	0,3	..
Andet	181.197	..	71.861	..	1,5	..

1 Fra 2006 er arbejdsstyrken for 15-24 år.

2 De grupper der lå under andet er lagt sammen med uddannelse da flere ydelser ikke længere kan opdeles.

Tabel 5.5.a Beregnet fravær i mindst én uge pga. sygdom blandt beskæftigede i pct. af alle beskæftigede 1995-2008¹⁾

	Danmark ²⁾	Finland	Island	Norge	Sverige
1995					
Kvinder	2,2	2,3	2,1	3,1	3,4
Mænd	1,4	2,0	1,3	2,2	2,2
I alt	1,7	2,1	1,7	2,6	2,7
2000					
Kvinder	2,0	2,5	1,5	4,7	4,9
Mænd	1,4	2,2	1,1	3,4	2,6
I alt	1,7	2,4	1,3	4,0	3,7
2007					
Kvinder	3,0	2,8	..	4,7	3,5
Mænd	1,8	2,2	..	3,1	2,2
I alt	2,3	2,5	..	3,8	2,8
2008					
Kvinder	2,2	3,1	..	4,7	3,0
Mænd	1,6	2,6	..	2,7	1,9
I alt	1,9	2,8	..	3,7	2,4

1 Tallene er beregnet ud fra arbejdskraftundersøgelserne, som et gennemsnit af tællingerne.

2 15-66 årige.

SUPLERENDE TABELLER
Tabel 6.2.a Pensionsmodtagere efter alder, i tusinder og i pct. af aldersgruppen pr. december 2008

	Danmark ¹⁾		Færøerne		Finland		Island ¹⁾		Norge		Sverige	
	1.000	I pct. af hver alders-gruppe	1.000	I pct. af hver alders-gruppe	1.000	I pct. af hver alders-gruppe	1.000	I pct. af hver alders-gruppe	1.000	I pct. af hver alders-gruppe	1.000	I pct. af hver alders-gruppe
<i>Kvinder</i>												
16-39 år	15	2,0	0,1	1,5	12	1,6	2,2	4,1	20	2,9	38	2,7
40-49 "	28	7,0	0,2	5,4	17	4,7	2,2	10,0	35	10,7	63	10,1
50-54 "	22	12,4	0,2	10,5	18	9,4	1,2	12,5	28	18,0	48	16,6
55-59 "	30	16,6	0,2	14,5	36	18,2	1,4	16,0	38	26,5	68	23,2
60-62 "	62	52,8	0,2	26,7	58	46,5	0,9	21,1	36	40,3	73	38,3
63-64 "	56	79,3	0,1	24,5	53	80,0	0,7	26,6	32	59,0	71	56,8
65-66 "	58	97,9	0,2	39,8	52	102,4	1,4	62,3	30	67,0	106	96,6
67+ "	431	102,2	3,3	103,9	497	104,5	17,8	100,7	371	103,8	844	103,5
I alt	702	32,3	4,4	26,2	744	33,1	27,7	23,1	590	31,6	1.310	35,0
<i>Mænd</i>												
16-39 år	18	2,3	0,1	1,7	16	2,0	1,6	2,7	18	2,4	31	2,0
40-49 "	26	6,2	0,1	3,6	21	5,5	1,3	5,6	25	6,9	38	6
50-54 "	18	10,0	0,1	5,5	22	11,6	0,8	7,5	19	11,7	30	11
55-59 "	22	12,5	0,1	8,9	41	20,8	0,8	9,0	26	17,4	44	15
60-62 "	43	36,5	0,1	16,4	54	44,8	0,6	13,1	27	29,6	55	29
63-64 "	44	63,9	0,1	16,5	50	79,6	0,4	16,3	27	50,2	62	50
65-66 "	54	93,8	0,1	20,0	47	100,3	1,2	56,3	26	59,9	105	96
67+ "	325	103,1	2,8	105,1	334	105,0	14,4	100,0	273	104,9	663	81
I alt	549	26,3	3,6	19,4	586	27,6	21,1	16,9	441	24,1	1.028	27,0
<i>Kvinder og Mænd</i>												
16-39 år	32,9	2,2	0,2	1,6	29	1,8	3,7	4,1	38	2,7	69	2,0
40-49 "	53,4	6,6	0,3	4,4	38	5,1	3,5	7,7	60	8,8	101	8,0
50-54 "	40,0	11,2	0,2	7,9	40	10,5	2,0	9,9	47	14,8	78	13,0
55-59 "	52,0	14,6	0,3	11,6	77	19,5	2,2	12,4	64	21,9	111	19,0
60-62 "	105,0	44,7	0,3	20,9	113	45,6	1,5	17,0	63	34,9	128	34,0
63-64 "	100,0	71,7	0,2	20,4	103	79,8	1,1	21,5	59	54,5	133	53,0
65-66 "	111,6	96,2	0,3	28,9	99	101,4	2,6	59,3	56	63,4	211	96,0
67+ "	755,6	102,6	6,1	104,5	831	104,7	32,1	100,4	644	104,2	1.506	105,0
I alt	1.251	29,2	8,0	22,6	1.330	30,4	48,8	19,9	1.031	27,9	2.338	31,0

1 Tal er fra 2007

NB: Da man i alle landene kan være bosat uden for landet og samtidig modtage pension, kan antallet af modtagere overstige 100 pct.

Tabel 6.2.6.a Alderspensionister totalt, og pensionister, der modtager alderspension i form af grundpension/garanteret mindstepension ved udgangen af årene 1995-2008

	Modtagere af alderspension i alt			Alderspensionister der kun modtager grundpension				
	Antal (1.000)	Kvinder (1.000)	Mænd (1.000)	Antal (1.000)	Kvinder (1.000)	Mænd (1.000)	Kvinder, pct.	Mænd, pct.
<i>Danmark</i>								
1995	709	421	288	328	250	79	76,0	24,0
2000	706	416	290	244	195	49	80,0	20,0
2007	851	482	369	190	145	45	76	24
2008	867	489	378	170	132	38	77	23
<i>Færøerne</i>								
1995	..	..	..	..	..	..	..	..
2000	6	3,3	2,6	1,2	0,7	0,5	56,9	43,1
2007	6	3,3	2,7	1,1	0,6	0,5	56,1	43,9
2008	6	3,3	2,8	1,6	0,8	0,8	50,8	49,2
<i>Finland¹⁾</i>								
1995	804	501	304	108	95	13	88,0	12,0
2000	870	531	339	90	76	14	84,4	15,6
2007	978	575	404	61	49	12	80,3	19,7
2008	1.005	588	417	60	48	12	80,1	19,9
<i>Island</i>								
1995	26	..	..	..	..	..	..	..
2000	29	16	13	2	2	1	68,8	31,2
2006	32	16	12	2	2	1	68,0	32,0
2007	32	18	14	2	1	1	67,9	32,1
2008	..	..	..	..	..	..	..	..
<i>Norge</i>								
1995	625	372	254	258	218	40	84,6	15,4
2000	629	371	258	237	204	33	86,2	13,8
2007	639	370	270	176	155	22	87,7	12,3
2008	643	370	273	192	168	24	87,4	12,6
<i>Sverige</i>								
1995	1.590	908	682	307	279	28	90,9	9,1
2000	1.604	910	694	226	202	24	89,4	10,6
2007	1.760	972	788	140	121	19	86,2	13,8
2008	1.806	991	815	129	110	19	85,3	14,7

1 Tallene indeholder personer som har udtaget alderspensionen for tiden samt alderspensionister under 65 år.

Tabel 6.2.7.a Pensionister, der modtager alderspension i form af grundpension/garanteret mindstepension og tillægspension/arbejdspension ved udgangen af årene 1995-2008

	Alderspensionister der både modtager grund- og tillægs/arbejdspension					Alderspensionister der kun modtager arbejdspension (nye finske og svenske system)				
	Antal (1.000)	Kvinder (1.000)	Mænd (1.000)	Kvinder, pct.	Mænd, pct.	Antal (1.000)	Kvinder (1.000)	Mænd (1.000)	Kvinder, pct.	Mænd, pct.
<i>Danmark</i>										
1995	381	171	209	45,0	55,0	.	.	.	.	.
2000	463	221	242	47,8	52,2	.	.	.	.	.
2007	661	337	324	51,0	49,0	.	.	.	.	.
2008	698	357	340	51,0	49,0	.	.	.	.	.
<i>Finland¹⁾</i>										
1995	641	377	265	58,7	41,3	55	29	26	52,7	47,3
2000	683	405	278	59,3	40,7	97	50	47	51,5	48,5
2007	406	279	127	68,7	31,3	512	247	265	48,2	51,8
2008	428	293	135	69,0	32,0	517	247	270	47,7	52,3
<i>Island</i>										
1995	..	..	..	..	..	.	.	.	.	.
2000	25	14	11	56,3	43,7	.	.	.	.	.
2006	26	15	12	56,0	44,0	.	.	.	.	.
2007	27	15	12	56	44	.	.	.	.	.
2008	..	..	..	..	..	.	.	.	.	.
<i>Norge</i>										
1995	368	153	214	41,7	58,3	.	.	.	.	.
2000	392	166	225	42,5	57,5	.	.	.	.	.
2007	463	215	248	46,4	53,6	.	.	.	.	.
2008	451	202	249	45,8	55,2	.	.	.	.	.
<i>Sverige</i>										
1995	1.283	629	654	49,0	51,0	.	.	.	.	.
2000	1.378	708	670	51,4	48,6	.	.	.	.	.
2007 ²⁾	1.110	602	509	54,2	45,8	510	249	260	48,9	51,1
2008 ²⁾	1.049	572	477	54,0	46,0	628	309	319	49,0	51,0

1 Tallene indeholder personer som har udtaget alderspensionen før tiden samt alderspensionister under 65 år.

2 Pensionister med grund og tillægs/arbejdspension er pensionsmodtagere efter det gamle system, mens pensionsmodtagere efter det nye svenske system er den indkomstbaserede pension evt. i kombination med en anden pension.

Tabel 6.3.8.a Pensionister, der modtager førtidspension i form af grund-/mindstepension og/eller tillægs-/arbejdspension i alt og i pct. 1995-2008

	1995		2000		2007		2008	
	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.
<i>Danmark</i>								
18-19 år	485	0,3	570	0,4	860	0,4	860	0,4
20-29 "	8.317	5,4	7.598	4,9	8.874	4,3	8.942	3,7
30-39 "	18.305	11,9	18.364	11,9	21.827	10,7	23.117	9,6
40-49 "	34.919	22,7	33.757	21,8	47.077	23,1	53.363	22,2
50-59 "	57.198	37,2	60.933	39,4	77.373	37,9	92.369	38,5
60-64 "	34.504	22,4	33.366	21,6	48.200	23,6	61.233	25,5
I alt 18-64 år	153.728	100,0	154.588	100,0	204.211	100,0	239.884	100,0
65-66 år	12.918	.	12.263	.	531	.	748	.
<i>Færøerne</i>								
18-19 år	..	..	5,0	0,4	4,0	0,3	6,0	0,5
20-29 "	..	..	55,0	4,4	49,0	4,0	47,0	3,8
30-39 "	..	..	135,0	10,8	126,0	10,3	124,0	10,0
40-49 "	..	..	232,0	18,6	234,0	19,1	235,0	19,0
50-59 "	..	..	472,0	37,9	447,0	36,5	454,0	36,7
60-64 "	..	..	346,0	27,8	365,0	29,8	370,0	29,9
I alt 18-64 år	..	..	1245,0	100,0	1225,0	100,0	1236,0	100,0
65-66 år	..	..	148	.	134	.	156	.
<i>Finland</i>								
16-19 år	1.978	0,6	1.569	0,6	1.338	0,5	1.494	0,5
20-29 "	9.031	2,9	8.240	3,0	10.229	3,8	10.575	3,9
30-39 "	20.379	6,6	18.451	6,7	16.865	6,2	16.830	6,2
40-49 "	49.498	16,0	43.096	15,6	38.449	14,2	38.221	14,0
50-59 "	113.830	36,8	108.344	39,2	114.422	42,1	110.574	40,5
60-64 "	114.787	37,1	96.569	35,0	90.321	33,3	95.184	34,9
I alt 16-64 år	309.503	100,0	276.269	100,0	271.624	100,0	272.873	100,0
65-66 år	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Island</i>								
16-19 år	322	3,5	193	2,1	243	1,7	..	..
20-29 "	1.048	11,5	971	10,4	1.342	9,6	..	..
30-39 "	1.825	20,0	1.719	18,3	2.159	15,4	..	..
40-49 "	1.973	21,6	2.362	25,2	3.519	25,1	..	..
50-59 "	2.234	24,5	2.600	27,7	4.203	29,9	..	..
60-64 "	1.712	18,8	1.533	16,3	2.582	18,4	..	..
I alt 16-64 år	9.114	100,0	9.378	100,0	14.048	100,0	..	..
65-66 år	905	.	902	.	1.047	.	..	..
<i>Norge</i>								
18-19 år	778	0,4	544	0,2	863	0,3	959	0,3
20-29 "	6.625	3,3	7.687	3,1	9.396	3,1	9.902	3,3
30-39 "	19.106	9,4	24.011	9,6	26.625	8,9	26.725	8,8
40-49 "	44.153	21,7	51.285	20,5	59.034	19,7	60.011	19,8
50-59 "	73.415	36,0	99.405	39,8	111.650	37,3	110.620	36,5
60-64 "	59.700	29,3	67.054	26,8	91.459	30,6	94.626	31,2
I alt 18-64 år	203.777	100,0	249.986	100,0	299.027	100,0	302.743	100,0
65-66 år	32.524	.	28.526	.	34.517	.	36.398	.
<i>Sverige¹⁾</i>								
16-19 år	3.138	0,7	3.910	0,9	2.333	0,4	2.528	0,5
20-29 "	12.181	2,9	13.924	3,2	24.586	4,5	25.355	4,8
30-39 "	31.645	7,5	34.463	7,9	44.073	8,0	41.320	7,8
40-49 "	78.902	18,8	78.134	17,8	105.970	19,2	101.320	19,1
50-59 "	156.598	37,3	174.686	39,9	199.788	36,2	189.318	35,6
60-64 "	137.394	32,7	132.826	30,3	174.996	31,7	171.660	32,3
I alt 16-64 år	419.858	100,0	437.943	100,0	.	.	531.501	100,0
65-66 år	.	.	.	.	.	.	.	.

1 Aldersgruppen 16-19 år indeholder fra 2004 de 18-19årige.

SUPLLERENDE TABELLER

Tabel 6.3.8.b.1 Pensionister, der modtager førtidspension i form af grund- / mindstepension og/eller tillægs-/arbejdspension i pct. af de respektive aldersgrupper 1995-1998

	1995			1996			1997		
	Kvinder	Mænd	I alt	Kvinder	Mænd	I alt	Kvinder	Mænd	I alt
<i>Danmark</i>									
18-19 år	0,1	0,2	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
20-29 "	0,9	1,2	1,1	0,9	1,2	1,1	0,9	1,2	1,1
30-39 "	2,2	2,4	2,3	2,1	2,4	2,3	2,1	2,4	2,3
40-49 "	4,7	4,4	4,5	4,7	4,4	4,5	4,6	4,4	4,5
50-59 "	9,2	8,4	8,8	9,0	8,2	8,6	8,7	8,0	8,3
60-64 "	14,4	14,4	14,4	14,2	13,8	14,0	13,9	13,3	13,6
I alt 18-64 år	4,4	4,3	4,3	4,2	4,2	4,2	4,4	4,2	4,3
65-66 år	14,1	14,5	14,3	14,1	14,4	14,2	14,0	14,2	14,1
<i>Færøerne</i>									
18-19 år	..	..	..	..	..	..	..	..	..
20-29 "	..	..	..	..	..	..	..	..	..
30-39 "	..	..	..	..	..	..	..	..	..
40-49 "	..	..	..	..	..	..	..	..	..
50-59 "	..	..	..	..	..	..	..	..	..
60-64 "	..	..	..	..	..	..	..	..	..
I alt 18-64 år	..	..	..	..	..	..	..	..	..
65-66 år	..	..	..	..	..	..	..	..	..
<i>Finland</i>									
16-19 år	0,6	0,9	0,8	0,6	0,9	0,8	0,6	0,9	0,8
20-29 "	1,2	1,6	1,4	1,1	1,6	1,4	1,1	1,5	1,3
30-39 "	2,2	3,1	2,7	2,2	3,0	2,6	2,2	2,9	2,6
40-49 "	5,2	6,6	5,9	5,1	6,5	5,8	5,1	6,4	5,8
50-59 "	17,9	20,9	19,4	16,6	19,4	18,0	15,6	18,0	16,8
60-64 "	44,4	49,5	46,8	43,4	47,9	45,5	41,9	46,1	43,9
I alt 16-64 år	8,7	9,8	9,3	8,5	9,5	9,0	8,3	9,2	8,8
65-66 år	.	.	.	.	.	.	0,6	0,9	0,8
<i>Island</i>									
16-19 år	1,8	2,1	2,0	1,8	2,0	1,9	1,8	1,9	1,9
20-29 "	2,4	2,7	2,6	2,5	2,7	2,6	2,6	2,8	2,7
30-39 "	4,3	3,8	4,0	4,5	3,9	4,2	4,6	3,9	4,2
40-49 "	6,6	4,7	5,6	7,1	5,0	6,0	7,4	5,1	6,2
50-59 "	11,9	7,4	9,7	12,0	7,5	9,7	12,3	7,8	10,0
60-64 "	20,6	13,3	17,0	20,7	13,4	17,1	21,3	13,2	17,4
I alt 16-64 år	6,3	4,6	5,4	6,5	4,7	5,6	6,7	4,8	5,7
65-66 år	26,4	16,8	21,7	28,6	18,8	23,9	28,2	19,4	23,9
<i>Norge</i>									
18-19 år	0,3	0,4	0,4	0,3	0,4	0,4	0,4	0,5	0,5
20-29 "	0,9	1,1	1,0	1,0	1,1	1,1	1,1	1,2	1,2
30-39 "	3,2	2,7	2,9	3,3	2,8	3,0	3,4	2,8	3,1
40-49 "	8,6	5,7	7,1	8,7	5,8	7,2	8,8	6,0	7,4
50-59 "	19,6	13,1	16,3	19,4	12,8	16,1	19,7	13,0	16,3
60-64 "	35,7	32,0	33,9	36,0	31,3	33,7	36,6	30,9	33,8
I alt 18-64 år	8,5	6,3	7,4	8,7	6,3	7,5	8,9	6,5	7,7
65-66 år	43,0	42,5	42,8	42,7	41,7	42,2	43,2	41,7	42,5
<i>Sverige</i>									
16-19 år	0,7	0,9	0,8	0,6	0,9	0,8	0,7	0,9	0,8
20-29 "	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,1	1,1	1,1
30-39 "	2,9	2,3	2,6	2,9	2,3	2,6	2,9	2,3	2,6
40-49 "	7,5	5,2	6,3	7,6	5,3	6,4	7,6	5,2	6,4
50-59 "	16,9	12,7	14,8	16,7	12,3	14,5	16,4	11,9	14,1
60-64 "	34,7	33,7	34,2	34,0	32,2	33,1	34,4	32,5	33,5
I alt 16-64 år	8,5	6,7	7,6	8,5	6,7	7,6	8,6	6,7	7,6
65-66 år	.	.	.	.	.	.	.	.	.

Tabel 6.3.8.b.2 Pensionister, der modtager førtidspension i form af grund- / mindstepension og/eller tillægs-/arbejdspension i pct. af de respektive aldersgrupper 1998-2000

	1998			1999			2000		
	Kvinder	Mænd	I alt	Kvinder	Mænd	I alt	Kvinder	Mænd	I alt
<i>Danmark</i>									
18-19 år	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
20-29 "	0,9	1,2	1,1	0,9	1,2	1,1	0,9	1,2	1,1
30-39 "	2,1	2,4	2,3	2,1	2,4	2,3	2,1	2,4	2,3
40-49 "	4,6	4,4	4,5	4,6	4,4	4,5	4,7	4,4	4,5
50-59 "	8,6	7,9	8,2	8,5	7,8	8,1	8,6	7,7	8,1
60-64 "	13,6	12,9	13,3	13,2	12,5	12,9	12,9	12,1	12,5
I alt 18-64 år	4,4	4,2	4,3	4,4	4,2	4,3	4,5	4,2	4,3
65-66 år	13,7	13,6	13,7	13,9	13,2	13,6	13,5	12,9	13,2
<i>Færøerne</i>									
18-19 år	..	..	..	..	..	..	0,2	0,6	0,4
20-29 "	..	..	..	..	..	..	1,1	1,1	1,1
30-39 "	..	..	..	..	..	..	3,0	2,1	2,5
40-49 "	..	..	..	..	..	..	5,9	2,9	4,3
50-59 "	..	..	..	..	..	..	10,0	6,4	8,1
60-64 "	..	..	..	..	..	..	17,2	15,8	16,5
I alt 18-64 år	..	..	..	..	..	..	5,6	3,8	4,6
65-66 år	..	..	..	..	..	..	18,2	16,0	17,0
<i>Finland</i>									
16-19 år	0,7	0,8	0,8	0,6	0,8	0,7	0,5	0,7	0,6
20-29 "	1,1	1,5	1,3	1,1	1,5	1,3	1,1	1,5	1,3
30-39 "	2,1	2,8	2,5	2,2	2,8	2,5	2,2	2,9	2,6
40-49 "	5,1	6,3	5,7	5,0	6,2	5,6	4,9	6,1	5,5
50-59 "	14,5	16,6	15,5	13,9	15,8	14,8	13,8	15,6	14,7
60-64 "	39,9	44,0	41,9	37,4	41,5	39,4	35,0	39,1	37,0
I alt 16-64 år	8,1	9,0	8,6	7,9	8,7	8,3	7,7	8,5	8,1
65-66 år	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Island</i>									
16-19 år	1,7	2,1	1,9	2,0	2,3	2,2	1,0	1,4	1,2
20-29 "	2,7	2,6	2,6	2,8	2,7	2,7	2,7	2,3	2,5
30-39 "	4,7	4,0	4,3	5,1	4,2	4,6	5,3	3,7	4,5
40-49 "	7,6	4,9	6,2	8,4	5,3	6,8	7,8	5,1	6,4
50-59 "	12,1	7,9	10,0	12,7	8,0	10,3	12,2	7,4	9,8
60-64 "	21,4	13,3	17,5	21,6	12,8	17,3	22,0	12,3	17,2
I alt 16-64 år	6,8	4,8	5,8	7,3	5,0	6,1	6,9	4,5	5,7
65-66 år	26,6	17,6	22,1	28,8	17,5	23,3	32,2	19,0	25,8
<i>Norge</i>									
18-19 år	0,4	0,5	0,5	0,5	0,6	0,6	0,5	0,6	0,6
20-29 "	1,1	1,3	1,2	1,2	1,3	1,3	1,2	1,4	1,3
30-39 "	3,6	3,0	3,3	3,8	3,1	3,4	3,9	3,1	3,5
40-49 "	9,2	6,2	7,7	9,6	6,5	8,0	9,8	6,7	8,2
50-59 "	20,5	13,4	16,9	21,3	13,7	17,4	21,8	14,0	17,8
60-64 "	37,7	31,3	34,6	38,7	31,6	35,2	39,3	31,8	35,6
I alt 18-64 år	9,6	6,9	8,2	10,3	7,3	8,8	10,6	7,5	9,0
65-66 år	43,9	41,5	42,8	45,0	41,2	43,2	45,7	41,2	43,5
<i>Sverige</i>									
16-19 år	0,7	0,9	0,8	0,8	1,0	0,9	0,8	1,1	1,0
20-29 "	1,1	1,1	1,1	1,2	1,2	1,2	1,3	1,3	1,3
30-39 "	2,9	2,3	2,6	2,9	2,3	2,6	3,1	2,4	2,7
40-49 "	7,6	5,2	6,4	7,6	5,3	6,4	7,9	5,5	6,7
50-59 "	16,2	11,6	13,9	16,3	11,4	13,8	16,8	11,6	14,2
60-64 "	33,3	30,5	31,9	32,6	28,8	30,7	32,4	27,6	30,0
I alt 16-64 år	8,6	6,6	7,6	8,7	6,6	7,6	9,0	6,7	7,8
65-66 år	.	.	.	.	.	.	.	.	.

SUPLLERENDE TABELLER

Tabel 6.3.8.b.3 Pensionister, der modtager førtidspension i form af grund- / mindstepension og/eller tillægs-/arbejdspension i pct. af de respektive aldersgrupper 2001-2003

	2001			2002			2003		
	Kvinder	Mænd	I alt	Kvinder	Mænd	I alt	Kvinder	Mænd	I alt
<i>Danmark</i>									
18-19 år	0,2	0,3	0,3	0,2	0,3	0,3	0,2	0,3	0,3
20-29 "	1,0	1,3	1,2	1,0	1,3	1,2	1,0	1,4	1,2
30-39 "	2,2	2,5	2,4	2,3	2,6	2,5	2,4	2,7	2,6
40-49 "	5,0	4,6	4,8	5,3	4,8	5,0	5,5	5,0	5,2
50-59 "	9,1	7,9	8,5	9,8	8,3	9,0	10,4	8,6	9,5
60-64 "	12,7	11,9	12,3	12,8	11,8	12,3	13,1	11,6	12,4
I alt 18-64 år	4,7	4,3	4,5	5,0	4,5	4,7	5,3	4,7	5,0
65-66 år	13,3	12,4	12,9	13,4	12,3	12,9	13,3	12,2	12,8
<i>Færøerne</i>									
18-19 år	0,2	0,9	0,6	0,3	0,9	0,6	0,7	0,7	0,7
20-29 "	0,9	1,0	1,0	0,7	1,0	0,9	0,7	1,0	0,9
30-39 "	2,9	1,9	2,4	2,6	1,7	2,1	2,6	1,8	2,2
40-49 "	5,1	2,9	4,0	5,2	2,7	3,9	4,8	2,7	3,7
50-59 "	10,5	6,4	8,3	10,2	6,3	8,1	10,2	6,2	8,1
60-64 "	16,5	14,4	15,4	16,3	13,1	14,6	17,5	12,7	14,9
I alt 18-64 år	5,4	3,7	4,5	5,3	3,5	4,3	5,8	3,5	4,6
65-66 år	18,4	17,9	18,1	19,0	19,1	19,1	18,5	19,9	19,2
<i>Finland</i>									
16-19 år	0,4	0,5	0,5	0,3	0,4	0,4	0,2	0,3	0,3
20-29 "	1,1	1,5	1,3	1,1	1,6	1,4	1,2	1,6	1,4
30-39 "	2,2	2,8	2,5	2,2	2,9	2,6	2,3	3,0	2,7
40-49 "	4,9	5,9	5,4	4,9	5,9	5,4	4,8	5,9	5,4
50-59 "	13,5	15,1	14,3	13,7	15,3	14,5	13,7	15,4	14,6
60-64 "	30,5	35,1	32,7	29,2	33,5	31,3	28,0	31,9	29,9
I alt 16-64 år	7,4	8,3	7,9	7,3	8,2	7,8	7,4	8,3	7,9
65-66 år	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Island</i>									
16-19 år	1,2	1,6	1,4	1,2	1,5	1,4	1,1	1,5	1,3
20-29 "	2,8	2,3	2,5	3,1	2,4	2,7	3,6	2,7	3,1
30-39 "	5,6	3,5	4,5	5,8	3,6	4,7	6,3	3,8	5,0
40-49 "	8,2	5,5	6,8	8,6	5,6	7,1	9,1	5,9	7,5
50-59 "	12,6	7,7	10,1	12,8	7,8	10,3	13,3	7,9	10,5
60-64 "	21,8	12,4	17,2	22,1	12,6	17,4	22,1	13,7	17,9
I alt 16-64 år	7,1	4,7	5,9	7,5	4,8	6,1	8,0	5,1	6,5
65-66 år	32,1	18,3	25,5	30,2	16,4	23,7	30,3	15,9	23,3
<i>Norge</i>									
18-19 år	0,5	0,5	0,5	0,5	0,6	0,6	0,5	0,6	0,6
20-29 "	1,2	1,3	1,3	1,2	1,4	1,3	1,2	1,4	1,3
30-39 "	3,8	3,1	3,4	3,8	3,1	3,4	3,8	3,1	3,4
40-49 "	9,8	6,6	8,2	9,7	6,7	8,2	9,8	6,8	8,3
50-59 "	22,0	14,2	18,0	22,3	14,4	18,3	22,6	14,7	18,6
60-64 "	39,7	31,7	35,8	39,7	31,4	35,6	39,7	30,7	35,3
I alt 18-64 år	10,8	7,7	9,2	11,0	7,8	9,4	11,2	8,0	9,6
65-66 år	46,1	40,3	43,3	46,1	39,4	42,9	46,6	39,8	43,3
<i>Sverige¹⁾</i>									
16-19 år	0,9	1,2	1,1	1,0	1,3	1,2	1,1	1,5	1,3
20-29 "	1,3	1,3	1,3	1,5	1,5	1,5	1,6	1,6	1,6
30-39 "	3,3	2,4	2,8	3,7	2,6	3,1	4,0	2,6	3,3
40-49 "	8,4	5,7	7,0	9,1	6,0	7,5	9,5	6,1	7,8
50-59 "	17,6	11,9	14,7	18,8	12,6	15,7	19,6	12,9	16,2
60-64 "	32,8	26,9	29,9	33,7	26,5	30,1	33,9	25,8	29,9
I alt 16-64 år	9,4	6,8	8,1	10,1	7,1	8,6	10,7	7,4	9,0
65-66 år	.	.	.	.	.	.	.	.	.

1 Aldersgruppen 16-19 år indeholdt i 2003 de 17-19årige.

Tabel 6.3.8.b.4 Pensionister, der modtager førtidspension i form af grund- / mindstepension og/eller tillægs-/arbejdspension i pct. af de respektive aldersgrupper 2004-2005

	2004			2005		
	Kvinder	Mænd	I alt	Kvinder	Mænd	I alt
<i>Danmark</i>						
18-19 år	0,2	0,3	0,2	0,2	0,3	0,3
20-29 "	1,1	1,5	1,3	1,2	1,5	1,4
30-39 "	2,5	2,8	2,7	2,6	2,9	2,8
40-49 "	5,8	5,2	5,5	6,0	5,4	5,7
50-59 "	11,0	9,0	10,0	11,5	9,3	10,4
60-64 "	13,2	11,5	12,4	13,4	11,5	12,5
I alt 18-64 år	5,5	4,9	5,2	5,8	5,1	5,4
65-66 år	10,7	9,3	10,0	3,9	3,2	3,6
<i>Færøerne</i>						
18-19 år	0,5	0,7	0,6	0,6	0,0	0,3
20-29 "	0,8	1,0	0,9	0,7	1,2	1,0
30-39 "	2,5	1,7	2,1	2,4	1,8	2,1
40-49 "	4,6	2,7	3,6	4,4	2,7	3,5
50-59 "	10,2	6,3	8,1	10,1	5,8	7,8
60-64 "	17,9	12,3	14,9	15,3	11,5	13,3
I alt 18-64 år	5,4	3,5	4,4	5,1	3,4	4,2
65-66 år	15,6	14,7	15,1	17,2	16,2	16,7
<i>Finland</i>						
16-19 år	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4
20-29 "	1,2	1,6	1,4	1,3	1,6	1,5
30-39 "	2,3	3,0	2,6	2,3	3,0	2,7
40-49 "	4,8	5,8	5,3	4,8	5,7	5,3
50-59 "	13,9	15,6	14,7	14,0	15,6	14,8
60-64 "	26,8	30,4	28,5	25,6	28,8	27,2
I alt 16-64 år	7,3	8,2	7,8	7,4	8,2	7,8
65-66 år	.	.	.	.	.	.
<i>Island</i>						
16-19 år	1,3	1,6	1,5	1,1	1,4	1,3
20-29 "	3,9	2,9	3,4	3,6	2,8	3,2
30-39 "	6,8	3,9	5,3	6,6	3,7	5,1
40-49 "	9,4	6,2	7,8	9,7	5,9	7,8
50-59 "	13,6	8,3	10,9	13,7	8,3	10,9
60-64 "	23,4	13,6	18,6	23,1	13,8	18,5
I alt 16-64 år	8,5	5,3	6,9	8,5	5,3	6,9
65-66 år	28,7	16,0	22,3	28,1	17,6	22,8
<i>Norge</i>						
18-19 år	0,5	0,6	0,6	0,6	0,8	0,7
20-29 "	1,3	1,4	1,4	1,4	1,5	1,5
30-39 "	3,9	3,2	3,5	4,1	3,3	3,7
40-49 "	10,0	6,9	8,4	10,2	7,0	8,6
50-59 "	22,8	15,0	18,8	22,8	15,0	18,8
60-64 "	39,2	29,7	34,5	38,7	28,9	33,8
I alt 18-64 år	11,5	8,1	9,8	11,7	8,3	10,0
65-66 år	47,1	40,1	43,7	47,6	39,8	43,8
<i>Sverige</i>						
18-19 år	1,2	1,6	1,4	1,5	2,0	1,8
20-29 "	1,8	1,8	1,8	2,0	2,0	2,0
30-39 "	4,4	2,8	3,6	4,6	2,9	3,7
40-49 "	10,4	6,4	8,4	10,9	6,5	8,7
50-59 "	20,7	13,5	17,1	21,3	13,7	17,5
60-64 "	34,7	25,5	30,1	34,5	24,8	29,6
I alt 16-64 år	11,7	7,9	9,8	12,4	8,2	10,3
65-66 år	.	.	.	.	.	.

SUPLLERENDE TABELLER

Tabel 6.3.8.b.5 Pensionister, der modtager førtidspension i form af grund-/mindste pension og/eller tillægs-/arbejdspension i pct. af de respektive aldersgrupper 2006-2007

	2006			2007		
	Kvinder	Mænd	I alt	Kvinder	Mænd	I alt
<i>Danmark</i>						
18-19 år	0,2	0,3	0,3	0,2	0,3	0,3
20-29 "	1,1	1,5	1,3	1,2	1,6	1,4
30-39 "	2,6	2,8	2,7	2,8	3,0	2,9
40-49 "	5,8	5,2	5,5	6,2	5,5	5,8
50-59 "	11,5	9,2	10,3	12,0	9,6	10,8
60-64 "	13,4	11,3	12,4	14,1	11,6	12,9
I alt 18-64 år	5,8	5,0	5,4	6,1	5,2	5,6
65-66 år	0,4	0,4	0,4	0,5	0,4	0,5
<i>Færøerne</i>						
18-19 år	0,6	0,8	0,7	0,3	0,4	0,3
20-29 "	0,7	1,1	0,9	0,6	1,1	0,9
30-39 "	2,3	1,8	2,0	2,3	2,0	2,1
40-49 "	4,3	2,9	3,5	4,2	2,9	3,5
50-59 "	9,8	6,2	7,9	9,4	5,9	7,6
60-64 "	16,8	11,5	14,0	17,8	11,7	14,5
I alt 18-64 år	5,2	3,6	4,4	5,2	3,6	4,3
65-66 år	19,7	18,6	19,1	16,9	15,3	16,0
<i>Finland</i>						
16-19 år	0,4	0,5	0,4	0,4	0,6	0,5
20-29 "	1,3	1,7	1,5	1,4	1,7	1,5
30-39 "	2,3	2,9	2,6	2,3	2,9	2,6
40-49 "	4,7	5,6	5,2	4,7	5,6	5,1
50-59 "	13,8	15,5	14,6	13,7	15,3	14,5
60-64 "	24,8	27,3	26,0	24,5	26,6	25,5
I alt 16-64 år	7,4	8,1	7,8	7,5	8,2	7,8
65-66 år	.	.	.	.	.	.
<i>Island</i>						
16-19 år	1,0	1,2	1,1	1,0	1,5	2,5
20-29 "	3,4	2,7	3,0	3,2	2,5	5,7
30-39 "	6,5	3,4	4,9	6,4	3,4	9,8
40-49 "	10,0	5,7	7,8	10,0	5,6	15,6
50-59 "	13,7	8,2	10,9	14,1	8,2	22,3
60-64 "	23,3	13,9	18,6	23,1	14,3	37,4
I alt 16-64 år	8,5	5,1	6,8	8,5	5,1	13,6
65-66 år	29,6	17,7	23,8	29,5	18,1	47,6
<i>Norge</i>						
18-19 år	0,6	0,8	0,7	0,7	0,8	0,8
20-29 "	1,5	1,6	1,6	1,6	1,7	1,7
30-39 "	4,3	3,4	3,8	4,4	3,4	3,9
40-49 "	10,4	7,1	8,7	10,6	7,0	8,8
50-59 "	22,6	15,0	18,7	22,4	14,7	18,5
60-64 "	38,4	28,2	33,3	38,4	27,9	33,1
I alt 18-64 år	11,9	8,4	10,1	12,0	8,4	10,2
65-66 år	47,3	38,8	43,1	46,3	37,3	41,9
<i>Sverige</i>						
18-19 år	1,5	2,0	1,8	1,6	2,2	1,9
20-29 "	2,2	2,2	2,2	2,3	2,3	2,3
30-39 "	4,6	2,9	3,7	4,5	2,9	3,7
40-49 "	10,9	6,4	8,6	10,8	6,3	8,5
50-59 "	21,1	13,5	17,3	20,8	13,3	17,0
60-64 "	33,7	23,8	28,7	33,2	23,3	28,2
I alt 16-64 år	12,4	8,2	10,3	12,3	8,1	10,2
65-66 år	.	.	.	.	.	.

Tabel 7.3.a Familier, der modtog boligstøtte ved udgangen af årene 1995-2008

	Danmark	Finland	Island ¹⁾	Norge	Sverige
<i>1995</i>					
Gifte og samboende par	33.610	74.402	645	5.016	198.044
- med børn	21.672	49.753	372	5.016	180.798
- uden børn	11.938	24.649	273	..	17.246
Enlige	141.265	139.414	1.976	13.740	352.416
- med børn	66.026	55.838	657	13.740	228.021
- uden børn	75.239	83.576	1.319	-	124.395
<i>2000</i>					
Gifte og samboende par	33.619	33.359	780	5.360	50.016
- med børn	21.284	25.559	417	4.954	47.622
- uden børn	12.335	7.800	363	406	2.394
Enlige	136.051	136.993	3.681	17.982	195.368
- med børn	61.700	50.184	1.296	15.725	161.548
- uden børn	74.351	86.809	2.385	2.257	33.820
<i>2007</i>					
Gifte og samboende par	29.695	21.100	1.062	6.055	49.514
- med børn	15.092	16.572	519	5.337	45.930
- uden børn	14.603	4.528	543	718	3.584
Enlige	157.758	121.135	8.815	23.783	198.347
- med børn	64.116	40.081	2.630	14.691	146.217
- uden børn	93.642	81.054	6.185	9.092	52.130
<i>2008</i>					
Gifte og samboende par	29.050	20.318	..	6.307	47.253
- med børn	14.293	15.940	..	5.276	44.442
- uden børn	14.757	4.378	..	1.031	2.811
Enlige	154.411	119.068	..	30.483	181.963
- med børn	61.931	38.866	..	16.142	134.947
- uden børn	92.480	80.202	..	14.341	47.016

1 Tal for 1995 er 1996.

SUPLLERENDE TABELLER

Tabel 7.4.a Pensionister, der modtog boligstøtte ved udgangen af årene 1995-2008

	Danmark ¹⁾	Finland	Norge	Sverige ²⁾
<i>1995</i>				
Pensionistpar	68.872	13.732	5.771	42.300
Enlige pensionister	263.130	131.557	42.869	512.300
I alt	332.002	145.289	48.640	554.700
<i>2000</i>				
Pensionistpar	61.577	13.013	4.271	..
Enlige pensionister	269.161	139.451	78.547	..
I alt	330.738	152.464	82.818	458.337
<i>2007</i>				
Pensionistpar	56.978	11.600	2.445	..
Enlige pensionister	280.373	152.992	64.310	..
I alt	337.351	164.592	66.755	415.851
<i>2008</i>				
Pensionistpar	55.789	11.179	2.247	..
Enlige pensionister	279.313	156.837	64.214	..
I alt	335.102	168.016	66.461	408.566

1 Fra 2003 inkl. nye førtidspensionister med boligstøtte efter de nye regler som følge af førtidspensionsreformen fra 1. januar 2003.

2 Inklusive 135.976 i 2005, 137.696 i 2006, 138.232 i 2007 og i 2008 138.276 personer med syge/aktivitetsydelse.

Tabel 9.7.a Sociale udgifter efter art og formål i pct. af BNP 2007

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Familier og børn</i>						
Kontantydelse	1,5	1,8	1,5	1,4	1,4	1,5
Serviceydelse	2,2	2,6	1,3	1,5	1,4	1,4
I alt	3,7	4,5	2,8	2,9	2,8	3,0
<i>Arbejdsløshed</i>						
Kontantydelse	1,5	0,4	1,7	0,2	0,2	0,9
Serviceydelse	0,1	0,0	0,2	0,0	0,1	0,2
I alt	1,6	0,4	1,9	0,2	0,3	1,1
<i>Sygdom</i>						
Kontantydelse	1,1	0,6	1,1	1,6	2,3	1,5
Serviceydelse	5,4	6,1	5,4	7,2	4,9	6,1
I alt	6,4	6,7	6,5	8,8	7,3	7,6
<i>Ældre</i>						
Kontantydelse	8,9	4,8	7,6	4,4	5,0	8,9
Serviceydelse	1,7	2,7	1,0	0,4	1,8	2,4
I alt	10,7	7,6	8,6	4,8	6,8	11,3
<i>Funktionshæmmede</i>						
Kontantydelse	2,9	1,6	2,2	2,1	3,4	2,5
Serviceydelse	1,3	2,1	0,9	0,7	0,7	1,9
I alt	4,2	3,7	3,1	2,8	4,2	4,4
<i>Efterlevende</i>						
Kontantydelse	0,0	0,0	0,9	0,5	0,3	0,6
Serviceydelse	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
I alt	0,0	0,0	0,9	0,5	0,3	0,6
<i>Boligydelser</i>						
Serviceydelse	0,7	0,0	0,2	0,6	0,1	0,5
I alt	0,7	0,0	0,2	0,6	0,1	0,5
<i>Andre sociale ydelser</i>						
Kontantydelse	0,5	0,3	0,3	0,3	0,2	0,3
Serviceydelse	0,2	0,1	0,3	0,3	0,4	0,3
I alt	0,7	0,4	0,5	0,6	0,6	0,6
<i>Kontantydelse i alt</i>	16,5	9,5	15,3	10,5	12,9	16,2
<i>Serviceydelse i alt</i>	11,5	13,7	9,3	10,8	9,4	12,9
<i>Sociale udgifter i alt¹⁾</i>	28,0	23,3	24,6	21,3	22,3	29,0

1 De sociale udgifter i alt er i denne tabel uden administrationsudgifter.

SUPLLERENDE TABELLER

Tabel 9.x Løbende bidrag til finansiering af de sociale udgifter, procentvis fordelt på det offentlige, arbejdsgiverne, de sikredes bidrag samt anden finansiering 1995-2007

	Det offentlige i alt	Arbejdsgivere	De sikredes præmier og særskatte	Anden finansiering	I alt
<i>Danmark</i>					
1995	71	9	14	6	100
2000	64	9	20	7	100
2005	63	10	18	8	100
2007	62	12	21	6	100
<i>Færøerne</i>					
1995	..	..	..	..	..
2002	82	8	6	4	100
2005	81	9	6	4	100
2007	76	11	9	4	100
<i>Finland</i>					
1995	46	34	14	7	100
2000	43	38	12	7	100
2005	44	38	11	6	100
2007	43	38	12	7	100
<i>Island</i>					
1995	61	31	8	-	100
2000	51	39	9	-	100
2005	33	26	6	35	100
2007	44	39	8	9	100
<i>Norge¹⁾</i>					
1995	62	22	15	-	100
2000	60	24	14	1	100
2005	58	26	14	1	100
2007	55	28	15	1	100
<i>Sverige</i>					
1995	50	37	5	8	100
2000	47	40	9	4	100
2005	48	41	9	2	100
2007	47	40	10	3	100

1 Der er sket et skifte i opgørelsesmetoden af de Sociale udgifter, så tal fra før 2002 er ikke helt sammenlignelige med tal fra efter 2002.

Tabel 9.9.a Skatteprocent og sociale afgifter af løn og sociale ydelser, pr. måned, for en enlig AW uden børn 2008

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
	DKK	DKK	EUR	ISK	NOK	SEK
Løn brutto	29.949	24.463	3.054	341.441	35.100	29.191
Løn netto	18.049	15.035	2.132	244.141	24.995	21.014
Skat af: løn i pct.	35		30		29	28
Dagpenge ved graviditet og fødsel brutto	15.069	24.463	2.100	273.152	34.554	22.652
Dagpenge ved graviditet og fødsel netto	13.859	17.374	1.832	217.668	27.500	17.956
Skat af dagpenge ved graviditet og fødsel i pct.	35		26		26	31
Dagpenge ved arbejdsløshed brutto	15.069	14.848	1.425	179.636	21.562	14.620
Dagpenge ved arbejdsløshed netto	10.216	9.667	1.110	170.270	16.312	10.598
Skat af dagpenge ved arbejdsløshed i pct.	32		22		24	28
Dagpenge ved sygdom brutto	15.069	16.969	1.918		34.554	19.880
Dagpenge ved sygdom netto	10.216	10.884	1.445		24.654	13.827
Skat af dagpenge ved sygdom i pct.	35		25		29	30
Alderspension brutto	18.425		1.700	191.207	21.556	16.814
Alderspension netto	13.385		1.348	179.083	17.089	12.129
Skat af alderspension i pct.	32		21			28
Førtidspension brutto	15.394	14.076	1.328		18.245	22.466
Førtidspension netto	11.554	12.280	1.149		15.576	15.813
Skat af førtidspension i pct.	30		18		15	30
Sociale ydelser, ikke-forsikrede brutto	9.138		504	95.325	4.720	7.706
Sociale ydelser, ikke-forsikrede netto	7.697		822	113.325	4.720	7.706
Skat af sociale ydelser til ikke-forsikrede i pct.	25		20			22

Tabel 9.10.a Skattefrie og skattepligtige kontantydelse i alt samt i forhold til BNP 1995-2008

	Skattefrie kontantydelse			Skattepligtige kontantydelse		
	I alt, mio. KR/EUR	I pct. af BNP	I pct. af samtlige kontant- ydelse	I alt, mio. KR/EUR	I pct. af BNP	I pct. af samtlige kontant- ydelse
<i>1995</i>						
Danmark	18.764	2	9	188.292	18	91
Finland	2.685	3	13	17.977	19	87
Island	6.574	2	15	37.653	8	85
Norge	20.204	2	14	126.225	14	86
Sverige	32.458	2	9	328.367	19	91
<i>2000</i>						
Danmark	23.737	2	11	199.950	15	89
Finland	2.601	2	12	18.599	14	88
Island	5.672	1	9	57.501	9	91
Norge	23.736	2	12	178.615	13	88
Sverige	32.695	2	8	352.586	16	92
<i>2007</i>						
Danmark	26.252	2	10	249.799	15	90
Finland	2.788	2	10	23.794	14	90
Island	9.865	1	8	108.311	9	92
Norge ¹⁾	25.634	1	9	254.305	12	91
Sverige	36.836	1	7	459.978	16	93
<i>2008</i>						
Danmark	20.319	..	7	258.958	..	93
Finland	2.850	2	10	24.663	14	90
Island	17.447	1	12	126.686	10	88
Norge ¹⁾	25.095	1	9	268.222	12	91
Sverige	36.833	1	7	458.219	15	93

1 Tal frem til 2001 kan ikke sammenlignes med tal for 2006 og 2007.

Publikationer udgivet af NOSOSKO efter 1995

Social tryghed i de nordiske lande. Omfang, udgifter og finansiering 1994.
Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 3:96. København 1996.

Nordisk socialstatistik 1946-1996. Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 4:96.
København 1996.

Social Security in the Nordic Countries. Scope, expenditure and financing 1994.
Nordic Social-Statistical Committee no. 5:96. Copenhagen 1996.

Social tryghed i de nordiske lande. Omfang, udgifter og finansiering 1995.
Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 6:97. København 1997.

Social Protection in the Nordic Countries 1995. Scope, expenditure and financing.
Nordic Social-Statistical Committee no. 7:97. Copenhagen 1997.

Social tryghed i de nordiske lande. Omfang, udgifter og finansiering 1996.
Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 8:98. København 1998.

Social Protection in the Nordic Countries 1996. Scope, expenditure and financing.
Nordic Social-Statistical Committee no. 9:98. Copenhagen 1998.

Förtida utträde från arbetslivet 1987-1996. En jämförelse mellan de nordiska länderna. Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 10:99. København 1999.

Social tryghed i de nordiske lande. Omfang, udgifter og finansiering 1997.
Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 11:99. København 1999.

Social Protection in the Nordic Countries 1997. Scope, expenditure and financing.
Nordic Social-Statistical Committee no. 12:99. Copenhagen 1999.

Social tryghed i de nordiske lande. Omfang, udgifter og finansiering 1998.
Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 13:00. København 2000.

Social Protection in the Nordic Countries 1998. Scope, expenditure and financing.
Nordic Social-Statistical Committee no. 14:00. Copenhagen 2000.

Social tryghed i de nordiske lande. Omfang, udgifter og finansiering 1999.
Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 15:01. København 2001.

Social Protection in the Nordic Countries 1999. Scope, expenditure and financing.
Nordic Social-Statistical Committee no. 16:01. Copenhagen 2001.

Social tryghed i de nordiske lande. Omfang, udgifter og finansiering 2000.
Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 17:02. København 2002.

Social Protection in the Nordic Countries 2000. Scope, expenditure and financing.
Nordic Social-Statistical Committee no. 18:02. Copenhagen 2002.

Nordic/Baltic Social Protection Statistics 2000.
Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 19:03. København 2003.

Social tryghed i de nordiske lande. Omfang, udgifter og finansiering 2001.
Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 20:03. København 2003.

Social Protection in the Nordic Countries 2001. Scope, expenditure and financing.
Nordic Social-Statistical Committee no. 21:03. Copenhagen 2003.

*Sustainable Social and Health Development in the Nordic Countries. Seminar
27th May 2003, Stockholm.* Nordic Social-Statistical Committee no. 22:03.
Copenhagen 2003.

Social tryghed i de nordiske lande. Omfang, udgifter og finansiering 2002.
Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 23:04. København 2004.

Social Protection in the Nordic Countries 2002. Scope, expenditure and financing.
Nordic Social-Statistical Committee no. 24:04. Copenhagen 2004.

Social tryghed i de nordiske lande. Omfang, udgifter og finansiering 2003.
Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 25:05. København 2005.

Social Protection in the Nordic Countries 2003. Scope, expenditure and financing.
Nordic Social-Statistical Committee no. 26:05. Copenhagen 2005.

Social tryghed i de nordiske lande. Omfang, udgifter og finansiering 2004.
Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 27:06. København 2006.

Social Protection in the Nordic Countries 2004. Scope, expenditure and financing.
Nordic Social-Statistical Committee no. 28:06. Copenhagen 2006.

*Sustainable Social and Health Development in the Nordic Countries. Seminar
6th April 2006, Oslo.* Nordic Social-Statistical Committee no. 29:06.
Copenhagen 2006.

Social tryghed i de nordiske lande. Omfang, udgifter og finansiering 2005.
Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 30:07. København 2007.

Social Protection in the Nordic Countries 2005. Scope, expenditure and financing.
Nordic Social-Statistical Committee no. 31:07. Copenhagen 2007.

Social tryghed i de nordiske lande. Omfang, udgifter og finansiering 2006/07.
Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 32:08. København 2008.

Social Protection in the Nordic Countries 2006/07. Scope, expenditure and financing.
Nordic Social-Statistical Committee no. 33:07. Copenhagen 2008

Ålderspensionssystem i Norden. Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 34:08.
København 2008.

Old-age Pension Systems in the Nordic Countries. Nordic Social- Statistical
Committee no. 35:09. Copenhagen 2009

Social tryghed i de nordiske lande. Omfang, udgifter og finansiering 2007/08.
Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 36:09. København 2009